OLIVER DARKSHIRE

BİR NADİR KİTAPÇININ TALİHSİZ SERÜVENLERİ

"Tuhaf derecede komik ve komik derecede tuhaf."
WILLIAM GIBSON

Çeviri: Alican Saygı Ortanca

domingo

İçindekiler

Yazarın Müdürü Tarafından Bir Not *1*

Giriş: Kitapçı Çırağı *4*

I: ANTİKA VE DİĞER IVIR ZIVIRLAR *11*

II: SANAT VE MİMARİ *83*

III: SEYAHAT VE KEŞİF *119*

IV: DOĞA TARİHİ *161*

V: MODERN DÖNEM İLK BASKILAR *189*

Ekler: KİTAPÇI DÜKKÂNI – OYUN *215*

Teşekkür *218*

Yazarın Müdürü Tarafından Bir Not

Sotheran's çok eskidir. Öyle ki 1761'den bu yana dünyada dolanıp durduğumuzdan, internet gibi önemsiz bir yenilik bizim için dinozorun sırtına konan sinekten farksızdı. 2012 yılında günlerden bir gün, Twitter'da bir hesap açmaya karar verdik. Arada bir, 1874 yılında yaşamış bir Muhafız'ın gülünç hikâyelerini paylaşırdık, geri kalan zamanlarda ise hesap aklımızdan tamamen çıkardı.

Oliver'ın yavaş yavaş hesabı ele geçirdiğini kimse pek fark etmedi. Onun *tweet* atmaya başladığını 2018 sonlarında, "Şey, bir *tweet* attım, şikâyet gelebilir," gibi bir şey dediğinde fark ettim.

Yeni atanmış bir genel müdür olarak, bunun üzerinde durmam gerektiğini düşündüm ve Twitter hesabımıza giriş yaptım. O an gözlerim fal taşı gibi açıldı. Takipçi sayımız dörtten binlere çıkmıştı. Kılıçlar, ton balıkları ve mahzenlerimizde yaşadığı iddia edilen şeytanlarla ilgili mesajlar vardı. İçtenlikle dolu yakarışlar ve baykuş şakaları görüyordum. Ve tabii, kitaplar hakkında da birkaç şey vardı.

O *tweet* için bir şikâyet almadık galiba ama olaylar bir anda ilginç bir hal alınca durumu takip etmeye karar verdim. Böylelikle, sıradan eski kitap ticaretimizi fantastik bir paralel evrene dönüştüren bu tuhaf dünyaya adım atmış oldum. Oliver, antika kitap satmanın sıradan gerçekliğinden tuhaf ve doğaçlama bir çoklu-evren yaratmıştı. Arada bir,

gerçekliğin kırık dökük heykelleri bu düşsel manzarada beliriyor ve Oliver zaman zaman tüm hayalleri sekteye uğratan acil meselelerle uğraşıyordu ama genelde kendi hevesleriyle hayal gücünün peşinden gidiyor, böylece dünyaya tuhaf bir Sotheran's versiyonu sunuyordu. Oliver tatile çıktığında genelde Twitter hesabımızı ben devralıyorum; o anlar *Super Mario*'nun bir seviyesini ekranın içinde tamamlamışçasına ter ve heyecan içinde uyandığım, yüksek ateşten mustarip bir rüyaya benziyor.

Fakat ne yalan söyleyeyim, bu mesele inanılmaz popüler oldu. Şu anda ben bunları yazarken, kırk bine yakın takipçimiz var; antika kitaplar satan bir kitabevi için muazzam bir başarı bu. Bu durum, yalnızca kitap dünyasına duyulan ilgiyi değil, aynı zamanda Oliver'ın, normalde ulaşamayacağımız insanları hem eğlendirme hem aydınlatma konusundaki yeteneğini de gösteriyor. Bu kitap, Twitter hesabından doğmuş bir fikir olarak, dijital dağdan elle tutulur bir Rushmore Anıtı yontma fırsatı âdeta.

Gerçekle sanalın bu şekilde iç içe geçmesi, bir antika kitapçı için pek de rahatlatıcı değil bu arada. İçten içe hâlâ tüy kalem kullanmamız gerektiğini düşünüyorum. Ama sınırların değişmeye başladığı bir dünyada olduğumuz da yadsınamaz. Taş ve harçtan oluşan bir kitapçıdan bir dijital evren yaratıp bunu tekrar fiziksel bir kitaba dönüştürmek kulağa fazlasıyla modern geliyor (ama düşününce, içten yanmalı motor da modern bir icat sayılır).

İşte böyle, sevgili okur. Daldırın kendinizi bu dünyaya, keşifler yapın ve bizim bu eşsiz mekânımızı paylaşan diğer Sotheran's'lılarla tanışın. Her olay tam anlatıldığı gibi gerçekleşmedi elbette, bazı karakterler ya birkaç kişinin birleşimi ya da tamamen hayali yaratıklardır. Tabii ki tevazumdan dolayı Oliver'ın beni "herhangi bir evrendeki en yakışıklı, müzikal açıdan en yetenekli ve ilham verici patron" olarak tasvir ettiği

yirmi sayfalık bölümü veto etmek zorunda kaldım. Bunun dışında, buradaki her şey üç aşağı beş yukarı gerçek.

Chris Saunders,
Sotheran's Genel Müdürü

Londra, Ekim 2022

Giriş: Kitapçı Çırağı

Sonunda işi ele veren, o ayaklı pano oldu. Panoyu dik tutması gereken kısa bacaklarından biri kırılmıştı (kuşkusuz yıllar önce, unutulmuş bir sokak kazasının kurbanı olmuştu), bu yüzden üç ayağı üzerinde dengesizce sallanıyordu. Boyası büyük şeritler halinde dökülmüştü ama yine de ismin çoğunu seçebiliyordum: "Henry Sotheran Ltd. – Nadir Kitaplar ve Baskılar". İki kez önünden geçmeme rağmen ancak üçüncüde fark edebilmiştim zira kimsenin bilmemesiyle bilinen bir ara sokakta sessizce saklanmıştı. Sabahtan akşama şemsiye ve korna sesiyle dolup taşan Picadilly ile Regent Sokağı'na kuyruksokumu misali bağlı olmasına rağmen Sackville Sokağı, ticari kesatlığıyla nam salmıştı. Mağazaların Sackville Sokağı'na ölmeye gittikleri söylenir, ki bu da o soğuk kasım sabahı gittiğimde havadaki hafif gerginliği açıklayabilir.

O gün Sackville Sokağı'nda olmamın sebebi bir iş görüşmesiydi. Sotheran's gibi bir kitapçıda nasıl işe girildiği hep soruluyor. Gençtim, Londra'da ne yapacağını bilmez haldeydim; akranlarımın çoğu gibi ben de günlerimi, tam oldu diyecekken elimden kayıp giden belirsiz kariyer ihtimallerine umutsuzca uzanarak geçiriyordum. İşte böyle karanlık bir ânımda, internette dolaşırken, çırak arayan bir kitapçının ilanını gördüm. İlan, açıkçası pek de iç açıcı sayılmazdı. Maaşı Viktorya Dönemi'ni aratmıyordu, görev tanımı belirsizdi

ve her şeyin üzerinde bir umutsuzluk havası hâkimdi. Ama teselli edici olan şu ki, herhangi bir deneyim gerekmiyordu ve ertesi gün beni müdürle mülakata çağıran bir telefon almıştım bile.

Görüşme günü erkenciydim; kitaplarla içli dışlı olmadan önce genellikle öyleydim. Çift kanatlı kapıya kendimden emin adımlarla ilerledim ve kapıyı, görür görmez işe alacağınız türden birinin yapacağı gibi coşkuyla ittim. Kapı kımıldamadı, sadece gürültüyle sallandı. Çektim, yine olmadı. Bu noktada içeride, gölgeli siluetlerin başarısız giriş denemelerimi soğuk bakışlarla izlediğini fark ettim ama pes etmedim. Sağ kapıyı itince sendeleyerek içeri girdim, yarım ağızla bir özür mırıldandım ama sözlerim önümde uzanan manzara içinde eriyip gitti.

Önce kokusu çarpar insanı. *Vellichor.** Eski kitapların tek tek dokunduğunda hissettirmediği ama topluca bir araya geldiklerinde içe işleyen bir hüznü vardır. Hafifçe burun kıvıran, pek de memnun görünmeyen bir koku; sanki her biri kendi içinde, dünya çapında bir sansasyon olma fırsatını kaçırdığının farkındadır. Renkli kitap raflarına göz gezdirdim, üst üste yığılmış şüpheli nesnelerle dolu masalara, eğri büğrü mobilyalara, rasgele serpiştirilmiş edebi ıvır zıvıra. Eski bir kitapçıyı hayal ettiğinde insanın aklına ilk gelen kelime "renkli" olmaz ama tanıdığım tüm kitapçılarda bu böyledir. Gıcırtılı çatıyı taşıyan sütunlar, kitabevinin tamamını bir bakışta görmeyi engelliyordu; en uzak köşelere ulaşmanın yolu, tehlikeli biçimde üst üste dizilmiş klasik eser yığınlarının arasından ustalıkla süzülmekti. Gölgelerde insanlar dolaşıyor, kapılar gıcırdayarak açılıp kapanıyordu. Tek duyulan ses, inleyen kitaplıkların, sürtünen

* Eski kitapçılarda hissedilen nostaljik ve gizemli atmosferi tanımlayan, modern edebiyatta ortaya çıkmış bir kelime. (*ç.n.*)

ayakkabıların ve bir yerlerde, karanlıkta yanıtlanmayan bir telefonun tiz bipleriydi.

Ne kadar süre öylece durup her şeyi sindirmeye çalıştığımı tam hatırlamıyorum. Nihayet, gümüş saçlı, kambur bir adam beni kendi halime bırakılmaktan kurtardı: Andrew, müdür. Bugüne dek, rahatsız bir durumu böylesine ustalıkla yatıştırabilen birine daha rastlamadım. Öyle ki dükkânı başımıza yıkmaya niyetlenmiş biri dahi Andrew'yla üç dakika konuşunca bir ara birlikte akşam yemeği yemeye, üstüne kitap satın almaya ve afallamış bir ifadeyle kitabevinden çıkmaya ikna olurdu; hem de niye içeri girdiğini bile hatırlamadan. Sotheran's küçük bir yerdi, bunu zamanla öğrenmiştim ve eğer müdürün uzak ve ulaşılamaz biri olacağını düşündüysem de bu yanılgımdan hızla kurtuldum.

Kitabevinin ortasındaki görkemli merdivenlerden aşağıya, alt kata indirildim. Baskı Galerisi'nden geçtik; afişler, illüstrasyonlar ve aklı baştan alan daha nice harikalarla dolu bir odaydı burası. Hepsinin büyüsüne kapılmaya fırsat kalmadan, bibliyografik referans kitaplarıyla tıka basa dolu bir yan odaya girdik. Andrew, biraz mahcup bir ifadeyle etraftaki yığınların arasından iki sandalye çıkarmaya çalıştı, gelgelelim pek de başarılı olamadı. Kapı kapandı, her şey bir anda sessizliğe gömüldü. Hıncahınç kitap dolu raflar dışarıdan gelen sesi bastırıyordu; tuhaf bir etkiydi ama aynı zamanda dükkânı çevredeki yolların uğultusundan da yalıtıyordu. Eğer büyük bir şehirde yaşamaya ya da çalışmaya alışkınsanız –hele ki Londra gibi bir yerde– araba motorlarının homurtusunun ruhunuza işlediğini bilirsiniz. Sokakların kesintisiz uğultusundan kaçabileceğiniz yerler nadirdir. Kitapçılar işte onlardan biridir.

Küçücük odada iki sandalyeye tünemiştik. İkimiz için yer bulmak bile zordu. Andrew bunu fark etmiş olacak ki eski kitapçılık dergilerinden oluşan bir yığının içine biraz daha

çekildi. Burasının Katalog Odası olduğunu söyledi. Amacını ise utangaç bir tebessümle, "Başka hiçbir yere sığdıramadığımız şeyleri buraya koyarız," diyerek açıkladı. Londra'da aylar süren iş arayışımın kısır döngüsünden sonra bu açıklama nedense bana uygun göründü.

Andrew'nun insanları rahatlatmadaki ustalıklarından biri, insanı uzaktan bir bakışta çözebilmesiydi. Aslında bu, herhangi bir iyi kitapçıda bulunması gereken bir meziyettir ama Andrew bu konuda üstattı, hâlâ da öyledir. Beni şöyle bir on saniye süzdükten sonra, görüşmenin geri kalanında kitabevinin yıllar içinde güvenilir yeni personel bulmakta yaşadığı zorluklardan bahsetmeye koyuldu. Şaşırtıcı bir dürüstlükle ağzından dökülen kelimeler sayesinde beni âdeta hipnotize etti. Meğer her yıl kitabevi bir parlak zekâ, yükselen bir yıldız, diplomaları saymakla bitmeyen bir yetenek bulup işe alırmış. Sanırlarmış ki o kişi Mükemmel Kitapçı olacak. Ne var ki bu yıldızların her biri, altı ay içinde sanat dünyasının göklerine yükselir, maaşların ve gün ışığına yakınlığın daha bol olduğu diyarlara uçar gidermiş. Andrew bu kez farklı birini arıyormuş. Kalıcı olmak isteyen, uzun vadede kitabevine bağlı kalacak birini. Personel, diye açıkladı, yılda bir yeni isim öğrenmekten kafa karışıklığı yaşıyor ve bu, herkes için ziyadesiyle zahmetli oluyor. Şartları şöyle sıraladı: İşe alınacak çırak, en az iki yıl boyunca antika kitapçılık üzerine eğitim alacak ve bu süreç sonunda tam zamanlı bir çalışan olması umulacaktı.

Okura itiraf edeyim, onaylamak için başımı sallarken, gösteri yapan bir fok balığına benziyordum. Evet, bir çırak kitapçı için ödenen maaş, Antikacı Dükkânı'nın açıldığı 1840 yılında donup kalmış gibiydi ama benim alıştığım sefalete kıyasla daha iyiydi. Bundan öte, bir ofis köşesinde büzüşüp çaresizlik içinde sürünmeyi hayal ettiğim kâbuslarla kıyaslandığında bu iş âdeta bir kurtuluştu. Kımıldamaya

kalksam şirket tarihine ait paha biçilmez ve dengesizce yerleştirilmiş bir kalıntıyı devirmekle tehdit ediyor olsam dahi.

Görüşme başladığı gibi hızla bitti. Her şeyi berbat ettiğimi düşünüyordum çünkü ne olduğunu anlayacak kadar bile zaman geçmeden işimiz bitmişti. Andrew neşeli bir gülümsemeyle beni uğurladı ve "birkaç gün içinde haber vereceklerini" söyledi. Umudum kırıldı.

O gün öğleden sonra saat üçte telefonum çaldı. İş teklifi almıştım. Nedenini hiçbir zaman tam olarak bilemeyeceğim. Şans çarkına ok attıklarına ya da beni başkasıyla karıştırıp hatalarını düzeltecek vakit bulamadıklarına dair ufak bir şüphe var içimde. Ne olursa olsun birkaç gün sonra eski, hırpalanmış bir takım elbise ve yepyeni bir gayeyle çift kanatlı kapıya geri döndüm.

Durup düşündüğümde, bu yolculuğun böylesine basit başlaması hayret verici. İnternette rasgele karşıma çıkan gönülsüz bir ilan. Aceleye getirilmiş bir görüşme. Bir çift ayakkabının hızlıca cilalanması (bir daha tekrarlanmadı). Birdenbire, bir nadir kitapçı olmuştum işte.

Kökeni muğlak bir antika sukabağı, üzerine büyük bir güvenle Kraliçe Viktorya'nın sureti kazınmış. Gözalıcı.

ANTİKA VE DİĞER IVIR ZIVIRLAR

Kitapçılık sanatı üzerine bir başlangıç rehberi: edebi türden olayların, itirafların ve yanlış anlamaların hikâyesi, vesaire.

Stokumuzun ne kadar büyük bir kısmının aslında kitap olmadığını görmek insanı şaşırtıyor. Edebiyat denegelmiş şey, Sotheran's'ta çeşitli saçmalıklar ve genel ıvır zıvırla birlikte "Antika ve Diğer Ivır Zıvırlar" adlı bir bölümde (aslında kimsenin bunlarla ne yapacağını tam bilemediğinin kibarca söyleniş şekli) yer alır. Herhangi bir yeteneği olmayan bir çırakken (daha sonra herhangi bir yeteneği olmayan bir kitapçıya dönüştüğümde de) Sotheran's'ın sunduğu tuhaflıkların çoğunu bünyesinde barındıran bu başıbozuk bölüme yardım etmem beklenmiştir. "Antika ve Diğer Ivır Zıvırlar"da ne bulacağınızı asla tam bilemezsiniz. Şansıma, ortalama bir insanın aradığı hemen her şey de bu bölümde yer alır. Jane Austen mı istiyorsunuz? Harika. Muhtemelen orada, Prens Albert büstünün yakınlarında, yıllardır kimseye kakalayamadığımız pek çirkin Byron'ların üstündeki raftadır. Bir köşede, sallanan bir taburenin üstüne tünemiş, elinde bir kupa çayla James oturur.

1

James

Eğer kitabevindeki görüşmemin meslektaşlarımdan ne beklemem gerektiği konusunda bir fikir verdiğini sanmışsam yanılmışım. İlk iş günümde kitabevine gidene dek tanıdığım tek kişi, müdür Andrew'ydu. Onun dingin ve sakin tutumu, insana doğal bir huzur veren cinstendi. Aklımda antika kitapçılık işinin âdeta bir arketipi olarak yer etmiş durumda; karmaşanın ortasında bile sergilediği çabasız dinginlik, hep taklit etmeye çalışıp bir türlü başaramadığım bir erdemdir. Bu yüce duruşunun, belki de potansiyel stres kaynaklarını (örneğin beceriksiz bir çırağı) belli bir mesafede tutarak geliştirilmiş olduğunu düşünüyorum. İşte böylelikle eğitimim James'e devredildi.

Eğer Andrew, kitabevinin kanını sessizce, sabırla pompalayan kalbi ise James de onu ayakta tutan omurgasıydı. Uzun boylu ve hafif eğik duruşuyla güneşte fazla kalmış bir korkuluk havası taşırdı. Dükkânın loş bir köşesinde, kâğıtlarla dolu masasından kitapların bekçiliğini yapardı; yılların birikimiyle geliştirdiği ve askılı pantolonlarıyla pekiştirdiği keskin zekâsı sayesinde hırsızları, haylazları ve uğursuzluk alametlerini uzak tutardı. İlk yılımın büyük bir kısmını James'in kanatları altında geçirdim ve o, birçok bakımdan eski bir çağın simgesiydi. James'i fosil diye tanımlamak biraz cüretkâr kaçabilir, ancak dükkânda yaptığı sonsuz ve sevgi dolu onarımlar, mekânın ruhunda bir iz bırakmıştı ve sanırım sonunda o da kitabevinin ruhuyla şekillenmişti.* Yıllanmış ama bilge, kitapsever bir kurt gibi dolanırdı ortalarda.

* "Onarım" kelimesini cömertçe kullanıyorum, zira onun iyi niyetli çabaları, genellikle arızalı kapının, rafın ya da vitrinin eskisi gibi çalışmasını sağlamaktan ziyade, işleri daha da garipleştirirdi. James, kendi kendini yetiştirmiş bir tamirciydi ve kitabevindeki diğer çalışanlar, çoğu sorunu çekiçle çözen bir adamla fazla tartışmanın pek akıllıca olmadığını kabul etmişti.

Dükkânın gündelik, sıkıcı işlerinin hemen hepsini o yürütürdü. Kimsenin uğraşmak istemediği diğer her şey gibi, çıraklığım da bu yüzden onun ellerine kalmıştı. Görevimde birkaç yıl ilerledikten sonra fark ettim ki dükkânda James dışında kimse çöplerin nereye gittiğini, kimin onları götürdüğünü ya da onlara ne olduğunu bilmiyordu. Herkesin nazarında çöpler âdeta yok oluveriyordu. (Meğer James, kimsenin çöp mevzusunu bilmesini *istemezmiş*; nedenini birazdan anlayacaksınız.)

Rivayete göre James, bir zamanlar tekne yapımcılığı çıraklığı yapmış (tersanede *değil* – bu ayrım onun için nedense tuhaf bir şekilde önemliydi). Sonra bir gün Henry Sotheran Ltd.'ye yolu düşmüş ve bir daha hiç ayrılmamış. Her ne şekilde olursa olsun, bildiği her şeyi (*her şeyi* bilirdi üstelik) onlarca yıl boyunca her gün kuşluk vaktinden akşama kadar kitapçıda bulunarak öğrenmişti. Geriye dönüp baktığımda, ilk birkaç ay boyunca bana göz kulak olmasından minnet duyduğumu fark ediyorum. Ancak o dönemde, oturup şükran hissetmeye vakit bulamamıştım; çünkü beni çift kanatlı kapıların önüne, Şirinler boyutundaki masaya yerleştirmişlerdi. Masanın benim gibi bir seksen küsurluk sakarlar değil, Viktorya Dönemi hanımları için tasarlandığını öğrendim ki o da esasen bu lanet şeyin ardında yıllarca eyere yan biner gibi oturacağım anlamına geliyordu. Kitapçılık kariyerimin büyük bir kısmını çeşitli nedenlerle bana dar gelen masaların arkasında geçirdim ama ilk masama duyduğum nefreti hiçbirine duymadım.

Dükkânda, minyatür masamın başında oturarak geçirdiğim huzur dolu birkaç günün ardından, aslında hiçbir şey yapmadığımı fark ettim. Oysa hareketli, kargaşalı bir ortama alışkındım – önceki işim, bir hukuk firmasında evrak işlerini halletmekti. O işte feci derecede başarısızdım ve kovmalarına fırsat kalmadan tüymüştüm. Ama Sotheran's'taki yeni tempo

beni altüst etmişti. Hayretler içinde keşfetmiştim ki burada telefon neredeyse hiç çalmıyordu (bazen saatlerce). Çalışanlar masalarında sessizce oturuyor, benim anlamaya kalkışamayacağım kadar tuhaf ve gizemli işlerle uğraşıyordu. Bazen birileri kitabevine uğruyor ve James, kirişlerden aşağı süzülerek onları doğru raflara yönlendiriyordu. Müdür Andrew ise benim bitişiğimdeki masada oturuyor, ara sıra kibarca, "Her şey yolunda mı?" diye soruyordu. Ne yapmam gerektiğini bilmediğimi söylemeye çekinerek, her şeyin yolunda olduğunu söylüyordum. Sonunda fark ettim ki eğer kendim bir iş istemezsem gün gelip kafası karışmış bir arkeoloji ekibi, bu küçücük masaya sarılı halde taşlaşmış kalıntılarımı bulabilir. Ama tam bu düşünce aklımdan geçerken, James, gölgeli bir köşeden bir kutu kitapla aniden belirdi. Bana kataloglama ve sınıflama öğretilecekti.

Olan biten karşısında şaşkındım; yapacak bir şey çıkmasına sevinsem de kataloglamanın ne anlama geldiğine dair hiçbir fikrim yoktu. Kataloglama dediği şey, kitapları tuhaf kelimelerle tarif etmekten ibaret görünüyordu ve bu, oturup başparmaklarımı birbirine sürtmeye nazaran çok daha iyi bir uğraştı.* Elime verilen kitaplar nadir eserler değil, James'in ikinci el kitapları gizlice kitabevine sokma girişimlerinden topladığı kitaplardı. Ne yaptıklarını henüz tam kavrayamadığım gizemli mesai arkadaşlarıyla dolu bir dükkânın yeni elemanı olarak herhangi bir zarar yaratmadan alabildiğine yanılabileceğim malzemelerle uğraşmak, harika bir öğrenim fırsatıydı. Ama öte yandan, antika kitap satıcısı olmanın anlamına dair personel arasındaki bir ayrışmaya işaret ediyordu.

Bir bakışta aynı gibi görünebilirler ama ikinci el kitaplar her zaman nadir kitap değildir ve nadir kitaplar da her zaman antika kitap değildir. James, kitaplara dair her konuda uzman olmasına rağmen, ikinci el kitap satmayı seven bir kitapçıydı.

---

* Bu karanlık sanatın izahı için *bkz.* 5. Yeni Başlayanlar İçin Kataloglama.

Araba bagaj satışlarından, mahzenlerden ya da yayıncıların ellerinde kalan stoklarından topladığı on sterlinlik kitapları kitabevine gelen herhangi birine satmaktan keyif alırdı. Bilgisayarlarla ilgisi yoktu, nadir kitapları kataloglamaya ilgisi yoktu ve teknik olarak suç sayılmasa da muhtemelen suç sayılması gereken bir fiyatlandırma yöntemi vardı. Bu, eskiden kalan bir kitapçılık modeliydi; derler ki o günlerde insanlar sokaktan içeri girer, at arabalarını kitaplarla doldurup çıkarlarmış. James, insanların daha az seçici olduğu o günleri anmayı çok severdi; kitapçılığın "modern" ve teknolojik yollarını ise gereksiz lüks görürdü. Eğer bir kitabın satılması on yıl sürecekse ne gam: James'e göre kitap, doğru sahibini eninde sonunda bulurdu. Kitap satın almanın gerçek ruhu, ona göre, "Sonra ne yiyeceğim?" ya da "Kiramı nasıl ödeyeceğim?" gibi basit dertlerle kendini küçültmezdi.

Diğer çalışanların birçoğu, büyük meblağlar eden nadir eserlerle uğraşıp bunları hevesli koleksiyonerlere ya da prestijli kurumlara güvenle teslim etmeyi tercih ederken, James'in tek derdi kitap satmaktı. Herhangi bir kitap. Böylece her gün, gıcırdayan bisikletine tıka basa doldurduğu, eski moda suç romanları ya da 1990'ların tren rehberlerinden oluşan başka bir kasa kitapla kitabevine gelirdi. Çıraklığım, James'in getirdiği kitaplar için âdeta bir aklama planı işlevi görüyordu. James, bu kitapları bana öğretmek için verir, sonra Andrew, "O berbat kitapların hepsini nereye götürüyorsun, hemen buraya dön!" demeden önce kitapları arka tarafa kaçırırdı.

2

Göz Atanlar ve Heveskârlar

Önce bir soluklanıp antika kitapçılarla müşterileri arasındaki karmaşık ilişkiyi biraz açıklamak gerektiğini düşünüyorum.

Kitapçılığa tamamen hazırlıksız başladım ki bu belki de benim için bir lütuftu; aksi halde hiç ardıma bakmadan kaçabilirdim. Burada "müşteri" kelimesini cömertçe kullanıyorum çünkü daha iyi bir terim bulamadım; bir antika kitapçının kapısından içeri girenlerin sadece küçük bir kısmının gerçekten kitap satın alma niyeti vardır aslında.

Ben doğuştan girişken biri değilim. Çocukken, diğer çocuklarla daha çok oynamam gerektiği söylenirdi; ergenlik çağında ise eğer insanlara güzel bir şey söylemeyeceksem onları kendi hallerine bırakmam gerektiği.* Hırçın bir mizaca ve yükseköğrenimden mahrum bir geçmişe sahip yirmi yaşındaki biri için çok az iş pozisyonu vardır ve maalesef bunların hemen hepsi bir şekilde insanla uğraşmayı gerektirir. Geriye dönüp baktığımda, nadir kitaplar dünyasına beni çeken şeyin, süpermarket kasasında ya da sokaklarda başıboş dolaşırken maruz kalacağım tatsız karşılaşmalardan daha azına burada rastlayacağım yönündeki saf ve hayalperest düşünce olduğunu sanıyorum.

Bir antika kitapçının giriş katında durduğunuzda, genellikle sokaktan çekingen adımlarla içeri giren istikrarlı bir insan akışı görürsünüz. Genç. Yaşlı. Gözlüklü. Dövmeli. Büyük çoğunluğu, kitabevinin içinde ürkekçe dolanır ya da sorular sorar; küçük bir kısmı ise kitap satın alır. Ne yazık ki hangisinin hangisi olduğunu bir bakışta anlamak mümkün değildir, bu yüzden herkes, aniden devasa bir altın külçesi çantası çıkarıp dükkânı satın alacakmış gibi muamele görmek zorundadır. Aynı şekilde, kötü görünüşlü bir gezginin cebinden bir Gutenberg İncili çıkarabileceği ihtimali de her zaman mevcuttur. Herhangi bir anda ne olacağını tahmin etmek imkânsızdır.

* Annem, dört yaşımdayken sınıfta tek başıma oturmamam gerektiğini söyleyen zavallı öğretmene kalkıp kıçımı gösterişimi hatırlatıp durur. Öğretmenimin verdiği cezanın da (okuma köşesine yollanmak) cesaretimi pek kırmadığını söyleyebilirim.

Sotheran's'ta girişteki danışma masasına geçtiğimde, müşterilerden gelen her talebin mümkünse nazikçe karşılanması bekleniyordu.* Bu, Sotheran's Çalışan Rehberi'nde yazılı bir şarttı ve James bu konuda ısrarcıydı. Onu sık sık, Londra'nın eski bir *A-Z* rehberine dalmış halde, birine artık var olmayan bir mekânı tarif ederken ya da farkında olmadan onları bölgelerine girenlere saldırmaktan çekinmeyecek farelerle dolu bir inşaat alanına yönlendirirken görebilirdiniz. Şemsiyelikten şemsiye çıkarır, müşteri yağmura doğru uzaklaşırken, o şemsiyenin daha önce çalınmamış olmasının tek sebebinin büyük bir deliği olduğunu hatırlardı. Tam bir beyefendi ama aynı zamanda bir kamu tehdidiydi.

Sanırım bir kitapçının rahatlığı, insanları burayı bir işyeri değil de bir otel ya da ikinci bir ev gibi görmeye yönlendiriyor. Bazı insanlar vardır, kitabevine kararlı adımlarla girer ve kesinlikle kitap olmayan bir şey ararlar. Zımbalar. Yazıcılar. Kaşıklar. Kendilerini aradıkları şeye üşenmeden yönlendirecek, her halttan anlayan birini bulma amacıyla otuz iki diş gülümseyerek, içeri girerler. Diğer kitapçılarda bu tür yardımı bulmuş olmalıdırlar ki bizim kitabevine gelip açıkça satmadığımız şeyleri sormaları tuhaf bir intizam gösterir. Yığınla yol tarifi yazdırdım, yaşlı kadınlara Google Haritalar'ın nasıl çalıştığını öğrettim ("Aaa, demek resim *hareket ediyor*? Bir tane daha göster, evimi görmek istiyorum."), Kartaca'nın yıkılışına tanıklık etmiş olabilecek kadar yaşlı bir adama sokakta çaresizce "geldiğin yoldan geri dön" anlamına gelen el kol hareketleri yaptım – hepsi bir kitapçının sıradan gününün parçaları. Bilginin gizemli muhafızları kabul edilmeleri, kitapçıların dünyevi cinler gibi görülmelerine sebep olur; ceplerimizden eski, tozlu bir bilgelik çekip çıkararak her derde deva sunmamızı beklerler.

* Neyse ki değerlendirmek zorunda kaldığımız sıradan taleplerin çoğu, vakit tüketici nitelikte olsa da zararsızdı. James'ten kasanın anahtarlarını isteme cüretini gösteren kimsenin çıkmamasını ise büyük bir lütuf olarak görüyorum.

Sotheran's evreninde uzun süre tartışma konusu olan bir başka mesele ise o meşhur, özür diler sırıtış eşliğinde sorulan soruydu: "Tuvaletinizi Kullanabilir Miyim?" Masum bir istek gibi gelebilir. Sotheran's, kitabevinin bodrumuna yakın bir yerde bulunan, geniş ve konforlu tuvaletlerle kutsanmıştı. Nedense sıradan Londralı müşteriler bunu kilometrelerce öteden hissederdi ve sık sık, küçük su dökme ihtiyaçlarına bir antika kitapçı ortamında çözüm aramak için içeri girerlerdi. 2014 Vakası yaşanana dek tuvaletler halkın kullanımına açıktı, ki bu olayın detayları zayıf midelerin kaldıracağı türden değildir ve sizi o korkunç ayrıntılardan esirgemeyi tercih ederim.

3

Koleksiyonerler

Gelgelelim, sıradan müşterilerin verdiği genel sıkıntıyı düşündüğünüzde, kitapçıların neden kapılarını açık tuttuğunu merak edebilirsiniz. Sebep, Koleksiyonerlerdir. Raflara öylesine göz atan biri bazen çirkin ördek yavrusunun altın yumurtlayan kaza dönüşmesi misali evrimleşip bir kitap koleksiyonerine dönüşebilir. Bu dönüşümün tetikleyicisi nedir, kestirmek mümkün değil. Derinlerde saklı bir saksağan dürtüsü alevlenir ve karanlık bir gün, geri dönüşü olmayan bir karar verilir... eski bir kitap satın alınır. Masum görünse de bu, doksan yaşında, kitaplarla dolu bir evde inzivaya çekilmiş, nankör çocuklarının kütüphanesini takdir etmediğinden şikâyet eden bir münzevi olma yolunda atılan otuz dokuz kaçınılmaz adımın ilkidir. Kitapçıların uykusuz geceleri, bu dönüşümün sebebini bulmaya çalışmakla geçer ama bu sır hâlâ çözülmemiştir. Ne olursa olsun, koleksiyonerler kitabevi gelirinin büyük çoğunluğunu sağlarlar çünkü doymakbilmezler.

"Kitap Koleksiyoneri" pankartı altında, biriktirdikleri kâğıttan hazinelerin üzerinde oturmakta ortak, bir grup tuhaf ve hoş insan bulursunuz. Kimi düzenli olarak uğramayı alışkanlık haline getirir, kimi sadece mektupla iletişim kurar, kimi de denizaşırı ülkelerden, yanında altı gün içinde yerine getirilmesi gereken şifreli talimatlar taşıyan elçiler gönderir. İlgi alanları ve ihtiyaçları genellikle son derece hususidir ve sadakatlerini korumak istiyorsanız bu detayları, hangi kitapların koleksiyonlarında bulunduğunu ve daha birçok ayrıntıyı hatırlamak zorundasınızdır. Böylece, kitabevine adım attıklarında, ilgilerini çekebilecek eserleri aniden yoktan var eder gibi ortaya çıkarırsınız – dışarıdan bakan biri bunu sezgisel bir yetenek sanabilir, oysa bu, onlarca yıl süren dikkatli, titiz not almanın sonucudur.

Gerçekten dikkat edilmesi gereken iki tür koleksiyoner vardır. Amatör bir gözlemci daha fazlası olduğunu düşünebilir fakat esasen sadece iki türdür.

Smauglar,* isimlerini aldıkları ejderha gibi, değerli eşyalarla dolu devasa inlerinde istif yapmayı severler. Bazıları ağzında gümüş kaşıkla doğmuştur ama zaten çoğu da koleksiyon alışkanlıklarını pek çok alana yayacak kadar rahat bir konumdadır. Ana ortak nitelikleri, hezarfenlerinkiyle aynıdır: Bir konu yetmez, elli konu isterler. Koleksiyonlarında ne olduğunu tam bilmeyebilirler ama eksik kalmaktansa üç nüsha almayı tercih ederler. Tahmin edebileceğiniz gibi, bu durum kitapçıların onları görünce memnun olmasını sağlar çünkü raflarınızda bekleyen kitap ne kadar acayip olursa olsun bir Smaug'un ilgisini çekecektir. Gardıroplar üzerine bir kitap önerdiğinizde dahi burun kıvırmazlar. Sonunda bu dünyadan göçtüklerinde ya da kütüphanelerini elden

* J. R. R. Tolkien'in *Hobbit* romanında, zekâsı ve açgözlülüğüyle bilinen efsanevi ejderha. (*ç.n.*)

çıkardıklarında, istifledikleri hazineleri kitapçılık dünyasına geri döner ve en değerli parçalar için küçük çaplı bir hücum başlatır.

Drakulalar ise tek alanda son derece spesifik bir ilgiye sahiptir ve koleksiyon alışkanlıkları bu konu etrafında döner. Nadir bitkiler. Gotik masa süsleri. Hat sanatı. İlgili alanda ne varsa temin eder ve saklarlar, ayrıca onlara bir kitap satma şansınız, kitabı ilgi alanlarına ne kadar yakın gösterebildiğinize bağlıdır. Onları cezbedici eserlerle eşiğe davet etmeniz gerekir ama bu çaba oldukça ödüllendiricidir çünkü kendi uzmanlık alanlarına onlar kadar adanmış birine nadiren rastlarsınız. Dahası, onlara danışmanız gerektiğinde, genelde bilgilerini paylaşmaktan mutluluk duyarlar. Bazıları size kitap ödünç verir, hatta buldukları yeni bir şeyi göstermek için sizi evine davet eder. En uzun soluklu müşteri ilişkilerimiz, bu tür özel koleksiyonerlerle yıllar içinde kurulmuştur.

Her kitap koleksiyoneri bu iki türden birine girer ve akıllı bir kitapçı, hangisi olduğunu mümkün olan en kısa sürede anlamayı öğrenir. Bir Drakula'ya mevcut saplantısının dışında kitaplar sunmaya devam ederseniz geceye karışıp zevklerini daha iyi anlayan başka bir kitapçı bulur. Bir Smaug'a ise yalnızca sınırlı, seçilmiş içerikler sunarsanız hızla sıkılır (ya da daha kötüsü, para harcamayı bırakır). Koleksiyonerlerin beklentilerini ve arzularını yönetmek, nadir kitap ticaretinin can damarıdır; bu, her biri gün ışığına kendince alerjik, pek de sosyal olmayan insanların, karşılıklı fayda için bir araya geldiği tuhaf bir simbiyozdur.

Eski kitapçıların ayakta kalmak için koleksiyonerlere bel bağlamasının bir dezavantajı da vardır. Daha varlıklı müşteriler, gece saatlerinde aklımıza gelip rahatsız eden türden karmaşık talepler sunmayı severler. Sadakatlerini korumak (ve rakip bir kitapçıya kaptırmamak) için önceliklerini kendi

öncelikleriniz haline getirmeniz gerekir. Ziyaret eden bir milyarder, metal bıçaklarla kaplı törensel bir sanat objesini uzatıp bunu Yeni Zelanda'nın güneyinde bulunan küçük bir adadaki evine göndermenizi isterse gönderirsiniz. Posta servisi bıçak kabul ediyor mudur, gümrük formuna "delici yadigâr" yazmak sizi terör örgütü kara listesine aldırır mı ya da kimse o lanet şeyi kaldıracak durumda mıdır yoksa değil midir – bunlar önemsizdir.

4

Kitap Ulakları

Ne yazık ki, bir kitap sattığınız an, hemen yerine bir başka şey koymanız gerekir. Ancak yeni kitaplar satanların aksine, internetten sipariş verip zembille gökten on tane daha nadir kitap getirtemezsiniz – hele ki diğer kitapçılardan kitap almak, kâr marjları çok düşük olduğundan, neredeyse imkânsızdır. Hayır, asıl değerli stoklar, kitapçılığın çitleriyle çevrili değildir; kitapçının makul kazanç elde edebileceği yerlerden, yani ticaretin dışından gelir. Bu amaçla kitapçılar, şirket kredi kartıyla çılgınca alışverişe dalan Şehrazat misali binbir kitap edinme yöntemi kullanırlar. Başka kaynaklara daha sonra geleceğiz ama en tuhafı, ritüel misali başvurduğumuz bu kaynaklardan biridir: Kitap Ulakları.

Kökleri, yaşayan hafızanın ötesine uzanan bir gelenek gibi görünen kitap ulaklığı, ucuz kitapları, gözden kaçtıkları uzak köylerden ya da ikinci el dükkânlarından bulup çıkararak, rekabetin çetin olduğu şehirlere getiren, iş bitirici birinin işidir. Ulak, bu süreçte kendine güzel bir kazanç sağlarken, şehir kitapçısı ise müşteri listesi ve başının üstündeki çatının avantajıyla kitabı makul bir fiyata satar. Sonuç? Herkes mutlu mesut evine döner.

Kitap ulakları için bir esnaf odası yoktur. Onları eğiten ya da yönlendiren birisi olduğunu sanmıyorum ama eski kitapçıların etrafında neredeyse kendiliğinden beliriverirler. Bu, âdeta bir doğa kanunudur.

Kitap ulaklığı ne kolay ne de pek rağbet gören bir iştir, bu yüzden kitapçılar arasında onların ilgisini kazanmak için belli bir sessiz rekabet vardır – sonuçta iyi şeyleri size getirmelerini istersiniz. Ancak bir tehlike de mevcuttur: Eğer bir seferde onlardan hiçbir şey almazsanız bir sonraki sefer önce rakibinizin kapısını çalabilirler. Öte yandan, istemediğiniz kitaplardan fazla alırsanız o hata yıllar boyunca raflarınızda size bakar durur; ya emekli olana ya da bu dünyadan göçene kadar. Bu mesele de bizi Bayan Hawthorne'a getiriyor.

Bayan Hawthorne'un eşi, bir süre önce vefat etmiş, ardında bahçecilik kitaplarından mürekkep etkileyici kütüphanesini bırakmıştı. Dükkân, bu kütüphaneyi yıllar içinde ondan satın aldı. Fakat nihayetinde, bahçecilik kitapları tükendiğinde, Bayan Hawthorne gizlice, yeni satın aldığı kitapları, orijinal koleksiyonun bir parçasıymış gibi araya sıkıştırmaya başladı. Görünüşe göre bu gelir akışına alışmıştı. Zamanla fark ettik ki bu kitaplar orijinal kütüphaneden değildi ve Bayan Hawthorne (şalına bürünmüş bir Pokémon misali) bir kitap ulağına dönüşmüştü. Bu, eğer kişisel kitap zevki akıl sağlığı yerinde birininkine benzeseydi gayet makul olabilirdi.

Bayan Hawthorne ne kolay pes eden biriydi ne de öğüt dinleyen. Ona, kitap seçimlerini satılabilir şeylere yönlendirmesi gerektiğine dair ince imalarda bulunduk ama hiçbirini dikkate almadı. Hatta, aradığımız başlıkların yer aldığı açık listeleri ya da dükkâna yığınla kitap taşımayı bırakmazsa hakkında mahkeme kararı çıkarılabileceğine dair üstü kapalı tehditleri bile önemsemedi. Bugün bile küçücük, ihtiyar bedeninin aksine böylesine sapasağlam (ve doğrusu biraz

şeytani) bir kuvveti nasıl sergilediği belirsizdir. Zaman geçti, haftalar ayları kovaladı ve Sotheran's topluluğunun zihinsel arı kovanı, tek damla kan dökülmeden çözüm yolunu buldu: Dükkân, sonsuza dek Bayan Hawthorne'dan kitap alacaktı ve bu kitaplar bir köşede karanlığa gömülüp huzuru korumak adına gerekli bir masraf olarak kaydedilecekti.

Sağlıklı bir kitapçı, Bayan Hawthorne'a benzer bir dizi kitap ulağıyla çalışır; her birinin, çuval çuval kitabı oradan oraya taşımayı seçip bir yere yerleşmeme konusunda mutlaka kendine has, gizemli bir sebebi vardır. Londra kitap ticaretinin onlarsız ölü yaprak gibi hareketsizleşeceğini düşündüğünüzde, varlıklarının nasıl bu kadar az bilindiği hep kafamı karıştırmıştır.

5

Yeni Başlayanlar İçin Kataloglama

"Ekstra illüstrasyonlu, dostum, işte böyle diyeceksin." James, kataloglamam için bana bıraktığı bir dizi kitabı karıştırıyor. Birini eline alıp sayfalarını çeviriyor. "Biraz solmuş... hayır, solmuş değil... yumuşamış. Sırt renginde hafif bir yumuşama var." Ben not almakla meşgul olduğum için devam ediyor. "Ama cazip bir şekilde," diye ekliyor, kendinden emin. Omzumun üzerinden yazdıklarıma bakıyor. "Hayır, hayır, bak, kitapların hepsi farklı renklerde diyemezsin; bu, onları sattırmaz. Şöyle desek..." diye düşünüyor. "Âdeta bir 'gökkuşağı seti'?" Göz kırpıyor. "Bu haliyle nadir bulunur."

Yaptığı işi layığıyla bitirmenin verdiği memnuniyetle masasına geri dönüyor. "Bak işte, genç Oliver, bu... buna ne diyorlardı Georg, girişimci ruhu mu?"

Rafın ardından gelen boğuk bir homurtu: "Buna saçmalık diyorlar, James."

Gelişinden önce üç veya dört kitapçıyı çabucak çiğneyip tükürmüş lanetli Seyahat ve Keşif departmanını yönetme rolündeki Georg, seleflerini şutlayan kötücül güçlerce yerinden edilemeyeceğini kanıtlamıştı. Ona sıkça Sackville Sokağı'nın kaldırımında, pek sevdiği deri yeleğini giymiş, kahvesini yudumlayıp sigarasını içerken rastlayabilirsiniz.

Eğer bir doğa belgeselinde küçük kuşların büyük hayvanların üzerindeki sinekleri temizlediğini gördüyseniz Georg ile aramızdaki simbiyotik ilişkiyi anlarsınız. Bilgisayarları yalnızca yakınında durarak bozabilen biri olduğundan, vaktimin hatırı sayılır bir kısmını masasında geçirir, bilgisayarının bu kez nasıl çöktüğünü anlamaya çalışırım. Bilgisayarlar konusundaki muğlak uzmanlığım karşılığında, bana bilgeliğini ve tavsiyelerini sunar ki bunlar bir çırak için bulunmaz bir nimettir.

Seyahat ve Keşif bölümünü yönetmekle görevli olduğu için Georg, dünyanın dört bir köşesine dair kitapların ticaretiyle uğraşır.* Bu kitapların hepsini okuduğundan şiddetle şüpheleniyorum zira tuhaf hikâyelerle dolup taşan deryası asla tükenmez. Hikâyeleri anlatışı öylesine büyüleyicidir ki her seferinde inanırsınız; gerçi hatırat ve tarihler söz konusu olduğunda, gerçeğin görece bir şey olduğunu kabul etmek gerekir. Seyahatnameler, günlükler, güldürecek kadar hatalı antika haritalar... hepsine hâkimdir. Kelimenin tam anlamıyla bir âlimdir.

Nasıl doğru şekilde kataloglama yapılacağını öğrenmek, kitapçılığın temel parçalarından biridir; ancak "doğru şekilde"nin tam olarak ne olduğu, kime sorduğunuza göre değişir. Bir çırak olarak, kutu taşımadığım ya da Georg'un bilgisayarını tamir etmediğim zamanlarda, meslektaşlarımdan kataloglama sürecinin inceliklerini öğrenmekle meşguldüm.

* Kendini bir koleksiyoner olarak görmüyor, yalnızca kitap satın aldığını ve bazılarını evde muhafaza ettiğini iddia ediyor.

Eski zamanlarda, dünya dinozorlar ve Bayan Hawthorne'larla doluyken, kitapçılar renkli fotoğrafçılık gibi bir avantaja sahip değildi; koleksiyonerlere gönderilecek resim yığınlarını basmak gibi bir lükse de. Satışların çoğu yeni stoktaki kitapların sıkış tepiş bilgilerle dolu olduğu devasa kataloglar aracılığıyla yapılırdı (bir kısmı hâlâ böyle yapılıyor). Bunlar, küçücük puntolarla basılır ve ülke çapındaki kitap koleksiyonerlerinin evlerine gönderilirdi. Koleksiyonerler, bu katalogların sayfalarını büyük bir iştahla çevirir, satırlarca metin arasında değerli hazineler arardı. Koleksiyonerler bu kadar titiz olduğundan, kitapçılar kendine has bir zorlukla karşı karşıya kalırdı: Belirli bir kitabı olabildiğince doğru şekilde tarif etmek, söz konusu nüshanın tüm kusurlarını ve erdemlerini, mümkün olduğunca az mürekkep ve alan kullanarak iletmek. Böylelikle görsellere fazla yüklenmeden bir kitabın resmini çizebilen bir terimler, kısaltmalar ve imalar jargonu, yani kataloglama sanatı doğdu. Dükkânın herhangi bir gününde, kitapçıları başlarını bir kitap yığınına gömmüş, kaşları çatık vaziyette, nüshalarının *gerçekten* on dokuz resim içerip içermediğini anlamaya çalışırken bulabilirsiniz.

Kataloglama sürecinin günlük ayrıntıları, bir kitabı "Satın aldım" noktasından "Artık raflarda" aşamasına getiren çok çeşitli görevleri kapsar. Baskıyı belirlemek, hasarları kontrol etmek, biraz reklam metni yazmak ve bunların hepsini eski usul bilgisayar sistemine kaydetmek gerekir ki ileride referans alınabilsin. Ancak en zor kısım, bir kitabın zamanın yıkıcı etkilerinden nasıl çıktığını tam olarak kaydetmektir. Bu amaç için yüzlerce yılda evrilmiş, kitaba özgü bir terimler sözlüğü vardır, ki bu terimler, sıradan bir gözlemci için hiçbir şey ifade etmez. Kitapları tanımlarken bu barok dili kullanmak iki nedenden ötürü gelenekseldir: Birincisi, kitap ticaretinin bu özel dili, yüzlerce kelime kullanmadan son derece hassas ve kesin olmanıza olanak tanır. İkincisi, bu zarafet, durumu biraz

yumuşatır. Çoğu nadir kitapta küçük kusurlar bulunur ama bu, o kusurları kabaca dile getirmeniz gerektiği anlamına gelmez. Örneğin, bir kitabın sayfalarının kötü şekilde beneklenmiş olduğunu söylemek yerine "sararmış" demek çok daha zariftir. Eğer bir zombi filminde olsaydık o kitabı çoktan arka bahçeye götürüp huzura kavuşturmuştuk tabii. Koyun derisi ciltlere "sahtiyan", dana derisinden yapılmış parşömene ise genellikle "tirşe" denir. Bir kitaba "görmüş geçirmiş" dediğimizde, onun üzerinde birilerinin uğraştığını, sahte olduğunu ya da birinin onu ilk baskı gibi *göstermeye* çalıştığını ima ederiz; ancak bu durumun tarihsel değerine *katkı sağladığını*, eksiltmediğini düşünürüz. Bu bir özellik, deriz, bir hata değil. Doğru terminolojiyi kullanmak, performansın bir parçasıdır – titiz müşterileri cezbetmek için kitapçı tarafından gerçekleştirilen ayrıntılı bir ritüel, gizli bir el sıkışmadır âdeta.

James, mesleğin inceliklerini öğrenmem için masama yığınlarca kitap taşırdı; ben de elimde Carter'ın *ABC for Book Collectors*'ı* [Kitap Koleksiyonerinin ABC'si] ile bu kitapları birer birer tanımlamaya çalışırdım. Çırak olduğumdan, pahalı kitaplar değil, sırtı ve sayfaları olan herhangi bir kitap yeterliydi. Kafam karışmış göründüğümde illa biri yanıma gelip hiç anlamadığım ve bağlantılar kurulmaya başlayana dek defalarca not aldığım terimleri söylerdi. Temel bilgileri öğrenmek zaman alıyordu çünkü asıl meseleye gelmeden önce öğrenmeniz gereken çok şey vardı. Kırmızı bir kitap mı? Hayır, öyle diyemezsiniz. Aslında bu, kestane rengi. Ya da belki bordo. Peki cildi? Deri. Ama hangi tür? Hayır, bu sığır derisi değil, sahtiyan. Lekeli mi? Hayır, hafifçe pamukçuklanmış. Yarı maroken mi? Hayır, cildi *çeyrek* maroken.

* Sadece nadir kitap terminolojisi üzerine faydalı bir kılavuz olmasıyla değil, aynı zamanda yazarının herkesten nefret eden, iflah olmaz bir huysuz olması ve bunu açıkça dile getirmesiyle de dikkate değer bir kitaptır.

Bütün bu karmaşaya ek olarak, sıradan bir antika kitapçının bir kitabın durumu hakkında yorum yapması da beklenir. Örneğin, "Bu kitap *çok iyi* durumda" ya da "Bu kitap *iyi* durumda" demek isteyebilirsiniz. Her ikisi de kusursuz görünen bir kitabı tanımlamak için makul bir yol gibi gelebilir ama bu bağlamda bu iki ifade tamamen farklı anlamlara gelir. Bir kitabı anca kısa süre önce bir meleğin bağrında taşınmışsa "Çok iyi" olarak tarif edebilirsiniz; "İyi" kitap ise yansa da olur çünkü bilmeden "Berbat" olarak tarif etmişsinizdir. Aman diyeyim, hiçbir kitabı "Okunabilir Nüsha" olarak tanımlamaya kalkmayın. Bunu bir kez yaptım (ve sadece bir kez), sonra James'in tarifi yazdığım sayfayı, parmakları beyaz kesecek denli sımsıkı tutarak tepeme dikilip hiçbir sebeple o kelimeleri o sırayla kullanmayacağımı sakin bir sesle açıkladığına şahit oldum.

Herhangi bir başka disiplin gibi, kataloglamayı öğrenmek de aslında hiç bitmeyen bir süreçtir; çünkü bu, ürün hakkındaki anlayışınızla birlikte evrilen bir iştir. Ancak diğer disiplinlerden farklı olarak, kitap kataloglama bir sanat değildir, bilim hiç değildir; daha çok, tamamen rasgele bir karnaval yangınıdır. Henüz söylemediğim bir şey varsa o da kitapçıların yüzde doksanının her bir terimi, her bir bağlamda kendi profesyonel yorumlarıyla değerlendirdiğidir.

Şu sahneyi bir hayal edin. Masamın üzerinde, boyutları kollarımın genişliğini aşan bir kitap, bir rahlenin üzerindeki Kitab-ı Mukaddes misali duruyor. Ben, tamamen yetersiz hissederek, kafam karışmış kitaba bakıyorum. James süzülüp geliyor. Bu bir Folio, diyor, büyüklüğüne bakarak. Büyük bir şey, işte mesele bu. Henüz kalemimi elime almışken, bu kez Georg geçiyor. Folio değil, diyor, notlarıma göz atarak. "Bakarsan, sayfaların düzenlenme şekline göre bu aslında bir Quarto. Bir işini halletmek üzere uzaklaşıyor, derken başka

biri geliyor. Teknik olarak bir Imperial Octavo,* diyor, cetvelini hançer çeker gibi çıkararak. Tartışma başlıyor, kitabevinin ortasında karşılıklı argümanlar ateşleniyor ama kitap hâlâ kataloglanmamış vaziyette duruyor. Çünkü kimse teknik olarak yanlış söylemiyordur ve tartışma herkes yorulana dek sürer. En sonunda kitap, daha sonra ilgilenilmek üzere problemli eserler yığınına atılır. Tüm mesele dikkatle işlenmiş fikirlerden ibarettir aslında ve nihayetinde kitapçı, bir karar vermek ve bunun arkasında durmak zorundadır.

Birden fazla kitapçının bulunduğu çoğu kitapçıda, tüm çalışanların uyması gereken bir Kurumsal Üslup vardır. Bu üslup, kitapçıdan kitapçıya değişen derecelerde kısıtlayıcıdır; ancak Sotheran's, çalışanlarına yorum yapma konusunda oldukça özgürlük tanır. Çileli başım, çünkü zaman geçtikçe (ve işin içine daha fazla insan girdikçe), her kitapçının bana düzgün bir eğitim verme kararlılığı, bu eğitimin kendi dil ve üslubuna uygun olmasını sağlama konusundaki coşkularıyla eşit derecede güçlüydü. Bugün bile bir noktanın buraya, bir virgülün oraya eklenmesini öneren ya da yanlış yerleştirilmiş bir kesme işaretine toplu müdahale düzenleyen insanlarla karşılaşırım.

6

Müşteri Hizmetleri

İlk kez o minicik masama oturduktan yaklaşık bir hafta sonra, Andrew'nun başının arkasında bir ampul yanıverdi, bu ampulün ışığı birkaç saat içinde yavaş yavaş ön lobuna

* Kitap boyutlarını tanımlayan terimler. Folio, yaklaşık 30,5 x 48,3 cm boyutlarında büyük kitapları ifade eder. Quarto, yaklaşık 24,1 x 30,5 cm boyutlarındaki kitapları belirtir. Imperial Octavo ise yaklaşık 21 x 29,2 cm boyutlarında, Quarto'dan biraz daha küçük kitapları tanımlar. (*ç.n.*)

süzüldü.* Anladığım kadarıyla bir sözleşmem olmalıydı. Bu iş şimdiye dek halledilmemiş miydi? Hayır mı? Ah, ne fena. Hemen o güvenilmez masa telefonlarından biriyle bodrum kattaki bir çalışma alanına telefon edildi ve Genel Sekreter çağrıldı.

Olay, Evelyn'in dışarıdan ürkütücü görünmesiyle ilgili değildi, öyle görünmüyordu zaten. Güleç yüzlü, yumuşak ses tonuyla âdeta favori teyzenizin bir kopyasıydı, yine de öyle bir havası vardı ki karşı koymanın beyhude olduğunu hissettiriyordu. Şöyle hayal edin: General Hannibal, Alpleri geçtikten sonra (filleri olmaksızın) emekliye ayrılmaya karar verip küçük bir kitapçıya yerleşmiş ve hobi olarak büro işleriyle uğraşıyor. İçinizde sizi parçalayıp bağırsaklarınızla duvarları süslemeyeceğine dair bir inanç olabilir ama bunun tamamen imkânsız olmadığına dair de bir his taşırsınız. Evelyn'in adı, Sotheran's'ın koridorlarında her zaman belli bir hürmet tınısıyla anılırdı. Evelyn, görünen o ki işin *detaylarıyla* ilgilenmek için çağrılmıştı ve bu işlerle harikulade bir şekilde ilgileniyordu.

Ne kadar eski olursa olsun, nadir bir kitapçıyı yönetirken, en nihayetinde paranın çetrefil dünyasına inmeniz gerekir. Neyse ki kitapçılardan, eylemlerinin mali sonuçlarıyla doğrudan yüzleşmeleri beklenmez; bu karmaşık mali meseleler, müşteriler ve tedarikçilerden uzak tutulan, gizemli Muhasebe bölümü tarafından ele alınır. Muhasebe ofisinin kapısında bir kilit vardır, böylece (kitapçılar dahil) kimse izinsiz içeri giremez; erişim kodunu hatırlayamadıkları sürece tabii. Geleneksel olarak Sotheran's'ın muhasebe ekibi, terlikler ya da kunduzlar gibi, çift halinde çalışır; geri

* Andrew'nun bir işi uzun uzun düşünme stratejisi, gereksiz meşguliyetleri azaltmak için mükemmel bir idari yöntemdi. Genel felsefesi şuydu: Bir işin gerçekleşmesi için en az iki, belki üç hatırlatma gerekmiyorsa o iş baştan uğraşmaya değmeyecek kadar önemsizdi.

planda kalarak faturalarını ödetmek isteyenlerin gazabından kaçınırlar.

Sotheran's, yalnızca en acil durumlarda yeni teknolojilere meylettiğinden, mali işlemlerin bir kısmı, masadan kolayca kaldırılamayacak kadar büyük bir defterle yürütülür. Bu defter, yalnızca yazan tarafından okunabilen bir çabuk yazma sistemiyle doldurulmuştur. Üst üste yığılmış dosya dolapları ve kâğıt kutuları, on yıllar önce icat edilmiş, sadece Evelyn'in zihninde işleyen bir mantık doğrultusunda düzenlenmiştir. Bu belgelerden, eski anlaşmazlıkları çözmek için gerekli finansal kayıtlar çıkarılır. Kısacası, burası paranın geldiği ve gittiği yerdir. Gerisi, sadece muhasebecilerin bildiği bir sırdır ve onlar bu sırrı açıklamaya niyetli değildir.

Evelyn ayrıca, kitapçıların ilgisini çekmeyen, kitabevine gelen her türlü evrak işinden de sorumluydu. Aslında, bütün evraklardan. Onun işi, Genel Sekreterlik gibi görünse de sahnenin arkasında sessizce hallettiği işlerin yarısını bile bilemeyeceğimizi düşünüyorum. Merdiven altına gizlenmiş küçük ofisi, onlarca yıl geriye uzanan, muntazam şekilde organize edilmiş dosyalarla doluydu. Her biri, ofisinin bir parçası haline gelene kadar Evelyn'in hafızasından yavaş yavaş silinen çok özel bir amaç için saklanıyordu. Sözleşmemin hazırlanacağı gün, bu dosyalardan birinin çıkarılması gerekti. Evelyn, aynen bir define avcısı gibi şevkle bu dosyaların arasına dalınca kâğıtlar her yana savruldu. Tozlu klasörlerin karanlık denizi önünde ikiye ayrılırken, gizli belgelerden oluşan tomarlar, gözden kaybolana kadar üst üste yığılmaya başladı. Yardım teklif etmedim; bu en iyi tabirle göstermelik bir jest olurdu ve dahası, bir dâhiyi işinin başında rahatsız etmemem gerektiğini öğrenmiştim. Sonunda Evelyn, karışıklığın arasından, boş bir sözleşme formu ve James'in "henüz" 1990'ların başlarında güncellediği Sotheran's Çalışan Rehberi'nin daktilo edilmiş bir kopyasıyla çıktı. Bu rehber,

kitapçıların müşterilerle nasıl etkileşim kurması gerektiğini belirleyen rutinleri içeriyordu.

Sotheran's Çalışan Rehberi, masamda bir yıldan uzun süre okunmadan kaldı. Bildiğim kadarıyla yalnızca bir nüshası mevcut. İçinde, James'in nadir bir kitapçıda zirvede kalmak için denediği ve onayladığı tavsiyeler yer alıyordu:

Kendisine her zaman indirim yapıldığını iddia eden müşterilerden asla etkilenmeyin.

Bu, James'in en değerli nasihatlerinden biridir çünkü Sotheran's müşterilerinin yaklaşık yarısı, siparişlerinden indirim almayı hak ettiklerine sizi inandırmaya çalışır. "Sahibini tanıyorum," derler. "Bir böbrek bağışladım," derler. "Yöneticilerle kan anlaşmam var," derler. Bir kitapçı, bu talepler karşısında kararlılıkla durmalı ve bu türden her nevi talebi, dile getiren kişi şaka yapıyormuş gibi bir kahkahayla savuşturmalıdır (ki genellikle şaka yapmazlar).

Gruplar halindeki insanlara, hatta çiftlere karşı tetikte olun. Biri bir velvele çıkarırken, diğeri bir şeyler araklıyor olabilir.

Bu öğüt, "velvele" kelimesinin doğru kullanımıyla da takdire şayandır. James, kitabevinin içinde grupların peşine takılmayı alışkanlık edinmişti; avcı bir kuş misali süzülerek ilerler, pençelerini açmaya hazır bir halde fırsat kollardı. Bana kalırsa müşterilerin garip davranışlarının sebebi buydu; ama James, kitabevine uğrayan herkesin işbirliği içinde dükkânı soymaya çalıştığı inancından, ancak nakit ödeme yapılınca vazgeçiyordu.

Hırsızlar, dükkânda o kadar uzun süre kalabilir ki bezip onları izlemeyi bırakabilirsiniz. Tetikte olmaktan sakın vazgeçmeyin.

Paranoyakça gelebilir ancak James burada mühim bir noktaya parmak basıyordu. İnsanların saatlerce dükkânda oyalanması hiç de ender görülen bir durum değildir ve bu süre boyunca onları sürekli göz önünde tutmak gerçekten zordur. On dakikayı geçtikten sonra genellikle dikkatim dağılır.

Müşteriyle oturduğun yerden konuşma, özellikle müşteri bir kadınsa.

Bunu tamamen reddediyorum.

Müşteriyle konuşurken ellerini pantolon ceplerinde tutma.

Bu bana fazla iyimser geliyor çünkü ceplerimin şerit metre, akıtan kalemler ve devasa anahtarlıklarla dolu olmadığını varsayıyor.

Acele ettirilen bir müşteri kolayca kaybedilir; ancak karar vermesi için fazla zaman verilen bir müşteri de aynı şekilde. İkna nazik, dikkatli ve en önemlisi, kusursuz zamanlamaya sahip olmalıdır.

James, oturmak ve ceplerle ilgili şüpheli tavsiyelerine rağmen, bu konuda gerçek bir ustalık sergilerdi. Bir müşteriyi, elindeki kitabı satın alması için doğru yöne yönlendirmekte ne kadar beklemesi gerektiğini tam olarak bilirdi. Çevresindekilerden daha derin bir anlayışla nadir bir kitabın, yemek ya da barınak gibi temel bir ihtiyaç olmadığını, bir lüks olduğunu kavramıştı. Ancak James, bu lüksü gelecekteki mutluluğunuz için kesinlikle gerekli bir şey gibi göstermek konusunda inanılmaz becerikliydi. Bunu da yılların pratiğiyle geliştirdiği bir yöntemle, sizin için doğru kitabı bulmaya ne kadar zaman harcaması gerektiğini belirleyerek yapardı.

Sonuçta sizin için yarım saatini harcamıştı; o zamanı heba etmeniz yazık olmaz mıydı?* Ardından sizi sessiz bir köşede kitabı incelemeniz için (en azından bunu yapmalıydınız) yalnız bırakır ve bir süre ortadan kaybolurdu. Çünkü nazik bir insan, kendisine bu kadar yardım eden bir satıcıya en azından bir özür sunmadan çıkıp gitmezdi.

Çoğu müşteri, birden fazla çekici alternatif olduğunda, kendisine ilk gösterilen şeyi kendiliğinden reddeder. İkinci seçeneğe ise genellikle kuşkuyla yaklaşır...

James nihayet yeniden ortaya çıktığında, yanında başka bir kitap olurdu. İlkiyle ilişkili ama tam anlamıyla uygun olmayan bir kitap. Bu noktada müşteri, ilk kitabı geri verip özür dilemeye hazırdır ancak ikinci bir seçeneğin ortaya çıkması onları karşılıklı bir zorunluluk ağına sürükler. Zavallı müşteri, ikinci kitaba da aynı özeni gösterir görünerek bir süre daha oyalanır. Ne de olsa adalet bunu gerektirir.

... ve üçüncü seçenek kolayca kabul edilir (müşteri, seçim gücünü kullandığını hissetmiştir). Asıl satmak istediğiniz kitap üçüncü olarak çıkarılmalıdır...

Müşterinin sabrı yavaş yavaş taşma noktasına ulaştığı anda, James üçüncü kez geri dönerdi. Bu noktada müşteri, ilk iki kitabı reddetmek için aklına gelen bir bahaneyle kendini hazırlamıştır. Ancak daha birkaç kelime söylemeden, James son hamlesini yapardı: Daha önce gösterdiği iki kitaptan çok daha üstün olan üçüncü bir kitabı çıkarırdı. Bu kez kaybolmaz, kitabın neden özel olduğunu ve ne kadar

* Sonradan öğrendim ki buna Batık Maliyet Yanılgısı deniyormuş, James de bunu dehşet verici bir ustalıkla kendi lehine kullanıyordu.

nadir bir fırsat sunduğunu açıklar, ardından hemen orada ödeme almaya hazır halde beklerdi. Çoğu zaman müşteri, baskıya dayanamayıp yüzünde doğum günü şapkası takmış bir bozayı tarafından soyulmuşa benzer bir ifadeyle kitabı almayı kabul ederdi. En tuhafı ise müşteri, James'in doğru tahmin ettiği gibi, tüm bu sürecin kendi özgür iradesiyle gerçekleştiğine ikna olurdu birkaç hafta sonra. Bu kez, seçimlerinin tamamen kendi keskin zevklerinden kaynaklandığını düşünerek tekrar kitabevine gelir ve süreç yeniden başlardı. Müşteri Stockholm sendromunun bu hususi çeşidinin pençesine tamamen düşene kadar döngü devam ederdi.

... ama bu, elektrikli süpürge satıcısı tarzı satış yöntemlerine başvurmanız gerektiği anlamına gelmez.

7

*Kriptidler**

İlk kitapçı kriptidimle karşılaştığım o dondurucu öğleden sonrayı çok iyi hatırlıyorum. İlk başta onu bir Drakula sandım; raf aralarında, kitabevinin arka tarafında, neredeyse kasten dolaşıp duruyordu. Ama tüylerimi diken diken eden, yürüyüş tarzıydı. Uzun etekleri ayaklarını gizliyor ve kadına bir köşeden diğerine yere basmadan, süzülerek ilerliyormuş izlenimi veriyordu. Hâlâ ürpertici bir netlikle hatırladığım o alçak sesiyle bana daha önce tanışıp tanışmadığımızı sordu. Hayır, dedim, elimden geldiğince nazik bir tonda, sanmıyorum. Kadın gülümsedi ama rahatsız edici derecede fazla

* Varlığı bilimsel olarak kanıtlanmamış ancak halk efsanelerinde veya gözlem raporlarında adı geçen yaratıklara verilen isim (örneğin, Loch Ness Canavarı, Kocaayak). (*ç.n.*)

diş göstermişti; ardından, şarkı söylemesini ister miyim, diye sordu. Çok güzel bir sesi olduğunu ısrarla belirtti.

Bir kriptidi, kitapçıya meşru ve korkutucu olmayan sebeplerle gelen diğer insanlardan ayıran kriterler üç temel maddeye dayanır:

1. Asla kitap satın almazlar; bu, ne zamanla ne de başka bir şeyle değişir.
2. Öylesine gariptirler ki gerçek olduklarından şüphe edersiniz *ya da* onları hiç görmemişsinizdir ama intikallerine dair delillerle sık sık karşılaşırsınız.
3. Suç mahalline, bir cazibeye kapılmış gibi tekrar tekrar geri dönerler.

Sotheran's kadar eski bir kitapçı, sıradan kriptid türlerinden birkaçıyla kutsanmıştır. Bunların çoğu, neyse ki kapımızı sadece kırk yılda bir çalar.

Çıkrıkçı, saman gibi saçlara ve Rumpelstiltskin'in hırçınlığına sahip, gizemli bir ziyaretçidir. Olması gerekenden daha sık uğrar, peşinde ağzına kadar dolu bir kitap arabasını sürükler ve ikna edilebilecek herkese bu kitapları satmaya kalkar. Ancak, Çıkrıkçı'ya sizi akşam yemeğine çağıran bir periye karşı hissedeceğiniz ihtiyatla yaklaşmanız gerekir. Herhangi bir sözlü anlaşma bağlayıcı kabul edilir ve yedi kat ceketinin altından mırıldandığı için tam olarak neye razı geldiğinizden her zaman emin olamazsınız. Çıkrıkçı'dan kitap ödünç almak kötü bir fikirdir çünkü kaçınılmaz olarak geri gelip sizin kabul etmek istemeyeceğiniz bir iyilik talep edecektir.

Kadim, zamanın kendisinden bile yaşlıdır ve kışın en ölü zamanlarında yürüteciyle kitabevine gelir. Kendisine sunulan her şeyi reddeder ve her gelişinde kitabevine nasıl gelip gittiği belirsizdir; çünkü kapı eşiğini geçmesi yaklaşık otuz

dakika sürer. Kitaplarla ilgili herhangi bir konuda, tüm çabalarımıza rağmen, ona makul bir yardımda bulunmayı asla başaramadık.

Hışırdoz, paketleme mahzeninde yaşayan şeye verdiğim isimdir. Kasa, kutu, sandık ve atılmış naylon patpat denizinin ortasında bazen bir hışırtı sesi duyabilirsiniz. Mahzenin cadde seviyesinden çok daha aşağıda olduğunu bilmeseniz buna eşlik eden ürpertiyi bir esintiye yorabilirsiniz.

Takım Elbiseli Beyefendiler, her yıl birbiriyle uyuşan takım elbiseler içinde belirirler, Ayn Rand hakkında elimizde ne varsa görmek isterler. Yüzleri genellikle büyük siyah gözlüklerle örtülüdür; ses çıkarmadan hareket ederler ve sadece çiftler halinde dolaşırlar. Bazen, özellikle bir sebep olmaksızın kahkaha atarlar; sanki insanların yaptığını düşündükleri bir şeyi taklit etmeye çalışıyorlardır.

Bir kriptidi gördüğünüz gibi kovalamak cazip gelse de zamanla onlarla bir tür ilişki geliştirmeye başlarsınız. Sanırım onlar da beni, kitapçıdan aldıkları keyif için bir engel olarak görüyor; tıpkı benim onları gizemli ve ürkütücü bir karşılaşma olarak gördüğüm gibi. İnsanların örümceklerden korkanlara söylediği şu sözü hatırlayın: "O örümcek de senden en az senin ondan korktuğun kadar korkuyor." Mantıken doğru olduğuna inanabilirsiniz ama duygusal açıdan hâlâ o örümceği bir bardağın altına alıp dışarı çıkarmak istersiniz.

Şarkı söyleyen kriptid, bir kahkaha atarak beni düşüncelerimden sıyırdı. Nihayetinde benim için şarkı söylemeyeceğine karar vermişti. Auramın doğru olmadığını söyledi. Belki başka bir zaman. Modern dönem ilk baskıların olduğu rafa doğru süzüldü. Bugün kitap almak için burada olmadığını doğruladı; sadece bakıyordu.

Sonunda gitti, elinde belli belirsiz bir amaç için lazım olduğunu söylediği beş boş plastik poşetle birlikte. Giderken de söz verdi: Döneceğim.

8

Sukabakları

Sotheran's'ın kapısından kurumuş bir bitki cesedine sarılarak giren biri her zaman olmaz ama öyle biriyle zaman zaman illa karşılaşılır. Söz konusu zaman, sessiz ve oldukça güneşli bir öğleden sonraydı; ki bu başlı başına işlerin ters gideceğine dair bir işaret olmalıydı. Minik masa, ona duyduğum tüm öfkeye rağmen, birkaç avantaja sahipti; bunlardan biri de Andrew'ya çok yakın olmasıydı (ki Andrew her zaman enteresan ve olağanüstü kitap ulaklarını ağırlardı). Bu sefer, malını pazarlamaya çalışan beyefendi, umutsuz bir sokak sihirbazı havasındaydı; birbiri ardına pek de cazip olmayan birkaç kitabı hızla sıraladıktan sonra, nihayet dillere destan sandığın dibine ulaştı. "Sukabakları!" diye çıkıverdi ağzından, son kozunu büyük bir gösterişle ortaya koyduğu sırada. Andrew'nun yüzü sanki bir aslanın gövdesine oyulmuş da sonra kuma gömülmüştü; oynanan bu kozun kazanan bir hamle olup olmadığına dair en ufak bir ipucu bile vermiyordu.

Vazgeçmeyen ufak tefek adam, yanında getirdiği devasa sırt çantasının içinden bir nesneyi ortaya çıkardı. Patpatlı naylona sarılı olduğundan, paketi çıkarmak için birkaç utanç verici dakika harcadıktan sonra, nesneyi masanın üzerine büyük bir saygıyla yerleştirdi. Hatta bir adım geri çekilip manzaranın etkisini sindirmemiz için biraz süre tanıdı. Görünen o ki birisi bir basketbol topu büyüklüğündeki masum kabağı kurutup, zavallının üzerine Kraliçe Viktorya'nın yüzünü oymuştu. Ortaya çıkan, palayla yapılabilecek en gerçekçi portreydi; bu da bana doğru bakmadığı halde bana yüzünü buruşturduğunu söylemekle aynı anlama geliyordu. Sonra adam, başka bir büyük jestle, kabağı ikiye ayırdı* ve içinin

* Bundan sonra, bu sukabağı nesnesini zaman zaman "sukabakları" olarak anacağım, çünkü ikiye bölünmüş doğası böylece yansıtılabilecek.

oyuk olduğunu, diğer tarafına başka bir yüz daha oyulduğunu gösterdi – tarihi bir figür olmalıydı ama adını öğrenmeye tenezzül etmedim. Mirası, küçülmüş bir bitki parçası üzerindeki birkaç kazımadan ibaretti. Adam, bunu duvara asabileceğimizi öne sürdü. Ona kalırsa kesinlikle bir koleksiyon parçasıydı. Hangi hırslı kitapçı, böyle bir şeyi elden kaçırmayı göze alabilirdi ki?

Bu şeytani sukabağına ödenen tutar bana fahiş geldi ama Andrew'nun gözlerinde, kabağın göründüğünden daha fazlasını barındırdığına işaret eden o ifade vardı. Acaba benim bilmediğim bir şeyi mi biliyordu? Sukabağıyla ilgili koleksiyonerlik dünyasında, yalnızca varlıklı ve güçlü kimselerin oyulmuş bitki materyali ticareti yaptığı, Kapalıçarşı'yı utandıracak bir karaborsa mı vardı? Andrew, bıyıklı adamla anlaşmayı tamamladıktan sonra, sukabağı stoklara eklendi ve kataloglama için tekrar paketlenerek kaldırıldı.

Kışlar geldi, geçti. Müşterilere bu sukabakları önerildi; onları görmeleri, genelde heyecanlı olan müşterilerin birdenbire nazikçe özür dileyip dükkândan çıkmasına sebep oldu. Kabaklar yavaşça masadan rafa, raftan kutuya, kutudan zemine taşındı ve sonunda gözlerden ve zihinlerden kayboldu.

Birkaç yıl sonra, masamın yakınında bir şeye bastım ve dükkânda yankılanan gür bir *çatırtı* duyuldu. Neyle karşılaşacağımı önceden bilerek, dikkatlice ayağımı kaldırdım ve balonlu naylon ve toz yığınları arasından bana suçlayıcı bir ifadeyle bakan Kraliçe Viktorya'nın parçalanmış yüzüyle karşılaştım. Zavallı kabak, sistemden hiç geçememişti; sonsuz bir arafta kapana kısılmıştı; ta ki benim botum, onun yeni bir yuva bulma hayalini sonsuza dek sonlandırana kadar. İçimden hafif bir ağıt yakarak, bu durumun bana ne kadar pahalıya patlayacağını düşündüm (kırılan nesne maaşımdan daha fazla ediyordu). Parçaları topladım ve tekrar birleştirmeye

çalıştım; ortaya çıkan şey, Kraliçe Viktorya'ya benzeyen ama tam manasıyla onun gibi olmayan bir şeydi. Kısa bir süre seçeneklerimi değerlendirdim; bunlar arasında, kabağı fark ettirmeden dükkândan kaçırıp şehrin farklı bölgelerindeki çöp kutularına bölerek bir ceset gibi gizlice yok etmek de vardı. Vicdan azabı çekerek zamanın yaraları iyileştireceğine karar verdim, içimde parçalanmış sukabağının gün ışığını tekrar gördüğünde belki ölmüş olacağıma yönelik zayıf bir umutla kimsenin açtığını görmediğim bir dolap aradım.

9

Onarma

Yeraltındaki raflar arasında kabakları saklayacak bir yer ararken elim ıslak bir şeye değdi. İçgüdüsel bir hareketle geri çekilip (yıllar önce attığımdan emin olduğum bir çırak inceleme evrak yığınını devirerek) çığlık atmamak için kendimi zor tuttum ve bunun yerine bir el feneri bulmaya gittim.

Işık kaynağıyla donanmış vaziyette odaya geri dönerek suçluyu aramaya başladım. Kitapları kenara çekip daha derine indim. Üzerinde benekler belirmiş bir Dickens biyografisi. Bayan Hawthorne sayesinde elimize geçen iki botanik rehberi. Sihirbazlar üzerine bir kitap kataloğu (1861-78). Hepsinin arkasında, görünmemek için raf arkadaşlarının arasından sıyrılmış gibi duran yeşil bir kutu vardı. Feneri üzerine tuttuğumda, kutunun aslında yeşil olmadığını ama istilacı bir küf türü tarafından neredeyse tamamen ele geçirilmiş olduğunu gördüm. Küf istilasının diğer kitaplara yayılmamış olması kendi başına bir dizi soruyu gündeme getiriyordu ama böylece kitabı hızlıca izole edebildim. Bunun için çekmecemdeki, böyle felaketler için sakladığım kirli

bir bulaşık bezini kullandım.* Görünüşe göre arka duvardaki nem bir kurban daha almıştı ama bu seferki bir referans kitabı gibi durmuyordu. Birisi bu kitap için özel bir kutu hazırlamıştı, bu da bir noktada stoklara girmek üzere tasarlandığını ve hatta belki de belirli bir müşteri için yapıldığını düşündürüyordu. Kendimi dünyanın en gönülsüz arkeoloğu gibi hissederek kutuyu biraz temizledim. Yan tarafına altın harflerle yazılmış bir isim ortaya çıktı: *Edwin Drood.*

Merak, tiksintime üstün geldi. Kutuyu açtım ve içinden, ileri düzeyde çürümüş mavi beyaz kitapçıklardan oluşan bir yığın çıktı. Heyhat, karanlık bir odanın öteki ucundan bir ilk baskı Dickens'ı tanıyabilmek, tüm nadir kitapçıların lanetidir. Kuşkusuz bunlar, yazarın tamamlanmamış son romanı *Edwin Drood'un Gizemi*'nin yazılmış tüm altı bölümüydü. Kesinlikle bir akademik referans kitabı değildi. Sistemde hızlı bir arama, kitabın kayıtlarda olmadığını gösterdi; bu da muhtemelen on yıldan uzun süredir yanlış bir yerde durduğunu ve nihayet küflendiğini gösteriyordu. Sayfaları kutudan çıkardım ve uygun bir yer bulamayınca, belki kurtarılacak bir şeyleri vardır, diye düşünerek plastikle sardım. Bu konuda başvurabileceğim tek kişi belliydi.

Tüm kitaplar eşit yaratılmış olabilir ama bazıları diğerlerinden daha fazla acı çeker. Daha kötü günler görmüş kitaplar elimize geçtiğinde, onları "onarma" denen bir işlem için aşağıya göndeririz. Bu, tam anlamıyla bir restorasyon değildir, hile de değildir – ikisinin arasında bir şeydir. Stephen adındaki ufak tefek, cevval bir adam fi tarihinden beri onarma işlerimizle ilgilenir. Şakacı bir gülümseme ve anlamlı bir bakış atarak yapıştırıcı, umut ve biraz da büyücülükten oluşan deneysel bir karışımla tüm kitapları mümkün olduğunca düzgün hale getirme görevini üstlenir. Ofisteyse ya da şartlar

* "Bezi temizlemelisin, Oliver," diyebilirsiniz bana ama kimse hijyenik çalışma koşullarını titizlikle koruyarak penisilini keşfetmedi.

elverdiyse merdivenlerin altında, yaramaz bir sayfayı tamir etmeye ya da bir iç kapak yaprağını düzeltmeye çalışırken bulabilirsiniz onu. Bu alanı Genel Sekreter ile paylaşır, ikisi aynı rahat köşeye sığışarak sessiz bir dostluğun tadını çıkarır. Yıllar boyunca ona pek çok bibliyoceset getirmiş olmama rağmen Stephen'ın bir görevi reddettiğini ya da bir şeyin mümkün olmadığını söylediğini hiç duymadım.

Hep düşünmüşümdür, bir kitap onarıcısı olmak epey eğlenceli olurdu ama ben el becerisinden yoksunum. Onarma tamamen bir illüzyon sanatıdır – kitabı doğru yerlerden destekleyip düzeltirken, olabildiğince az müdahalede bulunmak. Yine de bir keresinde bir sayfadaki yırtığı öyle ustalıkla tamir etmişti ki yırtık tamamen görünmez hale gelmişti. Başka bir seferde, bir yan kâğıdı büsbütün değiştirdiğine şahit oldum; yeni yan kâğıdın orijinal olmadığına dair dışarıdan hiçbir iz yoktu. Bu şeylerin tümünü müşterilere satarken dürüstçe belirtmek zorunda kalırsınız elbette, yine de işin içinde bir büyü havası olduğu inkâr edilemez.* Bir insan nasıl kitap onarıcısı olur? Hiçbir fikrim yok. Stephen bu konuda bir şey söylemiyor ve internet üzerinde yapılacak hiçbir araştırma, onların nereden geldiklerini açığa çıkarmıyor. Böyle kişilerin her yıl büyük bir toplantıda buluştuklarını hayal etmeyi seviyorum ama aynı şekilde, Mary Poppins gibi ihtiyaç duyuldukları yere aniden zuhur ettiklerine de kolayca inanabilirim. Bir an için Stephen'ın sukabaklarını tamir edebileceğini düşündüm ama izler soğuyana kadar bu konuyu daha sonra gündeme getirmeye karar verdim.

Eğer bir kitap, onarma işleminden fayda göremeyecek kadar harap durumdaysa –öyle ki üzerinde çalışacak bir şey kalmamışsa ama yine de satılması gerekiyorsa (örneğin bir elyazması ya da imzalı ve görünüşünden bağımsız olarak

* Birden fazla kez, bizzat gözlerimin önünde yapılan bir onarımın aslında hiç *yapılmadığını* iddia eden bir müşteriyle tartışmak zorunda kaldım.

değer taşıyan bir şeyse)– o zaman genellikle kitabı yeniden ciltlemeyi deneriz. Bu, kitabı bir mücellide göndermek anlamına gelir; bu kurumlar, kitap kapaklarını çıkarıp yerine müşterinin arzusuna göre özel sığır derisi, lüks keçi derisi ya da başka egzotik malzemelerle kaplanmış yeni bir cilt hazırlar. (Sormadan söyleyeyim, evet, teknik olarak bir kitabı insan derisiyle ciltlemek mümkündür ama bu uygulama hoş karşılanmaz.) Kitap ciltleme, kaybolmaya yüz tutmuş bir sanat dalı. Eskiden oldukça popülerken, müşteriler kitapların orijinal kapaklarını korumanın değerini yavaş yavaş fark etmeye başlayınca talep azaldı. Birçok kitapçı (Sotheran's dahil) bir zamanlar ciltleme işlerinin çoğunu kendi bünyesinde yapardı. Aslında, çok yakın bir zamana kadar ciltleme aletlerimiz vardı; ta ki birisi bunları yoldan geçen birine satana kadar. Herhalde şimdi bir yerlerde atlı mızrak dövüşü için ekipman ya da ev dekorasyonu olarak kullanıldığını bilmek, bir şekilde iç rahatlatıcı. Mücellitlerin azalmasının nahoş bir sonucu ise güvenilir olanların genellikle ulaşılmaz olması – ve güvenilir derken, ödediğiniz paranın karşılığını alacağınız mücellitleri kastediyorum. Mücellitlerle pazarlık yaptığınızda, garip bir şekilde ani bir disleksi gelişiyor gibidir. Sekiz ay boyunca bir kitabın teslim edilmesini bekleyip de kapağında altın harflerle Büyük Umaçlar ya da Küçük Dorito yazdığını gördüğünüzde, istenen fiyatı ödemenin daha iyi bir fikir olduğunu hızla öğrenirsiniz. Kitap ciltleme için bekleme listesi oldukça uzundur ve bu durum biraz su tesisatçısı bulmaya benzer – bir mücellit iş yapmak için hemen uygunsa temkinli olmalısınız.

Çok nadir durumlarda, iyi bir mücellit için rekabet çılgınlık noktasına ulaşır. Bir süre önce, doksanlı yaşlarına kadar çalışmış, kendi alanında oldukça ünlü, yaşlı bir mücellit vardı. Doğal olarak, yaşlandıkça iş alma sıklığı azalmıştı ve insanlar, onun ölümlü dünyayı terk etmek üzere olduğunu

fark ettikçe talep giderek artmaya başlamıştı. Mücellitlerin ölünce gittiği yer, özür dilemeleri gereken ilahi sığırlarla dolu bir alan olsa gerek. Neyse, insanlar zavallı ihtiyarın etrafında âdeta bir "mücellit kapmaca" oynuyorlardı. Hatta birinin, ihtiyarın dikkatini tamamen çekmek için yanına taşındığını duyduğuma eminim. Neyse ki artık yaşamıyor da acısı sona erdi. Ama bunu hep, işinizde fazla iyi olmanın tehlikelerine dair bir Ezop masalı gibi görmüşümdür – doksan yaşında kaçırılıp açgözlü bir kitapçının zindanında kitap ciltlemeye zorlanabilirsiniz.

Heyhat, tahmin edebileceğiniz üzere, kitap ciltlemek pahalı bir iştir. Yeniden ciltlenmeyi gerektirecek kadar hasar görmüş kitapların çok azı, bu masrafı hak edecek kadar değerlidir. Eğer bir kitap onarılamıyorsa ve yeniden ciltlemeyi karşılayacak bir değeri yoksa, o kitap gerçekten zor durumdadır. Böyle bir kitap elimize geçerse bazen onu Baskı bölümüne indirir ve illüstrasyonlarını ayırıp ayıramayacaklarını sorarız. Geçmişte bu konuda bazı başarılar elde ettik – nihayetinde bir şeyin bir kısmını kurtarmak, hiç kurtaramamaktan iyidir ve çoğu zaman, dikkate değer sanatı cerrahi bir hassasiyetle ayırarak onu muhafaza etmenin bir yolunu bulabiliyoruz. Bunu yapmak önemlidir çünkü bir sonraki adım, kimsenin konuşmayı sevmediği bir şeydir.

Öyle bir an gelir ki bir kitap artık hiçbir değere sahip olmaz ve onu kurtaramazsınız. Ya çöpe atmanız ya geri dönüştürmeniz ya da (yeriniz varsa) sadece kendi keyfiniz için saklamanız gerekir. Bunu insanlara söylediğimde genellikle dehşetle irkilir, Stonehenge'i yıkıp yerine süpermarket yapmayı önermişim gibi bakarlar. Oysa işin gerçeği şu: Nadir Kitap Sektörü ancak ve ancak eski kitapların büyük çoğunluğu para etmediği için ayakta kalabilir. İşimizin doğası gereği, eski kitapların ezici çoğunluğu finansal açıdan saklamaya değmez. Bu yüzden kitap ticaretinde ilerlemek istiyorsanız

erken yaşta deriniz kalınlaşmaya başlar ve paketleyip ikinci el dükkânlarına ya da hayır kurumlarına bağışladığınız, unutulmaya mahkûm kitapların yürek burkan feryatlarını duymamayı öğrenirsiniz.

10

Balerinler ve Balolar

Bay Willoughby'ye bizi kim önerdi, bilmiyorum ama hiç de müsait olmayan bir anda telefon etti. O sırada Kadim olarak adlandırdığımız kriptidi dükkândan çıkarmaya çalışıyordum ve kapı eşiğini aşması, her seferinde yürütecinin garip açılarda sıkışmasıyla birlikte sonsuz bir vakit alıyordu. Ben başka bir müşteriye yöneldiğim anda, bir şekilde kendini kapıdan kurtarıyor ve kimsenin ona yardım etmediğinden şikâyet ederek başka bir köşeye doğru ihtiyar adımlarıyla uzaklaşıyordu. Bu süreç yarım saati aşkın bir süredir kendini tekrar ediyordu ki arka planda telefonun tiz çığlığı yükseldi.

Genelde başka bir şeyle meşgul olduğumda, telefonun kendi haline bırakılmasını tercih ederim; telesekreterin çalıştığına* ya da aramanın sona ereceğine güvenirim. Ama bu kez telefon hiç susmadı, öyle ki sonunda sinirlerime yenik düştüm. Kadim'i gözümün önünde olabileceği bir köşeye bırakıp asık suratla masama doğru yürüdüm.

Bir kitapçıda telefona cevap vermekle ilgili mesele şudur: Eğer telefonu hoşnutsuz bir tavırla açma gafletine düşerseniz hattın diğer ucundaki kişi sizi bundan dolayı cezalandırmaya kararlı olur. Kitapçılıkta yeterince uzun süre çalışırsanız nötr bir tonda konuşma sanatını mükemmelleştirir ve bunu bir anda devreye sokmaya hazır olursunuz. Chris, aynı anda üç

* Çalışmayacak – *bkz.* 11. Layığıyla Çırak Eğitimi.

işi birden yaparken bile mükemmel bir nezaket modeli sergilemeyi başarır. James ise öylesine ezberlenmiş ve pratik edilmiş cümle kalıplarına sahiptir ki telefonda konuştuğu kişinin eski bir dostu olduğuna inanırdınız bir süre. Ama benim ses tonum doğuştan tartışmayı davet eder gibi olduğundan, çoğu zaman kendimi zorlu diyalogların içinde bulurum.

"İyi günler," dedi yaşlı bir ses ama bu zamana kadar toplanan deliller bunun hiç de iyi bir gün olmadığını gösteriyordu. "Kitaplarım hakkında biriyle konuşabilir miyim?" Bu, insanların çok uzun bir açıklamaya girişmeden önce söyledikleri bir ifadedir, bu yüzden oturup Kadim'in yürütecini bir kitap rafına hınçla çarpışını izlemeye koyuldum. Adam konuşmaya başladı ve bu konuşmadan kaçış yoktu; hayat hikâyesini baştan sona anlatmaya kararlıydı, beş dakika boyunca nefes bile almadı. Birinin tüm hayat hikâyesini dinleyince hafifçe etkilenmemeniz mümkün değil, bu yüzden kısa süre sonra Bay Willoughby'nin detaylarını not alıyordum; yardım edeceğime söz verirken parmaklarımı çaprazlayarak tabii. Prestijli bir dans kurumunda kütüphaneci olarak çalıştığını ve kendisine birçok kitabı elden çıkarması gerektiğinin söylendiğini belirtti.

Kendimi çok akıllıca bir iş yapmış hissederek işi yukarıya devrettim. Andrew, sahne sanatlarıyla ilgili kitaplar konusunda deneyimliydi ve ona Bay Willoughby'nin kitapları hakkında konuşmak üzere geleceğini haber verdim. Bu manevra bana neredeyse hiç zaman kazandırmadı çünkü Bay Willoughby, yaşına kıyasla inanılmaz derecede çevikti (şüphesiz dans dünyasına maruz kalmanın etkileri). Duruma neden olduğum için hafif bir suçluluk hissederek, başka bir katta meşgul görünmek bahanesiyle karşılaşmadan kaçındım. Yeterince zaman geçip de ortalığın yatıştığını düşündüğümde dışarı çıktım, ancak Andrew'nun büyük bir nezaketle *bizi* bir kez daha Bay Willoughby ile görüştürmeyi planladığını

öğrendim, üstelik bu sefer tam da balinanın karnında. Görüşme sabahın erken saatlerine ayarlanmıştı. Bu da bana ders oldu, tabii.

Tüm bu girişimin başarısızlığa mahkûm olduğunun ilk işareti, binanın kendisi olmalıydı: Devasa cam levhalardan oluşan, her an bir yayayı yakalayıp yutacakmış gibi açgözlülükle pusuya yatmış bir canavar. Akıl sağlığı yerinde olan hiçbir nadir kitap uzmanı, bir nadir kitap kütüphanesini bu tür bir binada tutmayı gönüllü olarak kabul etmezdi; sadece yaz günlerindeki sıcaklık, tüm koleksiyonu bükülmüş ve kül olmuş paçavralara çevirmeye yeterdi.

Vardığımda, son derece pahalı görünen bir takım elbise giymiş bir kapıcı tarafından durduruldum. Beni isteksizce içeri aldı; dansçı olmanın kıyısından köşesinden bile geçmediğimi doğru tahmin etmişti (bunun bir tık üstü binaya bütün vücudumu kaplayan bir solunum cihazı içinde taşınmam olurdu). Kitapçı olarak itibarımı güçlendirmek adına içeri girerken kapı takozuna takılıp tökezledim.

Tabii ki geç kalmıştım ve koridorlarda koştururken, aşırı derecede kıvrılmış pozlarda sıkışıp kalmış zarif insanların resimleriyle kaplı duvarların baskısını üzerimde hissetmemeye çalışıyordum. Odanın içinde hareket ederken, neredeyse kalçalarının sizi takip ettiğini hissediyordunuz. Bu insanlar, nadir kitapçı gibi eğri büğrü bir yerde bulunamayacak kadar göz kamaştırıcı bir hayatın içindeydiler.* Sonunda Andrew ve Bay Willoughby'yi bulduğumda, geç kalmam evsahibimize en korkulan gösterilerden birini başlatma fırsatı vermişti: hayat hikâyesi. Maalesef, bu hikâyeyi ikinci kez dinlemek zorunda kaldım.

---

* Uzun zamandır, insanların hayatlarında tümüyle tüketici yalnızca bir hobiye yer ayırabileceğine inanırım. Eğer günün yirmi dört saatini bir dans stüdyosunda geçiriyorsan onu bodrumda eski kitaplar arasında didinerek ya da örgü örerek harcamıyorsundur.

Hazır olduğunda, bizi camdan yapılmış bir asansöre yönlendirdi; bu asansör, yorgun yolcuları yerden on adım kadar yukarı kaldırmaktan başka bir amaca hizmet etmeyen büyük bir gösteriş örneğiydi. Kütüphane, binanın tam ortasında yer alıyordu ve Bay Willoughby, bizi sürekli tekrarladığı bir ikna çabasıyla içeri çekti. Kütüphane, büyükçe bir odadan müteşekkildi ve depo gibi yerlerde görebileceğiniz türden ağır hizmet tipi raflarla kaplıydı. Her raf titizlikle etiketlenmiş, bölümlere ayrılmış ve düzenlenmişti; bu manzara kalbimi biraz olsun yumuşattı. Çerçeveli afişlerse yerde dağınıklık yapıyordu.

Andrew ve ben, adamın konuşması devam ederken odayı dolaşmaya başladık. Bir kütüphaneyi değerlendirirken, mekânın içinde bir tur atmak önemlidir; sessizce dikkat çekici nadirlikleri değerlendirir ve –mesela bir şeytan çıkarma kitapları hazinesiyle karşılaşma ihtimaline karşı– hemen kaçmanız gerekip gerekmediğini belirlersiniz.

Sorun neredeyse anında kendini gösterdi ve coşkulu Bay Willoughby'nin mütemadiyen aktardığı, itiraf niteliğindeki sözleriyle de pekişti. "Bunu gönüllü olarak üstlendim," diye döküldü; dans kütüphanesine kimsenin gerçekten ilgi göstermediğini açıkladı. "Başladığımda çok daha küçüktü," diye devam etti; yıllar boyunca parçaları bir araya nasıl topladığını anlattı. Kendi haline bırakılmış, tamamen bütçesiz bir şekilde (onu, kendi parasıyla tuhaf şeyler almaya zorlayan bir durum) ilgisini çeken her şeyi toplayarak başlangıçtaki amacı epey aşmıştı. Sonra, bir dizi balerin kostümünü ortaya çıkardı; her biri cansız mankenlerin üzerinde, bir hareketin ortasında donup kalmış gibi sergileniyordu. Bunların satılık olmadığını özellikle hatırlattı ama yine de uzun uzun konuşmak istiyordu. Kostümlerin her biri, meşhur ve artık hayatta olmayan bir dansçıya aitti; bense o esnada gözüm nadide bir şeyler arayarak etrafta dolanıyordum.

Andrew ile göz göze gelmemeye çalıştım çünkü zaten kitaplara baktığımızda neyle karşılaşacağımızı biliyordum – kitapların büyük çoğunluğu modern şöhretlerin biyografileri, unutulmuş oyunların incelemeleri ya da hasarlı nüshalardı. Buradan para kazanılması pek olası görünmüyordu; en azından, hepsini kataloglamak için harcanacak zamana değecek kadar bir kazanç yoktu.

Andrew'nun kötü haberi Bay Willoughby'ye vermesini sabırla bekledim. Bu sırada, Bay Willoughby kütüphaneyi küçültmesi istendiğinden şikâyet ediyor ve meslektaşlarını "uygarlık düşmanlığıyla" suçluyordu. Daha sonra, büyük bir özenle hazırlanmış klasörlerden oluşan bir set çıkardı. Bu klasörlere, her rafta kaç kitap olduğunu, hangi konuda olduklarını ve ne sırayla düzenlendiklerini sabırla ve dikkatle not etmişti. "Zaman kazanmanız için," dedi ama yüzündeki ifade bambaşka bir hikâye anlatıyordu. İşte o anda savaşı kaybettik çünkü Bay Willoughby o kitapları seviyordu. Kitapların bir kuruş etmemesi umurunda değildi. Eski püskü, yıpranmış ya da harap durumda olmalarının da önemi yoktu. Kütüphaneyi yavaşça ve sabırla oluşturmuştu ve bu, onun için anlam taşıyordu. Bu koleksiyonun geridönüşüme gönderilmesi fikrine katlanamıyordu ki muhtemelen yapılması gereken en makul şey bu olurdu.

Bay Willoughby'nin kitaplarının tamamını paketlemek bir tam günümü aldı.* Büyük bir özenle düzenlenmiş, ayrıntılı listelenmiş rafların içeriği, korkunç bir maliyetle toplanıp devasa bir kamyonla şehrin öteki ucundaki Diğer Mahzenler'e† taşındı. Bugün hâlâ oradalar.

---

* Andrew, gizemli bir şekilde başka bir yerde olması gerektiğini hatırladı ve sessizce ortadan kayboldu.

† Bkz. 34. Zindan Yolculuğu.

11

Layığıyla Çırak Eğitimi

Saat beş buçuk ve müşterilerimizden biri, tüm çabasını bana kalanlı bölme işlemini öğretmeye harcıyor ama nafile. Küçük bir sohbet niyetiyle matematikte pek iyi olmadığımı söylemek gibi büyük bir hata yaptım. Müşterimiz bunu kişisel bir meydan okuma görmüş olmalı, elbette tamamen iyi niyetle fakat kısa sürede umutsuz bir çabaya dönüşen bir girişime evrildi. Ben, onun son çare olarak anlamamı sağlamak için karaladığı sayı dolu kâğıtlara boş boş bakarken, müşteri çaresizlik içinde kıvranıyordu. Yakınımdaki en uygun kurtarıcı, Doğa Tarihi bölümünü yöneten Chris. Ama sanırım bazen odadaki en zeki insan olmaktan yoruluyor. Tüm meslektaşlarım arasında, Chris'in en ilginç müşteri listesine sahip olduğunu ve en pahalı kitapları en sık onun sunduğunu düşünüyorum. Büyük beynini meşgul tutmak için mümkün olduğunca çok sayıda geniş çaplı işi aynı anda yürütmek zorunda gibi görünüyor. Geometri. Mikroskoplar. Evrimsel bilimler. İşin en kötü yanıysa (gördüğüm kadarıyla) tüm bu bölümü sadece ilgisini çektiği için tamamen kendisinin oluşturmuş olması. Onunla vakit geçirmekten çok keyif alıyorum çünkü size gösterecek heyecan verici bir şeyinin olmadığı bir an bile olmuyor.

Ne yazık ki şu anki sorunuma müdahale edecek bir havada değil çünkü kimsenin ondan kalanlı bölme işlemini açıklamaya çalışmasını istemediğinden eminim. Müşterimiz, yurtdışı gezilerinin birinde dükkânı ziyaret etmek için oldukça çaba sarf etmiş olmalıydı ve ben, kadını fazlasıyla olağanüstü bulduğu bir şekilde hayal kırıklığına uğratıyordum.

İyi haber şu ki kitapçı eğitimiyle ilgili katkıları bundan ibaret değildi. Hiçbir zaman para içinde yüzen bir yer olmayan Sotheran's, Andrew'nun kurnazca bir planıyla, yeni çalışanını yetiştirmek adına beni devlet destekli çıraklık

programına kaydetmişti. Bu program, kitabevinin bana bir zanaat öğrettiğini kanıtlayabilmesi koşuluyla maaşımın bir kısmını karşılıyordu. Ama sanırım Andrew'nun aklına, çırak tanımının 1761'den beri değişmiş olabileceği ve programın aslında tesisatçılar, elektrikçiler, kuaförler ve topluma somut bir fayda sağlayan diğer meslekler için tasarlanmış olduğu gelmedi. Her ne olursa olsun, bana küçük masam ve üzerinde Mike, *Peter* ve *John* yazan yanlış isim etiketlerinden bir seçki verildikten sonra, geri dönmek için artık çok geçti.

İşe başladıktan kısa bir süre sonra, iyi niyetli bir devlet destekli Layığıyla Çırak Eğitimi Merkezi, dükkânı arayıp beni sormaya başladı. İlk başta sanırım herkes bunun bir aldatmaca olduğunu düşündü ve yeterince uzun süre görmezden gelinirse konunun kendiliğinden kapanacağını umarak hiç aldırmadı. Ancak bu durum uzun sürmedi.

Sonunda, muhtemelen aradıklarında duydukları işkenceye benzeyen bip seslerinden dolayı şaşkınlığa düşmüş olmalılar ki* başka düzenlemeler yapıldı. Ve işte o zaman, Kylie kitabevine adım attı. Elinde bir sürü klasör, bir paket kahve, bir dizüstü bilgisayar çantası ve Sistem'e dair fazla yüksek bir güvenle. Sotheran's'a ilk defa giren herkesin yaptığı şeyi yaptı: Önce durdu ve ölümcül sessizliğin farkına vardı, ardından ışıklara alışıp insanları aramak için harekete geçti. Tanışma faslı bitip konuşacak bir yer bulamayınca, Kylie ve ben gizli toplantılar için biçilmiş kaftan olan Katalog Odası'nın gölgeli köşelerine çekildik.

---

* Sotheran's'ta bir telesekreter sistemi var gelgelelim hiçbir zaman bir iki günden uzun çalışmadı. Eskiden gece boyunca sıfırlanması gereken bir cihazımız vardı; bu da çırak olarak sorumluluklarımdan biriydi fakat hiçbir zaman tam olarak kavrayamadım. Dolayısıyla telesekreter kullanma alışkanlığımızın yavaşça yok olmasında kendimi biraz suçlu hissediyorum. Yeni aldığımız telefonlarımız ise beraberlerinde son teknoloji bir telesekreter sistemi getirseler de bunu yapılandırmak bizim yeteneklerimizi fazlasıyla aşıyordu, sonuç olarak değişen pek bir şey olmadı.

Toplantı pek de iyi başlamadı, sebebi de büyük ölçüde James'in araya girip Kylie'nin kahvesini, kabul edilemez bir risk olduğu gerekçesiyle almasıydı. Kahveyi, dengesiz bir izotopmuş gibi dikkatle taşıyarak uzaklaştırdı. Tehlike ortadan kaldırıldıktan sonra, kitaplarla tıka basa doldurulmuş, gözden ve akıldan ırak bir köşede bize mahremiyet tanındı. Kylie'nin dizüstü bilgisayarını şarja takmaya çalışması, priz peşinde bir maceraya yol açtı. Sonunda, masanın altındaki gizli bir yerden zemin bölmesi açılarak priz bulundu. Prize ulaşmaya çalışırken, yanlışlıkla bir kutuyu açıp devasa bir metal Wagner ölüm maskesine çarptım. Maske, ironi dolu bir yankıyla çınladı, bense onu aceleyle yerine koyup kapağı çarparak kapattım.

Bu noktada, Kylie bana bir tür yüksek ateşten mustarip bir rüyanın içine hapsolmuş gibi bakıyordu. Kendini çimdikleyip kapıya koşmama nezaketini gösterdi ama bunun tam olarak beklediği şey olmadığı hissine kapıldım. Dosyalarını kuşanarak, çıraklık sürecini tamamlamak için doldurmamız gereken evrakları çıkardı. Listesini sistematik bir şekilde işlemeye başladı. Bilgisayarlar ve kasalarla ilgili sorularına ya başımı sallayarak ya da "bizde öyle bir şey yok" diyerek karşılık verdim. Ona kitap kataloglama sürecini açıklama girişimlerim, haklı olarak boş bir ifadeyle karşılandı. Akşam çöplerin nereye kaybolduğunu gerçekten bilmediğimi ve bu yüzden o konuda yardımcı olamayacağımı açıklamaya çalıştığımda, neredeyse parçalarına ayrılacak gibi oldu. Nihayet sorular bitti. Yorulmuş bir iç çekişle, "Peki, müşterilerle nasıl ilgileneceğinizi gösterdiler mi?" diye sordu. Bu sorunun olumlu bir yanıt alabileceği umuduyla yüzünde beliren ifadeden dolayı, aklımdan Çıkrıkçı'yı bir süpürgeyle savuşturma görüntüleri geçse de onu hayal kırıklığına uğratmaya dayanamadım. Evet, dedim, müşteriler sorun değil. Bu yanıtı, neredeyse umutsuz bir heyecanla havada kaparak toparlandı. Ona gösterebilir miydim?

Dükkânın satış katına dönerken, Andrew'ya Kylie'nin benim müşterilerle nasıl ilgilendiğimi izlemek zorunda olduğu –utanç verici bir uzunlukta– açıklandı. Kylie, oturacak bir tabure bulup kitabevinin arka tarafına çekildi, bir klipsli kâğıt altlığı çıkardı ve bir müşterinin kapıdan girmesini beklemeye başladık. İki saat geçti ve Kylie'nin yüzündeki umut, ezici bir hayal kırıklığına dönüştü. Şüphesiz, bir müşterinin her an içeri girebileceğine inanıyordu. Söyleyecek bir şey bulamıyor gibiydi ve onun için teselli edici hiçbir sözüm yoktu.

Kendi şansıma ve Kylie'nin durumuna uygun olarak, Andrew ona her şeyin yolunda olduğunu belirten çok hoş bir iki paragraf yazdı. Bu mektubu kazanmış olmanın guruyla Kylie, beni bir kenara çekip olabildiğince ağırbaşlı bir tavırla değerlendirmenin tamamlandığını, her şeyin oldukça tatmin edici olduğunu ve doldurmam gereken birkaç evrak bırakacağını açıkladı. Evraklar, tüm belgelerimi sakladığım yere, masamın yanındaki çöp kutusuna kaldırıldı. O akşam belgeler oradan kayboldu.

12

Çıkrıkçı

Saat öğleden sonra üç buçuğu geçmiş, Çıkrıkçı dişlerini gıcırdatıyor, tükürükler masamın üzerine saçılıyor. "Bundan daha fazlası eder," diye ısrar ediyor, huysuzca etrafta dolanıyor. Gözleri fal taşı gibi açılmış. "Dahası eder! Daha fazlası! Evet, daha fazlası." Kitap setini masanın üzerinden bana doğru itiyor, ben ise başımı sallayıp onları dizlerime yığmaya çalışmasını nazikçe durduruyorum. "Hayır," diyorum, kasıtlı olarak yavaş ve sakin bir sesle, onu daha fazla telaşlandırmamak için. "Bize göre değil, bugün değil, teşekkür ederiz."

Çıkrıkçı, küfürle tıslama arasında bir ses çıkarıyor. "Böylesine nadir rastlanır," diye cikliyor. "Başka yok. Başka yok." Gözlüğümü temizleyip Çıkrıkçı'ya asıl sorunun ne olduğunu anlatmaya çalışıyorum. Yanında getirdiği kitap seti, belirli bir porselen koleksiyonunun tarihsel detaylarını anlatan bir kataloğun parçalarından oluşuyor. Oldukça ağır.

Kitapları önüme yayıyorum. "Evet," diye kabul ediyorum, "bulması zor şeyler." Çıkrıkçı gururla küçük bir nara atıyor ve zafer kazandığını sandığında yaptığı gibi bir bacağından diğerine hopluyor.

Nadir bir kitabın alıcı bulabilmesi için ilk ve en bariz gereklilik, gerçekten nadir olmasıdır. Bulunması zor olmalı. İnsanlar size, bir nadir kitapçı olarak, kendi başlarına ulaşamayacakları şeyleri bulabildiğiniz için para öder. Yüksek bir fiyat talep edebilmenizin bir kısmı da onlara kaşlarınızı kaldırarak, "Başka bir tane bulun bakalım," deme lüksünüzden kaynaklanır.* Kitaplarını satmak için getirenler, işin bu kısmını ve nasıl çalıştığını az çok anlar. Eğer piyasada bir sürü kopyası bulunabiliyorsa istediğiniz fiyatı talep edemezsiniz. Aslında nadir bir kitap bulmak oldukça kolaydır, eğer tek derdiniz bu ise – istatistiksel olarak bakıldığında, yirminci yüzyılın enkazında biraz eşelendiğinizde çoğu kitap nadir olarak karşınıza çıkar.

"Ama," diye devam ediyorum, "bu tek başına yetmez, değil mi?" Çıkrıkçı kaşlarını çatarak başını yana eğiyor, ne diyeceğimi daha söylemeden anlıyor. Çıkrıkçı işin içinde pişmiş biri ve bu kitapları daha tecrübesiz bir çalışanın elinden geçirmek istediği belli. "Bakın," diyorum, kitapları ters çevirerek, "şuraya bakın; sırt kısmında hasar var, değil mi? Bir de solmuşlar. Durumları pek iyi değil."

İnsanların kafasını en çok karıştıran kısım, bir kitabın iyi durumda olması gerektiği gerçeğidir. Bir tedarikçi bana

* Bu, James'in en sevdiği uğraşlardan biriydi.

Joseph Andrews kitabını getirdiğinde heyecanlanırım ama ikinci gravürün eksik olduğunu keşfettiğimde (Fanny'nin kötü bir haber karşısında bayılmasını göstermesi gereken gravür), heyecanım bir anda söner.* Kitap, binlerce sterlin edebilecek bir eserden bir anda tamamen değersiz bir şeye dönüşür.

Çoğu insan, bir kitabın durumunu doğrusal bir değer skalası olarak düşünür ama bu mesele çok daha karmaşıktır. Mükemmel durumdaki bir kitap prim yapar ama bir kitabın yarı yarıya daha kötü durumda olması, yarı fiyatına gideceği anlamına gelmez. Genellikle tamamen değersiz hale gelir. (Unutmayın: "iyi" = "yanmış" demektir.) Kitap satıcıları, bu durumun sebeplerini sabahtan akşama kadar tartışabilirler ama bu sektör koleksiyonerlerin etrafında döner ve koleksiyonerler, başka alanlardaki koleksiyonerlik ilkeleriyle yönetilirler – aldıkları parçanın en iyi halini isterler. Özellikle kitaplar için bu çok önemlidir çünkü bir kitabın dünyadaki *tek* nüshasına sahip olmayı genellikle bekleyemezsiniz ama *en düzgün* nüshasını bulma ihtimaliniz vardır. Kısacası, birçok kitabın düşündüğünüzden çok daha iyi durumda olması gerekir ki birisi onu almaya cesaret edebilsin.

Çıkrıkçı biraz somurtuyor ama hazırlıksız gelmemiş. "Bundan iyisini bulamazsın," diyor ve haklılık payı olduğunu biliyorum. Bu kitap setinin diğer örneklerinin de genellikle benzer kondisyonda olduğu ihtimal dahilinde, yani

* Henry Fielding'in *Joseph Andrews* adlı eserine özel bir zaafım var. Bunun nedeni yalnızca İngilizce yazılmış ilk romanlardan biri olması (ki öyledir) ya da tamamen dönemin diğer yazarlarını alaya almak amacıyla kaleme alınmış olması değil (ki gerçekten öyledir), aynı zamanda içinde Lord ve Leydi Booby gibi karakterlerin bulunmasıdır; bu ikisi genellikle gravürlerde pek de hoş resmedilmez. Ayrıca Fanny'nin kaçırılmaktan bir türlü kurtulamaması da cabası. İlk baskıları ise başlı başına bir muammadır, zira kitap sıkça korsan basımlara maruz kalmıştır. Yine de herhangi bir kopyasıyla karşılaşmaktan asla şikâyet etmem.

beni köşeye sıkıştırıyor. Ancak hâlâ elimde son bir koz var ve bunun hoşuna gitmeyeceğini biliyorum; özellikle de ben konuşmaya başlamadan önce benzer kitapları arabasından çıkarıp çalışma alanımı doldurmaya başlamışken.

Onu durdurmak için elimi yoluna uzatıyorum. Ona dokunmuyorum, dokunmak pek akıllıca olmazdı. "Bence asıl sorun şu..." diye başlıyorum, kitapçılık mesleğinin altın kuralını açıklamak için doğru kelimeleri arayarak. İnsanlara söylemekten kaçınmaya çalıştığınız bir şeydir bu zira kimse bunu duymak istemez; halbuki bu, bir kitabın nadir olması veya kusursuz kondisyonda bulunması gibi her türlü özellikten bağımsız olarak para etmemesinin en basit sebebidir. Tamamen öznel bir değişken, satıcının iradesine bağlı olan ve karşı çıkılamayacak bir hüküm. "Şöyle ki," diyorum Çıkrıkçı'ya, yüzü taş kesilmişken, "sanırım kimse bu kitaplarla *ilgilenmiyor*."

O öğleden sonra, Çıkrıkçı'dan gelen uzun bir şikâyet mektubunu okurken buluyoruz kendimizi. Hizmetimizden neden memnun kalmadığını bir buçuk sayfa boyunca detaylıca açıklıyor ve bir daha asla geri dönmeyeceğine dair büyük bir özenle teminat veriyor.* Endişelerim, Çıkrıkçı'yı gücendirmenin bir erginlik ayini olduğunun söylenmesiyle hafifliyor.

13

James ve Dev Mezbele

Çöp, insanın üstüne düşünmediği ama şartlar elverdiğinde çaresizce yüzleşmek zorunda kaldığı meselelerden biridir. Zihninizi biraz geriye sarın; elinde paramparça bir sukabağı tutup ne yapması gerektiğini suçlulukla düşünen Oliver ya

* Dönecek.

da bir tomar işe yaramaz çıraklık evrakını sıkıca kavramış, biraz sinirli bir Oliver hayal edin. Akla uygun olan, tüm bunları bir çöpe saklayıp doğanın kendi yolunu bulmasını beklemek olurdu. Ancak Sotheran's'ta işler o kadar basit değildi; zira çöpler, atık imha mekanizması olmaktan çok, genel bir yeniden dağıtım sistemi işlevi görüyordu.

Bu garip olguyu ilk fark edişim, bozuk bir zımbadan kurtulmaya çalışırken oldu. James genel olarak zımbalardan hoşlanmazdı; çünkü bir kitabın içinde unutulmuş başıboş bir zımba teli, her türlü tuhaf oksidasyona yol açabilirdi. Yine de bana, minik masamdaki minik çekmecelerden birinin içinde bir zımba verilmişti. Kısa sürede bu aletin kullanılamaz olduğunu keşfettim. İç mekanizmasındaki bir tuhaflık, kâğıtları birbirine bağlamak yerine, zımbaları rasgele yönlere fırlatmasına neden oluyordu. Bu tuhaf aletin çalışma alanımda bulunmasını, selefimin bir ihmali kabul ettim. Ki zaten o çekmecede şüpheli diğer eşyalar da vardı: paslanmış bir mektup açacağı, fildişi saplı (ama hâlâ amacı bilinmeyen) muğlak bir alet, tozlanmış bir disket ve rengârenk nakış iğnelerinden oluşan koca bir kutu.

Mantıklı olanı yapıp zımbayı kâğıt atık kutusuna attım. Bu noktaya kadar, çöplerin akşamları nereye gittiğini merak etmek aklıma bile gelmemişti. Ancak ertesi sabah, merakımı kabartacak bir sebep doğdu; çünkü zımba çekmeceme dönmüştü. Önceleri hafızamın bana oyun oynadığını düşünerek, defalarca aynı çöp kutusuna atmayı denedim. Ancak kendimi bir *Bugün Aslında Dündü* senaryosunun içinde buldum; lanetli zımba, istisnasız her sabah çalışma alanımda bir yerlerde ortaya çıkıyordu. Bundan kurtulmak için mesafeyi artırmaya karar verdim. Dükkânın farklı yerlerindeki çöp kutularına attım; belki de zımba, aramıza yeterince mesafe koyarsam evine dönemezdi. Ama nafile. Ne kadar çabalarsam çabalayayım, zımba bir bumerang gibi geri dönmeyi başarıyordu.

Sadece zımba değildi atılması zor olan. Müsvedde kâğıtlar, yığınların arasında veya masaların üzerinde gizemli bir şekilde yeniden ortaya çıkıyordu. Broşürler ve el ilanları, fark edilmeden dosyaların içine sızıyordu. Eski kablolar ve çalışmayan teknolojik aletler, kutuların içine sinsice girip aylar sonra tesadüfen bulunuyordu. Sonunda dayanacak gücüm kalmadı. Hoşuma gitmeyecek bir cevapla karşılaşmayı göze alarak, cesaretimi topladım ve sorunun kaynağına inmeye karar verdim. Merdivenlerin altındaki küçük ofiste, bizi ayakta tutan sayılar ve harflerle dolu bitmek bilmez döngünün içinde çalışan Evelyn'in yanına gittim. "Bir temizlikçimiz var," dedi Evelyn, diplomatik bir tonda, sanki bu açıklama yeterliymiş gibi. Bu, temizlikçi bahsini ilk duyuşumdu ve kitabevindeki toz seviyeleri hakkında başka soruları da beraberinde getirdi ki bunları ileride düşünmek üzere ertelemeye karar verdim. Başka bir açıklama gelmedi ve Evelyn konunun kapandığına kanaat getirdi. Ayrıca, üst katta şarkı söylemekle tehdit eden tuhaf bir kadın olduğu ve benim kayıp zımbalar yerine bu durumla ilgilenmem gerektiği nazikçe hatırlatıldı.

Aylar sonra, gece kapanış saatinden sonra dükkânda beni oyalayan inatçı bir müşteri sayesinde muamma nihayet çözüldü. Kapanış saatine dakikalar kala gelmiş (ve kepengin altından süzülerek içeri girmeyi başarmıştı), kitabevinin arka tarafındaki en üst raftaki tüm kitaplara bakmaya karar vermişti, bunu da tek tek yapıyordu. Rafın yanına kadar gitmek gibi bir zahmete de girmedi elbette; kitapları ona birer birer götürmem gerekiyordu. Bu noktada, diğer tüm çalışanlar geceye çoktan karışmış, kaçarken bana mahcup bakışlar fırlatmışlardı. Herkes, James hariç. James'in sık sık geç saatlere kadar dükkânda kaldığını biliyordum; bazen sabahın erken saatlerine dek kaldığı da söyleniyordu. Ben, işgalci müşteri beyefendiye eski resimli kitapları bir ileri bir geri taşırken ("Nostalji! Muhteşem!" diye biraz köpürerek mırıldanıyordu), bir yandan

da James'in kitabevi içinde bir şeylerle uğraştığını fark etmeye başladım. Hareketlerinde bir tür ihtiyat vardı. Fark ettirmeden izlemeye başladım; masadan masaya geçiyor, çöp kutularına bakıyor, içlerinden bazı şeyleri dikkatle çıkarıyor ve bir nevi hızlı bir envanter oluşturuyordu. Bazı nesneler titizlikle kitabevinin görünür yerlerine geri yerleştiriliyor, bazıları ise karanlık köşelere gizleniyordu. Bu işi uluorta yaparken azıcık utanma nezaketini gösteriyordu ama pek tanımadığı bu duygu, onu yolundan döndürecek kadar önemli değildi.

Bu sürece öyle bir büyülenmiş gibi baktım ki, artık Bay İşgalci'ye pek dikkat etmez olmuştum. O sırada Sincap Fındıkkıran'ın Masalı'na dalmıştı. Yavaş yavaş, James'in kurtarılmaya değer bulmadığı bir çöp yığını toplandı ve yığın, çatlak bir Krampus'un* eseriymişçesine siyah çöp torbasına yerleştirildi. Atıkları idam ediyormuşçasına ciddi bir ifadeyle torbayı bisikletine bağladı.† Torba, karmaşık bir düğüm sanatıyla arka tarafa sabitlenince James nihayet tatmin olmuş göründü. Geceye doğru gıcırdayarak uzaklaştı; siyah torba, iş arkadaşımın dikkatli gözleri altında sıkıca muhafaza ediliyordu.

Ertesi sabah, konuyu nazikçe bazı meslektaşlarıma açtım, belki de sağduyu lehine bir tür akran baskısı yaratılabilir, diye düşündüm. Ama kısa sürede anladım ki herkes zaten durumun bir şekilde farkındaydı veya bununla yaşamaya karar vermişler ya da fark etmeden alışkanlıklarını buna göre ayarlamışlardı.

---

* Doğu ve Orta Alpler folklorunda Noel Baba'yla birlikte geldiğine ve yaramazlık yapmış çocukları cezalandırdığına inanılan figür. (*e.n.*)

† James'in bisikletini nasıl tarif etmeli? Hakkını teslim edeyim, iki tekerleği vardı; gerçi bunların herhangi bir bisikletten geldiğine dair ciddi şüphelerim var. Genel olarak, parça parça değiştirilmiş, ta ki özgün iskeletinden tek iz dahi kalmayana dek baştan yaratılmış bir şey gibi görünüyordu; tam anlamıyla bir Theseus'un Gemisi vakası. Plastik ve kâğıt şeritler gelişigüzel tutturulmuş ya da dişlilerin ve sepetin içine dolanmış haldeydi; James'in ne taşıdığını ustalıkla gizleyen bir tür kamuflaj sanatı eseri gibiydi.

14

Diderot ve Engellilik

James, mesai saatleri sonrası tuhaf ve kuşkulu alışkanlıklarına rağmen gün ışığında enerjisini koruyordu. Zaman geçtikçe, Sotheran's'ın hatırlanabilecek bir geçmişte hiçbir çırak yetiştirmediğini fark ettim (en azından resmi anlamda). Benden önce gelenler, genellikle bir yerlere varacak türden hırslı bireylerdi; hani şu teyzenizin "Büyük işler başaracak bu çocuk" dediği tiplerden. Tam zamanlı çalışan olarak alınmış ama kısa sürede başka işlere yelken açmışlardı. Bazıları antika ve nadir kitap ticareti konusunda zaten deneyimliydi ve birçoğu, karakterlerine uygun görevler üstlenmek için kullanabildiklerini varsaydığım diplomalara ve diğer niteliklere sahipti. Karşılaştırıldığında, çırak statüm beni besin zincirinin en altına yerleştiriyordu.* Ne bir diploma ne de büyük hayaller. Sadece ben, yamuk bir şerit metre ve meslektaşlarımın uygun gördüğü eğitimler. Haklarını teslim edeyim, herkes bu durumu kısmen kendi sorumluluğu sayıyordu; bir çocuğu yetiştirmek için tüm bir köy gerekir, denir ya, belki de bir kitapçıyı yetiştirmek için tüm kitabevinin çaba göstermesi gerekiyordu. James, bu müşterek çabanın bir parçası olarak, ellerimin her daim meşgul olmasını sağlamayı görev bilirdi. Genelde bu, tek başına gerçekleştiremediği (ya da gerçekleştirmek istemediği) büyük bir planı içerirdi ve böyle projelere gönüllü bir yardımcı bulamaması yüzünden uzun zamandır beklediği izlenimini ediniyordum. Nihayet bu role tamamen pratik nedenlerle yükseltilmiştim.

* Benden önce girişteki danışma masasında görev yapmış olanların her biri, kendi başarılarını farklı yollarla elde etmişti; kimi bir teknolojik harikaya imza atarak, kimi yoluna başka bir kitapçıda tam zamanlı satıcılıkla devam ederek, kimi de Sotheran's'ı daha yüksek mevkilere sıçramak için bir basamak niyetine kullanarak.

Diderot'nun ansiklopedisi üzerinde çalışırken bir şeylerin yanlış olduğunu fark etmeye başladım. Yıllar önce, kitabevi Denis Diderot tarafından 1751 ile 1772 yılları arasında üretilmiş Encyclopédie'nin bir setini ele geçirmişti. Aydınlanma Çağı'na özgü bir iyimserlikle hazırlanmış bu dev eser, sıradan bir insanın hemen her konuda bilmek isteyebileceği her şeyi içeren on yedi devasa ciltten oluşuyordu. Ne yazık ki Sotheran's bu ciltlere sahip olduğunda, bazıları zamanın, nemin ve gece yaratıklarının elinde çoktan korkunç kaderlere maruz kalmıştı. Bu yüzden, ciltlerin içeriği bölünüp parçalarına ayrılmış, farklı koleksiyonlara dağıtılmıştı. Biraz nakış hakkında, biraz ıstakozlar üzerine, biraz da gözlükler hakkında. Koleksiyon düzinelerce dosyayı kaplıyordu; her biri çeşitli ciltlerden özenle seçilmiş ve belirli bir sırayla yerleştirilmiş sayfalarla doluydu. Benden önceki çalışan, bu dosyaları büyük bir titizlikle kataloglamıştı (ki kendisinin detaylara olan bağlılığını fark etmiştim). Çıraklığımın birkaç ayı geçtiğinde, bu kayıtları kontrol etmem ve her şeyin yerli yerinde olduğundan emin olmam kararlaştırıldı. Basit bir işti ama biraz zaman alacaktı. Sessizlik ve huzur için Katalog Odası'na çekilip işe koyuldum.

Şimdi, ufak bir itirafta bulunmalıyım. Sotheran's'a gelmeden önce, "örnek çalışan" denebilecek biri olmadığım söylenebilirdi. Önceki işlerimde biraz uykucu, biraz dalgın ya da güncel olayların hızına yetişemeyen biri olarak tanınmıştım.* Bu da, istemediğim bir deneyimi tekrar yaşamamak adına, son işimden kovulmadan önce hızla ayrılmamı gerektirmişti. O zamana kadar, bu yorgunluğumun işlerin hızlı temposundan kaynaklandığını ve diğer herkesin de aynı hislerle mücadele ettiğini varsayıyordum. Ancak, muhtemelen dünyanın

* Bugün bile içimi kemiren utançla hatırlıyorum o kısa ve fiyaskoyla sonuçlanan hukuk stajyerliği maceramı; öyle bir hata yaptım ki kritik bir belgeyi yanlış dosyaladım ve dava, yüksek mahkemeye kadar ilerledi. Sonra, odadaki herkes aynı anda fark ediverdi: Tüm dava, tamamen bir yazım hatasına dayanıyordu. Benim yazım hatama.

en az yorucu işinde oturmuşken üzerime dalga dalga çöken uykuyla baş edemeyince, aslında bir şeylerin ciddi biçimde ters gittiğini fark ettim.

Hangi açıdan ele alırsanız alın, oturup sayfaları karıştırmak, beni bu kadar çabuk yormamalıydı. Zaman geçtikçe, geçmişte işimi kaybetmeme neden olan tanıdık belirtiler yeniden ortaya çıkmaya başladı: gözlerin bulanıklaşması, masada kestirmeler, başı kesik tavuk misali sürekli bir duvara çarpmalar... Genelde, üç aylık süre dolduğunda bu durum, birkaç yöneticinin beni masaya oturtup geç saatlere kadar dışarıda vakit geçirmeyi bırakmam ve iş sorumluluklarımı ciddiye almam gerektiğini sıkı bir şekilde vurgulamasıyla sonuçlanırdı. Benim, aslında pek bir sosyal hayatım olmadığını, zira vaktimin büyük kısmını uyuyarak geçirdiğimi söyleme çabalarım boşa giderdi. Ardından bu konuşmalar, biraz daha çaba göstermem gerektiğiyle ilgili uyarılar, resmi ihtarlar ve nihayetinde meslektaşlarımın temposuna neden ayak uyduramadığımı anlayamadan kayıplara karışmamla sonuçlanırdı.

En kötüsü ise bir süreliğine kitap okumak beni dakikalar içinde rüya âlemine sürüklüyordu, ki okumak, Sotheran's'ta çalışmanın doğal bir parçasıydı. Gün içinde birkaç kez masamda irkilerek uyanıyordum, utançtan yüzüm kızarıyordu. Zaman bu şekilde akıp giderken benzer olaylar yaşanıyor ancak kimse bunu pek de mesele etmiyordu. Bir keresinde bir müzayedeye katılmış ve tam ortasında uyuyakalıp elimde tuttuğum şeyi düşürmüştüm. Buna rağmen azar işitmemiştim.

Tam bir yılı bilincim yarı kapalı geçirdim. Ani enerji patlamaları ve beklenmedik halsizliklerle dolu bir yıldı ama yine de kimse bu konuda tek kelime etmedi. Daha önceki işlerimde bu tür bir eğilim bir hafta bile dolmadan fark edilir, yasal sınırlar izin verir vermez işten çıkarılırdım. Masam, genel müdür Andrew'nun masasına iki metre mesafedeydi ancak Andrew, yorgunluğumu ya kendi meselesi olarak görmüyor

ya da bunun üzerinde durmaya değecek kadar önemli bulmuyordu. Nedenini sık sık merak ettim; belki de Sotheran's çalışanlarının çoğu kendi rahatsızlıklarıyla mücadele ediyordu ve onlara bu durumu kendi yöntemleriyle, kendi onurlarını koruyarak çözme imkânı tanınıyordu.*

Andrew, narkolepsi teşhisimden (ve uyanık kalmama yardımcı olacak bir ilaç aldıktan) sonra ruh halimde bir değişiklik fark ettiyse bile hiç dile getirmedi. Geriye dönüp baktığımda, kitapçının yatıştırıcı atmosferinin sorunu gizlememe yardımcı olduğunu düşünüyorum; ta ki ben bunu ele alıp çözene kadar. Tıbbi yardımla birlikte bile hâlâ çoğu insandan daha yavaş hareket ediyorum, görevden göreve aheste hareketlerle süzülüyorum.

Diderot gravürlerini bölümlerine ayırıp tanımadığım ama inanılmaz derecede ayrıntılı katalog açıklamaları yazan selefim "Mike"ın bıraktığı notlarla karşılaştırmam iki hafta sürdü. Bu noktada, kendi işlerimi tamamlamak söz konusu olduğunda bana güvenileceğini fark ettiğimi düşünüyorum. İş ne kadar sürüyorsa o kadar sürüyordu ve kimse soru sormuyordu. Hayatım boyunca insanların beni tembel ya da bilerek işten kaytaran biri olarak görmesiyle mücadele etmiştim; oysa burada, istememe bile gerek kalmadan bana gösterilen bu güven, bin Diderot gravüründen bile daha kıymetliydi.

15

Biyokimya Üzerine Bir Deney

Adam, kolunun altında büyükçe bir kutuyla içeri girdi. Günün en kötü vakitlerinden birini seçmişti; o öğleden sonra

* Örneğin, Andrew genç bir sahafken, bir kutu Trollope kaldırmaya çalışırken belini fena halde incitmişti, öyle ki bu talihsiz olay dilden dile dolaşan bir efsane halini almıştı. O günden sonra da sık sık ortadan kaybolup belini tedavi ettirmek zorunda kaldı.

rehaveti, insanın zihnini uyuşturan saatler... Bu yüzden her zamanki enerjisiyle tükenmek bilmez James, adamı mümkün olan en kısa sürede dışarıya yönlendirmenin yollarını aramak için hemen yanına gitti. Gölgelere çekilip bir süre sohbet ettiler, ardından James beni çağırdı. Yaklaştım ama temkinliydim – James'in eski bir Churchill büstünü ortaya çıkardığı, ancak içinde yuvalanmış, ısıran türden böceklerle karşılaşarak dükkânı kısa sürede tahliye etmek zorunda kaldığımız o günü unutmuş değildim.

Ziyaretçi, aile yadigârı olarak nitelendirdiği, deri ciltli, ince bir kitabı satmaya getirmişti. İçinde, sararmış sayfalarıyla bir *Kısasa Kısas* nüshası vardı. 1623'te basılan bu eser, Shakespeare'in genellikle İlk Folyo olarak bilinen ilk toplu eserler derlemesinden çıkarılmışa benziyordu. Son derece nadir bir kitaptı; Shakespeare'in yaklaşık yirmi oyununu içeren tek güvenilir kaynaktı. İlk baskı sadece 750 nüshaydı ve bunlardan sadece birkaç yüzü, özel koleksiyonlarda veya kurumsal arşivlerde kayıt altına alınmış durumdaydı. Böyle bir metni kendi başına sokaklarda dolaşırken görmek, bir sahaf için oldukça nadir rastlanan bir durumdu – bu tür kitapların çoğu, yerleri çoktan tespit edilmiş ve muhtemelen bir daha elden çıkarılmayacak şekilde koruma altına alınmıştır. Bu parça, ana metinden koparılmış olsa da kitabevine bebek getirilmişçesine coşturdu, desek yeridir.*

Böylesine kıymetli bir metni almak kitabevine büyük bir mali yük getireceğinden, özenli bir inceleme yapılması şarttı. O kadar nadir bir eserdi ki Sotheran's'ın aynı kitabın tek yaprağını oldukça pahalı bir duvar süsü olarak sattığı bile olmuştu. Kitabın sahibi, oyunu incelememiz için bıraktı ve yüklü bir çek alacağına duyduğu güvenle gününe devam etti. Biz

* Aslına bakılırsa, kitabevine bir bebek getirmek bile bu kadar hayret uyandırmazdı; onun yerine, çocuğa nihayet okuma öğretmenin vakti geldiğine dair bolca laf sokulmuş olurdu.

ise dükkânda kitabın üzerine eğilerek rutin (ve dikkatli) bir inceleme gerçekleştirdik: Eksik sayfalar var mı? Renkler tuhaf mı? Baskı tekniğinde bir gariplik göze çarpıyor mu? Sahtecilik ihtimalini gösterebilecek herhangi bir işaret? İnceleme sürerken, James'in gözlerinde bir ışık belirdi ve masasına doğru hızla giderek bir şeyler karıştırmaya başladı. Birkaç dakika sonra elinde küçük bir el feneriyle geri döndü. Bunun bir ultraviyole fener olduğunu açıkladı. Bazen, diye devam etti, UV ışığı kâğıda yapılan mekanik ya da kimyasal onarımları ortaya çıkarmak için kullanılabiliyor. O sırada zaten kitabın başlık sayfasına bakıyordum; mor ışık, dehşeti gözler önüne serdi. Hakikatin soğuk ışığı, kitaba bakan herkese şu gerçeği haykırıyordu: Bu kitap, yalnızca bir günahlar silsilesine tanıklık etmekle kalmamış, aynı zamanda bazı sayfaları oldukça ustaca tamir edilmişti. Farklı türde kâğıtların çıplak gözle fark edilemeyecek şekilde birbirine kaynaştırıldığı yerler, ışıkla apaçık ortaya çıkıyordu. James, büyülü ışığını yavaşça kapattı ve bir daha da hiç sözünü etmedi. Ancak, kitap buna rağmen envantere alındı (James, yalnızca sihirli değnek taşıyanların fark edebileceği bir hasar yüzünden tasalanmış görünmüyordu) ve kataloğa, bazı "restorasyonlar" yapıldığına dair bir not düşüldü.

Çıraklığım ilerledikçe, beni daha karmaşık kitap türleriyle tanıştırmak için bahaneler uyduruluyordu. Daha eski ciltler, tuhaf geçmişler, ilginç kökenler... Mantık basitti: Garip terimlere daha aşina olmam gerekiyordu. Ama sanırım diğerleri, yeni aldıkları eserleri göstermeyi de seviyordu (buna hiç itirazım yoktu). Keçi kılından yapılmış kuyruğu olan bir kitap. Kuruş büyüklüğünde bir İncil.

Georg, sık sık ellerinde tuhaf bir nesneyle bana yaklaşır ve, "Bunun nesi tuhaf?" diye sorardı. Doğru cevabı bulmam çoğu zaman imkânsız olurdu ve birkaç saniyelik sahte bir inceleme sürecinden sonra (ki bu sırada doğru yanıtı tahmin

edebileceğime dair en ufak bir umut bile duymazdım), yenilgiyi zarafetle kabul ederdim. Georg, detaylara olan özel yeteneğiyle tanınır; başkalarının gözünden kaçabilecek düzensizlikleri fark etme konusunda eşsizdir. Sıradışı bir şeyi benimle paylaşmak için haftada en az bir kez kitabevinin satış katına uğrar, devasa bir haritayı akordeon gibi katlayarak açar ya da yalnızca yamuk mercekli büyüteciyle görülebilecek kadar ince bir bozulma yüzünden sahte olduğu anlaşılan bir belgeyi gösterir.

Bana birçok kez olanak tanısa da şimdiye kadar bu ani meydan okumaların hiçbirine tatmin edici bir yanıt veremedim, ancak istikrarlı başarısızlıklarımın telafisi, her defasında onun açıklamalarını dinleme şansıyla fazlasıyla sağlanıyordu. İşin gerçeği, kitapçılık, antika ticaretinin ya da sanat dünyasının üvey evladı gibidir. Raflarımız, ziyaretçilerin fark etmesi için özel bir çaba harcamadığımız sürece tamamen göz ardı edilen, büyüleyici ve tuhaf eşyalarla doludur.

Bir sabah, yani öğlen saatine beş dakika kala, modern dönem ilk baskılar ve edebiyat bölümünü son derece titiz bir kararlılıkla yöneten Rebekah, nazik bir not göndererek, belirli bir kitabın *hâlâ* zehirli olup olmadığını bilen var mıdır, diye sordu. Anlaşılan Georg, stokundaki bazı kitapların böcekleri öldürmek için tasarlanan hafif saldırgan bir toksinle kaplandığını tespit etmişti ve toksinli kitaplardan biri, kenarda kıyıda kalmış bir koleksiyondan önce raflara, oradan da satış kataloğuna ulaşmayı başarmıştı. Daha ilk basıldığında, kitabın nemli bir iklimde satılması niyetlenmiş ve bu toksin çözümü, kitap yiyen böceklere karşı hırslı ve son derece kısa vadeli bir çare olarak düşünülmüş ama aynı zamanda kitabı deri eldiven giymeyen herhangi biri için tamamen işe yaramaz hale getirmişti. Kitabın zehirli cildi, katalog açıklamasının en altındaki bir dipnotta, havadan sudan konuşuyormuşçasına bir tonla belirtilmişti. Aslına bakılırsa bu, kitabı eline

alan birinin görebileceği en son şeydi ki bu da açıklamayı baştan sona okumadan kitaba dokunanlar için pek talihsiz bir durum olabilirdi. Normalde bunu başkasının problemi sayıp meseleyle ilgilenmeyi bırakabilirdim ama zehirli bir kitaba sıkı sıkı tutunan iskeletimin merdiven boşluğunda bulunması fikri zihnimi ele geçirdi. Bu yüzden tereddütle bir e-posta yazıp durumu üst kademelere bildirdim. Bunun sonucunda, sistemdeki diğer zehirli kitapların bulunması için bir tarama yapıldı.* Arama tamamlandığında yedi kitap tespit edildi: Altısı izole edildi, biri ise kayıplara karıştı.

Ölümcül kitapların yanı sıra, yasadışı kitaplara da dikkat etmek gerekiyor. Georg'un ölüm karşısındaki kayıtsız tavrına zıt olarak, James, kitapçıların yasaların pençesinden nasıl kaçabileceğine dair çeşitli yöntemleri öğretmekten büyük bir keyif alırdı. Hafızamda en çok yer eden olay, James'in bana kemik gibi görünen, beyaz ve tuhaf bir maddeden yapılmış bir ciltle kaplı küçük bir dua kitabı getirdiği zamandı. Selüloit, dedi, beni bir tür gizli şakaya dahil ediyormuşçasına teatral bir göz kırpmayla. Bazı çevrelerde sahte fildişini tanımlamak için geleneksel olarak selüloit (ya da "Fransız Fildişi" veya "İvorin") teriminin kullanıldığını çok sonra öğrendim. Çünkü fildişi kaplı bir kitabın ticareti yasaktır ve bu konudan herhangi bir şekilde söz etmek, gümrük memurlarının el koyma riskini artırır. Hâlâ bazı kişilerin, kitapları "selüloit ciltli" olarak tanımlarken alaycı ifadeler takındıklarına şahit olurum. Benzer şekilde, kitapların ciltlenebileceği geniş ve rahatsız edici materyaller yelpazesi hakkında konuşmaktan kaçınılır. Rebekah'nın, insan derisiyle ciltlenmiş kitaplar, yani antropodermik bibliyopeji

* Hayatınızı biraz olsun önemsiyorsanız size bir tavsiye: Viktorya Dönemi'ne ait, göz kamaştıran parlak yeşil kumaş ciltlerden uzak durun. Zira o lanet şeyler arsenikle renklendirilmişti; ki bu dünyadan göçmek için hiç de hoş bir yol sayılmaz.

konusunda bir miktar bilgi sahibi olduğunu duydum.* Ancak bu, Sotheran's'ın ilgileneceği türden bir şey değil. Tüm kitaplar raflara uygun değildir. Böyle bir kitabı nasıl satacağımızı bile düşünemiyorum. Ürün bilgi formunda ne yazılır? İnsan kalıntıları, hafifçe sararmış?

16

Müstehcen Kitaplar ve Dahası

Nadir kitapçılığın yazılmamış kurallarından biri şudur: Birine ne kadar çok yardım ederseniz o kişinin uzun vadede sizi bilerek ve isteyerek rahatsız etme olasılığı o kadar artar. İşte, peşinde şüphe uyandıran bir portföy sürükleyerek kitabevine giren Denizci ile durum tam da böyleydi. Ufak tefek, sırım gibiydi ve bir şekilde denizcilikle özdeşleşmiş, tekinsiz bir ifadeye sahipti; bakışlarını sürekli omzunuzun hemen üzerinden öteye dikiyordu sanki. Tehlikeyi sezen diğer çalışanların kaçarcasına uzaklaştığı yollardan geçerek dikkatle kitabevinin içine süzüldü.

Hayatımı kalıcı olarak değiştirecek türden sıradan bir kararla, onunla ilgilenmeye karar verdim. Umut ediyordum ki istediği şeyler benim sınırlı uzmanlık alanımın dışında kalır ve kitabıma dönebilirdim. Gözlerine ulaşmayan bir gülümsemeyle kitaplarını sağa sola saçmaya başladı; kararlı hareketleri, itiraz kabul etmediğini gösteriyordu. Aynı zamanda, bu inkunabellerin† ne kadar önemli, hayati ve *muhteşem* olduğuna dair soluksuz bir tirada başladı. Onu durdurup asıl ne istediğini açıklamasını sağlamak için dört nazik girişimde bulunmam gerekti. Nihayet, elinde satmaya çalıştığı ve

* Tamamen akademik bir mesele olduğu söylendi bana.

† 1501 yılından önce, matbaanın ilk dönemlerinde basılmış kitap, broşür ve belgeleri tanımlayan terim, beşikdevri basması. (*ç.n.*)

kesinlikle inkunabel olmayan bu eserlerin, benim reddetsem de azar işitmeyeceğim türden şeyler olduğunu anladım. Denizci'yi yavaşça geri çevirdim, niyetim onu bir an önce başımdan ve dükkândan savmaktı. Ancak, o kemiklerinize işleyen bakışlarından birini daha fırlattığında, buradan kolayca ayrılmaya niyeti olmadığını anladım. "Ürünleriniz bize uygun değil" şeklindeki nesnel değerlendirmemin, yalnızca hayat boyu süren denizci maceralarının bağlamında yeniden şekillendirilebileceğine karar verdi.*

Üst kat, beni kurtarabilecek herkesten esrarengiz bir şekilde birdenbire arınmış olduğundan, uzun soluklu (ama dürüst olmak gerekirse oldukça eğlenceli) yaşam öyküsüne maruz kaldım. Kendini uzak cephelerden karaya çıkan sadık bir denizci, emekliliğini rahat geçirmek için seyahatlerinden topladığı hazineleri satan biri olarak resmediyordu. Kitapçılıktaki ermişlik mertebeme henüz ulaşmadığım için, sırf kendime bir çıkış yolu açmak uğruna kabalık edecek seviyeye gelmemiştim, sonunda adamı, anlatacakları bitene kadar dinlemek zorunda kaldım, o da işi bitince, kitapçıların terapiden daha iyi olduğuna dair yüksek perdeden nutuklar atarak ve kesin bir kararlılıkla tekrar geleceğine yeminler ederek ayrıldı.

Birkaç ay geçti ve bu karşılaşmayı hayal etmiş olabileceğimi düşünmeye başladım. Bu düşünce tamamen boş bir temenni çıktı.

Denizci, bu sefer büyük bir valizle geri döndü. İçinde, pusula ve ıslak deniz kabuğu koleksiyonu gibi denizle ilgili araç gereçler vardı. "Merak etme," diye gürledi, masamın önüne bir kez daha yerleşirken. "Benden korkmana gerek yok, delikanlı." O âna kadar böyle bir ihtimali hiç düşünmemiştim ama artık bu fikirden başka bir şey düşünemez olmuştum. Eğer

* Bu taktik pek de nadir rastlanan bir şey değil; kitapçıyı duygusal olarak tüketip sonunda sırf gitmen için sana para vermesini sağlamaya yöneliktir. İşe yaradığı için asırlardır uygulanıyor.

böyle bir şeyin ihtimal dahilinde olduğuna inanıyorsanız Denizci yokluğunda daha da fazla kişilik kazanmıştı; şimdi bir göz bandı takıyordu. Daha önce ona zaman ayırmaya meyilli olsaydım bile artık kendimi duygusal bir rehine gibi hissediyordum. Çantasından çıkardığı her şeyi tek gözünde parlayan bir umut ışığıyla önüme serdi, bu ışığı söndürmeye gönlümün elvermeyeceğini başından biliyordum. Gelin görün ki sunduğu her kitabı reddetmek zorunda kaldım. Bağırsak hareketleri üzerine, kapaksız bir kitap mı? Hayır. Lime lime olmuş bir Dickens mı? Maalesef olmaz. Sonunda, çantasının dibinde altın misali parıldayan bir şey vardı. En iyisini sona saklamış gibi dikkatlice çıkardı.* Gözlerim çaresizlikle ona kilitlenmişti çünkü bir tur daha savaş hikâyesi dinlemeye hazır değildim. Belki de bir şey satın alırsam çabucak gider, diye düşündüm. Deniz tanrısına hoşgörü karşılığında bir kurban sunmak gibi.

Son kitabı bana uzatırken, Denizci, ikinci kaptanının kitabı sayfa sayfa kontrol ettiğini ve eksiksiz olduğundan emin olduğunu söyledi. Üstelik, dediğine göre, herkesin gözden geçirmesi için kitabı arkadaşları ve tanıdıkları arasında dolaştırmış. Nedenini anlamak uzun sürmedi çünkü kitabın içine şöyle bir göz atmamla karşımda erotik fotoğraflardan karmakarışık bir seçki bulmam bir oldu.

Şimdi, Sotheran's gibi köklü bir kitapçı, arada sırada müstehcen bir malzemeye rastlamaya hiç yabancı değildir. Hatta, genel kitap satıcılarının koleksiyonlarında, yüksek bir rafta, gizli bir dolapta ya da tozu hiç alınmayan bir cam vitrinde sakladıkları birkaç parçaya yer vermeleri oldukça yaygındır. Bu tür eserler, bazen daha geniş bir koleksiyonun

* Kitapçılar ve koleksiyonerler parlak kapaklara bayılır. Özellikle *The Savoy Cocktail Book* adlı bir kitap vardır ki –bir art deco şaheseri olmasının yanında– gümüşi süslemeleri yüzünden âdeta av peşindeki koleksiyonerler tarafından köşe bucak aranır. Eskimiş ama hâlâ ışıldayan kapaklar, çoğu kitapçının içindeki açgözlü ateşi harlamaya yeter.

parçası olarak, bazen de kendi başlarına önem arz ettikleri için Sotheran's'a gelir. Zamanla insan bu duruma alışıyor çünkü insanlık tarihinin hiçbir döneminde insanlar müstehcen kitaplar üretmekten geri durmamıştır, dahası, bu eserlerden bazıları ciddi bir servet değerindedir. Genel bir kural olarak, eğer bir kitapçıda çıplak figürler arıyorsanız ve kitapçı onların bulunmasını istiyorsa o zaman "Erotika" diye bakının. Eğer bir kitapçının bu tür malzemeyi ustalıkla gizlediğini düşünüyorsanız "Namünasip" terimini arayın. Nadir kitap dünyasına yeterince dalarsanız satıcıların bu tür içerikleri kimi zaman etiketlemeye bile gerek görmediğini fark edersiniz. Bunun sebebi, satıcının bunu Güzel Sanat sayması olabilir; ki bu kavram, sanat galerileri veya yükseköğretim kurumlarında hâlâ bir nebze anlam ifade edebilir ancak kitapçılar için tamamen kişisel bir kapris meselesidir. Gerçekte, nadir kitap dünyasında kitapçılar arasında modern bir yazarın yetişkin içeriği olarak tanımlayacağı şey ile diğer her şey arasında ciddi bir ayrım yapıldığını nadiren görürsünüz. Sotheran's raflarında, Söğütlerdeki Rüzgâr'ı, yüz sevgilisiyle ünlü on sekizinci yüzyıl dul leydisi Vikontes Vane'in maceralarının yanında bulabilirsiniz. Hokusai'nin türlü türlü çiftlerinin aşk sahneleri, peyzajlarının hemen yanı başında sergilenir. Kitapçılar, bir eserin pornografi sayılıp sayılmadığına dair akademik tartışmalarla değil, o eserin ne kadar sürede satılıp yeni bir kitabın alımına kaynak yaratacağıyla daha çok ilgilenirler.

Bununla birlikte, kitap dünyasında anormal ya da anlamsız görünen erotik süslemelerle karşılaşırsanız her on vakadan dokuzunda karşınıza çıkan, kadın figürleri olacaktır. Bu figürler genellikle anatomik açıdan yanlış, ürpertici ölçüde abartılı ve gerçeği yansıtmalarını zırnık kadar umursamayan erkeklerin hayal gücüne hitap eden bir anlayışla

tasarlanmıştır.* Genç ve saf bir Oliver olarak, beklemediğim yerlerde istemediğim kadar fazla örnekle karşılaştım. Bu durum, beni ciddi ölçüde çarpık erotik sanatlar konusunda bir uzman yaptı diyebilirim. Çoğu zaman, hevesli ancak insanların gerçekte nasıl göründükleri hakkında çok da bilgisi olmayan bir mücellidin, süslü bir deri cilt üzerine altın yaldızlı bir dizi meme (bunları daha iyi tanımlayacak bir isim var mıdır, bilmiyorum ama oldukça sanatsal bir karmaşaydı) baskısı yapması gibi bir durum söz konusudur. Adil olmak gerekirse hâlâ bir altın yaldızlı fallus tarafından şaşırtılmamış olmam bana biraz haksızlık gibi geliyor.

Denizci'nin sunduğu kitap, başlangıçta sıradan görünen, neredeyse çıplak kadınların fotoğraflarıyla doluydu. Ancak sayfalar çevrildikçe, modellerin pozları ve kullandıkları araç gereçler giderek çılgın bir hal almaya başladı. Fransız hizmetçi kostümleri yerlerini oduncu kıyafetlerine, kovboy giysilerine, dalış kasklarına ve muhtemelen derginin okuyucularına erotik gelen ama benim tamamen anlaşılmaz bulduğum bir dizi garip alete bırakıyordu. Modeller birbirlerine silah doğrultmaya ve romantik lezbiyen sahneleri canlandırmaya başladığında, bu kitabı kesinlikle almamız gerektiğine karar vermiştim.

Bu heyecanım, evrene öylesine sızmış olmalı ki evren kısa bir süre içinde karşıma bir kırbaçlama tarihi, eski bir iç çamaşırı kataloğu ve diğer bir dizi oldukça gayrimuteber eser çıkardı. Neredeyse hepsi hemen satıldı ve yeni sahiplerini

* Tuhaf bir şekilde yaygın olan "tüm kitapçılar hem erkek hem de heteroseksüeldir" varsayımı, yapacak pek bir işi ve kişisel alan algısı olmayan bir meslektaşım sayesinde kabaca yüzüme çarpıldı. İyi yaptığım bir işin "ödülü" olarak, kişisel koleksiyonundan birtakım görüntüler paylaşmaya kalktı. Bu, kesinlikle bir tür mesleki tacizdi ama beni asıl sinirlendiren şey, belki de benim bambaşka bir tür müstehcenliği tercih edebileceğim ihtimalinin *aklına bile gelmemiş* olmasıydı.

buldu. Kitapçılık kariyerimin bu dönemi, o zamandan beri "Oliver'ın müstehcen günleri" olarak anılıyor ve açıkça söylemek gerekirse bundan zerre pişmanlık duymuyorum.

17

Büyük Paralar

Tren peronunda bekliyorum, elimde büyükçe bir paket, randevu için buluşmayı kararlaştırdığım kişi ise gecikmiş. Paketi Sotheran's'tan alıp bu yeraltı mahşer yerine kadar taşımıştım. Müşteriyi daha önce hiç görmemiştim; kendisiyle yalnızca az ve öz konuşan ince sesli uşağı üzerinden telefonda iletişim kurmuştuk. İsmi bende saklı bu müşteri, okült hakkında birkaç kitap sipariş etmiş ve bunların kahverengi kâğıtla gizlenip elden teslim edilmesini istemişti. İşte bu yüzden, elimde bir yığın pahalı kitapla kirli bir metro peronunda sağa sola bakınıp uşağın ben yorulmadan görünmesini umuyorum ki kitapları yere bırakmak zorunda kalmayayım. Son zamanlarda metro polisleri oldukça büyük silahlar taşıyor, üstelik Oxford Circus'takiler, "satıcı" kelimesini onların yanında yanlış bağlamda kullanmamdan beri beni gözetler oldular. Alışveriş, peronun loş bir köşesinde hızlı fısıldaşmalar eşliğinde gerçekleşiyor. Uşak, kalın paltosunu bir şey saklıyormuşçasına sımsıkı tutarak kitapları neredeyse tek kelime etmeden teslim alıyor ve evrak çantasına düzgünce yerleştiriyor. İşimiz bitince cep saatime bakıyorum. Saat durmuş çünkü bazen kurmayı unutuyorum ama zaten bir sonraki randevuma geç kaldığımı biliyorum.

İlk kez dört haneli bir ödeme almaya çalıştığımda –kırmızı deriyle ciltlenmiş, gösterişli bir Austen seti için– kalbim yerinden çıkacak gibi olmuştu. İçeri süzülerek giren

müşteri bir hediye arıyordu ki bu benim zihnimde önemsemeden seçilmiş bir saksı bitkisi ve alelacele yazılmış bir kart anlamına geliyordu, bir aylık maaş değil. Öyle büyük paralara alışkın biri olarak büyümedim ve tüm günümü, hayatım boyunca kazanacağım paradan çok daha fazlasına bedel kitaplarla ilgilenerek geçirmek başlangıçta epey sinir bozucuydu. Binlerce sterlini, yıllanmış bir pos cihazıyla çekmeye çalışırken yaşanan gerilim hafife alınamaz; yanlışlıkla bir noktayı kaydırıp ondalık basamağı sağa ya da sola çekme ihtimali hâlâ gecenin bir yarısı beni uykumdan uyandırıp duygusal destek için bel bağladığım folyo kitabımı aramama sebep oluyor.

Fahiş fiyatlara sahip eserler her zaman gizli yerlere saklanır. Bununla birlikte, nadir kitapçılarda, binlerce sterlin değerindeki eserler genelde tezgâhın yakınındaki cam vitrinlere konulur ki biri sürekli gözetim altında tutabilsin. Sotheran's'tan daha zengin kitapçılar, bu pahalı eserleri ortalıktan kaldırıp yalnızca ihtiyaç duyulduğunda şapkadan tavşan çıkarır gibi sunabilecek lükse sahiptir. Geri kalanımız ise hangi pahalı kitabı alacağımızı oldukça dikkatli seçmek zorundayız; çünkü satamazsak elimizde yalnızca çok pahalı bir ağaç parçası kalır. Sonuçta, biri bunu o kadar para verip alacaksa değeri o kadar ediyordur. Nadir kitapçılara özgü bir başka olgu daha var: Pahalı bir eseri ne kadar uzun süre elinizde tutarsanız ondan kurtulma olasılığınız o kadar azalır. Müşterilerin zihninde yer eder; sıkça gördükleri bir eser onlara "Bunda kesin bir sorun var" ya da "Belki de o kadar arzu edilecek bir şey değil" fikrini aşılar. Derler ki yeni bir araba, galeriden çıkar çıkmaz değer kaybetmeye başlar; işte nadir bir kitap da rafta yer aldığı an aynı kaderi paylaşır. Şimdi fark ediyorum ki belki de pazarlıkçılara ve fırsat avcılarına karşı bu kadar savunmasız olmamızın sebebi budur: İçten

içe biliyoruz ki bir kitaptan az da olsa para kazanmak, onu süslü bir vitrinde yavaş yavaş ölü bir albatrosa dönüşmeye terk etmekten iyidir.

Bir çalışanın, kitabevine yüklü miktarda paraya değer bir kitap getirdiğinde, mutlaka bir *planı* olması beklenir. Başından sonuna kadar ne yapmayı düşündüğüne dair bir fikri olmalıdır. Diyelim ki Chris (bilim kitaplarının hamisi), modern anatominin kurucusu Vesalius'un iskeletler üzerine devasa bir kitabını bulup getirmiş. Bu kitabı Sibiryalı, cazibeli bir vârisin elinden zorla almak için kırk sekiz saat içinde Fransa'ya gidip gelmek zorunda kalmış olsa bile hızla satmak zorundadır. Yoksa kitabevine doksan bin sterlin değerinde giren kitap, değerinin sadece bir kırıntısına düşene kadar raflarda bekler. Kitap ne kadar değerliyse baskı da o kadar ağırdır. İşte bu yüzden yüksek meblağlar eden eserler satın almak benim için bir hayli zor. Beklentinin yükü altında ezilirim. Üstelik kitap ticareti, ince bir ipin üzerinde yürümeye benzer; işler kolayca sarpa sarabilir.

Bu durumun kötü sonuçlandığı bir örnek, yıllarca elimizde kalan *Casino Royale* nüshasıdır. Kitabı on binlerce sterline satmayı planlıyorduk; bu da onun için ödediğimiz meblağın ne kadar korkutucu olduğunu tahmin etmenizi sağlayabilir. Kitabı böylesine değerli kılan şey, Ian Fleming'in imzasını taşıyor oluşuydu ki zaten hayli nadir bir kitap için epey alışılmadık bir durumdu. Elimizde imzanın gerçek olduğunu doğrulayan bir başka kitapçıdan (konuda uzman biri) alınmış belgeler ve bir dizi kanıt vardı. Her şey sağlam görünüyordu. Ne var ki fiyat etiketi dudak uçuklatan kitaplarla uğraşırken, ticaret dünyasında bir dedikodu yayıldığında haberler çığ gibi büyür. Çok geçmeden bu imzanın sahte olduğu dedikodusu ortaya çıktı ve bir anda kitabı satmak imkânsız hale geldi. Kitap satışı, tam anlamıyla bir güven oyunudur;

dedikodu hızla yayılır ve ufak bir şüphe bile önceden sıraya giren potansiyel alıcıları kaçırmaya yeter.* Kitap, söylentiler yatışana kadar kenara çekilip saklanmak zorunda kaldı.

İşin içine devasa miktarda paralar girdiğinde işler tuhaflaşır, hatta hayli gerçeküstü bir hal alır. Galeri seviyesinde harcamalar söz konusu olduğunda, müşterilerin kitaba sahip olmakla pek de ilgilenmediklerini görürsünüz. Sotheran's, on dokuzuncu yüzyılda ölümünün ardından ünlü kuş ressamı John Gould'un mirasını satın almıştı. Yüzyıldan fazla bir süre boyunca, bu kıymetli kuş çizimlerinin yığınları bodrumdan bodruma taşındı, ta ki bir şeyler yapılması gerektiği fark edilene kadar.† Sonrasında da uzun yıllar boyunca, bu astronomik meblağları ödeyebilecek bir alıcı arandı. Nihayetinde, bu eserler satın alındı ve yanlış hatırlamıyorsam alıcı bunları hemen bir kütüphaneye bağışladı. Kütüphane, kurnaz bir taksonomi dokunuşuyla bağışçının adını kütüphanenin bir kanadına verdi.

Genç satıcılardan biri olarak, gözümü yükseklerden sakınıyordum. Bu, büyük satış başarılarına yol açmıyor ama yüreğimin ağzıma gelmesine de engel oluyordu. Gerçekten başarılı bir kitap tüccarı olmak için kumarbaz bir ruha sahip olmak gerektiğini düşünüyorum ama şahsen, gösterişli bir satıcının maruz kaldığı muamelelere katlanmaktansa orta halli bir başarıyı tercih ederim.

---

* Eğer bir imzayı doğrulatmaya çalıştıysanız bunun ne kadar imkânsız olduğunu bilirsiniz. Geçmişte irtibata geçtiğimiz imza uzmanları, bize kesin olarak hiçbir şey doğrulayamayacaklarını açıkça belirttiler ve aslında sadece en iyi tahminlerini sunduklarını söylediler, ki insanları rahatlatmaya çalıştığınız bir durumda bu pek de yardımcı olmuyor.

† Bir dönem Paketleme bölümü, bunlardan bazılarını iskambil masası olarak kullanıyordu.

18

Sotheran Laneti

Her saygın ve köklü kitapçı dükkânında, temellerine sinmiş birkaç esrarengiz hikâye ya da lanet bulunur. Sotheran's'ın tarihçesi 1760'ların başlarında ilk Sotheran'ın artık eczacılık yapmak istemediğine karar vererek bir kitabevi açması ve Todd adlı ortağıyla emekliye ayrılmış bir kitapçının stoklarını satın almasıyla başlar. York'ta iş kurmalarından kısa süre sonra Todd ile Sotheran, tabiatı günümüze ulaşmamış ama şirket biyografının siluetinin izini birkaç yüzyıl sonrasında sürebileceği kadar sert bir kavgaya tutuşmuşlar.* Bunun sonrasında Sotheran'ın mirasçılarından birinin belirsiz bir belaya bulaşıp ülkenin diğer tarafına taşınması gerekince Londra'da bir şube açılmış.

Yıllar hızla geçer ve yaklaşık yüz küsur yıl sonra, son Henry Sotheran, Piccadilly'de dükkândan çıkar çıkmaz tramvayın altında kalarak kaybetmiş (diye anlatılıyor). Eski gazete kupürlerinde olayın detayları biraz farklılık gösterir: Kimi kaynaklara göre Henry, körkütük sarhoştu; kimine göreyse tramvayın değil, bir arabanın altında kalmıştı. Ancak anlatı ne kadar değişirse değişsin, herkesin hemfikir olduğu bir şey var: Henry, kitapçı dükkânından çok da uzakta olmayan bir yerde ölmüştür. Bu da belki ruhunun hâlâ burada dolanmasının sebebini açıklar.

Kötücül ruhlar arasında Henry, nispeten makul bir hayalettir. Bildiğimiz kadarıyla kimseyi öldürmemiştir, gaz sızıntılarına sebep olmamış ya da tuvaletteki aynalara tüyler ürpertici mesajlar yazmamıştır. Hayır, Henry, arada öfke nöbetleri geçirse de terbiyeli bir hayalettir. Bu yüzden,

* Şirketin tam tarihçesi için kolay bir okuma olarak nitelendirmeyeceğim ancak son derece kapsamlı olan *Bookmen* adlı esere bakabilirsiniz. Yazarı Victor Gray.

kimsenin ortada olmadığı anlarda raflardan fırlayan kitaplar gibi açıklanamayan tüm olaylar Henry'ye atfedilir. Sayfaların uçuştuğu, kilitli kapakların açıldığı bu garip öfke krizlerine ne sebep olur, bilinmez ama bariz istikrarlı dışavurumları, Henry'nin aşağı yukarı tüm kararlarımızı hoşnutsuzlukla karşıladığını gösteriyor.

Merdiven boşluğunda, iki önemli Sotheran'ın portresi asılıdır. Bana, isimlerinin Thomas ve Maria olduğu söylendi. Sotheran ailesinin bu iki mihenk taşı, şimdi tozlu anılar olarak asılı duruyor. Thomas'ın bakışları biraz kibirli, Maria ise ondan bıkmışa benzeyen bir yüz ifadesine sahip. Eskiden bu portreler, bir arada bulunmamaları için bodrumda tutulurdu. Ancak günümüzde, üst katlara taşındılar; şimdi, gelen geçenin dış görünüşlerini yargılamakla meşguller. Bence bulundukları yerden gayet memnunlar. Mevcut kaderlerinden hoşnut olmasalar bile bunun, Sotheran ailesinin diğer anıtına göre daha onurlu olduğuna şüphe yok. Diğer anıt ne mi? Karşı sokaktaki kilisenin duvarına gömülü, mütevazı ve hayli sefil bir çeşme. Rosetta adındaki gelinleri anısına adanmış bu çeşme, güvercinlerin pislik bırakmayı pek sevdiği bir yer haline gelmiş.

Her eski kitapçının zamanla bir iki hayalet edindiğini düşünmeyi seviyorum. Hatırlıyorum da rakiplerimizden birinin Berkeley Meydanı'nda bir binası vardı ve burada, meşhur bir hayaletin çığlıklar atarak insanları deliye çevirdiği söylenirdi. O dükkân, içinde cinayete meyilli bir ruh barındırdığına dair kötü şöhretini bir türlü silememişti. Tüm bunları göz önünde bulundurunca, dükkânımıza musallat olan hayaletin, biraz huysuz davranışlarla yetinmesine minnettar olmamız gerektiğini düşünüyorum. Hele ki artık birileri tuvaleti kullandığında boruları bir saat boyunca zangırdatmayı bırakmış olması, gerçekten sevindirici bir gelişme.

Her ne kadar Henry, makul bir kiracı gibi görünse de Sotheran's'ın yıllar boyunca çalkantılı bir mali geçmişe

sahip olmasının sebebi (ortak görüşe göre) oymuş, ayrıca lanetli kitapların, kitabevine doğru mıknatıs gibi çekilmesinin arkasında da parmağı olduğu düşünülüyor. Son yıllarda Henry'nin öfkesi bir nebze yatışmış görünüyor ki bunu, Thomas ve Maria'nın portrelerini bodrumdan çıkarıp merdiven boşluğunda onlara mağrur bir yer vermemize bağlayabiliriz. İlginçtir ki bu değişimden sonra, kitabevinin mali durumu belirgin şekilde iyileşmiştir.

Sotheran's'ta lanetli kitaplar geleneği, "İran'ın Astronom-Şairi" Ömer Hayyam'ın *Rubailer*'i ile başlar. Bu eser, o kadar çok kez yeniden basılmıştır ki bazı koleksiyonerler yalnızca *Rubailer* nüshalarından oluşan kütüphaneleriyle övünür. Yirminci yüzyılın başlarında, Sotheran's'ın (alışılmadık ve geçici bir nakit bolluğunun etkisiyle), kitabın aşırı gösterişli bir nüshasını üretmek üzere ünlü mücellitler Sangorski ve Sutcliffe'e sipariş verdiği bilinir. Mücevher kaplı kitap ciltleriyle isim yapmış bu mücellitler, Sotheran's'tan "masraftan kaçınılmasın" talimatını duyunca ortaya gelmiş geçmiş en pahalı kitabı ortaya çıkarmıştı. Ne var ki büyük ölçüde Sangorski'nin folklor konusundaki bilgisizliğinden kaynaklanmış bir yanlış anlaşılma yüzünden kitabın ön ve arka kapaklarını, çok fazla sayıda "nazar boncuğu" taşıdığı için geleneksel olarak uğursuz sayılan gösterişli bir tavus kuşu deseniyle süslemişlerdi.

Sotheran's'ın bu kibirli girişimi, kitabın satılmasını neredeyse imkânsız hale getirmiş. Öyle ki 1911 yılında kitap, çok daha düşük bir fiyatla alıcı bulma umuduyla New York'a gönderilmiş. Heyhat, New York gümrüğüne ulaştığında kitap için Sotheran's'ın ödemeyi reddettiği (tüm paralarını mücevher kaplı bu kitaba harcadıklarından) bir ücret talep edilmiş. Böylece kitap, okyanusu aşıp tekrar Londra'ya

* Şirket içinde özellikle muhasebeyle uğraşanlar arasında yıllardır süregelen bir şaka vardı: Sotheran's, "1761'den beri bir yıl içinde kapanacak".

dönmüş ve nihayet bir açık artırmada komik bir fiyata Gabriel Wells adlı bir Amerikalıya satılmış. Ne yazık ki bu kez de kitap, yerleştirilmesi planlanan gemiyi kaçırmış ve yerine, *Titanic* adlı lüks bir transatlantikle ilk yolculuğuna çıkmış. Kitap hâlâ okyanusun dibinde yatıyor. Bununla da kalmıyor; usta mücellit Sangorski, birkaç hafta sonra boğularak hayatını kaybetmiş. Ortağını kaybeden Sutcliffe ise kitaptan bir tane daha yaparak güvenli bir banka kasasında saklanmış, ancak bu yeni nüsha da bir Alman hava saldırısı sırasında parçalanıp yok olmuş.

Bu hikâyenin anafikri şu: Yalnızca lanetli bir kitaba henüz denk gelmemiş olanlar, kitapların lanetli olamayacağını söyler.

Sotheran's'ın lanetli kitaplar satma geleneği, bugün hâlâ sapasağlam ayakta. Örneğin yakın zamanda Andrew, sukabağı dışındaki harcamalarının birinde nefes kesici bir kitap edindi; ince ciltler kategorisine giren, deriye bürünmüş tuğlalar misali, asıl değerini içeriğinden çok, mücellidinin maharetine borçlu bir eser. Görkemli cildi, gereksiz altın süslemelerle bezenmiş bu *Fanny Hill Bir Zevk Kadınının Anıları* nüshası, şatafatlı bir şaheserdi ve tüm gözleri üzerine çekmek için yaratılmışa benziyordu. Tahmin edebileceğiniz üzere, elimizi kolumuzu bağladı bu iş. Andrew, onu elden çıkaracak birini bulmak için muhtemelen arzuladığından daha fazla vakit harcadı ve kitabın raflarda inatla varlığını sürdürmesi, giderek bir uğursuzluk tılsımı gibi gelmeye başladı.

Kitap uzaktan bile dikkat çekiyordu. Genel edebiyat raflarına yerleştirmek mümkün değildi çünkü ne kadar asil dizilmiş olursa olsun, bulunduğu yeri bir panayır havasına sokuveriyordu. Tek başına sergilediğinde ise meraklı yabancıları ateşin etrafında pervane olan güveler gibi kendine çekiyordu ki bu büyük talihsizlikti zira illüstrasyonlarına şöyle bir göz atan herkes, hikâyenin neyle ilgili olduğunu anında

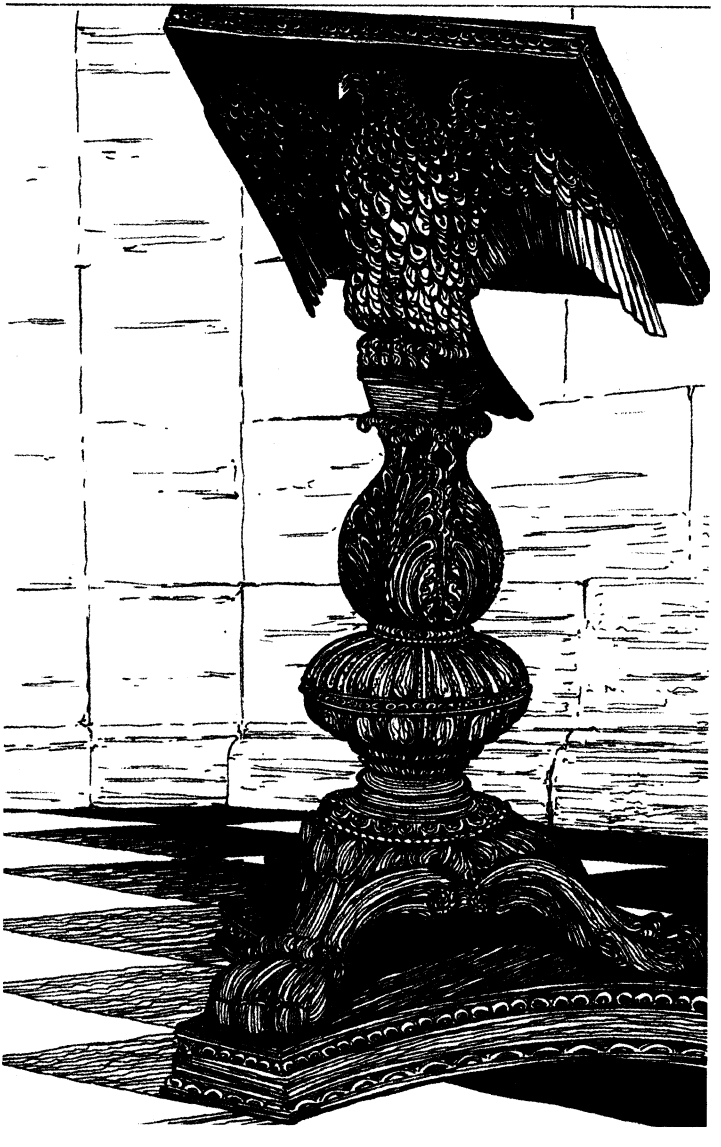
kavrıyordu. *Fanny Hill*'i eline alanların çoğunun neyle karşılaşacaklarından habersiz olduğuna şüphem yok. Çoğu, bir şeyler öğrenmiş olmanın buruk gururuyla kıpkırmızı kesilip kitabı apar topar yerine bırakıyordu. Haftada birkaç kez biri mutlaka kitaba bakmak istiyor, bu da bizim, talihsiz yabancının on sekizinci yüzyıl İngiliz şehvet anlayışıyla istemsiz bir yüzleşme yaşamasına tanıklık etmek zorunda kalmamız anlamına geliyordu. Kahrolasıca kitap her kataloğa dahil ediliyordu ve bu, çaresizliğimizi artık ayyuka çıkarmaktan başka bir işe yaramıyordu. Onu satın almamızın üzerinden tam bir yıl geçmişti ki bir gün, zengin bir Smaug sipariş verdi. Yanında başka nadide eserler de istemişti; ancak kitabın onu rahatsız ettiğini söyleyip *Fanny Hill*'i iade etti. Kendisi artık hayatta değil. Daha sonra bir başka müşteri sipariş verdi fakat kitap gönderilmeden önce sırra kadem bastı, bir daha kendisinden haber alınamadı. Üçüncü bir müşteri kitabı satın aldı, gelgelelim bir süre sonra sırtı zarar görmüş halde geri gönderdi ve (elbette) bundan en ufak bir haberi olmadığını iddia etti.

Bir kitapçı olarak, zaman zaman lanetli kitaplarla karşılaşmaya alışıyorsunuz. Asıl can sıkıcı olan ise bunu kime anlatırsan anlat, kimsenin sizi ciddiye almaması. Daha da kötüsü, Muhasebe bölümüne ya da yıllık değerlendirme toplantısında yönetim kuruluna, stoktaki belli başlı kitapların kitapların, almaya kalkışan müşterileri öldürüp durdukları için aslında satılamaz olduklarını açıklamanın imkânsızlığı.

Bu lanetli kitaplar, kriptidler ve kaybolan çöp kutularının fırtınasında aylar bulanık bir girdap gibi akıp gidiyordu. Maaş çekimi elime alacak vakti zar zor bulurken, günlerim yabancı yüzler, karanlıktaki tuhaf sesler ve eski kitap terminolojisi sözlüklerini telaşla karıştırarak "Bu *Uğultulu Tepeler* nüshasına bir köpek bariz diş geçirmiş" demenin daha nazik

bir yolunu bulmaya çalışmakla geçiyordu. Yine de bu karmaşadan çıkmanın tek yolu, dosdoğru devam etmekti ve en azından, her şeye rağmen kitapçı dükkânının kendisinin tutunabileceğim sağlam bir şey olduğu fikri bana bir nebze de olsa teselli veriyordu. En azından, durumum ne kadar kötü olursa olsun, dört duvarın üzerime çökme ihtimali yok, diye düşünüyordum.

Gelin görün ki maalesef her zamanki gibi yanılmışım.

Sağlam bir kürsü, üzerinde görkemle oyulmuş törensel bir kartal figürü. Muhtemelen dini ya da ritüel amaçlı kullanılmış. (Ekstra kargo ücreti uygulanacaktır.)

SANAT VE MİMARİ

Yerel unsurların bir dökümü:
Sackville Sokağı, kitabevinin düzeni ve
en dikkat çekici özellikleri, vesaire.

Burası eski bir bina içinde yer alan eski bir kitapçı ve tahmin edebileceğiniz üzere, tüm o kitap raflarının ardında saklanan pek çok kuşkulu mimari tercih var. Sanat ve Mimari bölümü yıllar önce kaldırılmış olmasına rağmen, o kitapları süzgeçten geçirme süreci bir türlü tamamlanmış görünmüyor. Bir kitapçının kabuğunun, içinde barındırdığı insanları ve nesneleri nasıl etkilediği ve bu etkileşimin tam tersi nasıl gerçekleştiği üzerine söylenecek çok söz var.

19
Deriyi Dökmek Üzerine

Eğer size Sotheran's'ın hiç değişmeyen, zamana meydan okuyan bir yer olduğu izlenimini verdiysem sizi yanıltmışım demektir. Bir kitapçıyı bu şekilde düşünmek rahatlatıcıdır aslında; zamanın akışından etkilenmeyen, geçmişe demirlenmiş garip bir çıpa misali. Ancak işin aslı, hiç değişmeyen kitapçılar sıklıkla çöker ve tarihin gelgitlerinde kaybolup gider. Kitapçılar, mali açıdan güvenilmez bir şöhrete sahiptir; çoğu, bir asırdan kısa bir sürede iflas dalgalarına kapılır. Sotheran's'ın 1761'den beri ayakta kalarak dünyanın en eski kitapçılarından biri olduğu ifadesi doğrudur ancak bu ifade pek çok açıdan yanıltıcıdır da çünkü Sotheran's aynı Sotheran's değildir. Öncelikle, Sotheran ailesinin tamamı çoktan ölmüştür, hem de epey uzun zaman önce. Kitapçı York'ta açılmış, sonunda Londra'ya taşınmıştır. Oraya buraya sıçrayan, çılgın bir "bibliyokurbağa" misali defalarca taşınmış, nihayetinde Sackville Sokağı'na, sönmekte olan bir balonun cılız görkemiyle yerleşmiştir. Söylemeye çalıştığım şey şu: Dışarıdan nasıl görünürse görünsün, Sotheran's değişime hiçbir zaman yabancı olmadı. Sackville Sokağı'nda bulunduğumuz süre boyunca, binanın belirli katlarına arzuladığımızın yarısı kadar bile sahip olamamış; hak ettiğimizin de ancak yarısı kadarına erişebilmişizdir.

Haliyle, Büyük Kargaşa zamanı gelip çattığında kitabevi sakinlerinin çok da şaşırmaması gerekirdi. Bugünkü Sotheran's'ı anlamak için Büyük Kargaşa ile bir şekilde tanışmanız şarttır. Eğer tırtıl biyolojisine aşinaysanız o zavallı yaratığın kelebeğe dönüşmek için kendini kozaya kapatması, sıvılaşması ve ardından yeniden biçimlenmesi gerektiğini bilirsiniz. Bizim durumumuzda da aynen böyle oldu. Dahası, Sotheran's'ın

onlarca yıldır kesintisiz bir huzur ve refah dönemi geçirdiği düşünüldüğünde, bu dönüşüm daha da şaşırtıcı hale geldi. Dükkânın müdavimlerine göre ve hatırlanabildiği kadarıyla Sotheran's her zaman Sackville Sokağı'ndaydı, iç mekân her zaman o kocaman zemin kata yayılıyordu ve meşum asma kat deneyi çoktan hafızalardan silinmeye başlamıştı.

Sorunların kaynağı aslında 1930'larda, Sackville Sokağı'nda yatmaktadır. Rakiplerinin aksine, o dönemin iyi niyetli yöneticisi Bay Stonehouse, makul bir fiyata bir mülk satın almak yerine Sackville Sokağı'ndaki 2-5 no'lu binayı kiralamaya karar vermişti. *Sonra satın almayı düşünürüz,* demiş olmalı. Bu kararın hayaleti, yirmi birinci yüzyılda geri dönüp dükkânı lanetledi. Sackville Sokağı gibi uğursuz bir caddede bile mülk fiyatlarının zirve yaptığı bir dönemde, açgözlü mülk sahipleri (kan emmeye kararlı bir şekilde) kitabevinin kirasını artırmaya karar verdiler. Üzerimizde dönüp duran akbaba sürülerinin kanat çırpışlarını neredeyse duyabiliyordunuz.

İnsanlar her zaman kiralarından şikâyet ederler; bu nedenle bunun sıradan bir sızlanma olduğunu sanabilirsiniz gelgelelim kitapçılar, kendine has, oldukça hazin bir durumun içine sıkışmıştır. İşlerini döndürebilmeleri için geniş bir alana ihtiyaç duyarlar, metrekare hesabıyla ahlaka mugayir bir büyüklüğe. Üstüne bir de meşhur düşük gelirleri eklendiğinde, sinir krizinin eşiğinde bir işletme için gerekli tüm koşullar tamamlanmış olur.

Kitapçının sahiplerinden, yani işlerin gidişatına zaman zaman yön veren, kitabevine gerektiğinde dostane bir tekme atan o Yüce Güçler'den pek bahsetmeyiz. Henry Sotheran'ın, ki hepimizin hemfikir olacağı üzere oldukça düşüncesizce bir hareketle, o kazada ölmesinin ardından şirket, varlıklı bir sahaf ve koleksiyonerin eline geçti. Bu hayırsever kişi,

dünyanın Sotheran's gibi bir yere ihtiyacı olduğuna karar vermişti.* O zamandan bu yana, şirket elden ele geçti; her seferinde de onu desteklemek isteyen bir kitapseverin şefkatli ellerine teslim edildi. En nihayetinde, kitapçıyı değişen piyasa kaprislerinden korumayı görev edinen şu anki sahiplerinin himayesine kavuştu. Onları sık sık görmeyiz; yardımsever bir kitapseverden bekleneceği üzere, mütevazı bir mesafeyi korumayı tercih ederler.

Yüce Güçler, daha büyük ve daha etkili işlerle meşgul olmalarına rağmen ara sıra Sotheran's'a uğrayarak hâlâ nefes alıp almadığını kontrol eder. Belki de ticaretin gürültülü dünyasında bir kitapçıya uğrayıp o sessizliği solumak hoşlarına gidiyordur. Günümüz koşullarında, Londra'nın merkezinde bir kitabevinin kirasının her yıl artmasına kimse şaşırmamalı; bir gün geldi ve Yüce Güçler, artık bir şeyler yapılmalı, dedi. Binanın duvarları, zeminleri ve tavanları gibi önemli kısımlarında çalışmalara ihtiyaç vardı. Yeni bir yerleşim düzeni için planlar yapıldı, kitabevinin bir kısmını başka bir küçük işletmeye kiralamak suretiyle kirayı hafifletme fikri doğdu.

Büyük Kargaşa'nın ilk sarsıntıları ufukta hissedildikten yaklaşık bir yıl sonra, o eski, tozlu, kasvetli kitabevi tam anlamıyla bir savaş alanına dönmüştü. Duvarlar çökmüş, kitap rafları durmaksızın taşınıp yer değiştirmişti. Kitap dolu kutular, Londra sokaklarında evsiz kuşlar misali döne döne dolanıyordu. Üst katın tamamı sökülüp yeniden kuruldu, küçültülerek bir kısmı kiraya verildi. En sevdiğim köşe, dış dünyanın gürültüsünden kaçıp saklanabileceğim o küçük cennet olan Katalog Odası, kökünden sökülüp yerine bir galeri alanı yapıldı; bu

* Gabriel Wells'in hikâyesi başlı başına bir kitaba konu olabilecek kadar geniştir ancak o, Sotheran ağına yakalanmış büyük bibliyografik figürlerden biri kalmaya devam eder. 1928'de Sotheran's'ı neredeyse iflastan kurtaran kişi Wells'ti –ki bu, kara delik satın almak gibi bir şeydi– ve bu kararın etkisinden hiçbir zaman tam olarak kurtulamadı.

kayıp beni derinden yaraladı. Yine de kitabevi bazı noktalarda direndi; zemin kattaki devasa, çirkin metal kasalar yerinden kıpırdatılamadı ve galerinin ortasında göze batan ama bir o kadar da eğlenceli bir utanç lekesi olarak kalmaya devam etti.

Ortalık yatıştığında, biz artık eski biz değildik. Yine Sotheran's'tık ama farklıydık. Bazı yerlerde küçülmüş, bazı yerlerde genişlemiştik. Yine de doğru düzgün kapanmayan o lanetli vitrinleri korumayı başardık; eğri büğrü mobilyaların hepsi, usulca ama kararlılıkla kitabevine döndü.

20

En İyi İkinci Masa

Değişim beraberinde fırsatlar getirir. Kitapçının yavaş yavaş yeniden düzenlenmesiyle dayatılan yeniliğe itiraz ediyormuş gibi her saat gıcırdayıp inleyen raflar, bir dizi garip mobilyayı da gözler önüne serdi. Mahzenlerden, arı kovanı şeklinde seramik bir fıçı ortaya çıktı, içinden kokusu umutsuzluğu andıran bir sıvı sızıyordu. Fıçı birkaç rafın üzerine yerleştirildi ama çevredeki çalışanların üstü kapalı şikâyetleri ve müşterilerin meraklı soruları üzerine apar topar bir masanın altına itildi. Arka taraftan iki demir sandık çıkarıldı; bunlardan biri derhal kırtasiye kutusu olarak görevlendirildi.* Ancak bu ganimetin asıl mücevheri, geniş yüzeyli büyük bir yazı masasıydı. Benim pozisyonumdaki –hâlâ bir ayak taburesi olmaya daha uygun bir masaya mahkûm– biri için bu masa, bir tür cennet vaadiydi. Mevcut masamı bir kâğıt ağırlığı kadar önemsiz gösteriyordu. Dükkânın yeni düzeni yavaş yavaş şekillenirken, ben de gözümü o masaya diktim. Yıllarımı

* Diğeri ise hâlâ açılmadı. Sallayınca içinde bir şeylerin tıkırdadığını duyuyorsunuz.

Şeytan'ın en ufak yazı masasına zincirlenmiş halde geçirmemin karmasıyla o masayı hak ettiğimi düşünüyordum. Şaşırtıcı bir şekilde, bu talebim Andrew tarafından anında kabul edildi. (Andrew, renovasyonlar sonrası her zamankinden daha sık uzaklara dalarak melankolik bakışlar atmaktaydı.) Özenle hazırladığım ricam, neredeyse göz açıp kapayıncaya kadar onay aldı. Geniş masa, kapının yakınına yerleştirildi ve alışılmadık bir intikam duygusuyla, minik masanın sonsuza dek ortadan kaybolmasını, başka bir masum ruha daha işkence etmemesini sağladım.

Sevinçle daha büyük bir ekran edindim ve ganimetlerimi yaymanın tadını çıkardım. Kitapçılıkta yeterince uzun süre kalırsanız ilgi alanlarınıza özgü bir dizi referans kitabı edinirsiniz (genellikle kütüphanelerden ya da diğer satıcılardan "ödünç alınmış" kitaplardır) ve bu kitaplar çalışma alanınızı süsler. Daha büyük bir masam olduğundan, artık Currey'nin *Science Fiction and Fantasy Authors* [Bilimkurgu ve Fantezi Yazarları] derlemesi için bir kısım, Gaskell'in *New Introduction to Bibliography* [Bibliyografiye Yeni Bakış] kitabı için bir köşe ve düşünmek istemediğim şeyleri saklamak için bolca çekmeceye sahiptim.

Böylece, zaferin sıcaklığında ayaklarımı uzatmış, yeni masamın tadını çıkarıyordum. Değerli bir on sekizinci yüzyıl almanağının sayfalarını tembelce karıştırırken arkamdaki kapılar açıldı. Ben de haliyle görmezden geldim. Ne de olsa o hanedan armalarının kendi kendilerini sayacak hali yoktu ve gelen kişi, yeni hüküm sürdüğüm bu geniş alanın tadını çıkarmamı bitirene kadar bekleyebilirdi. Daha önce de belirttiğim gibi, kitapçının kaderini ellerinde tutan güçler nadiren şahsen uğrarlar; oldukça meşgul insanlardır. Sanırım bu duruma biraz fazlaca alışmıştım. Nazik bir öksürük sesiyle irkilip koltuğumdan düşercesine kalktım ve panikle kendimi toparlamaya çalıştım.

Kitapçılar genellikle yoldan geçenlerin fikirlerine pek aldırmaz, ancak Yüce Güçler'den gelen en ufak bir yorum bile büyük yankı uyandırır. Geniş masamın doğasıyla ilgili rasgele söylenmiş bir söz (fazla büyük, yanlış yöne bakıyor, *ilginçmiş*) kulağıma çalındığında içimi bir ürperti kapladı, âdeta biri mezarımın üzerinden geçmişti.

Ertesi sabah kitabevine geldiğimde, harikulade, geniş masamın kaldırılacağı haberini aldım. Yalnızca kaldırılmayacak, aynı zamanda yok edilecekti. Andrew, bu durumu o kadar umursamazlıkla özür dileyerek anlattı ki sanki birine kapıyı açık tutmayı unutmuştu. Halbuki bu, benim hayallerimi lime lime eden bir kararın emriydi. Eşyalarımı masadan kaldırmam emredildi; Yüce Güçler geri dönmeden önce masanın götürülüp toza dönüştürülmesi gerekiyordu. İçimde ağır bir hüzün ve bir parça öfkeyle kitaplarımı topladım, koyacak başka bir yer bulamayınca onları zeminde küçük bir köşeye yığdım; tahliyemin sessiz bir anıtı, naçizane bir hatıra misali. Masa, kolayca taşınamayacak kadar büyük olduğundan, çığlıklar atarak ve acı acı gıcırdayarak sürüklenip götürüldü.*

Ağlamadım, sevgili okurum. Yalnızca izleyebildim... masanın, dükkânın uzak bir köşesinde hâlâ ter döken işçilerin yanına bırakılışını seyrettim ve testerelerin vızıldamaya başlamasıyla birlikte, gözlerimi kaçırmaktan başka çarem kalmadı. Çalışanların çoğu, "Ne yazık!" diye mırıldanıyordu. "Böylesine güzel bir masa, meşe gibi sağlam ama... ne *yapacağız* ki? Yeri yoktu. *Kullanılmayacak* şeydi işte."

Bir süre sonra dank etti. Eğer büyük masa yok ediliyorsa benim eşyalarım nereye konulacaktı? Hemen mahzenleri taramaya koyuldum ve nihayet, eski zamanlarda yıkama taslarının konduğu masalardan birini keşfettim. Eğer ayaklarını

* Genellikle kin tutmamaya büyük özen gösteririm ama bazı istisnalarımı itinayla beslerim.

birkaç kovanın üzerine koyup yükselterek oturtursam altına sığabilirdim. En baştakinden de küçüktü, üstüne beni kitabevinin kapılarının ardındaki bir köşeye sürdüler. Başladığım noktadan bile daha kötü bir duruma düşmüştüm ve istifamı anında verip kendimi daha anlamlı bir kariyere adamak için (örneğin çarpışma testi mankeni olmak) ciddi bir irade savaşına girişmem gerekti.*

O zamanlar masamın yasına o kadar dalmıştım ki meslektaşlarımın hareketlerini pek de fark edemedim. Ama bu değişimler yalnızca duvarlarda ve sıvalarda yapılmamıştı. Andrew, duman gibi ortadan kayboldu ve birkaç sokak ötedeki başka bir kitapçıya gitti. Duyduğuma göre, orada oldukça huzurlu bir hayat sürüyormuş; kimse ona bütçelerden, raporlardan bahsetmiyormuş. Sebeplerine dair, Sotheran's gibi bir kitapçının baştan aşağı yenilenmesine göz kulak olma cesareti gösteren herkesin elbette daha sakin bir hayatı hak ettiği dışında yorum yapamam (yapmam da) ama bana şans vermesine minnettardım ve gidişine üzülmüştüm.

Andrew'nun ayrılmasıyla birlikte, kitabevinin yeni bir müdüre ihtiyacı oldu. Doğa Tarihi departmanından Chris, Sotheran's'ın külleri arasından yeniden doğuşunu yönetmek üzere terfi edildi.

21

Arşivler ve Kundakçılık

Sotheran's'ın internet sitesi çok yakın zamana kadar erken dönem bilişimin muazzam bir kalıntısıydı ve neredeyse

* Peki, neden yapmadım? Sanırım rahata alışmıştım: şu tehlikeli duygu, insanın içine sinsice sızıp her türlü hayal kırıklığını törpüleyen o baş belası uyuşukluk.

tamamen işlevsizdi. Siteyi kullanırken, arka planda Babbage'ın* hayaletinin kemik tıkırtıları kulağınıza çalınıyormuş gibi geliyordu. Bir kitap satın alma süreci öyle karmaşıktı ki birinin sipariş verebilmesi için birkaç gün beklemesi ve birinin (keyfi yerindeyse) siparişlere bakması gerekiyordu. İnternet sitesi, kitabevinin müşterilerden para alabilme yetisini bilfiil sabote ediyordu; öyle ki yıllık çevrimiçi satışların iki haneli rakamlara ulaşması bile büyük bir başarı sayılırdı. Herhangi bir kimsenin bu siteyi kullanarak başarıyla sipariş verebilmesi, kararlı ve hedefe odaklanmış müşterilere sahip olduğumuzu kanıtıdır bana göre.

Bu kullanılamaz internet sitesinin yetersiz performansı, Sotheran's tarafından "internetin kitap satışı için açıkça kötü bir yol olduğu" kanısına varılarak yorumlandı ve daha iyi bir internet sitesine yatırım yapmanın aptallık olacağı sonucuna ulaşıldı. İşte bu kendi kendini gerçekleştiren kehanet, sitenin yirmi yıldan fazla bir süre boyunca göz ardı edilmesini mutlu mesut sağladı.†

Eski internet sitesinin büyük bir kısmı, Henry Sotheran Ltd.'nin ne kadar eski olduğuna dair insanları bilgilendirmeye ayrılmıştı. 1761 yılı, kitapçılar için oldukça eski bir tarihti; özellikle borç batağına saplanmış kitabevi sahipleri, bağımlılıkla boğuşan kâtipler ya da esrarengiz bir şekilde ortadan kaybolan mülk sahipleri tarafından mahvedilmeye pek meyilli olan bu sektörde. Site, Sotheran's'ı Dünyanın En Eski Kitapçısı olarak tanımlıyordu ki bu neredeyse (ama tam olarak değil) doğruydu. Sotheran's'ın prestijli ve kadim görünmesini sağlamak konusunda James, yaratıcı fikirler ve büyüleyici

* Charles Babbage (1791-1871), modern bilgisayarın öncüsü sayılan, Analitik Makine tasarımıyla hesaplamada devrim yaratan İngiliz matematikçi. (*ç.n.*)

† Bu durum James'i fazlasıyla memnun etti, zira onun bilgisayarlarla ilişkisi ancak bir Soğuk Savaş olarak tanımlanabilirdi.

hikâyeler için tükenmez bir kaynaktı, üstelik bu hikâyelerin tek şahidi de kendisiydi. James'in, Sotheran's hakkında doğruluğuna kesinlikle emin olduğu ve o kadar sık tekrar ettiği şeyler vardı ki sonunda herkes bunları sorgulamadan kabul eder olmuştu. Evelyn Waugh'un bir pasajında Sotheran's'tan bahsediliyor muydu? Evet, elbette. Yoksa Wodehouse muydu? Bu, duruma göre değişirdi. Sotheran's'ın bir Kraliyet Ruhsatı var mıydı? Kesinlikle vardı. Ama kaybolmuştu. Süresi dolmuştu. Ya da bir kaza sonucu yok olmuştu. James için tarihi deliller, tıpkı eski şaraplar gibiydi; teorik olarak özel bir gün için saklanırdı ama o beklenen özel gün hiçbir zaman gelmezdi. Dünyanın En Eski Kitapçısı fikri, onun en açık iddialarından biriydi çünkü bu iddia, arada bir Peru'daki bir kitapçıdan gelen üstü kapalı tehditlerle doğrulanıyordu. Perulu kitapçı, unvanın kendisine ait olduğunu savunuyor ve Sotheran's'ın iddiasını kişisel bir hakaret kabul ediyordu. Detaylar bir yana, Sotheran's, gerçekten zengin bir geçmişin etrafında dönen o büyüleyici ve efsanevi auraya sahipti. Bu nedenle internet sitesi, Sotheran's tarihini öyle cazip bir şekilde anlatıyordu ki belirli bir tür insana fazlasıyla çekici geliyordu.

Dolayısıyla araştırmacıların dükkânımıza bir bilimsel gübre yığınına musallat olan sinekler misali üşüşmesinde şaşılacak bir yan yoktu. Antikacı kitapçılar, iyi niyetli akademisyenlerden derin bir korku duyar. Bir sürü unvana sahip üniversite mensupları, kitapçının stoklarını, işini ve bazı durumlarda muhasebesini kilometrelerce uzak tutmayı isteyeceği türden titiz ve detaycı bir merakla doludur. Belki de James'in o destansı hikâyecilik yeteneği ya da belki Sotheran's etiketlerinin ve kataloglarının Britanya'nın dört bir yanına yayılmış olması sayesinde, gayretli akademisyenler kapımıza dayanır, ateşli sorularla dolup taşarlardı. Başlıklarında "Bir Rica" yazan e-postalar, gergin telefon görüşmeleri ve hatta resmi üslupta kaleme alınmış mektuplar, hemen her gün

eşiğimizden geçer; her biri, Sotheran's efsanesine dair küçük bir kırıntının peşinde, yirmi yıllık titiz bir araştırmanın kaderini belirleyecek cevabı talep eder. "1871 tarihli Sotheran's 'Cennet Kuşları' kataloğunun bir kopyası sizde mevcut mu?" ya da "Horace Moneybother'ın hayatını inceliyorum, 1901'de sizin müşteriniz olduğuna inanıyorum, satın alma kayıtları elinizde mi?" gibi sorular ardı ardına gelir. Üniversiteler dönem içindeyse bu talepler gerçek kitap siparişlerinden veya mağazaya gelen müşterilerden bile daha hızlı ve sık ulaşır; her birine layığıyla cevap vermek için birkaç tam zamanlı çalışan gerekir. Alt düzey çırak olarak, bir zamanlar bu taleplerle başa çıkmaya çalışmıştım, ta ki bu e-postaların bana yönlendirilmesinin aslında kimsenin gerçekten bunları çözmemi beklediği için değil, sadece başka kimsenin masasında yer kaplamasın diye olduğunu anlayana kadar. Nihayet idrak ettim ki burada esas olan, işin devredilmiş olmasıydı; mümkünse kimsenin bir daha o konuya dönmek zorunda kalmamasıydı. Birkaç gün önce bizzat bana devrettiği bir araştırma talebini yerine getiremeyeceğimi mahcubiyetle anlatmaya çalıştığım sırada Andrew'nun takındığı yüz ifadesini asla unutamam. Tam anlamıyla afallamıştı, sanki bana verdiği bir görevin, kendimi böylesine asil, fedakâr ve yıkıcı bir araştırma yoluna adamama sebep olabileceğini hayal bile edemiyordu.

Elbette, bu tür taleplerden biriyle ilgilenme hatasına düştüğümüzde, aradıkları cevabı bulamayız. Sordukları soru genellikle zamanın sislerine gömülmüş bir mesele ya da en son on yıllar önce bir Sotheran's çalışanının elinde görülen, unutulmuş bir hazineyle ilgilidir. Bu yazışmalar haftalarca süren bir mesajlaşma sürecine dönüşür. Her yeni mesajla birlikte, araştırmacının harareti giderek artıp tavan yapar, ta ki sonunda asıl sormak istedikleri soruyu dile getirmek için yeterince cesaret toplayana kadar: Arşivinize Bakabilir Miyiz?

Bu soru, baş gösteren umut, bastırılmış korku ve sessiz bir zaferin tuhaf karışımıyla sorulur; sanki bu, kaçışı olmayan bir mat hamlesidir.*

Sotheran's'ta arşivlerin kaybolduğu, kötü saklanmış bir sırdır. Ancak burada "kaybolmak" kelimesini, telefonunuzu yanlış yere koymak ya da cüzdanınızı yitirmek anlamında kullanmıyorum. Hayır, Atlantis ya da Babil'in Asma Bahçeleri gibi bir kayboluştan bahsediyorum. James ısrarla kayıtların "savaşta yok edildiğini" savunurdu.

Ancak, Sotheran's'ın iki yüz ellinci yıl dönümüne giden süreçte bu mesele oldukça önemsiz bir hale geldi. Bu özel etkinlik için –ve belki de herkes bu tartışmalardan bıkıp usandığı için– Andrew, son derece azimli tarihçi Victor Gray'in hizmetlerine başvurdu. Görevi, şirketin tarihini yazmaktı. Bu hedef doğrultusunda, dükkânla ilgili bulabildiği her türlü kâğıt parçasını bir araya getirerek çok daha küçük bir arşiv oluşturdu. Ülkenin dört bir yanındaki kütüphanelere ve yerel yönetim arşivlerine dalarak şirketin geçmişine dair her izi buldu, hepsini dikkatle kutulara yerleştirdi ve dokunaklı bir özenle etiketledi. Gitmeden önce, bu yeni ve tertemiz arşivin düzenini detaylandıran küçük bir katalog da hazırladı. Sonunda, kuşkusuz işin üstesinden layığıyla geldiği için kendi kendini tebrik ederek evine döndü.

İkinci arşivi de kaybettik, sevgili okurum.

Tam olarak ne zaman olduğunu kestirmek zor. Bildiğim tek şey, yıllar sonra, aynı bölgedeki bir kutuya sakladığım küçük matbaa makinesini ararken karanlık bir dolapta bu arşivin dizinini keşfettiğim. Merakıma yenik düşerek (ve çırak olarak bana sürekli ulaşan, karşılayamayacağım türden

* Sanırım, Sotheran's'ı bulma zahmetine girecek meziyetteki akademisyenler ve araştırmacılar için bizim kadar saygın bir kuruluşun eksiksizce düzenlenmiş ve titizlikle envantere geçirilmiş bir arşive sahip olmama ihtimali akıl almaz bir şey. Onların bu iyimserliği bana ferahlık veriyor.

araştırma taleplerine bir çözüm arayarak), yöneticimize bu yeni arşivin nerede olduğunu sordum. Meğer kimse bilmiyormuş. Birmingham'daki bir depo mahzenine kaldırılmış olabileceğine dair belirsiz bir şüphe var ama bugüne dek orada herhangi bir şube açmadığımız ve hiçbir çalışanımızın orada yaşamadığı göz önüne alındığında, birinin neden böyle bir zahmete girdiğini anlamak gerçekten güç.

22

Önleyici Tedbirler

Takım Elbiseli Beyefendiler, ön kapıdan geçmeden dükkânda beliriverdiler. Merdivenleri yılan gibi süzülerek çıkıyorlar, pantolon askılarına hafifçe vurup sinsice gülümsüyorlar. Bu sefer üç kişiler, alışıldığından daha kalabalık; ama her zamanki gibi kusursuz bir şıklık içindeler. Siyasi kitapların yakınında gezinip duruyorlar, ardından biri, bir hidranın başıymışçasına gruptan ayrılarak her zaman yaptıkları gibi gelip bana Ayn Rand kitaplarımızın olup olmadığını soruyor. Onları doğru rafa götürüp birkaç seçenek gösteriyorum. Hafif rüzgârda savrulan ağaçlar misali eğilip bükülerek kitapları inceliyorlar. Her biri sırayla kitabı eline alıyor ve o fazla beyaz dişlerini sergileyerek bana gülümsüyor. "Muhteşem," diyorlar teker teker. "Gerçekten muhteşem." Ama bu kez, daha önce hiç sormadıkları bir soru soruyorlar: "Peki ya zaman bu kitabı yıpratırsa?" diyorlar. Kitap kusursuz kalmalıymış. Kitapları bu kadar iyi durumda nasıl tuttuğumuzun sırrını bilmeleri gerekiyormuş.

Kitap koleksiyonerliğine yeni adım atanlardan en sık gelen sorulardan biri, kitaplarını nasıl koruyacaklarıdır. Çoğu, bir kitaba hayatlarında harcayacaklarını hiç düşünmedikleri kadar para harcamışlardır ve şimdi akıllarının bir köşesinde o kaçınılmaz soru kabarmaktadır: Zamanı nasıl durdururum,

kaçınılmaz çürümeyi nasıl yavaşlatırım? Bizi, onların bilmediği bir sırra sahip sanıyorlar: kitapları ölümsüz kılan esrarengiz bir meslek hilesine. Onları koleksiyonerliğin dipsiz kuyusuna daha ilk adımda hayal kırıklığına uğratmak pek hoş olmaz; bu yüzden genellikle ışık üzerine konuşmaya başlarız, zira ışığa duyulan nefret, hem Smaugları hem de Drakulaları birleştiren yegâne şeydir.

Dükkânın içinden, pencereleri büyük ölçüde kaplayan devasa rafların ardında dururken, dışarıda nasıl bir gün olduğunu anlamak her zaman zor olmuştur. Büyük Kargaşa'dan sonra bile ana vitrinde birkaç uzun raf bırakıp belirli açılardan doğal ışığın içeri süzülmesini mümkün olduğunca engelledik. Özellikle aydınlık günlerde, sis dağıldığında ve güneş acımasızca tepeden vurduğunda, Sotheran's çalışanlarından birini mağazanın dışında, on metrelik bir sopayı kavramış halde bulmanız işten bile değildir; görünüşe bakılırsa düpedüz bir bina duvarıyla düello etmektedir. Uzak bir noktadan bakıldığında bu mücadele tek taraflı gibi durur; talihsiz mızrakçı, sokağın ortasında, sopasının ucundaki kancayı defalarca mağaza vitrininin üst kısmındaki duvara saplamaya çalışmaktadır. Manzara kaçırılacak gibi değildir çünkü bu karmaşık dans kaldırımın o kısmını tamamen kapatır ve yayaları diğer tarafa yönelmeye zorlar, genellikle huysuz huysuz mırıldanarak tabii.

Bu görev, James'in herkesten daha fazla keyif aldığı, temelinde ışık korkusu yatan bir gelenekti. Güneşin gökyüzünde yükselişini her gün pencerenin ardından dikkatle izler, hain bir ışık huzmesinin vitrine vurmasını beklerdi. Gözle görünmeyen bir çeviklikle, kitabevinin karanlık bir köşesine sıçrayarak birkaç kancalı sopadan birini alır ve dışarı çıkardı.

Dükkânın önündeki tenteler, mimari deha Daedalus'un aklından çıkmış gibi, kullanılmadıkları zaman tuğla duvarın içine neredeyse görünmez bir şekilde katlanacak şekilde

tasarlanmış. Açıkça, binanın ilk mimarı bu yöntemde bir fayda görmüş, duvarda saklı duran ve sadece çok alışılmadık bir aletle erişilebilen gizli bir tente sisteminin bilinmeyen bir avantajı olduğuna inanmış olmalı. Tente, ancak kancayı küçük bir deliğe nazikçe yerleştirip dikkatle ve sıkıca sokak boyunca geri çekerek çalıştırılabilir; o da bu esnada Sackville Sokağı'nda nadiren dolaşan bir arabanın size çarpma riskini göze alarak. Bu hareket, düzeneği dışarı çekip büyük bir tente açarak, ışığın kitaplara vurmasını engeller.

Ne yazık ki bu dâhiyane düzeneğin tasarımcısı birkaç önemli detayı gözden kaçırmıştı. İlk olarak, bu işlemi gerçekleştirirken, sopanın her iki ucuyla da yoldan geçen birini kazara delik deşik etmemek neredeyse imkânsızdı. İkincisi, tam açılan tenteyi yerinde tutan destekler bir seksenden uzun herkesin boynuna denk gelerek âdeta görünmez bir barikat oluşturuyordu, bu da zaman zaman hafif sarsıntı geçiren uzun boylu yayaların üst üste yığıldığı trajikomik sahnelere yol açıyordu.*

Çıraklık serüvenime başladığımda, tentede birkaç çirkin delik vardı ve delikler, tentenin yağmura karşı koruma sağlamasını neredeyse imkânsız hale getiriyordu. Büyük Kargaşa sırasında tente değiştirildi ama kısa sürede neden bunun kötü bir fikir olduğu anlaşıldı. İnsanlar, yağmurlu havalarda yüksek sesle telefon konuşmaları yapmak için tentenin altında toplanmaya başladılar. O zamandan beri, hiçbir şeyi tamir etmemem gerektiği dersini içselleştirdim.

Tente kullanımı yalnızca James'in Sotheran's'ın gizemli ritüellerini sergileme sevgisini tatmin etmek için değildi (her ne kadar bunun bir parçası olduğu açık olsa da). Nadir kitaplar, insanlar gibi, genellikle kırılgan organik malzemelerden yapılır. Eğer saatlerce güneşte korunmadan kalırsanız güneş yanığı olursunuz. Eğer bir kitabı güneş ışığına karşı korumasız bırakırsanız o da yavaş yavaş bozulmaya başlar. Örneğin, eski

* Bu da sanırım onları telkine daha açık müşteriler haline getirirdi.

kitabevi düzeninde, ana katın uzak köşelerine doğal aydınlatma sağlamak için arka kısımda iki büyük çatı penceresi bulunuyordu. Dükkânda çalışmaya başladığım andan itibaren bu pencereler James tarafından kahverengi kâğıtlarla kaplanmıştı çünkü eski bir kitapçıda çatı penceresi bulundurmak, yavaş yavaş vuku bulan bir kundaklamayla eşdeğerdi. Artık kitabevinin ön pencereleri radyasyonu engelleyen bir filmle kaplanmış durumda ve vitrinler, mümkün olduğu kadar güneş ışığından uzak duracak şekilde düzenlenmiş. Ancak, bazı kitaplar diğerlerinden daha hassas; işte başlıca sorunlular:

1. *Kırmızı/Mor:* Yasaklı iki renk. Üzerlerine düşen en ufak bir ışık huzmesi bile boyanın çirkin bir pembeye ya da kahverengiye dönmesine sebep olur. Morun kahverengiye dönüşme eğilimi o kadar kötü bir üne sahiptir ki neredeyse bir şaka konusu olmuştur. Eğer dikkatli değilseniz bir kitabı farkında olmadan kahverengi diye kataloğa işleyebilirsiniz çünkü başlangıçta mor olduğu anlaşılmaz – renk değişimi gerçekten ikna edicidir.
2. *Tirşe:* Genellikle dana derisinden yapılır ve oldukça belirgin, mumsu beyaz bir yüzeye sahiptir. Tirşe, bir kitabı ciltlemenin pahalı bir yoludur. Bu nedenle, ısı değişimlerine aşırı duyarlı olması daha da üzücü bir durumdur. Tirşeyi ışığa maruz bırakmak, ölü bir örümcek gibi büzüşmesine davetiye çıkarmaktır; bir kez o şekle girdi mi, eski haline dönmesini sağlamanın birkaç ay boyunca mengene içine sokup mucize beklemekten başka bir yolu yoktur.*

* James, tüm tirşe malzemelerini personel mutfağının arkasındaki mahzenlerde, gizli bir dolapta saklamakta ısrar ediyordu. Arada bir aşağı iner, karanlık ve soğuk koşullar altında çoğalmaya başlamış olabileceklerini düşünürmüşçesine denetlerdi.

Kitaplarınızı ışıktan uzak tutabilirseniz savaşın yarısını kazanmışsınız demektir. Ama sevdiğiniz kitaplarınızın karanlık bir kutuda, bir mahzende kilitli kaldığını bilmek aslında pek tatmin edici değildir. İnsanlar kaçınılmaz olarak, içlerindeki o karanlık davetkâr şarkıya kapılıp kitaplarını sergilemeye başlar ve birkaç nadir kitap daha bu ateşe kurban edilir.

Bu heliyofobik söylevimin bu noktasında, Takım Elbiseli Beyefendiler beni otoriter bir el hareketiyle sustururlar. Kendi aralarında kısa bir istişare yapar, sonra bana geri dönerler. Bu kadar basit olamaz, diye ısrar ederler. Kitapların korunması için bana özel bir sır vermem gerektiğini söylerler. Bize anlat, diye hep bir ağızdan bağırırlar. Kendimi baskı altında hissederek, isteksizce, Kitap Yağı'na her zaman başvurulabileceğini itiraf ederim.

Biz buna Kitap Yağı deriz çünkü gerçek bileşen listesi, tedarikçinin paylaşmaya hiç de niyetli olmayan bir tavırla koruduğu bir sırdır. Bu tedarikçi, Andrew'nun masasında rasgele kâğıtların altında tuttuğu eski püskü bir telefon rehberinde yalnızca bir telefon numarası ve bir dizi baş harfle temsil edilen, bilmece gibi bir varlıktı.* Kitap Yağı, kitabevine kalın kahverengi camdan yapılmış, işaretsiz bir dizi şişede gelirdi. Bu şişelere büyük bir titizlikle Kitap Yağı olduğunu belirten etiketler yapıştırılır ve içerdiği aktif bileşenlere dair en iyi tahminlerimizle etiketlenirdi. Bu yağ, bir Viktorya Dönemi tentürü havasına sahipti, ki bunun orijinal Sotheran'ları fazlasıyla memnun ettiğini düşünüyorum. Bu yağdan tek nefes çekmek bile bir atı yere serebilirdi ve kitabevine giren herkesi öğleden sonrasının geri kalanında bir çeşit sersemliğe sürüklerdi.

Yağ, teoride, deri ciltleri onarıp korumak içindi. James, bu yağın güvenli ve etkili kullanımı konusunda birinci dereceden

* Telefon rehberi bir ara kısa süreliğine elime geçti, ancak ondan çıkarabildiğim tek sonuç, gerçekten de bağlantılarımız hakkında yeterli bilgiyi tutmadığımızdı.

bilgiye sahip olan tek kişiydi ve azıcık bir miktarın, tercihen başka bir işe yaramayacak bir kumaş parçasına ya da paçavraya uygulanması gerektiğini öğütlerdi. Doğru şekilde uygulandığında, solmaya yüz tutmuş deri ciltlere âdeta gençlik çeşmesi etkisi kazandırırdı. "Azı karar," derdi, tehdit dolu bir tonda. Eğer çok az kullanırsanız kendinizi ölümcül ve düzensiz gazlara maruz bırakırdınız, hem de boşuna. Çok kullanırsanız kitabı yıllarca kurumayacak yapışkan bir maddeye boğardınız. Aslında, doğru miktarda kullanmayı başarsanız bile kitaplarınızı bir iki gün boyunca yağın sindirilmesini beklemek üzere dışarıda bırakmak zorunda kalırdınız ve bu süreçte yağın kitaplara tamamen tuhaf bir şey yapmayacağının hiçbir garantisi yoktu. Ve Sotheran's, bu gibi durumlar için kesinlikle iade kabul etmezdi.

Kitap Yağı'nın son şişesini yıllar önce sattık; çünkü yerel postacının gece ziyaretlerinden birinde, kendiliğinden patlayabilecek maddelerin postalanmasının aslında yasadışı olduğunu söylemesi üzerine bir tartışma başladı. Hararetli bir konuşmanın ardından, elimizdeki son birkaç şişe dükkânda satıldı ve daha fazla sipariş verilmedi. İlginç bir şekilde, hayal kırıklığına uğramış müşterilerden hâlâ yağ hakkında telefonlar alıyoruz; üstelik çoğu, koruyucu malzeme hakkında bir konuşmaya göre fazlasıyla duygusal. Daha itibarlı bir kaynaktan, kıvamı muma benzeyen muadil bir ürün sunuyoruz. Ancak bu ürün, açıldığında aynı baş döndürücü etkiyi yaratmıyor ve nedense müşterilerimizde aynı düzeyde bağımlılık geliştirmedi.

Koruma konusunda yukarıdaki yöntemlerin her ikisi de yetersiz kalırsa başka bir çareye başvurulabilir. Galeri odasında, daha önce bahsettiğim iki devasa metal kasa duruyor. Bu kasalar binanın inşa edildiği sırada yerleştirilmiş ve duvarların içine öylesine mühürlenmişti ki onları çıkarması istenen inşaat işçileri kahkahalarla gülmekten kendilerini

alamamıştı. Her iki kasa da büyük döner kolları ve karmaşık kilitleri olan türden; aslında, siber suçların yükselişte olduğu bugünlerde kullanılması tavsiye edilen kasalardan çünkü artık kimse bunları nasıl açacağını öğrenmiyor. Keşke birisi bilseydi, diye düşünmeden edemiyorum çünkü bir tanesi 2018'den beri açılmayı reddediyor ve bir gün içindeki bir şeye ihtiyaç duyacağımızdan korkuyorum. Hassas bir kitabı, onu rahatsız edebilecek her şeyden uzakta saklamamız gerektiğinde, karanlığa, metal bir hapishanede diğer arkadaşlarıyla ömür tüketmeye gönderiyoruz. Bu, yaşlanmaya bir çare değil ama diğer alternatiflerden daha iyi.

Bunu insanlara anlattığımda, benzer önlemler almaları gerekip gerekmediğini soruyorlar ve ben de karşı bir soruyla cevap veriyorum: Kitapları neden alıyorlar? Eğer cevap, kitapları keyifle okumakla ilgiliyse o zaman kitabı bir ışık görmeyen hücreye kilitlemelerini ve bir daha asla açmamalarını önermem; çünkü kitaplar bir sanat formudur ve sanat algılanmak için vardır. Zamanı durdurmanın bir yolu yok. Bir kitabın eninde sonunda çürümesi ve tüm canlılar gibi yok olması kaçınılmazdır. Bir yere kilitleseniz ve kimsenin görüp takdir etmemesine sebep olsanız dahi kitap yine de hepimiz gibi toza dönüşecektir. Bizim dükkânda yaptığımız şey, kitapların bir sonraki sahibine kadar hayatta kalmasını sağlamak. Elden gelen tek şey makul önlemler almak. Kitapları ateşten uzak tutmak, bir su birikintisine atmamak. Ve en önemlisi, onlardan keyif almayı unutmamak.

23

Komşular

Sackville Sokağı'nda insanın içine işleyen, dünyadan kopuk bir hava var. Ama bu, akla yaramaz perileri ya da parıldayan

tekboynuzlu atları getiren tarzda, masalsı bir hava değil. Daha ziyade, kırsalda çocukları uzak tutmanız için uyarılarda bulunduğunuz tuhaf bir höyüğü ya da tamamen dişlerden yapılmış bir aile yadigârı kolyeyi hatırlatır.

Henry Sotheran Ltd., 1930'larda Sackville Sokağı no. 2-5'e, yani şu anki yerine taşındı. O zamanlar, yıkılmak üzere olan eski ve harap bir binadan kaçıyorlardı. Yeni adresleri, George Dönemi tarzında inşa edilmiş, Sackville House adındaki gösterişli bir yapıydı. Bina, Sackville Sokağı'nın baştan sona yenileneceği büyük bir projenin ilk adımı olarak duyurulmuştu. Sotheran's, ilk kiracı olmaktan mutluluk duyuyordu. Cesur bir karardı; çünkü tüm kitapları (ve kitaplıkları) Piccadilly'deki eski dükkândan, nispeten daha sakin olan bu ara sokağa taşımayı gerektiriyordu. Tabii ki sokağın geri kalanının vadedilen yenilemeyi hiçbir zaman görmediği ortaya çıktı. Bu da Sotheran's'ı zamanın unuttuğu bir sokakta yapayalnız bıraktı. Sackville Sokağı, birçok çiçeği burnunda işletmenin sonunu getirdi. Örneğin, Sackville's adında talihsiz bir restoran, açıldığı ay içinde kapanıp tarihe karıştı. Bizim perspektifimizden bakıldığında bu göz açıp kapayıncaya kadar geçen bir süreydi ama tüm o monogramlı tabakların ne kadar pahalıya mal olduğunu düşündüğümüzde durum epey üzücüydü.

Komşularımızın ne yapıp ettiğini takip etmek bazen zor olabiliyor: Dört bir yanımızda sürekli yeni insanlar ve işletmeler geliyor, sonra taşınıp gidiyorlar. Londra'nın çoğu ara sokağı gibi, buradaki binalar da tuhaf bir mimari karmakarışıklığın içinde sıkışıp kalmış durumda ve hevesli bir girişimcinin zihninden doğan kötü tasarlanmış bir Athena misali fırlayan avangart sanat enstalasyonlarına rastlamak pek de nadir görülen bir durum değil. Mesela, birkaç yıl önce birisi devasa bir çift karton bacak yapıp bir evin penceresinden sokağa doğru sarkıtmaya karar verdi. Şüphesiz bacakların doğası (ya da belki de evlerin doğası) hakkında cesur bir

sanatsal mesaj verilmek istenmişti ancak ne kadar uzun süre bakarsanız bakın, neyin amaçlandığını anlamak pek mümkün değildi. Zaman geçtikçe ve Londra'nın hiç dinmeyen çisiltisi kartona işleye işleye onu eğip büktükçe, bacaklar çarpık bir ucubeye dönüştü, terkedilmiş bisiklet raflarının üzerinde çömelmiş, grotesk bir figüre benzedi. Sonunda, her etkileşimli sanat parçası öldüğünde beliren yorgun bakışlı beyaz tulumlu adam, sahneye çıkıp bu sanat cesedini de ortadan kaldırdı.

Bizim en yakın ikinci komşularımız, eskiden Sotheran's'a ait olan, fakat on yıllar önce terk edilmiş asmakattaki ofislerde faaliyet gösteriyor. O katı yıllar önce bırakmışız ve o zamandan beri türlü türlü şirketler girip çıkmış. Onları pek sık görmeyiz, yalnızca yanlışlıkla bütün binanın yangın alarmını tetiklediğimizde ki bu, birkaç tozlu kitabı aynı anda açmamızla her an olabilecek bir şeydir. Üstelik bina hem yaşlı hem de biraz... tuhaf. Mesela, dümdüz bir yangın merdiveni yerine, doğrudan onların ofislerine açılan bir kaçış tünelimiz var. Yani ihtiyaç halinde, herhangi bir anda suyun derinliklerinden yükselen bir Kraken misali ofislerine dalabiliriz. Tabii muhtemelen bunun farkında değiller. O yüzden bu bilgiyi onlara açıklamak için en uygun ânı bekliyorum.

Eğer biri cesaret eder de binadan çıkıp sokağa adım atarsa ne zamanın ne yükselen kiraların ne de nemin söküp atmayı başarabildiği bir gazete bayisi bulur. Çalışanları, bilinmeyen bir çevresel faktöre tepki olarak, muhtemelen somon balıklarının göç etmesi gibi, her yıl ya da iki yılda bir değişir. Her yeni ekip, bizimle bağ kurmak için iyi niyetli ama nihayetinde başarısızlığa mahkûm bir hediye düşünür. En son gelenler, boş kutulara ihtiyacımız olduğuna karar verdiler. Düzenli aralıklarla kapıya yığın yığın kutu bırakıyorlar, tıpkı evin içine ölü yarasa sürükleyen bir kedi gibi. Onların bu sonuca nasıl vardığını bilmiyoruz ve ne kadar samimi açıklamalarda

bulunsak da onları bu garip görev bilincinden caydırmayı başaramadık. Biz de tek mantıklı çözümü bulduk: Gırtlağımıza kadar kutuya batmaya razı olmak.

Diğer tarafta, adı levazımatçıya benzeyen ama aslında parlak düğme ve terzilik dünyasında hatırı sayılır bir şöhrete sahip olan Meyer and Mortimer* adında bir dükkân var. Ne içeri giren birini gördüm ne de çıkan. Bir defasında oraya bir paket teslim etmeye kalkıştım; kapının önünde duran suratsız bekçiyi geçemedim. Adam, terzi makasını cellatların baltayı tuttuğu gibi ürkütücü bir ustalıkla kavramıştı. Nadir kitapçılarla terziler arasında garip bir simbiyoz var, dikkatlice bakarsanız genellikle aynı ticari ekosistemde yan yana bulunduklarını görürsünüz, ama pek konuşmayız. Muhtemelen onlar bizim dirsek yamalarımızı doğal düzenin bir ihlali olarak görüyor, biz de yeni bir takım elbise alacak bütçeyi denkleştiremiyoruz. Buna rağmen, pahalı nadir kitapları satın alanlar, kendilerine şık üç parçalı takımlar da alan tiplerdir. Böylece bu iki dükkân türü birbirlerinin etrafında dönüp durur, kaderleri birbirine bağlı ama asla dokunamayacak şekilde lanetlenmiş.†

Kepenkleri inmiş dükkânların kıyametvari görüntüsü yetmezmiş gibi, yakın zamana kadar oraya araba ile ulaşmanın neredeyse imkânsız olması, Sackville Sokağı'nın ölüm fermanını imzalayan asıl şeydi; Londra'nın oldukça karmaşık tek yön sisteminin kurbanıydı burası. Haritalar, Sackville Sokağı'na varmanın ancak otuz dakikalık daracık sokaklardan, kıvrımlı yollardan geçerek mümkün olduğunu gösterir. Bu yüzden hiçbir taksi şoförü yanlışlıkla bu sokağa sapmaz.

---

* Kökü Latince "mort" (ölüm) kelimesine dayanır ve bu nedenle edebi metinlerde sıkça ölüm, ciddiyet veya gotik çağrışımlarla ilişkilendirilir. (*ç.n.*)

† Bu satırları yazarken, Meyer and Mortimer'ın taşındığını öğreniyorum ki bu beni epey üzdü. Ama yerlerine bir şarap barı açılma ihtimali moral verici. Eminim başka terziler de gelecek ama o, bizim terzimizdi.

Belediyenin sokağı "canlandırmak" adına geliştirdiği büyük planlardan biri, trafiğin yönünü tersine çevirmek oldu. Teoride bu değişiklik Sackville Sokağı'nı daha erişilebilir hale getirecekti ancak aradan geçen bir yılda kimsenin yeni yön tabelalarına kulak asmadığı ortaya çıktı. Sonuç? Pek çok bariyer, rasgele yönlere sürülen arabalar, her köşeye bırakılmış park halindeki araçlar ve daireler çizerek sonsuz bir döngüye sıkışmış taksiler.

O halde, Büyük Kargaşa sonrası kitabevinin bir kısmını kiraya vererek yükselen kira maliyetlerini karşılamaya çalıştığımızda, nasıl bir kiracı havuzundan seçim yaptığımızı hayal edin bir. "Yenileme" adı altında yapılan düzenlemeler sırasında kitabevinin bir bölümü ana alandan ayrılarak kiraya verilmek üzere hazırlanmıştı. Fikir şuydu: Eğer bir zavallıyı, burayı kiralamak için astronomik bir miktar para ödemeye ikna edebilirsek kitabevi eski düzenine yakın faaliyet göstermeye devam edebilirdi. Yerel efsanelerden bihaber, altın babası bir kiracı bulmak için yoklama çekildi ve arayış nihayet, ilk kurban adayımız Vital Ingredient adlı bir salata zincirinde son buldu. Personel aylarca müşterilere kitabevinin bir kısmının bir salata barına dönüşeceğini anlatmak zorunda kaldı. Ancak zincir, nihayet mekânı kendi gözleriyle gördüğünde, âdeta toz oldu. Ardından, bir dizi benzer trajedi yaşandı: Çeşit çeşit giyim mağazaları, pop-up şarap barları ve mevsimlik işletmeler kapının eşiğinden öteye geçemeden iç çektiren bir trombon sesiyle ortadan kayboldu.

Büyük ihtimalle bu fiyaskonun sebebi, kiraya vermeye çalıştığımız alanın içler acısı haliydi. Dükkânın geri kalanı yavaş yavaş tamir edilip eski görkemine kavuşurken, bu kiralık bölüm âdeta yağmalanıp ölüme terk edilmişti. Raflar (ve zemin) sökülüp atılmış, tavandan sarkan bir dizi endişe verici kablo kalmıştı, üstelik içeride doğru dürüst bir sıhhi tesisat bile yoktu. Esasen kiraya sunulan şey, perili bir kulübeden

farksızdı. Durumu daha da karmaşık hale getiren ise bu alan yaratıldıktan sonraki aylarda Sotheran's çalışanlarının yavaş yavaş tuhaf eşyalarını buraya taşımaya başlamasıydı. Böylece, eski mobilyaların, başıboş antikaların, şüpheli siyah torbaların ve kimsenin sahiplenmek istemediği devasa bir Perspex kitap standının hüküm sürdüğü bir krallık oluştu.

Uygun bir kiracı bulma mücadelesi aylarca sürdü. Bu süre zarfında kitabevine girip sırıtkan bir ifadeyle, "Yan tarafta ne oluyor?" diye soran bir sürü insanla uğraşmak zorunda kaldık, sanki oranın metruk bir korku tüneli olduğunu bilmiyorlarmış gibi. Derken, Tanrı bize nihayet acımış olmalı ki Japon retro giyim markası The Real McCoys devreye girdi. Mekânın içler acısı halini bir dezavantaj görmek yerine meydan okuma olarak ele aldılar ve büyük bir heyecanla işe koyuldular. Sotheran's tarzı eski kitap raflarıyla desteklediklerı olağanüstü bir iç tasarım süreci sonucunda, o perişan yerden gerçekten harika bir şey çıkardılar. Duyduğuma göre işler de gayet yolunda gidiyormuş. Bence merhum Bay Sotheran onları görse çok memnun olurdu; sadece dükkânı değerlendirdikleri için değil, aynı zamanda kendisinin bir deri ceket içinde müthiş görüneceğini bildiğimiz için.

24

Hırsızlar ve Hırsız Yakalamak

Bipleyen ses, ben bir şey diyecek cesareti toplayana kadar yarım saat tekrarlayıp duruyor. Kapıya yakın bir yerden, boğuk ve rahatsız edici bir şekilde gelen bu tiz ses, kitabevindeki herkes tarafından duymazdan geliniyor. Ya kulak çınlaması belirtileri gösterdiğimi ya da uzun zamandır gecikmiş bir sinir krizine yaklaştığımı düşünerek, usulca James'e doğru süzülüyorum. Bu durumun normal olup olmadığını soruyorum.

Tabii ki normal olmadığını biliyorum ama herkesin duyduğu bir sesi sormanın garip görünmeden nasıl yapılabileceğini de bulamıyorum. Üstelik bu ses, sabah boyunca ekonomi kitaplarının önünde pusmuş Takım Elbiseli Beyefendileri oldukça huzursuz ediyor; suçüstü yakalanmış gibi oraya buraya telaşla bakınıyorlar. James, elindeki sararmış kâğıt yığınlarından başını kaldırıyor, gür kaşlarını çatarak kapıya doğru sert bir bakış atıyor. Uzun zamandır rahatsız eden şeyin ne olduğunu yeni fark etmiş gibi bir ifade takınıyor. Bir kılıç ustasının yakın dövüşten çekilmesi misali, kendini o kâğıtların arasından kurtarıyor ve kapıya doğru geri geri giderek, orada eski püskü plastik bir çift dikilitaşı açığa çıkarıyor. Bunlar, dükkânlarda hırsızlık algılayan türden cihazlar. Bipleme hızlı bir tekmeyle önce ağlamaklı bir inlemeye, ardından tamamen bir sessizliğe bürünüyor.

Londra'daki herhangi bir nadir kitapçıya adım attığınızda, birçok rafın camla kaplandığını ve sıkıca kilitli tutulduğunu fark edersiniz. Sotheran's'ın üst katı da bu kuraldan muaf değil; tüm dolapların kilitleri var ve teoride herhangi bir kitaba erişmek için bir kitapçının kilidi açmasını istemeniz gerekiyor. Bu durum, kitabevi çalışanları arasında uzun süredir süregelen bir tartışma konusu. Bazıları, bu kapalı rafların insanları kitaplara bakmaktan alıkoyduğunu savunurken, diğerleri "Burayı hırsızların uğrak noktasına mı çevirmek *istiyorsunuz*?" diye karşılık veriyor.

Nadir kitap ticaretinin hırsızlar için özellikle kötü bir hedef olmasının birçok nedeni var. En temel sebep, sektörün küçüklüğü. Diyelim ki bir şekilde son derece nadir, eşsiz bir kitabı çalmayı başardınız. Daha sokağın köşesini dönmeden, iki yüz kilometre çapındaki tüm kitapçıların hırsızlıktan haberdar olacağından emin olabilirsiniz. Tek bir e-posta yerel kitapçılar birliğine gider, ardından belirli bir kitabın kayıp olduğunu duyuran mesajlar her yana uçuşur. Kitap

tüccarlarının ellerinde çok değerli kitaplar taşıdığı söylenemez ve çoğu, sahip oldukları stokları yatmadan önce tekrar tekrar saymak gibi kişisel bir mali çıkarla hareket eder. Temkinli bir hırsız, çaldığı kitabı satacak birini bulmadan önce aylarca saklamak zorunda kalır.

Daha sık görülen bir senaryo, kütüphanelerin ve devasa koleksiyonlara sahip kurumların hedef alınmasıdır. Bu tür yerlerde, büyük hacimli stok ve bunalmış personel nedeniyle eksik bir kitabın fark edilmesi haftalar hatta aylar alabilir. Bu süre zarfında hırsız kitabı çoktan elden çıkarır ve ortadan kaybolur.

Bununla birlikte, kitapçılar hâlâ fırsatçılar tarafından sıkça ziyaret edilir. Ellerine geçirdikleri herhangi bir şeyi hızlıca satmayı umarak dükkânda dolanan kişiler hiç eksik olmaz. Merdivenlerin tepesindeki küçük masanın arkasına, James birtakım bulanık fotoğraflar asmıştı. Bunlar, kitabevinin kadim güvenlik kamerasıyla çekilmiş ve camdan yapılmış bir çekiç kadar işe yaramaz görüntülerdi. James, bunların daha önce dükkândan bir şeyler çalmaya çalışırken yakaladığı yerel kitap hırsızları olduğunu söyledi. Bu kişilere müdahale etmemem gerektiğini açıkça belirtti; ancak onları kitabevinin içinde takip etmem gerektiğini de ekledi. Bana bu konuda bir sunum yaptı ve işin püf noktasının, ellerinin ne yaptığını her an görebileceğim bir konumda dururken, dışarıdan kitapla ilgili bir işle masum masum uğraşıyor gibi görünmek olduğunu açıkladı.

Bu garip ve sıradışı davranışın asıl hedefi, düzenli aralıklarla kitabevine gelip şansını deneyen Korkuluk Adam'dı. James'le adam arasında kişisel bir husumet gelişmiş gibiydi. Ziyaretleri genellikle Kitapçılar Derneği'nin önceden yolladığı uyarılarla müjdelenirdi. Dernek, Korkuluk Adam'ın bölgede görüldüğü anlaşıldığında diğer kitapçıları bu tatsız durumdan haberdar etmeyi alışkanlık haline getirmişti.

Adam, uzun bir paltoya bürünmüş halde kitabevine süzülür ve kedi-fare oyunu başlardı. Güvenlik kameralarından alınmış bulanık fotoğraflara dikkatle bakıldığında, fotoğraftakiler doğru ışık altında Korkuluk Adam'a benziyordu ama adamı asıl ayırt eden özellik gözleriydi: Öylesine derine çökmüşlerdi ki karanlıkta kaybolmuş gibiydiler. Bazen geniş bir şapka, bazen uzun bir atkı takardı ama James, Korkuluk Adam'ın kapı eşiğinden içeri adım attığını altıncı hissiyle anlardı; hatta bazen geleceğini önceden sezerdi. Kimi zaman James'in kafasını hafifçe yana eğdiğini, havada kötü bir koku varmış gibi bir ifade takındığını görmek, Korkuluk Adam'ın yaklaştığını işaret ederdi.*

Korkuluk Adam gibi yaratıkların her köşe başında pusuya yattığı bir dünyada, güvenlik konusunu ciddiye almak şarttı. Dükkânın çevresini saran dolapların –Sotheran's'ın geçmiş versiyonlarından kalma, fazla hevesli iç mimarların eserleri– her biri minik kilitlerle donatılmıştı. Bu kilitler, dolapların müdahaleye kapalı kalmasını sağlıyordu. Aslına bakarsanız tüm cam dolaplarda kilit vardı ve bu kilitlerin çoğu, artık var olmayan firmalar tarafından özel olarak üretilmişti. İlk haftamda dükkânı gezdiğimde, bana bu dolapları açan iki anahtar seti gösterilmişti. Bu setler yarım yamalak bir görüntüye sahipti; her biri bazı dolapları açabilen anahtarlar içeriyordu. İki anahtarlığın birbirine benzediği söylenemezdi; her biri yaklaşık elli anahtar barındırıyordu ve çoğu hiç kullanılmıyordu. Ama bir gün lazım olur diye kimse bunları atacak cesareti kendinde bulamıyordu. Bunun yanı sıra, Sotheran's'ta her masanın üzerinde rasgele anahtarlar bulunurdu; muhtemelen kitabevinin dört bir yanındaki kutu,

* Bildiğim kadarıyla Korkuluk Adam bir süre hapis yatmış, ancak son yıllarda giderek daha sık sokaklarda dolaşırken görülmeye başlamış. Bu noktada neredeyse uğursuz bir ticaret maskotu ya da kötü şans ruhuna dönüşmüş durumda.

kapak ya da kilitlere ait olabilecek anahtarlar. Bazı anahtarlar etiketlenmişti ama bu genellikle işaretlenmemiş hallerinden bile daha az işe yarıyordu. Açtıkları dolap bir zamanlar Linne Derneği'nden alındığı için üzerinde "Linne Dolabı" gibi ifadeler yer alan anahtarlar vardı. Ancak kim bu bilgiyle doğru dolabı bulabilirdi ki? Önemli anahtarlar bazen daha dikkatli çalışanlar tarafından anahtarlıklardan çıkarılır, birbirine karışmasın diye farklı yerlere saklanırdı. Sonuç olarak, bazı dolapları açmak hâlâ imkânsızdı; kitaplar raflara, bitişik dolapların arka ya da yan tarafındaki bir delikten geçirilerek yerleştiriliyordu.

Sanırım her kitapçı, kitaplarını korumak için kendi yöntemini geliştirir: Kilitli vitrinler kullanmak, tüm değerli kitaplarını evde tutmak ya da masasını asla terk etmeyip tüm öğünlerini raflarını görebileceği bir noktada yemek gibi. Sotheran's'ta, benim zamanımdan önce, dükkândan çalınan bir kitabın dışarı çıkarılması halinde alarm çalmasını sağlayacak bir elektronik etiket sistemi kullanılmış. Ancak, sonunda bir kutu dolusu kullanılmamış etiketi bulduğumda, her bir kitabın içine bunları yerleştirmenin fazla zahmetli olduğuna kanaat getirildiğini anladım. Ben ise Ölümüne Karmaşa adını verdiğim bir strateji geliştirdim: Tüm kitaplarımı, referans kitaplarıyla karışık şekilde masamın her yerine dağınık halde bırakıyorum ve şu iki temel varsayıma güveniyorum: (a) Ortalama bir hırsız, pahalı bir kitap ile çöplüğe dönmüş bir yığının farkını anlayamaz ve (b) kilitli dolaplarla dolu bir odada, ortalama bir uyanık suçlunun, benim değerli şeyleri düpedüz açık bir çekmecede bırakacak kadar aptal olamayacağımı varsayacağını düşünüyorum. Bunca zaman geçtikten sonra bile daha önce hiç görmediğim bir kitabın yaklaşık değerini bakar bakmaz kestiremiyorum, o yüzden rasgele bir yankesicinin benim burnumun dibinden bir şey çalıp çalamayacağını görmek için meydan okuyorum.

Bu yöntemimin işe yaradığını düşünüyorum çünkü dükkândan kaybolan kitaplar arasında herhangi bir örüntü ya da düzen bulmak imkânsız. Kaybolan kitaplar genelde tamamen rasgele seçilmiş gibi görünüyor; fiyat ya da boyutlarıyla ilgili bir mantık yürütmek mümkün değil. Eğer dikkat çekici bir raftan bir kitap kaybolmuşsa ve kimse mantıklı bir açıklama getiremiyorsa o kitabın çalındığını varsayma eğilimindeyiz.*

25

Kürsü Etkisi

Sotheran's'a yıllar içinde stok kılığında sokulan o abartılı, yer kaplayan tuhaflıklar arasında, En Rahatsız Edici Nesne unvanını gotik bir kürsüye vermek sanırım yerinde olur. Ahşaptan yapılmış bu karanlık şaheser, yerden birkaç karış yükseğe uzanıyordu ve öyle genişti ki enerjik bir vaiz kürsünün üzerine tırmanıp cemaatin yaşam tercihlerini sorgulamasına sebep olabilirdi. İncil'in konduğu kitap okuma standının (böylece vaizler konuşurken ellerini kullanabiliyor) altına oyulmuş devasa bir tahta kartal şekli vardı. Öğrendiğim kadarıyla, ölüm ve kanat çırpışları eşliğinde yukarıdan süzülen ilahi pençeler, ibadethanelerde görmeye alıştığımız türden karmaşık ve bir o kadar da şiirsel bir metaforun ifadesiymiş. Diğer yandan, bir kitapçıya girer girmez Tanrı'nın öfkesini anımsatan keskin bir gagayla karşılaşmak, pek çok kişiyi ürkütüyordu.

Kürsü kitabevine bir sürpriz olarak geldi çünkü Andrew, bir Avrupa müzayedesinde satın aldığı bu nesneyi zihninin arka odalarına itip unutmuştu. Bu, Muhasebe bölümüne,

* Yanılma payımız, haklı olma oranımızla aşağı yukarı eşit. Kayıp kitaplar yıllar sonra, tamamen alakasız bir bölümde ortaya çıkabiliyor. Ancak en kötüsünü varsaymak, aramayı bırakmamıza olanak tanıyor, böylece kitap, zamanı geldiğinde kendi yolunu bulup raflarımıza geri dönüyor.

nesne kitabevine gelmeden önce bilgi verilmemesi gereken türden bir satın almaydı. O an için kürsü harika bir fikir gibi görünmüş, Andrew öyle diyordu en azından. Ancak kürsü, kıtanın ötesinden Sackville Sokağı'na taşındığında, taşıma işçileri onu geri götürmeyi kesinlikle reddetmişti. Böylece, satın alımın iyi bir fikir olup olmadığı artık önemsiz bir meseleye dönüşmüştü. Kürsü, kitabevi kapısına bırakılmıştı; zira oldukça ağır bir nesneydi.

Kürsü, satılma çabalarına karşı şaşırtıcı bir direnç gösterdi. Bunun sebeplerinden biri, karton kutuların altında görünmemesi ve fiyat etiketinin sürekli kaybolması, bir diğeri ise çoğu müşterinin kitabevine yanında kürsüyü taşıyabilecek bir forkliftle gelmemesi. Bir süreliğine tam bir baş belasıydı; özellikle kitabevinin gediklilerinden Kadim gibi müşteriler, alıştıkları rotayı değiştirmeyi reddediyor ve etrafından dolanmak yerine kaybolmuş bir robot süpürge misali tekrar tekrar kürsüye çarpıp duruyorlardı. Ancak aylar içinde kitabevinin dokusuna yavaş yavaş karışmaya, çevresi tarafından yutulmaya başladı.

Bu tür asimilasyonlar sessizce ve neredeyse fark edilmez şekilde başlar. Dükkânda bir kutuyla dolaşıyor, kendi işinize bakıyorken, bir şey dikkatinizi dağıtır ve kutuyu bırakmanız gerekir. Aceleniz vardır, tüm yüzeyler kitaplarla doludur. "Sadece birkaç dakikalığına bu pahalı kürsünün üstüne bırakmaktan zarar gelmez," diye düşünürsünüz. Kim fark edecektir ki? Sonra, başparmağını kitap mengenesine sıkıştıran birinin sorununu çözmek üzere uzaklaşırsınız ve birkaç gün sonra geri döndüğünüzde, artık satışa sunulan bir kürsü değil, kitabevine ait bir mobilya vardır. Kürsü tamamen kitabevinin bir parçası olmuştur.

Bu dükkân, aslında dekorun bir parçası olmaması gereken nesnelerin mezarlığıdır. Yenileme çalışmaları sırasında, James'in her hafta çekiçle "tamir ettiği" arızalı bir masa

saatinin arkasında, Dave'i barındıran cam fanusu keşfettik. O kadar kirlenmişti ki neredeyse tamamen arka plana karışmıştı. Ancak fanusu yere indirip hızlıca sildiğimizde, içinde tahnit edilmiş bir baykuşun saklandığını fark ettik. Chris'ten isim koymasını istemek gibi bir hata yaptım; aklımdan geçen, Aloysius gibi kendine has bir şeydi ama böylece Baykuş Dave, Sotheran's'ın gayriresmi maskotu olarak kadroya katıldı.

Dave, çürüyüp buruşmuş, budaklı bir eğreltiotu yığınına dönüşmüş dekoratif bir bitkinin üzerine tünemişti. Tüyleri hayalet gibi beyazdı ancak doğal tarih konularındaki daimi uzmanımız Chris'in yaptığı ornitolojik inceleme sonucunda, Dave'in aslında bir bayağı peçeli baykuş olduğunu ve yaşlandıkça albinizmden mustarip olduğunu öğrendik. Kimse Dave'in tam olarak nereden geldiğini bilmiyordu fakat geçmişteki bir yöneticinin onu emaneten bırakmış olabileceği söylentileri dolaşıyordu. Ne olursa olsun, artık Sotheran's'ın demirbaşlarından biri haline gelmişti ve maskotumuz olarak kalmaya devam ediyor, her ne kadar Chris baykuşu pek sevmediğinden, kimse bakmazken satmaya çalışsa da. Sanırım yöneticiliğin en büyük yüklerinden biri, çevrendeki uğursuz objelerle yaşamayı öğrenmek, tabii eğer ekibin moralini yüksek tutuyorlarsa.

Kitabevine girerken dikkatlice bakarsanız kapının yanında yan yana oturan iki büst göreceksiniz. James, her zaman birinin Shakespeare olduğunu iddia ederdi, ancak bu, şiirsel bir çehreye sahip herhangi bir sakallı adam da olabilirdi rahatlıkla. Diğeri ise ekşi suratıyla kolayca tanınabilen şair John Milton'dı. Bunların bir zamanlar satılması planlanmıştı; fakat ilk büstün gerçekten Shakespeare olduğuna dair elimizde bir kanıt bulunmaması ve Milton'ın bariz şekilde memnuniyetsiz bir yüz ifadesine sahip olması, büstlerin dükkânda yeterince uzun süre kalıp kendi kişiliklerini geliştirmelerine yol açtı. Yılın farklı zamanlarında üzerlerine şapkalar ya da maskeler

takılıyor. Bazen, özellikle huysuz olduğunu düşündüğümde, Milton'ı kapı tutucu niyetine kullanıyorum. Ama çoğunlukla, onları ayırmaya gönlüm elvermiyor; hayatları boyunca aynı kafesi paylaşmış iki hayvan gibi, birbirlerinden uzak kalsalar kendilerini yalnız hissedeceklerinden şüpheleniyorum.

Sanırım bir şeyin kitabevinin bir parçasına dönüşmesi için yeterince uzun süre apaçık ortada unutulması yeterli. Her dolap kapağının ardında, her rafın üstünde bir zamanlar birisi için önem arz etmiş ama şimdi arka plana karışmış başka bir kalıntı var. Belki de eski bir kitapçının temel cazibesi budur: Hiçbir gariplik geride bırakılmaz.

26

Su İşleri

Eğer gün içinde Sackville Sokağı'ndan geçen beş ya da altı kişiden biriyseniz ve yanlış yöne gitmiş şaşkın bir taksinin çarpmasından yahut Sotheran's'ın tentesinin boğazınıza dolanmasından kıl payı kurtulduysanız sokağın sonuna doğru kaldırımın altında tuhaf bir şeyler olduğunu fark edebilirsiniz. Masum bir hata olarak ele alınabilecek bir kararla Sotheran's'ın önündeki taş döşemeler, beton ve kalın cam karelerin garip bir birleşimiyle değiştirilmiş. Yukarıdan bakıldığında, yılların biriktirdiği kir tabakası sayesinde bu kareler soluk gri bir görünüm alıyor, dolayısıyla sıradan bir yaya göz ucuyla şaşkın şaşkın bakıp geçebiliyor. Kimileri ise durup bu karelerin üstüne birkaç kere sertçe basma gereği duyuyor.

Yeraltının derinliklerinde, kitabevinin altından geçen bir koridora, yukarıdaki panellerin bazılarından süzülen loş bir ışık düşer. Bu sıradışı ve kullanışsız mimari ayrıntı, rivayetlere göre bir zamanlar Sotheran's'ta çalışan ve mahzen işlerine bakan Bay Knott'un eseri. Eğer söylentiler doğruysa Bay Knott'un

bu cam panelleri yerleştirme sebebi, tamamen masum bir aydınlatma kaygısından çok, hayli sefih eğilimler taşıyan kişisel bir motivasyona dayanıyordu. Gerçekten böyle olup olmadığını kimse bilemez, ancak camları yerleştiren kişinin mimari becerisinin pek parlak olmadığı kesin. Zira yılların getirdiği kir tabakası, ışığı boğarak yalnızca bulanık bir alacakaranlık oluşturmuş durumda. Aşağıdan panellere erişip temizleyecek kadar uzun bir merdiven bulunmadığı için –ki bu belki de bir lütuftur– insan hafızasının erişebildiği tüm zaman boyunca o camlar kirli kaldı. Aşağıdan yukarı baktığınızda, kendinizi bir zindanın dibinde unutulmuş gibi hissediyorsunuz.

Zaman içinde, Bay Knott bu fani dünyadan göçtü ve cam zeminin orijinal amacı unutuldu. Ancak değiştirilemeyen bir gerçek vardı: Cam, Sackville Sokağı gibi tenha olsa bile herhangi bir Londra caddesinde, kaldırım malzemesi olarak son derece berbat bir seçimdi. Üstünden geçen ayakların düzenli tıpırtısı, metronun kesintisiz titreşimiyle birleşerek, camın yavaş yavaş çatlamasına yol açtı.

Bunun sonucu olarak, her yağmur yağdığında, su çatlaklardan sızarak kitabevinin bodrumuna doğru yol buluyor. Bilindik Londra havasında, yer yer bastıran yağmurun etkisi sadece hafif bir nemlenme olarak kendini gösteriyor fakat kış aylarında, yukarıdan süzülen küçük su damarları birleşerek tabana kadar ulaşıyor. Üstelik bu su, nasıl başarıyor bilinmez ama her defasında yolu ışık anahtarlarına denk getiriyor; belli ki elektrik tesisatını döşeyen mühendisler bu işi yazın güneşli bir günde yapmışlar. Sonuç olarak, Sotheran's gibi zaten kasvetli bir kitabevinin bodrumları, yağmurlu günlerde iyice zifiri karanlığa gömülüyor. Zemin seviyesine ulaşan su, yokuş aşağı akarak kendini sonunda personel mutfağının yakınında bir gölete çeviriyor.

Ve bu meseleyi çözmek adına bugüne dek –yalnızca– iki "çözüm" girişimi ortaya atılmıştır.

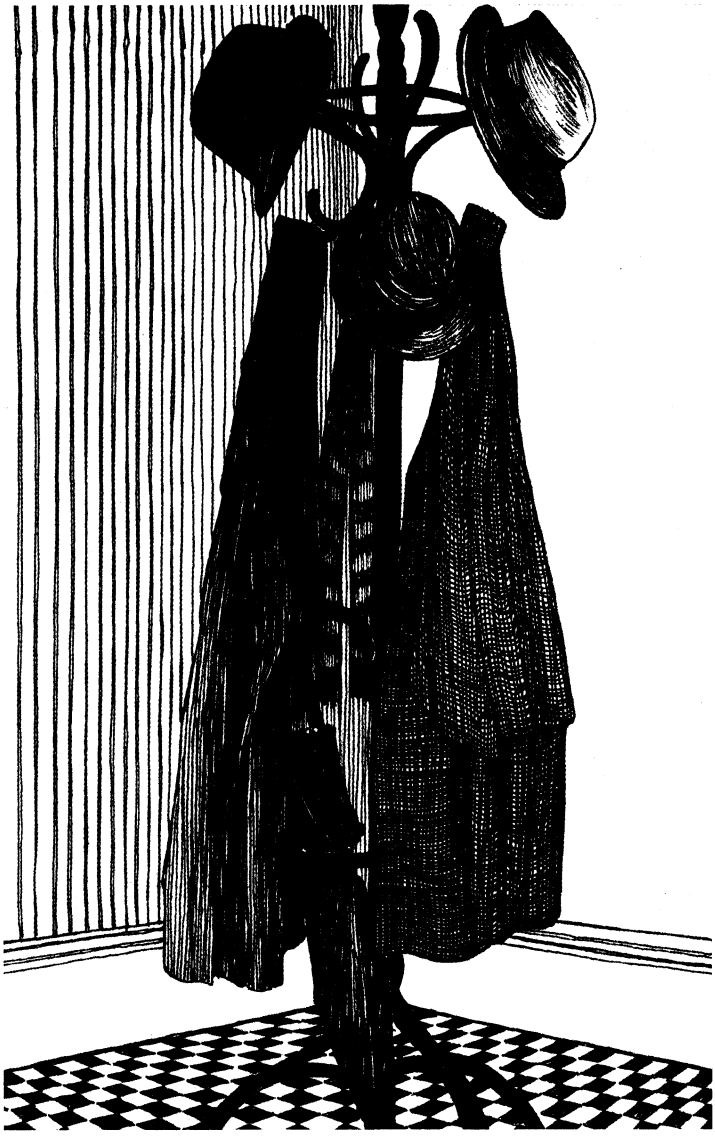
İlk olarak, bu meseleye dair bir şikâyet mülk sahibine iletilir. Şikâyet, kitabevi çalışanları arasındaki homurtularla yükselir ve nihayetinde, uzaklardaki bir ofis blokunda yaşayan, isimden ve suretten azade bir varlığa ulaşır. Bu tür bir şikâyet, bir çeşit büyü gibi işler (bekleme süresi üç gün ile sonsuzluk arasında bir yerde değişmek kaydıyla) ve sonunda, elinde küçük bir silikon tüpü taşıyan, şaşkın bakışlı yaşlı bir adamı ortaya çıkarır. Daha iyi oldu mu bilmiyorum ama: Geldiğini kimseye söylemez ama onu pencereden sokağa, ustaların, sizi hayal kırıklığına uğratmak üzere olduklarını bildiklerinde yaptıkları türden dişleri arasından ıslık çalarak bakarken görebilirsiniz. Nihayet, bir insanın şüpheli görünmeden ne kadar süre boyunca kaldırımı süzebileceğine dair limitleri zorladıktan sonra derin bir iç çeker ve silikonla bulabildiği tüm çatlakları ve boşlukları tıkamaya başlar. Fakat usta gider gitmez, yeraltındaki Londra'nın dur durak bilmeyen titreşimleri ve şiddetli sarsıntıları, yaşlı adamın emeklerini yavaşça gevşetmeye koyulur. Birkaç gün içinde, döşemeler tekrar eski geçirgen hallerine kavuşur ve bodrum yeniden yağmur suyuyla dolmaya başlar. İşin en rahatsız edici yanı, geceleri bu adamın kim olduğunu düşündüğümde içimi kemiren şüphedir. Kimse onun adını ya da gerçekten mülk sahibiyle bağlantılı olup olmadığını bilmez. Belki de tamamen ilgisiz, canı sıkılan bir mahalle sakinidir... fazla boş vakti ve fazlaca silikon tüpü olan biri.

Diğer çözüm mü? Diğer çözüm, kovalardı. James, kap kacak biriktirmekten tuhaf bir haz alırdı, dolayısıyla yağmur başladığında aniden ortaya çıkardığı türlü çeşit kova ve leğen beni hiç şaşırtmadı. Su sızdıran noktaları ezbere bildiğinden, bu kapları büyük bir dikkatle, ustalıklı bir satranç oyuncusu edasıyla yerleştirirdi. Yağmur mevsiminde mahzenlerde gezinmek, yarı dolu kovalardan oluşan bir engelli parkurda sekerek, zıplayarak ve çabucak yön

değiştirerek ilerlemek anlamına gelirdi. Bir anlık dikkatsizlik, pantolon paçalarını istenmeyen bir su banyosuna mahkûm edebilirdi.

İşin ilginç yanı, Sotheran's'ın işi tamamen kitapları kuru tutmaya bağlı olmasına rağmen içeride her şeyin sürekli ıslandığı hissine kapılmamak imkânsızdır. Çıraklığımın birkaç yılı geride kalmıştı ki kitabevinin üstündeki çarpık mimari karmaşanın bir yerlerinde bulunan düz bir çatı, orada toplanan çöplerin tek ve yetersiz gider borusunu tıkamasıyla su biriktirmeye başladı. Başlangıçta kimse durumu fark etmedi; yavaşça yükselen rutubet, kitabevinin içine sinmiş ve kaynağı belirsiz nahoş bir koku olarak kendini belli ediyordu. Sonra bir gece, su arka duvardan sızdı. Raflar dolusu nadir kitap mahvoldu, zeminde ise pis kokulu bir su birikintisi kaldı. Kitaplıklar kaldırıldığında, tüm duvara yayılan korkunç bir küf istilası ortaya çıktı. Başınızı yana eğip baktığınızda, şekli öfkeli bir yüzü andırıyordu. Küf açığa çıktığında koku daha da yoğunlaştı ve kitabevi âdeta çürüme kokan bir mezarlığa dönüştü. Rasgele içeri giren müşterilere karşı etkili bir caydırıcı olmuştu belki ama orada çalışmak tam anlamıyla bir eziyete dönmüştü. Mülk sahibine bir mektup daha yazıldı, içinde bulunduğumuz ortamın memeliler için bilfiil saldırgan olduğu belirtilerek çözüm talep edildi. Uzun bir bekleyişin ardından, bizlere devasa birkaç nem alma cihazı lütfedildi. Bu cihazlar tam bir yıl boyunca, dükkânda roket havalanıyormuşçasına korkunç bir gürültü çıkardı ve kötü kokudan kaçmayan müşterileri de kesinkes kaçırmayı başardı.

Her ne kadar baş belası bir durum olsa da, dükkândan biraz uzaklaşmam için harika bir bahaneydi; en azından ben öyle savundum. Tabii kimse bu uğultunun içinde beni duyabiliyor muydu, emin değilim. Ama sessizliklerini rıza olarak varsaydım ve böylece eğitimimin bir sonraki aşaması başlamış oldu.

Ahşap askılık, düzen sayesinde ânın tadının daha rahat çıkarılmasına yardımcı olmak üzere tasarlanmıştır. Kökeni son derece tartışmalıdır.

SEYAHAT VE KEŞİF

Dükkânın kutsal duvarlarının ötesindeki hayatın tasviri, kahramanımızın kendini çoğu zaman isteği dışında tuhaf ve alışılmadık mekânlarda bulduğu anlar.

Kitapçılık, sizi "iyi yerlere getirebilecek" mesleklerden biri sayılmaz, ancak sık sık bir yerlere gitmenizi gerektirebilir. Seyahat ve Keşif bölümü, başka bir ülkede yaşanmış şeyleri kapsıyor. Bazen başka ülkelerde basılmış kitapları. Yer yer yabancı dillerde yazılmış eserleri de. "İngiltere'de olmamış herhangi bir şey" tanımı, oldukça geniş bir kapsama sahip; bu yüzden dükkânda koca bir duvarı kaplıyor. Burada kitaplar kıtalara göre düzenlenir – ta ki Georg uçarı bir ruh haline girip her şeyi karmakarışık edene kadar. Eğer dünyanın ne denli büyük olduğunu hatırlamak istiyorsanız Seyahat ve Keşif bölümü harika bir başlangıç noktası.

27
Açılış Saatleri

Londra'da güneşli bir sabah ve ben istasyondaki kalabalıklar arasında güçbela yolumu bulmaya çalışıyorum. Çantamdaki kitabı zedeleme ihtimaline karşı fazla sarsmamaya özen gösteriyorum. Tamamen geçerli bir sebep olmaksızın gecikmişim ve bu yüzden Piccadilly boyunca adımlarıma hız katıyorum; başkentte bir eşcinselin alışık olduğu bir tempoyla ilerliyorum. İki arabadan ve bir attan kıl payı kurtuluyorum; çalışmaların bitmek bilmediği inşaat alanlarından birinden kestirmeden geçiyor, vitrini korkutucu bir kaplan heykeliyle süslenmiş, tuhaf halılar satan bir dükkânın sahibine bağıran postacıyla selamlaşıyorum. Kitapçılık mesleği nispeten hareketli bir yaşamı beraberinde getiriyor; bu yüzden, düşük rütbeli bir çırak dahi kendini, fantastik bir video oyununun ilk seviyelerinde yadırganmayacak tarzda teslim görevlerini yerine getirirken buluyor.

Hal böyleyken, açılış saatleri boyunca kitabevinin zemin katında her daim birinin bulunmasını sağlamak, önemli bir öncelik. Fakat hiç kimsenin gönüllü olmadığı bir sorumluluk bu ("deveye hendek atlatmak" deyimi duruma fazlasıyla uygun). James'le ben genelde dükkânda olurduk çünkü James'in dükkândan ayrıldığı pek görülmezdi ve çırak olarak benim her daim girişteki masada bulunmam beklenirdi. Ancak cumartesi günleri, sık sık yalnız kalırdık.

Her cumartesi, yeni bir şey öğrenme fırsatıydı; hafta boyunca bir kenara ayırdığı nesneler ve kitaplar, yalnız kaldığımızda üzerine konuşalım diye beklerdi. Çalışırken sohbet ederdik. Onun özel bir adam olduğunu zamanla anladım; bana hayatına dair açtığı her küçük pencere, birer güven göstergesiydi ve bu güveni boşboğazlık ederek harcamaya hiç niyetim yoktu. Bazı açılardan benzer hayatlar yaşamıştık ve

nadir kitapların dünyasına hazırlıksız girmemem onun için gerçekten önemliydi. Öyle ki her hafta biricik taburesini benim daracık masama kadar çekip bir kitap yığınıyla yanıma gelme zahmetine katlanıyordu. Onun zengin tecrübesi hiçbir zaman kitabevi kataloglarına yansımadı –bilgisayardan nefret ederdi– ama aklı, ömrü boyunca edindiği pratik kitapçılık bilgileriyle doluydu. Ve ben farkına bile varmadan, parça parça bu bilgileri bana aktardı.

Kitapçıyı cumartesi günleri açmak, büyük ölçüde kaldırdığımız bir uygulama.* Bu, personel arasında hep tartışmalı bir konuydu. Kimse hafta sonları çalışmak istemediğinden özenle hazırlanmış bir nöbet çizelgesi oluşturulmuştu. Sotheran's'ın tarihinde belki de en dikkatle takip edilen ve en düzenli korunan belge bu çizelgeydi. Teorik olarak, bu liste, her birimizi farklı biriyle eşleştirip ara sıra hafta sonu çalışma rotasına dahil edecek şekilde ayarlanmıştı. Pratikte ise bu çizelge, bireysel tercihlere göre düzenleniyor ve birbirine tahammül edemeyen iki kitapçının bütün bir günü birlikte geçirmesinin önüne geçiliyordu.

Örneğin, Andrew ve James'in masaları, Edebiyat bölümüne öyle sıkışık biçimde yerleştirilmişti ki bu, hafta boyunca birbirlerinden kaçmalarının imkânsız olduğunu nazikçe söylemenin bir çeşidiydi. Üstelik, James'in masası neredeyse sadece içine tıkıştırdığı şeyleri almak için ulaşabileceği kadar keşmekeş içindeydi; bu yüzden çoğu zaman küçük bir cam vitrinin üzerinde çalışıyordu. Aynı zamanda anlık ilhamlarla yazı yazmak için kullandığı geçici bir çalışma masasına dönüşen bu vitrin, Andrew'nun masasına bitişikti, dolayısıyla iki kitapçı günlerinin büyük kısmını birbirlerinin çalışma alanına bakarak geçiriyordu. Sonuç olarak, haftanın beş günü

* Bazen aralık ayında açıyoruz, bu da herkesi hem öfkelendiriyor hem de şaşkına çeviriyor.

zaten birbirlerinin kişisel alanına müdahale ederken, altıncı günü de aynı şekilde geçirme fikri pek cazip gelmiyordu.

Sotheran's'ın cumartesi günleri açık olması bir gelenekti ama saatler her iki uçtan da kısaltılmıştı. Bunun sebebi, tahmin ettiğim kadarıyla bir kitapçı için en yoğun saatlerin sabah dokuz sularında, yani açılış saatinden hemen sonra ve akşam altıda, kapanıştan hemen önce olmasıydı. Çalışma gününü biraz kısaltmak, hafta sonu çalışanları bu yoğun anlardan muaf tutuyordu. Garip karşılanacak bir durum değildi aslında – birçok kitapçının açılış saatleriyle ilgili tuhaf alışkanlıkları vardır. Mesela, bizim dükkânımızın hemen yakınında, haftanın yalnızca belirli günlerinde açık olan bir kitapçı vardı. Başka bir tanesi, günün yalnızca belli saatlerinde hizmet verirdi. Bazıları ise hem belirli günler hem belirli saatler seçerek dışarıdan bakan birine tamamen içeri girmemesi için tasarlanmış görünen karmaşık takvimler oluştururdu.

Diğer kitapçılardaki meslektaşlarımızla kıyaslandığında, Sotheran's haftada altı gün boyunca, üstelik oldukça uzun saatler açık kalabiliyordu. Bunun bizi daha erişilebilir kıldığını düşünebilirsiniz ancak esasen bu, girişteki masada birinin oturup gelen mesajları almasıyla sağlanıyordu. Kitap satıcıları dükkânda olduğu kadar, hatta daha sık, dükkân dışında da vakit geçirirler; ülkenin dört bir yanını dolaşıp raflara koymaya değer kitaplar ararlar. Bize stok getiren kitap ulaklarına elbette güveniyoruz ama bir kitapçının aynı zamanda kendi başına yollara düşüp kitap avına çıkacak cesarete sahip olması gerekir. Tecrübe kazandıkça insanın içindeki keşfetme arzusu da büyüyor ve ben de çıraklık tüylerimi döküp tam teşekküllü bir kitapçı olmaya yaklaşırken, yuvanın ötesine bakmaya başlamıştım.

28
Engelli Koşu

Mektup, ilk bakışta pek masum bir hava taşıyordu. Sotheran's'ta her hafta buna benzer pek çok mektup alırız. Unutulmuş bir soylu ailenin armasıyla mühürlenmiş kâğıtlara yazılan, suç sayılacak kadar belirsiz bu mektuplar genellikle "Saygıdeğer Efendiler" şeklinde başlar ve bizi, rahmetli ve uzak bir aile bireyinin nadir ve etkileyici kitaplar toplamak gibi bir alışkanlığı olduğuna kesin bir dille ikna etmeye çalışarak, mallarını değerlendirmeye davet eder. Stephen King romanlarının giriş bölümüne benzeyenleri bir yana ayırır, makul görünenlere cevap verir ve geri kalanını çöp kutusuna atardık (tabii ki James, bunları da mağazanın içine geridönüştürmekte gecikmezdi). Gerçekçi öneriler olarak görülen mektuplar, genellikle konuyla ilgili az buçuk bilgi sahibi, bölgeye yakın ya da yalnızca talihsiz olan başka bir kitapçıya havale edilirdi. Bu kez elimde tuttuğum mektup, büyük ölçüde oldukça işe yaramaz olduğu için sahipsiz kalmıştı ve başka bir gün olsa çöpe atılacaktı. Ancak, saha dışında kitaplara bakma konusunda biraz pratik yapmaya kararlıydım ve bu, başlamak için gayet iyi bir fırsat gibi görünüyordu. Telefonla ulaştığım, cızırtılı ama makul bir sese randevu tarihini ayarlattım; tamamen kendi başıma.

Benim için önemli bir andı çünkü Londra içindeki daha küçük koleksiyon ziyaretlerine katılmış olsam da bu sefer bir ev dolusu kitaba tek başıma bakma şansını elde ediyordum. Nadir kitaplardan oluşan bir hazine bulmak, özellikle de beklenmedik yerlerden bulmak, bir çeşit prestij meselesidir ve içimde bunun özlemini duyan bir yan vardı. Belki de hissettiğim, daha deneyimli antika kitap satıcılarının ihtiyatla yaklaştığı bir hazine avcısı içgüdüsüydü.

Yolculuğumu elimden geldiği kadar dikkatle planladım. Hedefime bir tren yolculuğu, ardından makul bir yürüyüşle

varacaktım. Bölge çok iyi haritalandırılmamıştı ama basit bir keşif gibi görünüyordu. Araç kullanmayan biri olarak, araba kiralamayı ya da bir taksi tutmayı düşünmedim; hem zaten güneşli bir gün olacağı söyleniyordu ve uzun bir tren yolculuğunun ardından enerjimi toparlamak için şöyle güzel bir yürüyüşün tam yerinde olacağına kendimi inandırmıştım.

Güneşli bir bahar sabahı geldi çattı ve yola koyuldum. Tren, yabani otlarla kaplı ama tamamen terk edilmiş denemeyecek bir taşra istasyonuna vardı. Telefonumdaki düzensiz internet bağlantısı beni, daha çok tilkilerin kullandığı bir patikayı andıran pis bir yan yola yönlendirdi.

Mülke giden yolun kısa olduğu söylenmişti. Ancak yeşil örtünün içine adım attıkça, yolun nasıl da hafife alındığını bizzat deneyimledim. Yol boyunca düzenli aralıklarla sıralanan ısırganotları, yürüyüşü bir çileye dönüştürüyordu; yol, aldatıcı yan patikalar ve karmaşık dönemeçlerle doluydu. Çeşit çeşit tilkiler, vahşi bakışlı kediler ve muhtemelen bir porsuk önümden sakince süzülerek geçti. Yol giderek yok olmaya yüz tuttu, sonunda kendimi, kendi kendime söylenerek ormanın içinde yürürken buldum. Paslanmış, büzüşmüş –kesinlikle tetanos tehdidi oluşturan türden– metal parmaklıklar zaman zaman önüme çıkıyor, beni ya korkuluklu bir tarlaya ya da dikenli çalıların içine yönelmeye mecbur bırakıyordu.

Patika gerçek ile gerçekdışı arasında gidip gelir, ben de GPS'le yön bulmaya çalışırken, yalnız olmadığımı fark ettim. Arkama baktığımda, neredeyse görüş alanımın dışında duran bir şeyin beni takip ettiğini gördüm. Bir an için yerel halktan biri olduğunu ve ona yol sormam gerektiğini düşündüm ancak bu düşünce, "Bu ormanda kim yaşar?" ve "Neden bu kadar iri?" gibi daha önemli sorularla boğuldu. Hızlandım, dikenlerin ve yaprakların arasından delicesine geçmeye başladım ancak müphem yol arkadaşımı bir türlü tamamen geride bırakamıyordum. Bir noktada cesaretimi topladım ve

durdum, belki de masum bir yürüyüşçüdür ve beni geçer, diye düşündüm. Ama kimse gelmedi.

Yürüyüşe başlamamın üzerinden bir saat geçmişti ki GPS tekrar dirildi ve beni, ormanın içinden geçen tren raylarına çıkan taş basamaklara yönlendirdi. Üzerinden hızla geçtiğim raylarda bir trenin gelip gelmeyeceği konusunda hafif bir endişe duyuyordum. Diğer tarafa geçer geçmez, merdivenlerden sendeleyerek indim ve kargalarla dolu bir mısır tarlasına daldım. Kuşlar çığlık çığlığa havalandı.

Patikayı takip ederek, yalnızca uzun bacaklarımın ve kurtlara yaraşır hızımın lütfuyla kurtuldum. Bir çitin arasından geçip dikkatle budanmış ağaçlarla çevrili, sonbaharın hüznünü taşıyan sessiz bir kır malikânesinin bahçesine çıktım. Dökülen yaprakların arasından yürürken sanki bir mevsimden çıkıp doğrudan bir diğerine adım atmıştım. Ön tarafta park edilmiş arabalar vardı, ben ise dikenlerle kaplanmış, âdeta bir çöp yığınının içinden sürüklenerek geçmiş bir halde sendeleyerek onlara doğru ilerledim. Fuayedeki beyefendi, nezaketen bile olsa şoke olmuş bir ifadeyle bana baktı. "Yürüdünüz mü?" dedi. "Yo, yo... Kimse buraya yürüyerek gelmez. Buraya yürümenizi söylemiş olamazlar." Ona buz gibi bir bakış fırlattım ve kitapları görmek istediğimi söyledim.

Beni evin içinde gezdirirken açıklamalarda bulundu. Evsahibesi bir süre önce vefat etmişti. Görünüşe göre, hayatının büyük kısmını ruhani meselelere takıntılı geçirmişti. "Çok dua ederdi," dedi, biraz da kasvetli bir tonla. Kadının mirası, çürüyen bir malikâne, tuhaf mobilyalar ve eski kitaplardan bir yığınla sınırlıydı. Bu kitapların çoğu Fransızcaydı ve dolayısıyla benim için bir anlam ifade etmiyorlardı. Nazik olmak adına Gotik şiirlerden oluşan bir cildi elime aldım ve mirasçılar mobilyalar üzerine tartışmaya başlarken sessizce dinledim. Bunun dışında, ev son derece sessizdi. Etrafı daha dikkatle incelemeye başladığımda, kitapların büyük

kısmının kurtarılma eşiğini çoktan aştığını fark ettim; deri ciltleri kuruyup şeritlere ayrılmıştı, sayfaları dokunulduğunda ufalanıyordu. Güneşli sabah, kasvetli bir öğleden sonraya dönüşürken dikkate değer hiçbir şey bulamamıştım. Evde dolaşan aile üyeleri ise garip sorular sormaya başlamışlardı. Beni izlemelerinde bir sakınca olup olmadığını sordular. Dışarıda yürüyüş yapmam için beni ikna etmeye çalıştılar. Kilitli, anahtarsız bir kutu hakkındaki düşüncelerimi öğrenmek istediler. Geçen zamanla birlikte bu etkileşimler masumdan ziyade habis bir tavra büründü; sanki benim karakterim hakkında bir yargıya varmaya çalışıyorlardı.

Ev sessizliğe gömülmüşken (elimde tuttuğum şiir kitabını bir muska gibi kavrayarak), mutfağın altındaki odalara girdim. Önceki evsahibi, burada başka bir kitap yığını saklamıştı. Bu koleksiyon, tavana kadar uzanan bir duvarı kaplıyor, kitaplar zikzak bir düzenle sıkıştırılmış duruyordu. Oda karanlıktı, bu yüzden telefonumun fenerini açarak raflara yaklaştım. Başlıklar arasında hızlıca bir tarama yaparken bir tema belirdi: *Kendini Rabbin Eliyle Kurtar* başlıklı bir kitap, şeytan çıkarma hikâyeleri içeren bir başka ciltle yan yana duruyordu. Çocuklar için yazılmış, şeytani güçlere karşı ilahi mucizeleri anlatan bir dizi cepkitabı da koleksiyonu tamamlıyordu.

Bodrum katındaki toz daha yere inme fırsatı bulamadan ben merdivenlerden yukarı çıkmış ve kapıya yönelmiştim bile, sevgili okurum. Belirsiz bir ya da iki karaltı, değerlendirme işimi bitirip bitirmediğimi sormak için önüme çıktılar. Elimdeki şiir kitabını fark ettiklerinde, bu seçimi makul bulmuş gibiydiler. "Güzel bir tercih," diye onayladılar. "Ama hava kararmadan evinize dönseniz iyi olur, değil mi?" Soru, oldukça manidardı. Evden bir an önce ayrılmak için müsaadelerini istedim ve dikenli çalılıklarla dolu dar patikalardan istasyona doğru koştum. Bu kez gölgeli takipçimden hiçbir iz yoktu ve yolculuk bir anda bitmiş gibi geldi. Sanki evden

bir kitap almak, oranın benden istediği şeyi yerine getirmiş ve beni kâbustan özgür bırakmıştı.

Onca zahmetime karşılık dükkâna yırtık bir gömlek (çalıların kurbanı) ve hafif kötücül bir hava taşıyan tek bir kitapla döndüm. Kitapçıların (sessiz) genel kanaati şuydu: Ev ziyaretlerinde bunların yaşanması olağandı ve eğer yırtık gömleklerden kaçınmak istiyorsam sağlam bir ceket edinmeliydim.

29

Tavan Arasındaki Portreler

Bu tecrübeden çabucak öğrendim ki keşfedilmemiş harikalar peşinde fazla uzaklara gitmek iyi bir fikir değildi.* Bu yüzden, bana verilen bir sonraki ziyaretin Londra'daki nezih sıra evlerden birinde yapılacak olması oldukça uygun görünüyordu. Bir zamanlar dört kişilik bir aile için mütevazı bir yuva sayılırken, günümüzde insanları cinayete sürükleyebilecek meblağlarla alıcı bulan, sıska ve aşırı uzun evlerdendi. Kapısı kalın ahşaptandı ve üzerinde, yeşilimsi pasla kaplanmış, çığlık atan bir iblis şeklinde bir tokmak bulunuyordu. Görünüşü o kadar rahatsız ediciydi ki tokmağa dokunmaktansa tahtaya vurmayı tercih ettim.

Kendi kendime birkaç dakikalık sessizliğin tadını çıkararak kapının eşiğinde bir süre bekledim. Londra'nın bu kısmı, ağaçların henüz yerinden sökülmediği az sayıda yerden biriydi. Sürekli etrafta dolaşan hafif duman bulutlarını saymazsak bu iyiye işaret görünüyordu.

Kapı ben farkına bile varmadan sessiz menteşeler üzerinde ardına kadar açıldı ve döndüğümde evsahibem, şal

* Eğer gerçekten mecbursanız, yanınıza bir el feneri, sağlam bir ceket ve on beş metre ip almayı unutmayın.

yığınlarına sarınmış, elleri belinde duruyordu. Ne kadar zamandır orada durmuştu? Neden hiçbir şey söylememişti? Bana öyle bir bakışı vardı ki insana eve dönüp erkenden yatmasını ve sabah devasa bir böcek olarak uyanıp bir daha asla sosyete kurallarıyla uğraşmamasını istetirdi.

Uzun bir süre sessizlik içinde beni süzdü. Sonra, yüzü, belli ki beklediği gibi olmadığımı anlayarak ekşidi. İnsanların, bir antika kitapçının nasıl görüneceğine dair garip fikirleri var. Çoğu insan bu konuda hiç düşünmez ama düşünenler genelde, gözlerinde bir ışıltı ve yanında eski bir bisikletle yeni bir maceraya atılmaya hazır, orta yaşlı bir adam tahayyül eder. Nitekim, Sotheran's'a ilk başladığımda işe takım elbiseyle gelmiştim. Ancak, üzerimi batıracağımı ve kimsenin pantolon askısıyla mı yoksa patates çuvalıyla mı geldiğime aldırmadığını kısa sürede fark ettim. Doğam gereği, beni tarif eden en iyi kelime "boggart"* olurdu; bir yerden kalkıp gitmem gerektiğinde, kitap yığınlarıyla dolu yatak odamdan rasgele seçilmiş kıyafetlerle sürünerek çıktığım gibi giderim. Eğer üzerimde bir gömlek varsa muhtemelen ters giyilmiştir. Son gördüğüm kravat, dengesiz bir mobilyaya bağlanmıştı ki üzerine daha fazla kitap yığılabilsin.

Her neyse, kolları hafifçe sökülmeye başlamış, tam da hoşuma giden şekilde eskimiş favori hırkamın içinde, omzumda yılların yorgunluğunu taşıyan, eprimiş bir çanta, burnumun ucunda bantla tutturulmuş gözlüklerimle oradaydım.† Müşterim, yüzünde şiddet suçluları, palyaçolar ve diğer düzen bozuculara ayrılmış bir hoşnutsuzlukla bana bakıyordu. Kendimi

* İngiliz folklorunda evleri veya doğayı sahiplenen, insanları korkutan ya da yaramazlık yapan kötü huylu ruhlar. (*ç.n.*)

† Gözlüğüm her zaman kırık. Bunu artık kozmik bir hakikat kabul ediyorum zira aksi takdirde nasıl olur da her yeni gözlüğü elime aldıktan en fazla yirmi dört saat içinde mahvettiğimi açıklayamazdım. Ne kadar yedek gözlük bulundursam, ne kadar acil durum gözlüğü edindiysem de bu talihsiz döngüyü birkaç günden fazla geciktirmeyi başaramadım.

tanıttım, o da beni eve buyur etti ama her an bir maskaralık yapacakmışım gibi temkinli bir mesafeyi koruyarak.

Evin ne kadar uzun olduğunu söylemiştim ama yine de geniş bir antreye yer açmayı başarmışlardı. Yan tarafa doğru kıvrılan kırmızı halılı bir merdiven, yukarıya doğru süzülüyordu. Odanın duvarlarına gömülü kitaplıklar, yukarıdaki katlara kadar uzanıyordu; çoğu, kanatlı botlar ya da bir vinç olmadan ulaşılması tehlikeli konumdaydı. En yukarıdan başlamalıyız, dedi; merdivenleri hızla çıkarken peşinden koşturdum. Merdivenler sonunda bir sahanlıkta düzleşti. Buradaki sabit bir ahşap merdivenle tavan arasına çıkılıyordu. Kadın, tavan arasının eskiden kocasının stüdyosu olduğunu söyledi. Öldüğünde, yukarıda bazı kitaplar bırakmıştı ve onları incelememi istiyordu. Ancak, kendisi benimle gelmeyecekti.

Ne yazık ki merdiven kötü tasarlanmıştı ve birkaç basamağı eksikti, bu yüzden tavan arasına çıkıp kapağın ötesine geçtiğimde odanın benim için fazlasıyla küçük olduğunu ancak fark edebildim. Belli ki kocası epey kısa boyluydu çünkü ben içerde kamburlaşarak ilerlemek zorunda kaldım. Neyse ki açık bir pencere dışarıdan ışık sızdırıyor ve tavan arasının asıl amacını gözler önüne seriyordu. Duvarların tamamı buruşuk yüzlü bir adamın portreleriyle kaplıydı; bazıları çerçevelenip duvara sabitlenmiş, diğerleri ise tavana gerilmiş iplerden sallanıyordu, mekâna tam anlamıyla bir Dorian Gray Karanlık Odası estetiği kazandırıyordu. Resimlerdeki adam –ki büyük ihtimalle müteveffa kocasıydı– her karede ya uyuyordu ya da ölüydü; kullanılan soluk renk tonları bu ikisini ayırt etmeyi pek de kolaylaştırmıyordu. Fotoğraflar her yere yayılmıştı, bazıları ayaklarımın altında ezilmeye ramak kalmış vaziyetteydi ve ben kitapları bulabilmek için yaklaşık beş dakika boyunca ya onların altından sürünerek ya da etraflarından dolanmaya çalışarak oyalanıp sonunda bunun karşılığında yeterince para almadığımı fark

ettim ve kötü haberi vermek aşağı inmeye karar verdim. Kitapları bulamamıştım ama kadın beni tekrar yukarı çıkmaya zorlamasın diye bunu itiraf etmeyecektim.

Yaşlı kadın kararlılığından ödün vermeye niyetli değildi. Beni merdivenin başına kadar geri itip içerideki devasa kitaplıkları işaret etti. "Peki ya bunlar?" diye sordu sabırsızlıkla. Mümkün olduğunca kibar bir şekilde, nasıl ulaşmamı beklediğini sordum. Belki bir merdiven sağlayabilirdi? Bu önerim, bir dizi homurdanma ve cıkcıklamalarla karşılandı ve kadın, evin içine doğru, kapıların, mobilyaların ve fiziksel nesnelerin onun geçişine saygı gösterip kendiliğinden kenara çekilmesini bekliyormuşçasına ilerledi. Uzun bir bekleyişin ardından, parmak uçlarımda yükselerek kitapların başlıklarını görmek için boynumu uzatıp durdum. Heyecanlanmamı gerektirecek pek bir şey yoktu. Bulunduğum konumdan bile küflenmiş karton kapaklar, solmuş ciltler ve yarısı çürümüş deri kapaklı birkaç kitap görebiliyordum. Bu yer, umut vadetmekten ziyade, küf kokusunu çağrıştırıyordu.

Nihayet geri döndüğünde, elinde küçük bir basamaklı merdiven vardı. Daha doğrusu, tabureden halliceydi tuttuğu şey.

Bana baktı. Ben ona baktım. İkimiz de merdivene baktık.

Sonunda, merdiven üzerinde canlı bir gösteri sergileyerek, birkaç basamağın yardımıyla yüzlerce kitabın erişilemeyecek yüksekliklerdeki raflarına ulaşılmasının mümkün olmadığına kadını ikna ettim. Kadın, bunu kişisel bir eksiklik olarak değerlendirmişe benziyordu. Sanki örümcek maymunu gibi on metrelik kitap raflarına tırmanmayı reddetmem, onun çabalarını kasten baltalamaya yönelik bir girişimdi. Bir tür çıkmaza girdik ve ağır iş makineleriyle duvarı yıkmaktan başka bir çözüm olmadığından, başka bir bölüme geçmek zorunda kaldık. Yaşlı kadın, ön kapıya attığım özlem dolu bakışlara ve bu göreve uygun olmadığımı açıkça düşünmesine rağmen beni bodrum katına götürmeye kararlıydı.

Tecrübelerime göre, bodrumu lüks bir şekilde döşemek için çok az geçerli sebep vardır. Karanlıkta aşağı inip fenerle etrafa göz atarken, çivilerle kaplanmış büyük, yeşil bir kapının yanından geçtik. Kapının ortasında, neredeyse törensel bir büyüklükte bir anahtar deliği vardı. Kadın bir an durup kapıyı işaret etti ve hiçbir koşulda o odaya girmememi tembih etti. Elbette anahtara sahip olmadığım için içeri girmem mümkün değildi ama yine de beni uyardı. Şallarından sarkan gevşek iplikleri ardımızda sürükleyerek bir köşeyi döndük ve kadın, buranın "kütüphane" olduğunu söyledi.

Minicik bodrum katlarına tuvalet sıkıştırmanın bir dönemin mimari modası olup olmadığını kesin olarak bilemiyorum ama burada birisi bu fikri hayata geçirmek için epey uğraşmıştı. Yamuk bir tuvalet, düz olmayan bir zeminde dengesizce duruyordu ve odanın duvarları *Punch* karikatürleriyle* dolu yüzlerce kitapla kaplanmıştı.

Eğer *Punch* karikatürlerine aşina değilseniz artık tek komik yanlarının ne kadar zor satıldıkları olduğunu söyleyebilirim. Eğer bir gazete karikatüründen hiçbir şey anlamadığınız için sayfaya boş boş baktığınız olduysa eski bir *Punch* almanağına göz attığınızda neyle karşılaşacağınızı az çok biliyorsunuzdur. Yüzyılı aşkın bir süre önce yapılmış, dönemin güncel olaylarına göndermeler içeren, kimsenin hatırlamadığı figürleri konu alan çapraşık politik espriler genellikle devasa, ağır albümler halinde karşımıza çıkarlar ve günümüzde kimsenin bunları saklamak için yer ayırmaya pek niyeti yoktur. Bazen tek işlevlerinin hidroelektrik barajlarının temeli ya da piramit inşası için bir yapı malzemesi olabileceğini düşünmeden edemem. Neyse, yüz ciltlik ansiklopediler gibi bunlar da bir kitapçının karşısına çıkmasını isteyeceği en son

* 1841-1992 yılları arasında yayımlanan *Punch* dergisinde yer alan, özellikle siyasi ve toplumsal hiciv içeren ünlü karikatürlere verilen isim. (*ç.n.*)

şeydir. İnsanlara yıllarca sakladıkları bu kitapların artık ne anlaşılır ne de komik olduğunu anlatmaya çalışmak, genellikle hızla sarpa saran bir konuşmaya dönüşür. Kadına bu kötü haberi nasıl vereceğimi düşünürken, fark ettim ki beni yalnız bırakmıştı. İçimdeki merak duygusuna engel olamayarak zinciri çektim, bakalım tuvalet hâlâ çalışıyor muydu?

Döndüğümde ayakkabılarım ıslaktı ama eğer bunu fark eden olduysa bile en azından dile getirmeyecek kadar kibar davrandılar. Islanan ayakkabılarımı masamın altına saklayarak delilleri gizledim.*

30

Askılıklar ve Hayaletler

Sotheran's yıllar boyunca pek çok tuhaf etkinliğe sahne oldu ve dikkatli bir gözle bakıldığında, eski kutlamaların terk edilmiş kalıntıları kitabevinin dekoruna gömülü halde bulunabilir. Örneğin, devasa (ve ne yazık ki boş) bir şampanya şişesi on yılı aşkın süredir dükkânda dolanıp duruyor. Bunun bir nebukadnezar mı yoksa balthazar† mı olduğu konusunda fikir birliği yok fakat herkes, artık hiçbir işe yaramasa da onu atmanın yazık olacağında hemfikir. Kitabevi, benzer şekilde asimile olmuş sayısız ıvır zıvırla dolu; bunların hepsi muhtemelen bir zamanlar birine aitti, ta ki mekânın bir parçası olana kadar.

Bulutlu bir sabah, çıraklığımın daha pek başlarındayken, Andrew, artık elinin altında yeni ve pırıl pırıl bir çömez olduğunun farkına varmış olacak ki (belki de vicdanının bir

* O ayakkabılardan biri anında ortadan kayboldu. Nereye gittiğini asla öğrenemedim.

† Nebukadnezar ve balthazar, şampanya şişe boyutlarıdır. Nebukadnezar on beş litre (yirmi şişe), balthazar on iki litre (on altı şişe) kapasitelidir. İsimleri Babil krallarından gelir. (*ç.n.*)

köşesinden yükselen bir dürtüyle) fazlasıyla elverişsiz boyutlardaki bir şapkalığı, Sotheran's ile ihtiyatlı bir ateşkes içinde bulunan kitabevine geri götürmeye karar verdi. Şunu belirtmem gerekir, bu askılık, taşınabilir bir Kader Taşı* misali, hangi kitabevi bir parti düzenliyorsa ona törenle devredilen bir nesneydi. Keskin gözlem yeteneğine sahip biri, bir askılık edinmenin görece kolay bir iş olduğunu, dolayısıyla Sotheran's'ın neden kendine bir tane almadığını sorgulayabilirdi. Bunu düşünmek için pek fırsatım olmadı maalesef; zira söz konusu nesne bana teslim edilirken, kısa bir yol tarifi ve neşeli bir veda eşliğinde kaderime terk edilmiştim. Askılık, taşıma kolaylığı sağlayacak kullanışlı parçalara ayrılmıyordu, tekerlekleri de yoktu. Süreci hızlandırmak adına bir taksi çevirmeyi düşündüm ama kısa süre içinde fark ettim ki Londra'da işinin ehli herhangi bir taksi şoförü, devasa bir askılık taşıyan birini görür görmez en yakın yan sokağa sapacak, üstelik bu meret taksinin içine sığmayacaktı bile.

Kitabevinin dışındaki tabelayı neredeyse devirdiğimde, şapkalığı dik taşımanın kötü bir fikir olduğu ortaya çıktı. Yatay taşımak da başlı başına belaya davetiye çıkarıyordu zaten. Bu durumda, onu bir mızrak gibi taşımak zorunda kaldım; bu da önünde, arkasında veya yanlarında duran herkes için talihsiz bir durumdu. Hedefim, hemen British Museum'ın dibindeki Jarndyce adlı kitabeviydi.† On dokuzuncu yüzyıl edebiyatında uzmanlaşan bu kitabevi, 1986'dan beri Great Russell Sokağı 46 numarada bulunuyor, ancak binası 1730'lardan beri orada. Jarndyce hayaleti, söylentilere göre

* İskoçya ve İngiltere'nin hükümdar taç giyme törenlerinde kullanılan, İskoç kraliyet sembolü olarak bilinen tarihi bir taş. (*ç.n.*)

† Kitabevinin, Dickens'ın *Kasvetli Ev* romanındaki kurgusal miras davası Jarndyce v. Jarndyce'dan adını aldığını varsaymışımdır her zaman. Günlerini Dickens'ın muammalarına gömülerek geçirmeyenler için eklemek gerekir ki bu terim, sonu gelmez hukuki oyalamalar ve bitmek bilmeyen davalar için bir tür deyim haline gelmiştir.

kilt giymiş bir İskoç. Ayrıca bize temin edildiği üzere, kötü niyetli olduğuna inanmak için hiçbir neden yok.

Oraya ulaşabilmek için Piccadilly'ye adım atmaktan ve o efsanevi dönel kavşağı geçmekten başka çarem olmadığını hissettim. Eğer şimdiye dek Piccadilly Circus'ı yaya olarak geçme bahtsızlığına uğramadıysanız kesinlikle tavsiye etmiyorum. Burası, yaya geçitleri, kötü konumlandırılmış trafik ışıkları ve üzerinize doğru hızla gelen araçların arasında yapılması gereken ani dönüşlerle dolu, karman çorman bir labirenttir. Üstelik, devasa ve hayli dikkat dağıtıcı dijital reklam panoları nedeniyle bir tür turistik cazibe merkezi de sayılır; yoldan geçenlerin gözlerini kör etmeyi amaçladığını uzun zamandır düşündüğüm bu sistem, bana kalırsa pasif agresif bir nüfus kontrol yöntemi niyetine tasarlanmış olmalı. Elde taşıdığım koca ahşap şapkalığın sivri uçlarıyla yaşlı bir kadını devirme tehlikesinden kaçınmaya çalışırken, neredeyse başka bir beyefendiyi yere serecektim. Üstelik bu esnada, ellerinde kameralarla dolanan bir grup genç tarafından tuzağa düşürüldüm. Muhtemelen bu gençler, çırpınışlarımın görsel kanıtlarını hâlâ arşivlerinde bir yerlerde saklıyorlar. Kitapçılık yolculuğumun henüz ilk demlerinde olduğumdan, takım elbise giyme yanılsamasını üzerimden atamamıştım; bu yüzden de dünyanın en yoğun trafik düğümlerinden birinde, yüzüme çarpan bir kravatla, devasa bir ahşap üç dişli mızrağı sürüklerken buldum kendimi. Ve bu sahne, giderek büyüyen bir turist kalabalığının meraklı bakışları eşliğinde, bir kraliçe arının etrafında toplanmış kovanı andıran bir atmosferde cereyan etti.

Shaftesbury Caddesi'nin arka sokaklarına, yani eşcinsel mahallesinin kulis girişleriyle kesiştiği o dar geçitlere sığınarak, peşimdeki meraklı turist kalabalığını nihayet atlatmayı başardım. Çevrede yaşanan tuhaflıklar, taşıdığım devasa askılığın yarattığı absürtlüğü gölgede bırakınca,

üzerimdeki dikkat de yavaş yavaş dağıldı. Tempolu yürüyüşün ve insan hayatını tehlikeye atan başka bir yolun üzerinden âdeta sırıkla atlayarak geçmemin ardından kendimi doğru sokakta buldum. British Museum'a* sadece birkaç adım mesafedeydim. Burası bizim sokağımıza kıyasla daha gürültülüydü ama dürüst olmak gerekirse başka herhangi bir sokağın Sackville Sokağı'nın büyüleyici rehavetini taklit etmesi zaten imkânsızdı.

Londra'daki eski kitapçılardan herhangi birini, tabelalarının tarzından, üzerindeki yazıları bile okumadan tanıyabilirsiniz. Genellikle duvara yapıştırılmış ya da süslü, oymalı metal bir kolun ucundan sarkan boyalı ahşap bir levhaları olur ve hepsi aynı yazı tipini kullanıyor gibidir. Üstelik tuhaf bir biçimde, kitabevlerinin çoğu birbirlerinden bağımsız olarak yeşil ve altın rengini kendilerine uygun bulmuştur, bu yüzden insanlar sık sık bir kitabevine girip tamamen başka bir işletmeyle karıştırdıklarını fark ederler. Jarndyce bu konuda masraftan kaçınmamış; tabelaları duvarlara yayılmış, ayrıca yoldan geçenleri çekmek için yukarı doğru çıkıntı yapıyor. Gerçekten de çok çekici bir dükkân ama küçük, cadde seviyesindeki dar pencerelere dizilmiş kitaplar yüzünden içeriyi pek göremedim. Perişan halime rağmen, içimde bir umut filizlendi ve talihsiz şapkalığı alıp büyük kırmızı kapıya sürükledim, içeri girecek bir yol arıyordum. Kapı ne nazik bir itişle ne de sert bir dürtmeyle açıldı. Büyük metal tokmağı birkaç kez tıklattım ancak bir yanıt gelmedi. Eyvah.

Dükkânın önündeki büyük taş basamakta oturup bir süre bekledikten sonra, şapkalığı Sotheran's'a geri götürmeyeceğime karar verdim. Kısa bir zayıflık anında onu bir çalılığa saklayıp kaçmayı düşündüm ama James'in suçumu anlayıp

* Ya da buralarda sıkça duyduğum adıyla, Delil Dolabı.

beni geri göndereceğinden korktum. Sonunda, kimsenin dikkatini çekemeyince, geldiğim yönden geri dönmeye başladım. Yanından geçtiğim bir sonraki dükkân, eski paralar ve diğer koleksiyon parçalarıyla ilgileniyor gibiydi; kafamı kapıdan uzatıp Jarndyce'ın kapalı olup olmadığını biliyorlar mı, diye sordum.

Madeni para dükkânındaki tezgâhtar kadın, anaç bir havaya sahipti ya da belki de çaresizliğimle ona böyle bir anlam yükledim. Daha derdimi kekelerken, kadın yüksek sesle ve büyük bir bezginlikle sövüp eline bir süpürge aldı. İçten bir gülümsemeyle takip etmemi söyledi ve arkasında beni de sürükleyerek sokağa çıktı. Gitsem ve başka bir gün geri dönsem daha iyi olabileceğini nazikçe söylemeye çalıştım ama dinlemeye hiç niyeti yoktu. Büyük kırmızı kapıyı süpürgesiyle tıklatıp, içeriden birilerinin açması için bağırdı ve bir kedinin fare deliğine baktığı gibi pencerelere eğilerek içeriyi gözlemeye başladı. Sokaktan geçenler, madeni para dükkânından gelen bu hanımefendinin, kitapçının kapısını bir haciz memuru ya da ölüm meleği gibi defalarca tıklatmasını izlerken, yer yarılsa da içine girsem, diye dilemeye başladım. Tüm bu çaba, devasa kapının hafifçe açılmasıyla sonuca ulaştı. Aralıktan, huysuz bir yüzün küçük bir parçası görünüyordu. Ortamın havasını değiştirmek istercesine hafifçe öksürdüm ve şapkalığı uzattım. Askılık, şaşkınlık ve kafa karışıklığı karışımı bir ifadeyle alındı, ardından mırıldanılan bir teşekkürle kapı yüzüme kapandı. Madeni para dükkânından gelen kadın bana büyük, içten bir gülümsemeyle döndü ve tamamen masum bir sesle dükkân öğlene kadar açılmıyorken, bir şapkalığı sabah sabah iade etmenin neden bu kadar önemli olduğunu sordu.

31
Müzayedeler

Müzayede evinin bodrum katında, pahalı halıları çamura bulamanın verdiği mahcubiyetle dikiliyordum. Ticari gösterişin aptalca bir örneğine benzeyen silindir şapkalı kapıcı tarafından sonunda içeri alınmıştım. Ancak bu, ziyaretime dair hiç de kısa olmayan bir sorguya maruz kaldıktan sonra gerçekleşmişti. Şunu fark etmeden edemedim: Kapıcı, pahalı takılar takıştırmış hanımefendiyi ya da meşgul görünen kravatlı beyefendiyi durdurmamıştı. Sanırım kapıcının derdi, sırtımdaki örgü hırkaydı.

Satışlardan birinden bir kitap almıştık ve onu teslim almak için beni göndermişlerdi. Kapıcıyla yaşanan tartışmanın ardından bile daha önce pahalı bir müzayede evinden bir şey teslim almaya yollanmamış birinin özgüveniyle içeri süzüldüm. İç mekân, yararsız tabelalar ve hoşnutsuzluk temasının hâkim olduğu loş aydınlatmayla bir labirenti andırıyordu. İkinci dairesel merdivende kaybolup neredeyse tekinsiz derecede gerçekçi heykellerin açık artırmasına daldım ama yirmi beş dakikanın ardından, sonunda doğru kontuarı bulmuştum.

Tezgâhın arkasında, sabahın köründen beri ağır şeyler kaldırdığı ve artık hiçbir şey kaldırmak istemediği her halinden belli olan, Litvanya aksanlı, yorgun görünümlü bir adam duruyordu. O tavrı sayesinde, müzayede evinin içinde şimdiye kadar karşılaştığım en sempatik insan olmayı başarmıştı. Neden orada olduğumu anlatmaya başladım ama adam sözümü yarıda keserek kitabı teslim alabilmem için bana özel numaralı bir anahtar verilmesi gerektiğini, bunun da ancak müzayede evinin diğer tarafında, bodrum katındaki bir masadan temin edilebileceğini bildirdi.

Homurdanarak eşyalarımı toparladım ve dolambaçlı koridorlardan geçip tekrar yola koyuldum. Şüphe uyandıran

müzayede salonunun yanından geçtim, öfkeli kapı görevlisine el salladım, korkunç bir vazoyu tekerlekli bir taşıma arabasıyla götüren iki kadınla çarpıştım ve sonunda bodrum kata indim. Yarı karanlıkta, camla çevrili güvenlik kabininde tek başına oturan biri vardı. Kabin, en az dört kişiyi rahatça barındırabilecek genişlikteydi ve muhtemelen bir koçbaşı dışında her şeye karşı dayanıklıydı. İçeride, yüzünde madeni paranın arkasına kazınmaya uygun bir ihtişamla oturan kadın, beni görmezden gelmek için elinden geleni yapıyordu. Ancak önündeki küçük zile bastığımda lütfedip varlığımı kabul etti.

Kadına önceden hazırlandığım buruk gülümsemeyle baktım ve belgelerimi ortaya koyarak burada bulunma sebebimi açıkladım.

Kadın isteksizce başını salladı ve kâğıtlarını önünde ağır ağır karıştırmaya başladı. Boş odada bir saat kadar bekledim. Nihayet bir karara vardı: "Çok üzgünüm ama yetkili alıcılar listesinde yoksunuz."

Afallamıştım. "Pekâlâ, bu kitabı teslim almam gerekiyor. Listeye nasıl dahil olabilirim?"

Kadın dişlerini gösteren bir gülümsemeyle yanıtladı: "Şirketinizin zaten yetkili alıcı listesi var. Bu formu imzalamak için o listedeki birinden imza almanız gerekecek."

Yetkilendirme listesini inceledim. "Üzgünüm ama burada bir yanlışlık var," diye kekeledim. "Bu listedeki kişilerin hiçbiri artık hayatta değil."

Yüzünden aynı derecede anlaşılmaz çeşit çeşit ifade geçtikten sonra kadın, nasıl bir duruş sergileyeceğine karar verdi: "Yetkilendirilmiş isimleri değiştirebilirsiniz," dedi, yavaşça ama artan bir özgüvenle, "eğer listedeki kişilerden birinin imzasını alırsanız."

"Hanımefendi," diye tekrarladım, "ölüler. Bu listedeki kimse bir şey imzalayamaz."

Birbirimize baktık. Gitmeyi reddettim ve kendimi kitabı almak için uzun bir mücadele vermeye hazırladım. Elbette, diye düşündüm, sistem böyle işlemiyor olmalı. Muhtemelen kuralları yanlış anlamıştı. Başka birisiyle konuşmayı talep ettim. Büyük bir hataydı zira arkadan aynı derecede haşin bir başka kadın aniden belirdi ve en baştan başlamaya koyuldu.

"Ah, sorunu anlıyorum," dedi, kirli bir bezle gözlüğünü temizlerken. "Evet, yetkilendirilmiş isimlerin hepsi vefat etmiş."

Dişlerimi sıktım. "Evet," dedim. "Ama kitabı teslim almam gerekiyor."

Yine uzun bir duraksama oldu. Kadın birkaç kez yavaşça gözlerini kırptı. "Ah, pek kötü," dedi. Kafasını salladı ve belgelerimi geri iterek, "Devam edebilmek için onlardan birinin imzasına gerçekten ihtiyacımız var," dedi. Sonra aklına harika bir fikir gelmiş gibi yüzü aydınlandı. "Başka birini çağırayım, bekleyin."

İki süpervizör, bir yönetici ve yedi dahili telefon görüşmesinin ardından, bir grup şaşkın personel tek kulübenin içine toplanmıştı. Ana görevli, dostane tavrını yarım saat içinde tamamen kaybetti; diğerleriyse müzayede evindeki başka bir işten kaçıyormuş gibi görünüyordu. Sorun, gelen her yeni kişiyle baştan sona yeniden açıklandı. Saat altıda, üzgün olduklarını ama müzayede evini kapatmaları gerektiğini söylediler. Oradan kitap elimde ayrılamadım.

32

York

Eğer tüm yollar Roma'ya çıkıyorsa İngiliz kitapçılığı da eninde sonunda sizi York'a geri götürür. İngiliz tarihine dair pek iyi bilinen bir incelik, bu tuhaflığı açıklıyordur eminim. Her şekilde, eski kitapçılık dünyasının ulusal merkezi York'tadır

(ya da bizzat York'tur). York, ülkedeki nadir kitapçıların ezici çoğunluğunu barındırır. Her yıl Londra'dakilerle boy ölçüşen, hatta belki onları geçen kitap fuarlarına evsahipliği yapar ve birçok kitapçı için burası, eski dünyanın havasını soluyarak hac görevini yerine getirdikleri bir durak gibidir. York, antikacılığın gerçek estetiğini kucaklamış bir şehirdir, hatta Londra'dan bile daha fazla; kıvrımlı sokakları ve gıcırdayan eski dükkân cephelerini hâlâ koruyarak, Londra'nın yerine iş hanları dikmeye bayıldığı bu yapılara sahip çıkmıştır. Bir keresinde, kitapçılar arasında çok popüler olduğu söylenen, "Titreyen Delilik Evi" adlı bir yeraltı barına zorla sürüklenmiştim. Bu bar, her yanını dolduran binlerce doldurulmuş hayvan başıyla çevriliydi. Üstelik öyle ustalıkla gizlenmişti ki eğer daha önce orada olduğunu bilmiyorsanız rastlamanız neredeyse imkânsızdı. Müşterilerden, haciz memurlarından ya da avukatlardan kaçınmaya çalışan bir kitapçı için mükemmel bir sığınaktı. Sotheran's'ın da bu yaklaşımı benimsemesi gerektiğini yıllardır savunuyorum; bir grup maceraperest mimarı toplayıp girişimizi devasa kaya yığınlarının ardında gizleyebilir ya da vestiyerimizi terk edilmiş bir inşaat alanı gibi gösterebiliriz, diye düşünüyorum.* Ama konu nerelere gitti, ben yine dağıldım.

Böylece, Eski Kitapçılar Birliği'nin çıraklığımı kısmen finanse ettiğini hatırlayarak, her yıl York'ta düzenlenen nadir kitap seminerine katılmamın pek hoş olacağına karar verildi. Bu seminer, kitapçılık mesleğine daha fazla insan çekmek amacıyla yakın zamanda başlatılmış bir girişimdi; daha da önemlisi, kim bedava sandviçe hayır diyebilirdi ki? Kitapçılar, münzevi tabiatları gereği genellikle bir odada toplanıp ders dinlemekten hoşlanmazlar ancak konu kendi spesifik

* Douglas Adams ruhuna uygun olarak, müşterileri caydırmak için masamın yanına bir "DİKKAT LEOPAR VAR" tabelası koymayı uzun zamandır arzuluyorum.

ilgi alanlarını saatlerce heyecanla tartışma fırsatına geldiğinde, bu tür etkinliklere kayıtsız kalmaları pek mümkün olmaz. York'a daha önce hiç gitmemiştim ama konaklama ve yemeği Sotheran's karşılayacaktı, üstelik birkaç gün kitabevinin hengâmesinden uzak kalacağım için bunu küçük bir tatil gibi değerlendirmeye karar verdim. Evelyn'in hafif bir tedirginlik içinde uzattığı şirket kartını aldım ve söylendiği gibi kendime bir oda tuttum.*

Otel seçimimde tutumlu davranmaya çalıştım, işte bu yüzden kendimi York'un ücra bir köşesinde, yaşlı bir kadının evinin arkasındaki minik, kutu gibi bir odada sıkışmış halde buldum. Oda, tanımlanması zor bir şekilde kahverengi kokuyordu ve (bu detay çok önemli) gitmem gereken yerle en ufak bir ilgisi yoktu. Eğer çoktan fark etmediyseniz gezileri planlama konusunda ne kadar kötü olduğum şu noktada iyice netleşmiş olmalı. Yan odada kimin kaldığını hiçbir zaman görmedim ancak geceleri duyduğum tıslamalar ve sürtünme seslerinden, bir semenderle aynı çatı altında kaldığımı varsaymak zorunda kaldım. Odayı kiraladığım yaşlı kadın, nakit ödeme yapanlar için kahvaltı servisi sunduğunu belirtti fakat mutfağa göz ucuyla bakar bakmaz aç kalmanın ölümden daha iyi bir seçenek olduğuna karar verdim. Beni sadece "kitapçı mevsimi" hakkında acı bir yakınmada bulunacak kadar muhatap aldı (bu diyaloğu uzatma konusunda hiçbir teşvikim yoktu), dolayısıyla aceleyle oradan tüydüm.

Kahvaltıyı pas geçmem iyi olmuştu çünkü sabah oldukça erken çıkmam gerekiyordu. Haritaya baktığımda, etrafı geze

* Bugüne dek şirket kredi kartını kullanma ayrıcalığı bana ancak nadiren tanındı. Bana bu kadar denetimsiz ve ani harcama gücü vermek konusunda genel bir isteksizlik var gibi görünüyor. Sanırım asıl endişeleri, tüm parayı tuhaf, satılamaz kitaplara harcayacağım ihtimali. Bu düşünceyi bir yanım hakaret kabul ediyor, diğer yanım ise tamamen anlayışla karşılıyor çünkü dürüst olmak gerekirse yapacağım şey tam da bu olurdu.

geze yapmayı planladığım yürüyüşün, hafif tempolu bir koşuya dönüşmesi gerektiğini fark ettim. Eski bir demiryolu köprüsünü* tırmanırken hafif bir déjà vu hissettim. Ama nihayet, utanç terleriyle sırılsıklam bir halde, sınıfın arka tarafında bir koltuk kapıp defterimi çıkarmayı başardım.

Gençlik yıllarımda pek parlak bir öğrenci olduğumu söyleyemem. Bunun birçok sebebi vardı; otoriteye karşı refleksif bir direnişim olduğu doğrudur ama asıl mesele, ergenlik çağımda ortaya çıkan narkolepsimdi. Sessiz, sakin bir ortamda, mesela iyi niyetli bir kitapçının loş bir odada saatlerce huzurlu şeylerden bahsettiği anlarda, zihnim bulanır, uykuya dalardım. İskoçya yolunun yarısına kadar kendimi sürüklemenin heyecanı içinde bu önemli detay tamamen aklımdan çıkmıştı ve ancak ilk ders sırasında –referans kitaplarıyla ilgili pek faydalı bir şeyler anlatılıyordu ama ben hepsini kaçırmaya mahkûmdum– uyuklamaya başlayınca hatırladım.

Sınıfın arkasında haksız bir şekilde kazandığım şekerleme fırsatını değerlendirirken, sağımda ve solumda, hevesli nadir kitap öğrencileri notlar alıyordu. İlginç bir insan topluluğu vardı – gerçi nadir kitap seminerinde başka ne tür insanlarla karşılaşmayı bekleyebilirdiniz ki? Otuz kişiden fazlasını alamayacak bir odada, bu işi yapmak isteyen insanların tuhaf çeşitliliği garip bir şekilde motive ediciydi. Bir yanda, zamanını doldurmak için bir uğraş arayan, baykuşa benzer bakışlarıyla emekli bir yargıç vardı. Bu kişi sık sık eğitmenlere öyle bir bakış atıyordu ki sanki o anda ders anlatan kişinin iç organlarını söküp çıkarabilecek kadar tehditkârdı. Önümde, yüksek

* Eğer İngiltere'de nadir kitaplarla ilgili bir kariyer yapmayı düşünüyorsanız, sizi uyarmak zorundayım: Kullanılmayan demiryolu köprülerinde anormal derecede vakit geçireceksiniz. Kitap koleksiyonerleri ve sahafların neden bu tür yerlerde kümelenme eğiliminde olduğunu kesin olarak bilmiyorum, ancak sağlam bir çift ayakkabı edinmeniz şiddetle tavsiye edilir. Ayrıca, paslı metalin üzerinde kıvrılarak uzanan uçurumların aniden önünüze çıkmasından korkuyorsanız en iyisi bu işi şimdiden unutmanız.

segment bir kitabevinden geldikleri her hallerinden belli, abartılı derecede şık giyinmiş genç kitapçılar, şimdiden kendi arkadaş gruplarını oluşturmuşlardı. Ama diğer yanımda devasa, dövmeli bir Galli, üç kitapçının sığacağı kadar yer kaplıyordu. Benim sık sık uyuklamamı, anarşik bir başkaldırı ifadesi olarak yorumladı. Kahrolsun sistem, falan filan. Hızla ve isteksizce, onun korkunç sevgi çemberine dahil edildim. Ders aralarında bana kırsal bir kitapçı olarak bu sektörde tutunmanın kurnaz yollarını anlatmaya başladı. İşte tam bu noktada bir şey söylemeliydim ama dar kesim gömleklere zaafım var; bu yüzden adamın beni başına buyruk bir asi sanmasına izin verdim. O da bir yandan, bir kol dolusu kitap taşırken arabada nasıl düz kontak yapılacağını detaylıca anlatıyordu.

Dersler gün boyunca devam etti, her defasında farklı bir kitapçının kendi özel ilgi alanı hakkında konuşmasını dinledik. Bazıları doğuştan öğretmenlerdi, rahat ve kendinden emin tavırlarla anlatıyorlardı. Diğerleriyse belli ki zorla getirilmişlerdi, hafifçe büyümüş gözlerle, esrarengiz bir tehdidi savuşturuyormuşçasına titrek konuşuyorlardı. Bir adam ara sıra konuştuklarını tamamen kesip kapıya doğru hasretle bakıyordu, ta ki birisi onu devam etmesi için uyarana kadar. Ders aralarında, nadir kitapçı topluluğunun her yıl bu kurs için "hasat edildiğini" öğrendim; çeşitli iyilikler ve eski borçlar ödeniyor, insanları gelip bilgi paylaşmaya teşvik etmek için kurnazca planlar yapılıyordu. Her ne kadar bazıları dışarıdan gönülsüz görünse de fısıltılar ve kenarda yapılan konuşmalar, kitapçılar arasında köklü bir korkunun kol gezdiğini açıkça ortaya koyuyordu: Eğer taze kan bulunamaz ve bu mesleğe zerk edilmezse nadir kitapçılık geleneği yavaş yavaş ölüp gidecekti. İşte bu korku, sosyal normlara genellikle pek de riayet etmeyen bir grup kitapçıyı, bir odaya toplayıp kalabalığın önünde konuşmaya mecbur edebilecek kadar güçlüydü.

Bir ayracın kitaplar arasında unutulup elden ele geçmesi misali, birkaç öğrenci grubuyla sohbet ettim ve eğer eğitmenler bu konuşmaları duysaydı bence daha az endişelenirlerdi. Kitapseverlerde, özellikle eski kitaplarla uğraşanlarda, bir tür açlık var. Pek az fırsatla, zenginlik ya da prestij vaadi olmadan böyle tuhaf bir yola girmek, sanırım mantıkla çelişkili bir ilişkiye sahip olmayı gerektiriyor. James, Sotheran's'ın mottosunun şu olması gerektiğini söylerdi: "Burada çalışmak için deli olmanız şart değil ancak kesinlikle faydasını görürsünüz." Bana göre, nadir kitapçılık işine girecek kadar garip insanlar her zaman olacak. Dükkânların kapandığı ve yaşlı kitapçıların giderek içine kapanan iş modelleri geliştirdiği bu dönemde asıl önemli olan, kitapçıların bilgilerini aktarmak için York seminerleri gibi yollar bulması. Bana kalırsa, gerisi kendiliğinden hallolur.

33

Üç Boyutlu Tetris

Kitapçılık materyallerimi tren yolculuğu boyunca incelemek için bol bol vaktim vardı, zira bir kitapçı için trenle bir yerlere savrulmak âdeta mesleğin yazılmamış kurallarından biridir. Bu kez yolum banliyödeki bir malikâneye düşmüştü; ara sıra bizden alışveriş yapan bir müşterimiz, koleksiyonunu elden çıkarmak istediğini söylemişti. Acelenin sebebi belliydi: Rebekah'nın oraya çoktan varmış olduğundan emindim.

Rebekah'yı işe almamızın sebebi –o dönemde düşündüğüm kadarıyla– Edebiyat bölümünün oldukça geniş bir alan olması ve bu hacmi yönetmek için birden fazla kitapçı gerekmesiydi. Ancak zamanla fark ettim ki bu iş ya birden fazla kitapçıyla yapılır ya da tek Rebekah'yla. Görüşme sırasında neler konuşulduğunu tahmin edemiyorum ama kimse

Rebekah'nın işe başlamasıyla nelerin devreye gireceğini önceden kestiremezdi. Rebekah'nın olayı, çok çalışmasıydı. Göreve başlayalı bir hafta bile olmadan, Andrew'nun yirmi yıl uğraşıp tamamlayamadığı kataloglama işini bitirmişti. Üstelik, bu görev benim de elime geçmişti ve neredeyse bir on yıl boyunca da ben görmezden gelmiştim. İşi Rebekah'ya devrederken, zeki bir hamle yaptığımı düşünüp rahatlamıştım; ama o, işi aynı gün tamamladı. Temel farkımız şu: Benim bu mesleğe karşı mesafeli tahammülüme karşılık, Rebekah gerçekten kitapçılığı *seviyor* gibi. Bir araya gelince, gayet dengeli bir ekip oluşturuyoruz.

Kitapçıların büyük koleksiyonları çiftler halinde ele alması alışılmadık bir şey değil; ama Rebekah ve ben, özellikle edebiyat alanında çalıştığımız için bu tür görevlerde epey deneyimliyiz. Bazen bir koleksiyon, tek kitapçının altından kalkamayacağı kadar büyüktür. Ya da telefonda biriyle konuşurken, ses tonlarından sizi büyülü çatal bıçak takımlarıyla donatılmış bir kaleye kilitleyeceklerini hisseder ve bir yoldaşa ihtiyaç duyarsınız. Her halükârda, bir partnerle çalışmak güzeldir; konuşacak, fikir danışacak biri olur yanınızda. Bir de elbette, iç karartıcı derecede trajik kitapların yasını birlikte tutarsınız.

Rebekah ile ziyaret ettiğimiz ev, mütevazı bir şekilde döşenmişti ve evin beyefendisi bizi çayla karşıladı. (Kitaplarını satmak isteyenlere not: Kitapçınızın iyi bir ruh halinde –daha da iyisi, satın alma havasında– olmasını istiyorsanız ona çay ikram etmek şarttır.) Çay eşliğinde kitapları üzerine sohbet ettik ve dakikalar saatleri kovalayınca, bizi kütüphaneye götürüp götürmeyeceğini merak etmeye başladım. Rebekah'nın elinde bir not defteri vardı; takdire şayan bir hareketti çünkü bende not defterine en yakın şey, karalamalar yaptığım bir defterdir. Ama o karalamalar genelde konuşulanlara dikkat ediyormuşum gibi davranmak için yapılır.

Evsahibi, bahaneleri sonunda tükenince, bizi bir duvarı kitaplarla dolu bir odaya götürdü. Eşinin küçük bir eve taşınmak için bu kitaplardan kurtulmasını istediğini üzgün üzgün anlattı. Ancak bu fikre pek sıcak bakmadığı çok belliydi. Bizi başka odalara da götürdü, her birinde giderek daha da düzensiz sıralanmış kitaplarla dolu raflar vardı. Bazı odalar o kadar doluydu ki kapı çerçevesi bile kitaplarla dolmuştu. Sanki adam odadan çıkarken geri geri yürümüş, aralıkları kitaplarla doldurmuştu; tam anlamıyla üç boyutlu bir *Tetris* oyunu gibi. Yığınların üzerinden atlarken, kitapları devirip bir çığa yol açmamaya çalıştım; sabrım gittikçe daha fazla sınanıyordu.

Dört saatlik çalışmanın ardından, sadece bir odadaki bir kitaplıkla işimizi bitirebildik. Bazı ciltleri seçip kitabevine götürmek üzere ayırmıştık. Başta suratını asmış görünüyordu; ama diğer odalardaki kitapları inceleyecek vaktimiz kalmadığını fark edince neşelendi. Bizi apar topar evden uğurladı, yeniden gelerek kalan kitaplara bakabileceğimize dair söz verdi.

Aldığımız kitaplar için kendisine ödeme yaptıktan sonra, onu tekrar aradık; fakat bizi bir daha asla davet etmedi.

34

Zindan Yolculuğu

Sotheran's'ta çalışmaya başlayalı bir yıl kadar olmuştu ki Diğer Mahzenler'den haberdar oldum. O vakte dek, bu mahzenler melun James'in hükmü altındaydı; kendisi kitabevinin tüm sırlarını bilen ve bunların sessiz bekçiliğini üstlenen biriydi. Ancak, nihayetinde, gıcırdayan dizlere sahip olmayan birinin içerideki bazı eşyaları taşımaya ihtiyaç duyulmasıyla ben de King's Cross'taki Diğer Mahzenler'in sırlı dünyasına adım attım. Açıkça belirtildiği üzere: Diğer Mahzenler

hafife alınacak bir mesele değildi. Boş yere kurcalanmamalı, gelişigüzel bir merakla el sürülmemeliydi. Mahzenler başka bir periler diyarıydı ve James, bu yeraltı sarayının kıskanç Erlkönig'iydi.* Garip bir şekilde, kimsenin bu mahzenlere pek bir ilgisi yoktu; sadece James'e önemli bir eşyayı kaybolup gitmeden önce geri getirme emri verildiğinde hatırlanırlardı.

Tarihin kayıtlarına göre, eski ve uzak yirminci yüzyılın bir noktasında, Sotheran's mimari kitaplar satan ve yavaş yavaş gözden düşen Weinreb'i satın almanın mükemmel bir fikir olduğuna karar vermişti. Bu, özellikle itibarlı bir kitapçının emekli olmaya karar verdiği durumlarda, pek de nadir rastlanan bir durum değildi. Ancak Sotheran's, bu kararla birlikte Weinreb'in tüm stokunu devralmayı kabul etmişti. Tüm stoku. Şimdiye dek fark ettiğiniz üzere, saygın bir antikacı kitapçının kariyerinin sonunda epeyce gereksizlik, ıvır zıvır ve gariplik biriktirdiğini düşünürseniz Sotheran's'ın bu anlaşma için ne kadar ileri gittiğini anlayabilirsiniz. Şüphesiz, Weinreb şu an mezarında kahkahalara boğuluyordur. Dönemin Sotheran's çalışanları, Weinreb'in işe yaramaz kitaplarının bir yerlerde, uzak mahzenlerde saklanabileceğini ve kimsenin onlarca yıl boyunca fark etmeyeceğini düşünmüşler muhtemelen. Görünüşe bakılırsa böyle düşünmekte sonuna kadar haklılardı. Weinreb'in değerli kitapları stoktan çıkarılıp satıldıktan sonra, geriye kalanlar Diğer Mahzenler'e gönderilmiş ve orada ebedi bir azap içinde unutulmaya terk edilmişti. Mahzenlerde bir zamanlar ne kadar soylu bir kitap topluluğu bulunmuş olursa olsun, Weinreb'in artıklarındaki devasa mimari ansiklopediler bu soyluluğu boğmuştu. O zamandan beri, endüstriyel makinelerle yapılan çeşitli girişimlere rağmen, Diğer Mahzenler kitabevi zemininden sürgün edilen her şeyin karmaşık bir deposu haline gelmişti. Bir

* Goethe'nin "Der Erlkönig" şiirindeki peri kral. (*e.n.*)

kitap için bu mahzenlere sürgün edilmek neredeyse bir ölüm fermanı demekti.

Yine de bazen, yıllar önce unutulmuş ve asla satmaz denilen bir kitabın mahzenlerden çıkarılması gerekir. Böyle durumlarda, birinin karanlığa doğru o tatsız yolculuğa çıkması gerekir. West End sokakları malum, Diğer Mahzenler'e birkaç farklı yoldan ulaşabilirsiniz. Bana sorarsanız en hızlı yol, Soho'nun eşcinsel mahallesinden hızla geçip bir tiyatronun arkasındaki restoranın terk edilmiş mal kabul alanına çıkmaktır. Fakat Chris karanlık bir parkın içinden dolanmayı tercih eder, cilacı Stephen ise her seferinde kaybolduğum eski dükkân cephelerinin sıralandığı bir rotayı takip etmeyi sever. Georg her defasında rotasını değiştirir ve her ne kadar oraya gittiğini hiç görmesem de Rebekah'nın mümkün olan en uzun yolu seçtiğine bahse girerim zira yürümeye olan düşkünlüğü sınır tanımaz görünüyor. James bazen oraya King's Cross Mahzenleri derdi ki bu inanılmaz derecede yanıltıcıydı çünkü bu mahzenler King's Cross'un yakınından bile geçmiyordu. Eğer şimdiden kafanız karıştıysa demek ki olayı doğru takip ediyorsunuz. Teoride oraya arabayla da gidebilirsiniz ancak gitmemelisiniz yoksa kendinizi Londra'nın meşhur tek yönlü sokak labirentinde mahsur kalmış, bedeni kuruyup kabuğa dönmüş bir figür olarak bulabilirsiniz.

O tuhaf, terk edilmiş sokağa vardığınızda, yıllar önce Londra'nın sosyal konut hamlelerinden biri sırasında inşa edilmiş bir apartman blokunu bulmanız gerekecek. Dışarıdan bakınca terk edilmiş görünüyor ama aslında tam olarak öyle değil. Doğru anahtarınız varsa dış kapıları geçip soluk taşlarla döşenmiş kasvetli bir giriş holüne girebilirsiniz; duvarlarında solmuş, harfleri soyulmuş DİKKAT! HIRSIZ VAR! tabelaları hâlâ duruyor. Orada hâlâ insanların yaşadığını varsayıyorum çünkü biri bitkilere büyük özen gösteriyor. Zaman zaman yukarıdaki dairelerden gıcırdamalar duyulur.

Eğer yeterince uzun süre beklerseniz başınızın üzerinden süzülerek geçen bir apartman sakinini ve muazzam orantısız gölgesini görebilirsiniz.

Mahzenlere inmek isteyen kişinin önce aşağıya açılan kapıyı bulması gerekir: İskelete benzeyen kara bir parmaklık, hafifçe bozulmuş bir asma kilitle mühürlenmiş.* Hileyi biliyorsanız pek güven vermeyen bir anahtarla kilidi açıp parmaklığı yerinden çıkarabilirsiniz. Kapıyı ardından açık bırakmamanız gerektiğini de aklınızda tutmalısınız zira bilinmeyen biri her daim pusuda bekler ve siz aşağıdayken kapıyı arkanızdan kilitleyebilir. Şunu söyleyeyim: Asma kilidi içeriden açmak çok daha zordur. Neyse ki ellerim mahirdir, yoksa hâlâ orada mahsur kalmış olabilirdim. Merdivenler taştan bir spiral gibi karanlığa kıvrılır. Aydınlatması yoktur, fakat eğer mahzenlere inmeyi akıl ettiğiniz saat gün ışığına denk geldiyse solgun gri ışık ilk birkaç adımı aydınlatır ve gözü pek kitapçının yönünü bulmasına yardımcı olur. Aşağıya vardığınızda, ıskartaya çıkarılmış, hangi amaca hizmet ettiği bilinmeyen aletlerle dolu bir oyuk ve oradan geçen, üstü açık bir koridora bağlanan bir yeraltı geçidi ile karşılaşırsınız. Orası genellikle nemlidir; ya bir sızıntı ya da tıkanmış bir drenaj, zemini bayat bir su birikintisiyle kaplamış, tuğlaları küf ve rutubete boğmuştur. Bazen bu su birikintisi rengarenk oluverir. Nedenini hiç bilmiyorum. Koridor boyunca, sıvası dökülmüş koyu mavi boyayla kaplı, gölgeli pencereler ve kapılar eşit aralıklarla sıralanmıştır. Bunların en sonuncusu Sotheran's mahzenine açılır. Buradaki korkutucu asma kilidi açmak için üçüncü bir anahtar gerekir.

İçeri girer girmez önce kokuyla sarsılırsınız. Onlarca yıldır üst üste istiflenmiş, hiç dokunulmamış kitapların bıraktığı keskin, neredeyse saldırgan bir koku vardır; kitapları

* Beni sık sık mahzenlere göndermelerinin sebebi, bu özel asma kilidi açabilen nadir kişilerden biri olmam. Bu işin bir püf noktası var; o da bileği tam doğru anda çevirmek.

sonradan kaldırsanız ya da rafları yerinden oynatsanız bile kaybolmaz. Diğer Mahzenler bu kokuya öylesine bulanmıştır ki asma kilidi çözüp kapıyı gıcırtıyla açtığınızda, koku yüzünüze çarpıp cüzdanınızı çalar. Yıllar boyunca burayı temizlemeye yönelik pek çok umutsuz girişimde bulunulmuşsa da birkaç hafta içinde kaos geri dönmeye meyillidir. Eskimiş kutular, lime lime olmuş cilt kapakları, karanlık bir köşeye sürüklenmiş ve yuva malzemesi niyetine kullanılmış sahipsiz illüstrasyonlar.* Her köşede, her duvarda örümcek ağları sarkar; bazıları o kadar tozla kaplanmıştır ki artık ağdan çok perdeyi ya da süslü halatları andırır. Kimbilir ne zaman, yüce gönüllü biri kitapları düzenlemek için demir raflar kurmuş. Ama yıllar içinde paslanarak ortamın tekinsiz havasına katkıda bulunmuş onlar da. Burada bir şey bulmak istiyorsanız önce ilk birkaç sıra kitaptan dikkatlice atlamanız, doğaüstü boyutlarda olabilecek örümcekleri kollamanız ve niyeti bozarak raflarda kazı yapmaya başlamanız gerekir. Tabii ki hiçbir şey etiketlenmemiştir.

Yıllar boyunca, Diğer Mahzenler'e bir başkasıyla gitme şansına pek sık erişemedim. Genellikle tek bir kitapçının halledebileceği bir iştir, tabii büyük bir kitap sevkiyatı söz konusu değilse. Bu yüzden de hayli tekinsiz bir görevdir zira odada yalnızca bir tane ışık düğmesi vardır, o da ihmal edilmiş kablolardan sarkan sönük, turuncu bir ampule bağlıdır ve son derece saldırgan, ürkütücü derecede korumacı bir örümcek tarafından korunmaktadır. Günün birinde kitap kurtlarından daha büyük bir avla ilgilenmeye karar vermesinden endişe ettiğim için onu kızdırmamaya özen gösteriyorum.

* Mahzenlerde hiç fare ya da sıçan görmedim, ki bu kadar bol yuvalama malzemesi varken şaşırtıcı bir durum. Kendi kendime iki ihtimal üzerinde duruyorum: Ya bu fareler, bolluk içinde yaşamanın rahatlığıyla toplumsal gelişimlerini bir noktaya ulaştırıp organize bir yeraltı direnişi kurdular ya da mahzenlerde, onların bile yanaşmak istemediği kötü bir şey var.

Çoğunlukla işinizi hızla bitirip bir an önce oradan sıvışmak adına el feneriyle karanlıkta bir keşif gezisine çıkarsınız. Ancak açılış telaşı ve kutular arasında mümkün olduğunca hızlı hareket etme paniği içinde, Mahzen Hanımı'nı unutuvermek işten bile değildir.

Ona Mahzen Kadını diyorum çünkü adını hatırlamıyorum ama güvenilir bir kaynaktan sonradan bildirilene göre aslında bir adı varmış. Oradaki kapılardan biri ona ait ve yanına mektupların bırakılabileceği küçük bir kutu konmuş. Söylentiye göre hep burada yaşamış ama kimse beni bundan haberdar etmeyi akıl etmemiş olacak ki onu kendi başıma keşfetmem ancak el feneriyle kutuların arasından geçmeye çalışırken gerçekleşti. Mahzenlerde duyduğum ufak kıpırtıları hep belirsiz bir doğaüstü olgu olarak geçiştirmeye alışkınım; belki bir Hışırdoz'un işi, belki de üzerinde durmaya değmeyecek kadar önemsiz bir şey. Ama gölgelerin içinden hoşnutsuz bir ses yükselip, "Sen kimsin?" diye sorduğunda, kalbim duracak gibi oldu. Havaya sıçrayarak elimdeki kitapları etrafa saçtım. O anda, şimdiye dek kendimi yalnız olduğuma inandırdığım tüm anlar zihnimde şimşek misali belirdi. Kaç kez kendi kendime duyduğum sesleri hayal ettiğimi söylemiştim? Oysa işte buradaydım ve belli ki hiç de yalnız değildim. Mantıksız görüntüler aklıma hücum etti: devasa örümcekler, kutuların içinden çıkıp sürünen yaratıklar...

Kadın, düzgün bir cevap alabilmek için sorusunu bir kez daha tekrarlamak zorunda kaldı çünkü ben hâlâ savaş ya da kaç modunda çevreme bakınıp elime geçirebileceğim bir silah arıyordum. Çok uzun boylu değildi ve burada *kendisinin* ne yaptığını bilen, fakat benim neden karşısına dikildiğimi anlayamayan bir hali vardı. "Sen kimsin?" dedi bir kez daha, bu sefer biraz daha sabırsız bir tonda. Bir şekilde cesaretimi toplayıp adımı söylemeyi başardım.

"Bu mahzen bir kitapçıya ait," dedi, beni uygunsuz bir şey yaparken yakalamış gibi. "Burası Sotheran's'ın mahzeni."

Kendimi savunma pozisyonunda buldum. "Şey... Ben orada çalışıyorum," dedim zayıf bir sesle (toza toprağa bulanmış halimle ve Sotheran's çalışanlarının ortalama yaşından yirmi yıl genç bir görüntüyle).

"Orada çalışıyorsun, öyle mi?" dedi şüpheyle. Beni dikkatle süzdü. "Seni tanımıyorum."

Bu, itiraz edemeyeceğim bir gerçekti ve etmek istesem bile zihnim o sırada başka bir yerdeydi. Daha önce buraya yalnız geldiğimde kaç kez yanından geçmiş olabilirdim ki? O zamanlar da burada mıydı? Karanlıkta, bu gizemli kadınla burun buruna geldiğim kaç an olmuştu? Mahzende öğle yemeği molası verdiğim zamanlarda bile orada mıydı? Ona da yemeğimden vermeli miydim? Bu garip karşılaşmanın görgü kuralları konusunda tamamen kaybolmuş durumdaydım.

Kadın, çaresizliğimden olsa gerek, bana acımış göründü. "Burada dikkatli olmalısın," dedi. "İçeri girerken o kilidi yanına almayı da unutmamalısın." Kapının hemen yanında paslanmış halde duran asma kilidi işaret etti. "Yoksa burada mahsur kalabilirsin. Hırsızlar dolanıyor, anlatabildim mi?" Sessizce başımı salladım, kadın bunu aramızda bir tür anlaşma olarak kabul etmiş olmalı ki kapısına yöneldi, başını sallayarak uzaklaştı. Onu etkileme şansımı kaybetmiştim. Işığa adım attığımda, bu kadının aslında yalnızca bana burada kilitli kalmamam için iyi niyetli bir tavsiye vermeye çalıştığını fark ettim.

Utanç içinde, kuyruğumu kısıp kaçarcasına kitabevine geri döndüm. En azından meslektaşlarımdan biraz destek görürüm düşüncesiyle soluğu Andrew'nun yanında aldım ve olayı nefes nefese ona anlattım. Fakat hiç etkilenmişe benzemiyordu. Bu tepkisi çok acımasızca gelmişti (olayı oldukça dramatik bir şekilde anlattığıma emindim), bu yüzden bir de James'i

denedim. Ancak James, bu tür kavramları anlamakta neden bu kadar zorlandığımı sorguladığı o meşhur bıkkın ses tonuyla, tabii ki mahzenlerde bir kadının yaşadığını bildiğini ve bir dahaki sefere ona daha kibar davranmam gerektiğini söyledi.

Birkaç ay önce, bir de Diğer Diğer Mahzen olduğunu keşfettik. Finansal kayıtlarımıza göz atarken Evelyn, nazik ama kararlı bir tavırla, aslında farkında olmadan iki ayrı mahzen için ödeme yaptığımızı hatırlattı ve ikinci mahzeni hâlâ kullanıp kullanmadığımızı merak ettiğini belirtti. Doğal olarak, kimsenin ikinci bir mahzenin varlığına dair net bir hatırası yoktu.

Böylece, anahtar arayışı başladı. Çekmeceler açıldı, anahtarlıklar incelendi. Muhtemel adaylar belirlendi ve bir keşif ekibi oluşturuldu. Kısa bir yürüyüşün ardından, şansımız yaver gitti ve anahtarlardan biri kapıyı açmayı başardı. Onlarca yıldır açılmamış bir kapı, gıcırdayarak aralandı. Odaya adım attığımızda, içerisi tozla kaplanmıştı. Yalan söyleyemem; gizli hazineler ya da en azından skandal dolu mektupların taştığı bir kutu bulmayı umuyordum. Ancak bulduğumuz şeyler şunlardı: yarısı suya batmış plastik bir leğen; korkutucu bir havaya sahip, boş birkaç portre çerçevesi ve rakip bir kitapçıya ait belgelerle dolu büyük bir dosya dolabı. Tüm bunlar, otuz yıl önce başarısızlıkla sonuçlanmış bir soygunun izlerini taşıyordu.

35

Bir Dereceye Kadar

Arkadaşlarıma ve aileme nadir kitaplar dünyasına adım atacağımı söylediğimde, muhtemelen kafalarında oluşan görüntü, benim pis, terk edilmiş mahzenlere omuz atarak dalmamı içermiyordu. Birkaç yıllık çıraklığın ardından en azından üzerimde tüvit bir ceket bekliyorlardı eminim, belki

de kendi dairemde yaşıyor olmamı. Annem, meslek seçimim konusunda çekincelerini dile getirmişti ve bir kitap yığınının altından ona karşı savunma yapmanın pek de kolay olmadığını itiraf etmeliyim. Şüphesiz, kuyruğumu kısıp eve geri dönmemden ve çatısı altında ortalığı karıştırmamdan iyidir diye düşünüyordu. Yine de benim için yaşlı bir kitapçının beş parasız hayatından bir şekilde daha büyük şeyler hayal ettiğini sanıyorum. Sorunun kökü, anneme göre, yükseköğrenim eksikliğimde yatıyordu. Ne kadar deneyim kazanırsam kazanayım, bu durum, bir kitapçıdan daha saygın bir yere, mesela bir kütüphaneye geçiş yapmamın önünde engeldi. Bu yolu takip etmememin nedenleri vardı – o zamanlar teşhis edilmemiş olan narkolepsim, zincirleme sınav "başarısızlıklarına" sebep olmuştu ve bu da hak kazandığım tüm üniversite kontenjanlarımı kaybetmeme yol açmıştı. Aynı olaylar silsilesi beni bir çıraklık programına sürüklemişti. O zamanlar yapılacak bir şey yoktu ve akademinin hayaletine arkamı dönüp bir daha bakmadan her zamanki gibi kendi kendime idare etmekten gayet memnundum.

Sotheran's'ta çalışmaya alıştığım ve neyin ne olduğunu yavaş yavaş anladığım anda, bir sonraki adımım hakkında sorular gelmeye başladı. Ve içtenlikle söylemek gerekirse bu işte pek de bir gelecek olmadığını, bu kariyer yolunun beni iskorbüt ya da başka bir şeyden ölene kadar yoksulluk içinde bırakacağını söyleyecek cesaretim yoktu.

Sorunun kökeninde bir yanlış anlama yatıyordu. Nadir kitap dünyasının dışından biri, nadir kitapçılarda edinilen deneyimin, kütüphane ya da arşiv gibi kurumsal yapılara girişte büyük bir avantaj sağlayacağını –gayet makul bir mantıkla– düşünürdü. Aptalca bir varsayım olduğunu söylemek haksızlık olur; nitekim çoğu insan, nadir kitap dünyasının her dalının kendi son derece özel ve dar kapsamlı yeterliliklerini gerektirdiğini öğrendiğinde hayrete düşer. Kitaplarla

haşır neşir olmanın yolları arasında, nadir kitapçılık belki de en az engelle karşılaşılanıdır; giriş için yüksek bir eşik yoktur, doğru düzgün bir denetimi de yoktur ve çoğu akademik kurum, eğer elinizde Kütüphanecilik Bilimi ya da Müzecilik Benzeri Entrikalar gibi bir alanda yüksek lisans diploması yoksa nadir bir kitapçıda edinilen deneyimi kömür madeninde çalışmış olmak kadar kıymetsiz görür. Bunu sohbet esnasında dile getirmek gibi bir hata yaptım ve akademiye dönmem fikri bir kez daha hortladı.

Bir yıl kadar direndim ama sonunda pes ettim ve interneti hışımla tarayarak bağımsızlığımı kaybetmeden sürdürebileceğim bir şey aramaya başladım. Arkadaşlarımdan birinden kiraladığım küçücük odayı karşılamaya bile zar zor yeten bir maaş alıyordum* ama güçlükle kazandığım bağımsızlığı kaybetmeye hiç niyetim yoktu. Bu yüzden, eğer bir eğitim alacaksam bunu Sotheran's'taki işimin üzerine eklemem gerekecekti. Ve mümkünse doğrudan işime yarayacak bir şey olmalıydı. Sanırım sorunu yavaş yavaş görmeye başlıyorsunuz: Sotheran's'a yürüme mesafesinde, esnek saatleri olan, ucuz ve nadir kitap ticaretiyle doğrudan ilgili olabilecek üniversite programlarının sayısı pek de iç açıcı değildi.

Ama *bir* tane vardı.

Bloomsbury'de, Sotheran's'a birkaç adımlık mesafede bulunan İngilizce Çalışmaları Enstitüsü, Kitap Tarihi adında bir yüksek lisans programı sunuyordu. Oldukça özgün bir programdı ve lisans diplomam olmadığı için buna hiç de uygun bir aday değildim. Bu yüzden mükemmel bir hedefti; çünkü inandırıcı bir şekilde başvuruda bulunabilir, teknik bir

* Tavanın eğimli yapısı nedeniyle dik duramadığım bir oda. Sanırım başlangıçta kömürlük gibi bir amaçla kullanılıyordu. O bölgeye uğradığımda hâlâ orada kalıyorum çünkü garip bir şekilde odaya alıştım, üstelik evsahiplerim harika yemekler yapıyor ve ben taşındığımdan beri mekân çok daha temiz.

nedenle elenebilir ve böylece herkesi elimden geleni yaptığıma ikna edebilirdim. Ancak kurnazca planımın hesaba katmadığı iki şey vardı: İlki, en olasılık dışı anlarda başarıya rast gelmek konusundaki tuhaf yeteneğim ve ikincisi, Cynthia.

Üniversiteye ulaştığımda, bırakın nezaketle reddedilmeyi, doğruca baştan savulacağımı düşünüyordum. Ve başka herhangi bir kurumda olsam muhtemelen öyle de olurdu. Ancak talih bu ya, kibarlıkla bir görüşme talep ettiğim e-posta, Cynthia'nın masasına düştü. Kendisi hâlâ kendi kurallarını yazan biri olduğundan, beni ofisine çağırdı. İşte, her şeyin kontrolden çıkmaya başladığı yer de burası oldu.

İngilizce Çalışmaları Enstitüsü, Bloomsbury'nin yeşillikler içindeki üniversite bölgesinde bulunan, art deco tarzında devasa bir Babil kulesini andıran Senate House'ta yer alır. Sonbaharın son demlerinde bile büyüleyici bir yerdir. Kapısından içeri adım attığım anda atriyumdaki sessizlik dikkatimi çekti. Her gün Sotheran's'a girerken aynısını duymaya alışmamış olsaydım sessizlik karşısında ürkebilir ya da sinebilirdim. Bu, Sotheran's'ın sessizliğiydi – kitaplarla yalnız kalmak dışında bir şey istemeyen, ancak halkla etkileşim kurmaya mahkûm âlim insanların yarattığı o garip, baskıcı atmosfer. Tam aksine, bu atmosfer bana tuhaf bir şekilde güven verdi. Referans kitapları ve "lütfen beni rahatsız etme" diye bakış atan insanlarla dolu, birbirine benzeyen odaların labirentinde dolanarak Cynthia'nın ofisini buldum. O noktaya gelene kadar, buranın bana uygun bir eğitim yeri olduğuna çoktan karar vermiştim. Açıkça belliydi ki burada ruh ikizlerimin arasındaydım.

Cynthia'yı nasıl tarif etmeli? Sanırım hakkını vermem mümkün değil. Cynthia, nadir kitaplar dünyasında sevdiğim her şeyin tek insanda vücut bulmuş haliydi ve bu yükü zarafetle taşıyordu. Akademi hakkında ne düşündüğümü gerçekten bilmiyorum ama Cynthia'yla tanışmadan önce bir

şekilde bana hep ulaşılmaz olacağına kendimi inandırmıştım. Yumuşak ama kararlı bir ses tonu, ince ama keskin bir espri anlayışı vardı; konuşurken başını hafifçe sallayışı, her şeyin içinde yalnızca onun bildiği büyük bir şaka gizliymiş hissi verirdi. Hayatta nadiren rastlanan o anlardan biri; biriyle tanıştığınızda, derin bir yakınlık hissettiğinizde oluşan o sessiz anlaşma. Benim için bu, Cynthia'nın iki temel gerçeği benim kadar iyi anladığını fark ettiğim andı: (a) her şey zahmetlidir ve (b) bazen o zahmete kesinlikle değer.

Mezuniyete ulaşmamı sağlayan o dolambaçlı süreç belki başlı başına bir anı kitabını doldurabilir ancak özetleyecek olursam, iki yılda bitirilmesi gereken bir programı dört yılda, büyük bir zahmetle tamamladım. Bu süre boyunca Cynthia, neredeyse her adımda müdahale etti; geç teslim edilen makaleleri kabul ettirdi, son dakika dersleri ayarladı ve görevlerinin çoktan sona erdiği, benim de resmen misafirlik süremi aştığım noktayı bile görmezden gelerek bana akıl hocalığı yapmaya devam etti.

Ben başarısız bir akademisyenim; bilimsel geleneklere olan pervasız ilgisizliğim, aynı zamanda beni iyi bir kitapçı yapan şeylerden biri. Yine de akşamları ve hafta sonları çalıştım. Tatillerde, müşteriler arasında kalan boşluklarda çalıştım. Hayatımda belki de ilk kez gerçekten emek verdim ve çabam karşılığını buldu. Tüm harç paramı karşılayan burs formunu sessizce önüme koyan Cynthia'ydı. Kayıt ofisini, bariz nitelik eksikliğimi göz ardı etmeye ikna edenin de o olduğuna hiç şüphem yok.* Ve nihayet, beni o bitap düşmüş, fırtınadan hırpalanmış halimle diploma çizgisine taşıyan iki fazladan yılı bana bahşettirenin de o olduğuna eminim.

* Şunu da belirtmeliyim ki Cynthia bana ekstra notlar sağlayan ya da kendi kişisel koleksiyonundan ödünç kitaplar veren tek eğitmen değildi. Genel olarak, Kitap Tarihi programının tüm akademik kadrosu, meslektaşlarımdan aşina olduğum ve bana kendimmi son derece evimde hissettiren bir tür şeytani neşeyle hareket ediyordu.

Bugün, büyük zorluklarla kazandığım bir uzmanlık nişanesi olan yüksek lisans diplomasının gururlu sahibiyim ve bu uzmanlığı Sotheran's'a geri getirirken, maaşıma tek kuruşluk bir katkısı olmayacağını gayet iyi biliyordum.

Bayağı peçeli baykuş, durumu biraz mevta ama hâlâ iş görür. Yer yer solmuş fakat ustalıkla muhafaza edilmiş. Dekoratif cam fanus fiyata dahildir.

DOĞA TARİHİ

Çeşit çeşit mahlukatı kapsayan, sıklıkla karşılaşılan türlerin ve edebi çirkinliklerin özenle derlendiği bir hayvanlar ansiklopedisi.

Doğa tarihi, içinde sürüneni, uçanı, yüzeni kapsayan, üstüne üstlük azıcık bilimle ilintisi olan her şeyi kucaklayan geniş mi geniş bir kategori. Bu noktada bizi bağışlamanız gerekecek. On yedinci yüzyıldan kalma bir tahtakurusu kitabıyla *Zamanın Kısa Tarihi* sizin için apayrı kitaplar gibi görünebilir; ama Sotheran's için bunlar, yalnızca farklı boyutta mercekler altında yazılmış aynı kitaplar.

36
Partiler

Sanılanın aksine, belki de kitapçılar hakkında çizdiğim tablo göz önüne alındığında biraz şaşırtıcı olacak ama Sotheran's, mesai saatleri sonrası düzenlenen eğlencelere hiç de yabancı değildir. Kitapçının sahipleri Güçler'i ulaşılamaz, mesafeli kişiler olarak betimlediysem burada bir düzeltme yapmalıyım, zira nadir de olsa bu kudretli kimseler partiler ve kitap tanıtımları için Sotheran's'a uğrarlar.

Bana kalırsa tanınmaya değer herkes kitapçılarda vakit geçirmeyi sever. Taraflı olabilirim ama insanın zamanını geçirebileceği daha hoş bir yer düşünemiyorum. Ferah alanları ve sessizlikleri, kitaplarla doğrudan bağlantılı olmasalar bile her tür etkinlik ve organizasyon için kitabevlerini uygun kılar. Üstelik böyle bir imkâna sahip olanların, sırf bu amaca hizmet etmek üzere sahip oldukları atmosferik nadir eserler kitapçısını kullanmaları mantıklı olmaz mı? Ben bir kitapçı sahibi olsaydım kendimi sosyalleşmeye zorlayabildiğim her an bunu yapardım.

Yüce Güçler, bu tür etkinliklerin nasıl sonuçlanacağına dair her zaman son derece iyimser bir tavır sergilerlerdi. Her defasında, kitapçı personelinden etkinlikte görev almalarını nezaketle rica ederlerdi – sanki ciddi bir hafıza kaybı yaşıyorlarmış gibi. Eğer bu kitap, sizi nadir eserler endüstrisine giren insanların nasıl kişiler olduğuna dair bir fikirle baş başa bıraktıysa bu talebe nasıl tepki verildiğini hayal edebilirsiniz: Yani, neredeyse hiç tepki verilmezdi. Herkes, etkinlik hiç olmayacakmış gibi davranır ve partiden birkaç saat öncesine kadar kimse kılını kıpırdatmazdı. Sanırım Güçler, her seferinde bu kez kitapçının hazırlıklı olacağına inanırlardı; bana göre bu oldukça yıkıcı türden bir iyimserlik.

Misafirler gelmeden önce, kitabevinin daha bariz tehditlerinden arındırılması gerekirdi ve kapsamlı bir temizlik

yapılarak bazı tehlikeli ekipmanlar ortadan kaldırılırdı. Merdivenler ve ağır kitaplar, bir misafirin üzerine düşüp canını sıkmasın diye başka yerlere taşınırdı.* Başıboş maket bıçakları çekmecelere saklanırdı. Yanlış isim etiketleri, personel arasında rasgele dağıtılırdı. Etkinliğe ve hangi etiketi kaptığıma bağlı olarak Mike veya Daisy olabilirdim. Kutular masaların altına üstünkörü gizlenirdi, bazıları tuzak kurmuşuz gibi insanların yürüyeceği yerlere taşardı.

En önemlisi, kitabevinin dört bir yanına dağılmış belirli kitaplar ve objeler özenle toparlanırdı. Eğer daha önce, gücendirmeye cüret edemeyeceğiniz bir akrabanızdan ıvır zıvır bir hediye geldiyse bu özel stratejiyi hemen tanırsınız. Misafir listesine bağlı olarak, daha önce varlığı bile bilinmeyen türlü türlü eşya gün yüzüne çıkardı; mesela yıllar önce kitabevine bağışlanmış, misafirler ya da onların aile üyeleri tarafından yazılmış kitaplar. Biri bile uzun süre dolu kalmamış devasa şampanya şişeleri. Bazı eşyaların ise gizlenmesi gerekirdi çünkü bir önceki davette unutulmuşlardı ve kimse onları bu kadar uzun süre neden sakladığımızı eski sahibiyle konuşmak zorunda kalmak istemezdi.

Böylesi bir etkinliğin telaşı içerisinde James, her zaman bir Sotheran's partisinin, insanların saat 17.00'de zarafetle süzüle süzüle geldiği, ardından 19.00'da akşam yemeği için ayrıldığı türden şık ve ölçülü bir buluşma olduğunu vurgulamayı bir görev bilirdi. Bunun onun için neden bu kadar önemli olduğunu anlamak kolaydı; çünkü bu, kitapçının etkinlik nedeniyle bir saat erken kapatılması gerektiği anlamına geliyordu ve James, karanlık mırıldanmalarından da anlaşıldığı üzere, bu duruma karşı duyduğu öfkeyi sessizce içine atıyordu.

* Yaşlı adamları tehlikeli merdivenlere çeken garip bir şey var. Basamaklı her şeyi dikkatle saklamazsanız kendinizi er ya da geç, "Bay Beekman, lütfen inin!" diye bağırırken, bir metrelik ölümcül bir düşüşün kıyısında kıkırdayan bir ihtiyar maceraperestin peşinde bulursunuz.

Saat 16.55 civarında konuklar yavaş yavaş gelmeye başlardı; tereddütle içeri adım atar, doğru yerde olup olmadıklarından emin değillermiş gibi etrafa bakınırlardı. Bir Sotheran's etkinliğine erken gelmek, insanın hayatında sadece bir kez yaptığı bir hataydı. Saat henüz 17.00 olmadığından, konuklar genellikle saatin çalmasını beklerken kitapçının içinde huzursuz huzursuz dolanırdı. Tam saat vurduğunda ise James, gelenlerin üstüne çullanarak şapkalarını çıkarmalarını ısrarla rica ederdi. Eğer kitapçılığın tek şapkalığı Jarndyce'den geri alınmışsa birileri onu görünmeyecek şekilde alt kata yerleştirmiş olur, bu da konukların şapkalığı aramak için aşağı inmelerine yol açardı. Çoğu, devasa şapkalarını bir an bile olsa bırakırlarsa bir daha göremeyeceklerinden korkarak eşyalarını sıkı sıkı tutmayı tercih ederdi ki bu korku pek de yersiz sayılmazdı.

Daha fazla misafir gelmeye başladıkça, fırsatçı ve alakasız müşteriler de içeri süzülürdü. Böyle etkinliklerde genellikle kapıda özel bir organizasyon olduğuna dair bir tabela bulunmadığından, bu durum kaçınılmaz bir sondu. Plansız gelen müşterilerin, şaşkın turistlerin ve arada bir ortaya çıkan kriptidlerin gelişi, dehşete kapılmış misafirler ve fırsat kollayan müdavimlerden oluşan keyifli bir karışım yaratırdı. Bu müdavimlerin birçoğu sadece bedava şarap ve hazır bir dinleyici kitlesi için gelirdi. Etkinlik öncesinde, diğer dünyalardan gelen olası davetsiz misafirlerin partiden haberdar olmamaları için küçük bir çaba gösterilirdi. Ancak ne yapılırsa yapılsın, bir şekilde Çıkrıkçı'nın içeri sızdığı ve Casterbridge Dükü'nü köşeye sıkıştırarak ona berbat bir bakır gravür kitabı satmaya çalıştığı görülürdü.

Tüm bunların üstüne, konuklar bir de kitapçılarla uğraşmak zorunda kalırdı. Şunu söylemek gerek: Kitapçılar kirli kişiler değildir; en azından çoğunlukla değillerdir. Ancak meslekle geçen yıllar, insanın ruhunda bir tür yıpranma

yaratır, kenarlarında belirgin bir aşınma meydana getirir ve bu, kişi *İngiliz El Sanatı Kitap Ciltleme Tarihi* kitabının içine ayraç niyetine koyulmuş, düzgün sayılabilecek bir kravat bulmayı başarmış olsa bile görünür hale gelir. Zamanla ve kitaplara maruz kaldıkça, ortalama bir antika kitapçı, bir zamanlar sahip olduğu parlak cilayı yavaş yavaş kaybeder ve geriye biraz eski püskü ama son derece sahici bir şey kalır. Bunu dolambaçlı yoldan anlatmamın sebebi, bir grup antika kitapçıyı şatafatlı bir etkinliğe evsahipliği yapmaya zorlamanın, Kraliçe'yi canavar kamyon yarışına davet etmek gibi bir şey olması; eğlenceli ama bir şekilde yakışıksız.

Yıllar geçtikçe, Güçler yavaş yavaş Sotheran's personelini bu tür etkinliklere dahil etmekten vazgeçti. Muhtemelen bu, herkes için en iyisi ama bir daha asla insanların kürk mantolarını arayıp bulmaya çalıştığı, kilitlemeden önce altına dalmaya çalıştığı bir sırada kepenkleri ağır ağır indirmenin keyfini yaşayamayacağımı düşünmek biraz hüzünlü.

37

Karmaşa

Şiddet karşısında nasıl tepki göstereceğinizi, başınıza gelene kadar bilemezsiniz. Kendi kendinize, insanlara karşı sert ve kararlı olacağınızı ya da elinizde yalnızca sivriltilmiş bir kitap ayracıyla bir davetsiz misafirin karşısına dikileceğinizi hayal edersiniz. Ama gerçekte, bir nadir kitapçıda böylesi bir durumla karşılaşmayı aklınızın ucundan bile geçirmezsiniz.

Sotheran's'ta, yalnız başına dolaşan ergenleri pek görmeyiz. Görsek bile genelde kitap aşkıyla yanan, uzun saatler boyunca yorgan altında metinlere bakmaktan gözleri bozulmuş türden ergenlerle karşılaşırız – sessiz sedasız, hayranlık dolu bakışlarla mekânı dolaşacak türden gençlerdir bunlar; flaşlı

fotoğraf çekmek ya da yüksek sesle konuşmak gibi alışkanlıkları yoktur. Yanında yetişkin bulunmaya diğer her tür çocuk, hele ki başına bela arayan tiplerse hemen göze çarpar. Öyleleri, tıpkı yetişkinler gibi, sessiz bir kitapçıya adım atıp ortalığı velveleye vermeye cesaret edemez; karşılaştıkları her kitapçının delici bakışları altında sinerler.

Bu yüzden kendimi sahte bir güvenlik hissine kaptırmıştım. Mağazayı mesken tutan tuhaf yaratıklar ve daha da tuhaf müşteriler arasında bile nadiren gerçek bir aciliyet ya da tehdit hissi oluşurdu. Gündelik yaşamın en büyük krizi, aynı kitabı iki farklı kişiye yanlışlıkla satmanızdır ve böyle durumlarda da çözüm üretmek için birkaç gününüz olur.* Bu masumane sükûnetim, bir öğleden sonra, dışarıdan gelen gürültülü kargaşayla yerle bir oldu. Yoğun İrlanda aksanlarıyla hararetle tartışan sesler, belli ki kendileri için çok kıymetli bir mesele yüzünden hayli öfkeliydi ve birbirini tartan iki boksör misali döne döne kitabevine yaklaşıyorlardı. James'in, İrlanda Kutusu'na uzandığını göz ucuyla gördüm.†

Kapı büyük bir gürültüyle açıldı ve içeriye bağrışan iki ergen daldı; her şeyin köşeli, her sesin öfkeli olduğu o çağda, yumrukların havalanacağı ânı henüz bulamamış ancak tartışmanın çoktan geri dönülemez bir noktaya, birbirlerinin annelerini aşağılamaya vardığı bir kavganın eşiğindeydiler. Döner kapıyı bir küfür kasırgasıyla geçerken, yükselen ses tonlarından yumrukların kaçınılmaz olduğu açıkça anlaşılıyordu.

İki kavgacı, genellikle insanları olduğu yerde duraklatan o sersemletici sessizlikten beklenmeyecek bir hızla sıyrıldılar.

---

* Kitabı daha çok sevdiğiniz kişiye verirsiniz.

† James'in birçok ihtimale karşı hazırlıklı olma huyu vardı, ancak özellikle İrlanda ile ilgili malzemeleri –yazarlar, haritalar ve efemera– içeren küçük bir sandık bulundurması dikkat çekiciydi. İrlanda'nın neden böyle özel bir muameleye (ya da belki de karantinaya) tabi tutulduğu bana hiçbir zaman tam açıklanmadı fakat bu sandığın beklenmedik sıklıkta kullanıma girdiğini görmek şaşırtıcıydı.

Normalde birisi böylesine avazı çıktığı kadar bağırarak içeri dalacak olsa yankılanan sessizliğin ağırlığı altında felç olurdu; ama savaş ruhu onlara güç vermişti ve doğrudan benim bulunduğum yöne ilerliyorlardı. İlk Savunma Hattı olarak rolümü bir anda, tam da giriş kapısının yolunda, merdivenlerin önündeki küçücük masamda fark ettim. O âna dek bu görevi yerine getirmemi gerektirecek bir durum olmamıştı. Ama kaderin eşiği aşarak üzerime doğru hızla yaklaştığı o saniyede, perakende sektöründe çalışmanın neleri kapsayabileceğine dair tatlı bir inkâr içinde olduğumu anladım.

Zaman dondu. Olaya müdahale etmenin mantıklı bir hareket olup olmayacağını uzun uzun düşündüm. Bu süreçte öğrendiklerimi ve meslektaşlarımın bana örnek teşkil eden davranışlarını zihnimde tarttım. Sotheran's'ın mirasını, kitapçılık mesleğinin onurlu geleneğini ve işverenime olan sorumluluklarımı düşündüm.

Kenara çekilip yol verdim, sevgili okurum. Öyle bir hızla arka plana çekildim ki James görse muhtemelen bu çevikliğimi takdir ederdi; tabii o sırada Conrad yığınlarının arasında İrlanda Kutusu'nu arıyor olmasaydı. Bu esnada iki kavgacı, ciddi anlamda birbirlerine girmişlerdi ve biri diğerini merdivenlere doğru kovalıyordu. Neden böyle bir tercih yaptılar, hâlâ aklım almış değil. Herkesin onları izlediği akıllarından bile geçmiyor gibiydi. Merdivenlerden alt kata hızla daldıkları an, üst kattaki herkesin üzerindeki gerginlik kaybolmuştu çünkü başka bir katta olan bir şey, başka bir boyutta yaşanıyormuş gibi geliyordu. Bu gençler alt katta da aynı kayıtsızlıkla karşılaşacaklarını düşünmüş olmalılardı ama yanıldılar, karşılarına Richard çıktı.

Sotheran's her ne kadar bir kitapçı olsa da aynı zamanda geçmişin derinliklerine kadar uzanan baskılar ve illüstrasyonlar satan bir galeri alanıdır. Zamanında sadece bu iş için ayrılmış bağımsız bir baskı galerisi işlettiği de olmuş ancak

artık bu iş, bodrum katındaki daha mütevazı bir düzenleme ile yürütülüyor. Richard, bu bölümden bir nebze olsun sorumlu olan kişi olarak, sayısız tuhaf baskı, illüstrasyon ve poster koleksiyonuna sahip. Bu eserler, mağazanın dört bir yanındaki duvarları süsleyerek, bitmek bilmeyen kitap raflarına çok ihtiyaç duyulan bir renk katıyor. Şimdiye kadar Richard'dan pek bahsetmemiş olmam garip görünebilir ancak bunun sebebi, onun akıllıca bir stratejiyle kitaplardan olabildiğince uzak durmaya çalışmasıdır. Mağazadaki diğer herkesin aksine Richard, posterlerinin tümünü titizlikle takip eder. Çekmecelerinin tamamı etiketlenmiştir. Bir satış yapıldığında, içerisine tüm bilgileri yazdığı küçük bir zarf hazırlar. İnsanların not tuttuğu, stoklarını takip ettiği ve genel anlamda hayatlarını kontrol ettiği paralel bir dünyadan gelmiş gibidir.

Richard'ı genelde posterlerin önündeki düzenli masasında bulabilirsiniz; notlar karalarken, ölçümler yaparken ya da diğer çalışanların kendisinden aşırdığı kırtasiye malzemelerinin izini sürerken.* Herkese çay yapmak gibi centilmence bir dürtü dışında pek az şey Richard'ı yerinden kaldırır: Kitabevinde çalışan herkese teklif etmeden kendine çay hazırlamak, ona çok zor gelir ki onca yılda bu iyiliğine bir kere bile karşılık vermemişimdir. İçimde, onun aslında zamanı geldiğinde tahsil edilecek devasa bir iyilik biriktirdiğine dair bir korku var: bin çaya bedel bir iyilik.

Masanın başından kalkmaya karar verdiğinde, Richard'ın beklediğinizden çok daha uzun boylu olduğunu fark edersiniz. Çalışanlar arasında, sarsması en güç kişinin o olduğunu düşünüyorum; her durumu olgunlukla karşılar ve hiçbir zaman gafil avlanmaz. Aslında, bir at terbiyecisi ya da belki de tarikat lideri olma fırsatını teperek yanlış meslek seçmiş

* Benim. O kişi benim.

olabileceğini düşünmeden edemem. Söylediği her şeyi, öylesine sakin bir güvenle dile getirir ki ne derse desin çoğu zaman gerçek kabul edersiniz. Nedir o, Richard? Güneş yarın doğmayacak mı? Eğer Richard paniklemiyorsa endişelenecek bir şey yoktur, diye düşünürsünüz.

Kavgacı gençler alt kata vardıklarında, rezil olmadan kavgaya son veremeyeceklerini fark edenlerin savurduğu türden yarım yamalak yumruklar atmaya başladılar. Bu, aksiyon filmlerinde gördüğümüz o ustaca koreografilerle bezeli, zarif bir düello değildi. Gerçek kavgalar çirkin, sakar ve onurdan yoksun olur. Nitekim, bodrum katının zeminini boydan boya geçerken birbirlerine verdikleri en büyük zarar bir şişmiş kulak ve incinmiş gururdu. Ancak mücadelenin kaybeden tarafı, dövüşün kendi lehine ilerlemediğini fark ederek etrafına göz gezdirdi; şansını eşitlemek için bir silah arıyordu.

Önünde geniş bir seçenek yelpazesi vardı ve gerçekten de pek çok alternatif mevcuttu. Merdivenlerin altına Georg tarafından tıkılmış devasa metal havanlardan birini kapabilirdi. Stephen'ın ortalıkta bıraktığı büyük zanaat bıçaklarından herhangi birini seçebilirdi. Oda ağır kitaplarla doluydu. Oturulamaz hale gelmiş, ancak mükemmel bir sopa işlevi görebilecek çirkin bir sandalye de vardı. Gerçekten, seçme şansı fazlasıyla boldu. Hatta, eğer yukarıdakilerden herhangi birini seçmiş olsaydı kimsenin araya girmeye cesaret edemeyeceği bile söylenebilirdi. Ne yazık ki talihsiz genç, Richard'ın özenle düzenlenmiş baskı yığınından bir rulo posteri almayı tercih etti.

Diğerinden Daha Güçsüz Serseri'nin bu taktikle ne elde etmeyi umduğu hâlâ bir muamma. Çünkü seçimi, etkili bir silah niteliği taşımıyordu. İnce kâğıt rulosunu zar zor kavramış, havaya kaldırmıştı ki üzerine bir gölge düştü. İki genç adam, nihayet yalnız olmadıklarını fark etti.

Büyük emeklerle oluşturduğu sistemin iki yabancı tarafından altüst edilme ihtimali, Richard'ın genellikle görünmeyen

ama derinden hissedilen öfkesini uyandırdı herhalde. Daha zayıf bir adam, doğrudan müdahale edip posteri düşmanın elinden kapmaya kalkışabilirdi hatta onu riske atma pahasına bile yapabilirdi bunu. Fakat Richard aptal değildi. Korkutucu bir heybetle doğruldu ve her zamanki soğukkanlı üslubuyla onlara, posterin aslında oldukça pahalı olduğunu bildirdi.

Delikanlılar etraflarına baktılar. Richard'ın o anki uğursuz duruşunda bir şey onları tereddüde düşürdü. Poster, hafifçe yerine bırakıldı; mırıldanılan bir özür buna eşlik etti. Hayatım boyunca kimsenin bir mağazadan bu kadar hızlı çıktığını görmedim. Merdivenlerden yukarı tökezleyerek koştular, kapıdan düşe kalka çıktılar; hızla uzaklaşma çabaları telaş doluydu.

Richard'ın hayranlık uyandırıcı bakışını taklit etmeye çalıştım ancak onun o ağırbaşlı duruşunu ve karizmasını taşımadığım bir gerçek.

38

Daha Felaket Bir Karmaşa

Bir akşam, kapanış saatine yakın, sokak lambaları yeni yeni yanmaya başlamış, Sackville Sokağı üzerine Fimbulwinter'in* ilk kıskacı gibi erken bir günbatımı çökerken, pahalı takım elbise giymiş ve her şeyi kendine hak gördüğünü belli eden kibirli bir ifade takınmış bir adam içeri girdi. Adamın içinden yükselen uğultular, homurtular ve tuhaf borazan sesleri, kitabevinin yankılanmaya müsait akustiğiyle daha da güçlenmişti. Âdeta Kötü Haber tabelası taşıyordu üzerinde; bu yüzden personel, adamın dokunduğu

* İskandinav mitolojisinde kıyamet Ragnarök'ten önce yaşanacak üç yıl süren kesintisiz sert kış olarak tanımlanan felaket. (*ç.n.*)

her şeyi devirip dolaşmasına göz yumarak, yavaşça geri çekildi. Dolaşıp dururken bir anda bağırmaya başladı. Her müşteri kibarca bir şey istemek için usulca yanınıza gelmez; bazıları seslerini göğün gürültüsü gibi yükseltmekten hoşlanır. Bu adam da tam anlamıyla bağırgan bir müşkülpesentti. Çok geçmeden sadece yakışıksız değil, özellikle vahşetlere röntgencilik yoluyla katılmak isteyen türden nadir ve nahoş bir koleksiyoner olduğunu hiçbir kuşkuya yer bırakmaksızın ortaya koyan taleplerde bulunmaya başladı. Belki benim eksikliğimdi ama o anda donakaldım. Daha önce hiç kimseyi dükkândan kovmamıştım ve bu durumu nasıl ele alacağımı bilmiyordum.

Eğer nadir kitaplar dünyasında çalışıyorsanız sizi şoke edecek bir şeyle karşılaşmanız an meselesidir. Golliwog'lar,* Naziler ve insanlığın başka yüz karası hatıraları, kitap ticaretinin bir parçasıdır. Tıpkı çeşitli nedenlerle bu tür şeylere sahip olmak isteyen müşteriler gibi. Bir nadir kitapçıda raflara göz attığınızda, uzayda sürüklenen bu kaya parçası üzerinde zamanımızın çoğunu birbirimize korkunç şeyler yaparak geçirdiğimizi anlamak oldukça kolaydır. Hassas materyallerle çalışırken, herhangi bir anda zorlu bir konuyu büyük bir incelikle ele almaya hazır olmanız gerekir. İnsanlar genellikle türlü nahoş kitapları sormak için ararlar ve doğru tepkiyi vermek bazen zordur. Bir keresinde bir adam telefon etmiş ve bire bir alıntılıyorum, "eşcinselliği dua ile uzaklaştırmak" hakkında bir kitap istediğini söylemişti. Bunun mümkün olmayacağını kesin bir şekilde ifade ettiğimde, hemen "Yahudilerin hava durumunu nasıl kontrol ettiğini anlatan bir kitap" arayışına geçti. O noktada telefonu yüzüne kapattığımı itiraf ediyorum. Bunun, Sotheran's'a gelen ne en tuhaf ne de

* On dokuzuncu ve yirminci yüzyılda popülerleşen, başlangıçta çocuk kitaplarında görülen, ancak zamanla ırkçı stereotiplerle ilişkilendirilen siyah yüzlü bir oyuncak figür. (*ç.n.*)

en rahatsız edici telefon olduğunu düşünmek hepimiz için endişe verici olmalı ama konuyu dağıtmayalım.

Sotheran's'a ilk geldiğimde, hâkim olan anlayış, Golliwog'lar ve benzeri eşyaların açıkta sergilenmemesi, bir dolaba kaldırılması gerektiği yönündeydi. Bu durum, herkesi büyük ölçüde memnun ediyordu. İlk başta, bir kitapçı olarak kitaplarımızı kime satacağımız konusunda fazla bir seçeneğimiz olmadığını düşünmüştüm – ürünler paranın aktığı yere gider çoğunlukla. Ancak, hassas materyalleri doğru bağlamda sunacak ve onları doğru nedenlerle koruyacak kurumlara satmak için özel bir çaba sarf ediyoruz. Bir kitabın "uygun" olup olmadığı asla tartışma konusu olmaz – tüm kitapların bize öğretecek bir şeyi vardır; ancak bu dersin niteliği büyük farklılıklar gösterebilir. Mesela zamanında Marlene Dietrich'in sahip olduğu *Kavgam* geliyor aklıma. İğrenç bir kitap; dünyanın daha fazla nüshasına ihtiyacı yok. Ancak, bu nüsha, bağlamıyla önem kazanıyor.* Belki de doğru bir koleksiyonda yer almayı hak ediyordur, bu da onu doğru bağlamda pazarlamamız gerektiği anlamına gelir.

Tüm bunlar akılda tutmaya değer ama her şeyin üzerinde kılavuz edinilmesi gereken bir altın kural vardır ki diğer tüm kuralları gölgede bırakır: Nazilere kitap satılmaz. Kitapçı dükkânları mahkeme değildir. Kitapların emanetçisi olarak, kime satış yapacağınıza karar vermek için takdir yetkinizi kullanabilirsiniz ve mahkemelerin aksine nedeninizi açıklamak zorunda değilsinizdir. Eğer ırkçı birine satış yaparsanız daha fazla ırkçı müşteri çekersiniz. Bu tür önemli materyallerin, Holokost gibi konulara dair kitapların, onları

* Dietrich, Nazi karşıtı görüşleriyle biliniyordu ve bu nüsha, Hollywood'dayken *Batı Cephesinde Yeni Bir Şey Yok*'un yazarı Erich Maria Remarque tarafından kendisine, Anavatan'daki çürümüşlüğün bir sembolü olarak verilmişti. Sotheran's'ın katı bir Nazisiz Bölge politikası vardır. Naziler, kitaplar ya da kitabevleri gibi güzel şeylere sahip olamazlar.

yok etmeyecek kurumlara ve koleksiyonerlere ulaştığından emin olmak sizin sorumluluğunuzdadır (ve evet, bunların yok edilmesi olasılığı gayet gerçektir). Bazılarınızın buna itiraz edeceğinden eminim – "Benim sorumluluk sahibi bir koleksiyoner olup olmadığımı yargılamak sizin işiniz değil," diyebilirsiniz. Ve elbette, kapımızdan giren herkesi sınava tabi tutmuyoruz; insanların, bize aksi yönde bir neden göstermedikçe, temelde iyi olduklarını varsayıyoruz. Ancak, eğer bir şey kaz gibi görünüyorsa, kaz gibi ötüyorsa ve kaz gibi yürüyorsa o şey büyük ihtimalle bir Nazidir.* Ayrıca dürüst olmak gerekirse, "Irkçılara kitap satmam," dediğimde şikâyet eden tek bir tür insan vardır, kendilerine şimdilerde ne isim taktıklarını ancak kendileri bilir.

Neyse ki bir kitapçının birine kitap satmak istemediğini anlamak aslında oldukça zordur. Eğer kötü niyetli bir müşteriyle denk gelirsek, bu kişi tamamen makul aksiliklerle karşılaşır ve bu aksiliklerin sıradan bir kitapçının gündelik işleyişindeki kazalar olmadığını kanıtlamak imkânsızdır. Böyle bir müşteri ne satın almak isterse istesin, sonunda "Kitap kaybolmuş" ya da "Rezervasyon yapılmış, benim hatam" gibi şeyler duyabilir veya bir çalışan onu kararlılıkla "Afrika hakkında hiç kitabımız yok" diyerek Afrika başlıklı raftan uzaklaştırabilir. Özetle bu tür bir davranış, aslında kitap satmak *isteyen* bir kitapçınınkinden neredeyse ayırt edilemez.

Bu noktada, kitabevine izinsiz giren misafire geri dönelim.

Her zamanki gibi, kurtarıcı James oldu, ölüm meleği misali mağrur ve sessizce ortaya çıkarak duruma el koydu.

---

* "Eğer bir şey ördek gibi görünüyorsa, ördek gibi yürüyorsa ve ördek gibi vaklıyorsa büyük olasılıkla bir ördektir," şeklinde söylenen bu ifade, 1950'lerde Amerikalı diplomat Richard Cunningham Patterson Jr. tarafından, komünistleri tanımlamak için kullanılmıştır. Bu deyiş, zamanla daha geniş anlamda, gözlemlere dayanarak bir şeyin kimliğini veya doğasını belirlemeye yönelik bir yöntem olarak benimsenmiştir. (*ç.n.*)

James'in bugüne kadar hiçbir nedenle bir satışı geri çevirdiğine tanık olmamıştım. Onu hiçbir talep şaşırtmazdı, alakalı ya da alakasız bir kitabı mutlaka bulur ve satardı ama o gün Pandora'nın kutusunu açmayı reddetti. Ustalıkla sergilenen sessiz bir koreografiyle tek bir koyunu güdüyormuşçasına, adamı birkaç dakika içinde dükkândan çıkardı. Eminim, adam başına ne geldiğini bile anlayamamıştır.

James'in herhangi bir söylemin nüansını anladığını ya da bir davanın savaşçısı olma gibi bir arzusu olduğunu düşünmüyorum. Ama bu olay bana bir gerçeği kanıtladı: Herkes, kime satış yapacağına dair bir sınır çizmeli ve böyle anlarda yaptığımız seçimler, kendimizi içinde bulacağımız dünyayı şekillendirecek. Nadir kitap ticareti kendi başına var olan bir alan gibi görünebilir ama bu doğru değil. Dünyaya bin görünmez iplikle bağlıyız ve nahoş bir konuya dair bir kitabın doğru yere ulaşmasını sağladığımız ya da bir homofobi yanlısını dükkândan geri çevirdiğimiz her sefer, küçük de olsa doğru yönde atılmış bir adımdır.

39

Gelin ve Damat

Şehrin pahalı butiklerinin torbalarıyla içeri girdiğinde kapanışa on dakika vardı. Yüzü, devasa bir şapkanın gölgesine yarı gömülmüştü, kapıdan içeri girerken epey zorlandı ama kimse ona ulaşamadan, tüm eşyalarını yere bıraktı. Son gücünü tüketmiş birinin hali vardı üzerinde ve bu yüzden, yardım teklif etmek için yanına gitmem gerektiğini anladığımda içimde büyük bir isteksizlik hissettim.*

* Ayrıca dışarıda Çıkrıkçı'nın pusuya yattığını fark etmiştim ve onun kurnaz oyunlarıyla bir kez daha tüm paramızı sülük gibi emmesine göz yummaya hiç niyetim yoktu.

"Bir hediye almam gerek," diye hırladı bana, görenin taş kesilmesini sağlayacak bir bakış atarak. Ama göz teması kurmaktan özenle kaçındığımdan kurtuldum. Gözlerini kocaman açmış, öfke dolu bir trans halinde bana dikmişti; sanki bundan fazlasını söylemeye niyeti yoktu. Kekeleyerek kapanış saatlerini ima eden bir şeyler söyledim ama bunları tamamen kulak ardı etti. Kürklerini çıkardı ve onları Baykuş Dave'in tozlu cam fanusuna gelişigüzel serdi.

Normalde nadiren harekete geçerim ama dükkânı kapatma ve çıkma arzusu bende bir nebze de olsa bir proaktiflik uyandırmıştı. Bu hevesle ona ne tür kitaplar baktığını sordum, ki bu büyük bir hataydı. "Eşimin kitap koleksiyonu var," diye yanıtladı, duygudan yoksun bir sesle. Gözlerini kitapların denizinde gezdirdi, yüzünü buruşturdu ve belli ki bu belirsiz isteğini sorgulamak yerine, sorunu tamamen benim omuzlarıma yıkmaya karar verdi. "Ona bir kitap almalıyım," diye tekrarladı. "Güzel bir şey. Anladınız mı?"

Anlamamıştım. Bu, nadir kitap dünyasında sıkça karşılaşılan bir durumdur; insanlar kitabevine büyük bir özgüvenle girer, koleksiyoner bir tanıdıkları için özel bir cilt aradıklarını belirtir, ancak o anda fark ederler ki aslında hiçbir zaman gerçekten o kişiye kulak vermemişlerdir. Birine kitap almak, marketten rasgele bir kutu süslü sabun ya da bir şişe viski almaya benzemez. Körlemesine bir seçim yapıp şansa bırakmak pek mümkün değildir. En iyi ihtimalle, doğru seçilmiş bir kitap, o kişiyi ne kadar iyi tanıdığınızı, ilgi alanlarını, politik görüşlerini, hatta bizzat kimliğini ne kadar içselleştirdiğinizi gösterir. En kötü ihtimalle ise aslında onun kim olduğu hakkında en ufak bir fikriniz olmadığını.

"Eşim çok ciddi bir koleksiyoner," diye ısrar etti kadın, tavanlardan bir cevap bekliyormuş gibi etrafa bakınarak. "Kitaplarına çok ciddi şekilde düşkün. O yüzden ona güzel bir kitap almak istiyorum." Tek yapabildiğim başımı sallamaktı

çünkü söylenmesi gereken tek mantıklı şey, yani "Eşinizin ne tür kitaplardan hoşlandığını neden bilmiyorsunuz?" sorusu, bu durumda işleri hızlandırma isteğimle pek uyumlu değildi. İnsanlar ne tür bir kitap aradıklarından emin olmadıklarında, genellikle "güzel" ya da "iyi" bir kitap aradıklarını söyleyerek, kitapçının sihirli bir kristal küreye bakıp doğru cevabı ortaya çıkarmasını beklerler.

Neyse ki bir kitapçı küçük mucizeler ticareti yapar. İşin sırrı, talihsiz müşteriyi kitabevinin içinde gezdirmektir, ta ki gözlerinde bir tür aşinalık kıvılcımı yakalayana kadar. Aşinalık ve rahatlama... çünkü kimse, uzun süredir sabır gösteren eşine yıldönümünde yanlış bir armağanla gitmek istemez.

Kitap koleksiyonerlerini, saplantılı olsun ya da olmasın, yalnız yaratıklar, perili kalelerde yaşamaya mahkûm, hiçbir zaman bir başka canlının sıcaklığını hissetmeyen kişiler olarak hayal etmek kolaydır. Ancak kitap koleksiyonerlerinin hayatları aileleriyle iç içedir. Kaçınılmaz olarak bir gün partnerleri de kitabevine gelir, binbir soruyla boğuşur, kurtarıcı bir can yeleği olmadan kitap dünyasının soğuk sularına dalar. Aşk uğruna neler yapılmaz ki... Başarı oranları ise genelde, bağlı oldukları koleksiyoner tipine göre değişir. Eğer bir Drakula ile evlenmişlerse işleri oldukça zordur. Çünkü armağan için olasılık alanları son derece dardır ve genellikle koleksiyonerin ilgisini çekmeyecek bir şey ya da zaten sahip olduğu bir kitabı satın alma riski taşırlar. Böyle koleksiyonerlerin kütüphanesi ne kadar büyükse aile üyeleri bayramlar ve doğum günleri yaklaştıkça o kadar çaresizleşir. Buna karşılık, bir Smaug ile evlenenler daha şanslıdır; çünkü bu tür koleksiyonerler daha geniş bir ilgi yelpazesine sahiptir. Böylece aile üyeleri, koleksiyonlarının yan dallarına dokunan bir şey alıp şanslarının yaver gitmesini umut etmeye devam edebilirler.

Kâğıt üzerinde bu dinamik ne kadar zahmetli görünse de alternatifinden çok daha az endişe vericidir: kitap

koleksiyonerinin hayatını paylaşacağı kişi olarak, koleksiyonerliği bir israf ve baş belası gören birini seçmesi.

Yaklaşık üç ayda bir, yünlü kazak giymiş, yetmişine merdiven dayamış, olimpik jimnastikçi çevikliğine sahip bir tarlafaresine benzeyen bir beyefendinin ziyaretine mazhar oluruz. Büyük bir kapüşon takar ve arkasından her zaman küçük bir valiz sürükler. Valiz, geldiğinde boş olduğu için hafifçe tıkırdar. Beyefendi mağazada usulca dolanır, bitkilerle ilgili kitaplar arar (ki bunları çok sever) ve valizine sığabilecek şekilde özenle seçilmiş bir dizi kitabı alır. Her satın alma sürecinde büyük bir heyecanla, kitapları bir şekilde kamufle etmesi gerektiğini anlatır. Genellikle ona birkaç gazete sayfası veya kitapları saracak bir şeyler veririm ki dışarıdan bakıldığında ne aldığı doğrudan anlaşılmasın. Ancak ne yaparsak yapalım, paketler hâlâ şüpheli derecede kitap şeklindedir. Keyifle güler, kitaplarını özenle valizine yerleştirir ve hınzır bir gülümsemeyle, "Eşim bunları fark ederse başım çok büyük belaya girer," der. Nakit ödeme yapar çünkü arkasında herhangi bir iz bırakmak istemez. Bu da bu evlilik içi kedi-fare oyununun ne kadar derinleştiğini açıkça gösterir.

Bu hikâyenin en acıklı yanı, benzer durumlarla haftada birkaç kez karşılaşıyor olmamızdır. Kitap koleksiyonerlerinin dünyası, yarı yarıya, eşleriyle uzun soluklu bir gerilla savaşı yürüten insanlarla dolu görünüyor. Çıraklığımın son dönemlerinde, üç katı kitaplarla dolu bir evi ziyaret etmiştim. Evdeki bir odada zemindeki boş yerler arasında zıplamadan ilerlemek mümkün değildi. Adam kitaplarını satmayı sadece eşinin ısrarıyla kabul etmişti. O gün yaklaşık otuz kitap satın almayı başardık ama daha fazlasını teklif ettiğimizde adam kabuğuna çekildi ve bir daha ondan haber alamadık. İlk partiyi alıp gittiğimizde yüzündeki acılı ifadeden, sonucun böyle olacağını tahmin etmiştim.

Meselenin özü şu: Kitap koleksiyonu yapmak bir hobiden çok daha fazlasıdır. Çoğu kitap koleksiyonunu barındırmak için gereken yer miktarı, yaşam alanınızı paylaştığınız kişinin ya çok anlayışlı olmasını ya da en ideal senaryoda bir suç ortağı olmasını gerektirir. Zira hayatının geri kalanı, sizin inanılmaz derecede istilacı bu uğraşınıza yer açmakla geçecek; ta ki bir gün bir Folio baskısına takılıp merdivenlerden yuvarlanarak kaderlerine boyun eğene dek.

Bu durumun tek gerçek çözümü, kitap koleksiyonerlerinin bir keşiş hayatı seçmesidir, diye öğütlemeye başladım. Bu, yargılamalardan kaçınmanın kesin bir yoludur. Ne yazık ki kitap koleksiyonerlerinin hayatı kaçınılmaz olarak romantizmin dikkat dağıtıcı girdabına kapılmaya mahkûmdur; sırf içinde yaşadığımız çağ, kitapçının yabancılara romantik yaklaşmak için harika bir yer olduğu fikriyle zehirlenmiş olduğu için. Romantik komedilerin bu hususta çok büyük günahları mevcut.

Geniş şapkalı hanımefendiye gelince, nihayet ona güzel bir hediye bulduk. Bunun için deneme-yanılma yöntemiyle önüne rasgele kitaplar ve yazarlar yığdık; ta ki yan tarafında yeterince altın varak bulunan bir cilt gözüne hoş gelene dek. Eğer eşi bunu beğenmezse, hiç değilse kendisi bakmaya bayılacaktır, diye düşündüm.

40

Mektuplaşma

İstenmeyen mektuplar Sotheran's'a her daim ulaşır – yanlış adrese gönderilmiş iş postaları (çoğunlukla yıllar önce burada çalışmayı bırakmış personele hitaben yazılmıştır) ve sürekli bir akış halinde diğer sahaflardan gelen, bizi daha fazla stok almak için cezbetmeyi amaçlayan kataloglar. Çırak olarak,

dış dünyanın dehşetlerine karşı ilk savunma hattı görevini üstlenirken, bir dönem bu mektupların doğru yere ulaştığından emin olmak benim sorumluluğumdaydı. Mahalledeki postacılar, belki de hantal ve devasa paketleri fazlasıyla sık teslim etmek zorunda kalmalarından ötürü, zaman zaman ellerinde kalan ve kime gideceğini bilemedikleri mektupları da bizim posta yığınının arasına sıkıştırma alışkanlığı edinmişlerdir. Bu da beni, kitabevi içinde mektupları taşırken, bu yazışmaları kesinlikle istemeyen insanlara teslim etme ve ardından sokağa çıkıp gerçek sahiplerine ulaştırma çabasıyla zaman kaybına sürüklerdi.

Bu mektuplar arasında el yazısıyla yazılmış olanların oranı genellikle küçümsenmeyecek bir düzeydedir; zira daha yaşlı müşterilerimizi bize e-posta göndermeye ikna etmek zordur ve çoğu zaman, bir bilgisayara bile sahip olmadıklarını öğreniriz. Bazıları hâlâ abaküs kavramıyla boğuşmaktadır. Buna rağmen, el yazısıyla yazılmış bir mektubun büyüsü asla solmaz çünkü açmadan önce içeride sizi rahatsız edecek bir talebin mi yoksa bir şikâyetin mi olduğunu bilmek imkânsızdır. En iyileri mühür mumu ile kapatılmış olanlardır; çünkü görmek istediğim davranış türünü ödüllendirmek amacıyla önce onları açmayı tercih ederim.

Eğer şanslıysak bu mektuplar arasında en kıymetli yazışma türü olan el yazısıyla yazılmış bir teşekkür notu bulunur. Bugüne dek aldığım tüm teşekkür mektuplarını sakladığım küçük bir dosyam var ve özellikle kötü bir gün geçiriyorsam, onlara göz atarım. İnsanların sırf ücretini aldığınız işi yaptığınız için size yürekten teşekkür notları yazdığı başka bir perakende işi olduğunu pek sanmıyorum ama nadir kitapçılık dünyasında bu pek de ender bir durum değildir. Kuryelerin fahiş ücret aldığı dönemlerde kitap gönderdiğimiz için bize teşekkür eden mektuplar aldım. Yeni bir kataloğun yayımlanmasını kutlayan mektuplar aldım, sanki bu kişisel bir

edebi başarıymış gibi – oysaki yalnızca kapsamlı ve oldukça ağır bir pazarlama çabasıydı. Hava durumundan bahseden ya da tatildeyken sadece selam göndermek isteyen, kitaplarla hiç ilgisi olmayan mektuplar da aldım.

Aldığım tüm hoş mektuplar arasında kalbime en yakın olanlar, *Kıyamet Gösterisi* adlı romandaki kitapçı melek Aziraphale'in kılığına girmiş gizemli bir yabancıdan gelenlerdi. Bu mektuplar sadece titiz bir detaycılıkla hazırlanmış olmakla kalmıyor, aynı zamanda meleklere özgü bir dizi hediyeyi de içeriyordu.* Tarafsız olmamız gerektiği söylense de böyle bir notun alıcısı neredeyse her zaman, bulunduğu sıradan sıyrılarak bir İlgi Çekici Kişi konumuna yükselir. Personelin çoğunun, karşılıksız sevgi beslediği küçük bir mektup arkadaşı vardır: Coşkulu Arıcı (arılarla uzaktan yakından ilgili herhangi bir kitap hakkında bilgilendirilmekten büyük memnuniyet duyan bir Drakula) ya da Münzevi Başrahibe (Korfu'da yaşayan, fakat ele geçirilmelerinden endişe ettiği için minik mektuplarını Arnavutluk sınırına yakın bir yerden gönderten bir hanımefendi) gibi.

Her zaman kendime, bu tür sosyal karmaşalara çekilmekten kaçınacağımı söylerdim ve bunu birkaç yıl boyunca başardım da. Ta ki Chris'in eline, son derece zahmetli görünümlü bir mektup ulaşana dek; bu mektup, kendisine Mahpus Profesör diyeceğimiz bir adamdandı. (Yönetici olarak, sadece "Sotheran's" adına gönderilmiş her şey genellikle önce onun masasına düşer. Bu, liderliğin yüklerinden biridir.) Mektup, temin etmek istediği akademik kitapların bir listesini içeriyordu. Zira, mevcut durumda evden çıkma imkânına sahip olmadığını ifade ediyordu. Profesör, aslında

* Favorim hâlâ şu kişiselleştirilmiş ekslibris setidir: Üzerinde gururla "estne volumen in toga an solum tibi libet me videre" yazılıdır ki bunun kabaca "Cebindeki bir kitap mı, yoksa beni gördüğün için mi mutlusun bu kadar?" anlamına geldiğini sanıyorum.

sıfırdan kendi akademik kütüphanesini yeniden inşa etmek istiyordu; teoride oldukça kazançlı bir süreç olabilirdi ancak pratikte, olsa olsa kafayı duvara tekrar tekrar vurmak kadar zevkli bir iş olacağı kesindi. Bu mektup, Chris'in masasında bir iki hafta kadar bekledi; ta ki o, yönetimsel bir karar alıp mektubu bana devredene kadar. Mektup, ardından benim masamda altı ay daha oturdu; ta ki ilgili beyefendiden son derece nazik ve temkinli bir telefon alana dek. Adam, affedilemez bir gecikmeye rağmen o kadar makul bir tavır sergiledi ki suçluluk duygusuyla bir hafta boyunca listedeki tüm kitapları izini sürerek toparlamaya çalıştım. Profesör üstüne bir de sanki bu meselede tamamen ihmalkâr olan kişi kendisiymiş gibi, bir teşekkür notu gönderme küstahlığını gösterdi. İşte o zamandan bu yana, benim sorumluluklarımın anca iskeletini (son derece gecikerek) yerine getirdiğim ve onun da şartlara kıyasla fazlasıyla teşekkür ettiği bu döngü devam ediyor.

İlginçtir, çevrimiçi bir sahaf olma yönündeki yavaş ve dikkatli evrimimizle birlikte, aksi halde fikirlerini kendine saklayacak gibi görünen müşterilerden gelen güzel yorumların bolluğuna mazhar olduk. Son birkaç yılda, hoş geribildirimlerin damlaları, kitabevinin varlığını hatırlayan insanların seline dönüştü. Doğru kitabı bulmaları konusunda birinin kendilerine yardımcı olduğu anıları, e-postalar, incelemeler ve sosyal medya üzerinden paylaşmaya başladılar. Bu mesajların dolaşıma girdiğini görmek iç ısıtan bir durum.

Madalyonun öteki yüzünde ise daha nahoş bir şekilde, şikâyetler yer alıyor. En iyilerini bir dosyada saklıyorum; karanlık anlarda bana tuhaf bir neşe kaynağı oluyorlar.* Aldığımız şikâyetler genellikle iki kategoriye ayrılıyor. İlki, tamamen doğru ama bizim sorun olarak görmediğimiz ya da

* En sevdiğim not şu şekilde: "Sotheran's. Hiç hoşuma gitmedi."

çözme gücümüzün ötesinde olan meselelerle ilgili. "Dükkân çok sessizdi" şikâyeti buna örnek olabilir, çünkü Evet Hanımefendi, Bir Kitapçıdan Bahsediyorsunuz. En son kataloğumuzun kendilerine zamanında ulaşmamasından ya da paketlerinin düzgün şekilde gelmemesinden dolayı alınan sitemkâr mektuplar da bu gruba giriyor.* Bu tür şikâyetler için yıllar içinde mükemmelleştirdiğim, henüz başarısız olmamış bir stratejim var: Şikâyeti "önemli" olarak işaretliyor ya da masamda görünür bir yere koyuyorum. Bu, meseleyi çözecekmişim gibi bir izlenim bırakıyor. Daha sonra bu şikâyetlerin birkaç hafta bayatlamasına izin veriyorum. Bu noktada, karşı taraf bir cevap beklemeyi çoktan bıraktığı için şikâyetin "geçersiz" olduğunu ilan ediyor ve kapanmış bir davayı yeniden açma riskine girmiyorum.

41

Kopma Anı

Bir müşteri dikkatimi çekmeye çalışıyor. Yaklaşık on dakikadır yüksek sesle gülümseyerek ve sinsi sinsi yaklaşarak onu muhatap almamı bekliyor. Belli ki önce benim ona hitap etmemi istiyor; garip bir güç oyunu bu ama hiç ilgimi çekmiyor. Altı yüz sayfalık bir kitabı saymakla meşgulüm, bir hata yaparsam baştan başlamam gerekecek, bu yüzden onu görmezden geliyorum. Adam etrafta dolanıyor, beni süzerek beklemeye devam ediyor. Sonunda arkamda beliriyor,

* Günümüz müşterisi, paketi dükkândan gönderdikten sonra onun üzerinde bir tür medyumvari kontrol sağlamamızı bekliyor. Fırtınalar, kötü niyetli postacılar, patlak lastikler ve daha nice lojistik felaket için bizi suçluyorlar. Artık "Bu gerçekten üzücü ama açıkçası evinizin aktif bir volkanın eteğinde olması bizim suçumuz değil," demenin usturuplu yollarında ustalaştım.

alıngan bir tonda, "Gerçekten yardıma ihtiyacım var, nasıl desem, önemli bir sorum var," diyor. Saydığım sayfayı kaybediyorum ve kitabı derin bir iç çekişle bırakıyorum.

Adam beni odanın diğer tarafındaki kitaplığa sürüklüyor ve bir anlığına ellerini genişçe açarak, bir canlandırma yapmaya çalışıyormuş gibi duruyor. Ben öylece duruyorum, hem bakıyor hem de sinirleniyorum. "Bana..." diyor düşünceli bir poz takınarak. "Bana bu kitaplığı *açıklayabilir* misiniz?"

Kitapçılıkta iki yıl geçirdiniz mi meslekten hayat boyu ayrılamazsınız çünkü başka işte çalışamazsınız, derler. Bu anekdotta bir doğruluk payı var gibi. Sotheran's, onlarca yıl boyunca birçok umut vadeden genci harcamıştır; en zeki olanları, kitapçılığın kendilerine göre olmadığını erkenden fark etmişlerdir.* Ama bir kişi bu işte iki yılını doldurabilirse başka bir sektöre geçme ihtimali neredeyse yok gibidir. Bu, gerçekleşmeyen bir şeydir işte. Ancak daha doğru olduğunu düşündüğüm bir teori geliştirdim: Bence her kitapçı, eninde sonunda Kopma Anı dediğim bir şeyi yaşar.

Ben yıllarca uslu uslu çalışmıştım, ta ki o an gelip çatana dek. Kimse size bir kitapçıda işe başlamadan önce zamanınızın büyük kısmının kitaplarla değil, birbirinden renkli ve kırılgan kişilikleri idare etmekle geçeceğini söylemez. Tabii ki işin içinde bir ipucu veya bir uyarı mevcuttur; sezgili biriyseniz işe başlamadan önce durumun farkına varabilirsiniz. Ancak geri kalanımız ne yazık ki zamanımızın büyük kısmını kitaplarla geçireceğimizi düşünerek işe başlar ve bir cuma akşamı saat altıyı beş geçe bir müşteri gelip pul koleksiyonundan heyecanla bahsetmeye başladığında korkunç bir şekilde yanıldığımızı anlarız. Bu konuşma, derin iç çekişleriniz ve saate attığınız manidar bakışlar arasında, saatlerce sürebilir.

* Sık sık Roisin'i düşünürüm; yaklaşık bir buçuk yıl dayanabildi ve sonunda elektriği ya da temiz suyu olmayan ücra bir İrlanda köyüne taşınıp çömlekçilik öğrenmeye karar verdi.

Bu sırada telefon sürekli gereksiz sorgu sualler için çalar, kriptidler yüzeye çıkar ve çatallı dillerini şaklatarak ürkütücü sorular sormaya başlar. Bir yandan da karmaşık kitapları kataloglamanız, yüzlerce sayfayı saymanız ve (en önemlisi) hiçbir hata yapmamanız gerekir, aksi takdirde telefonlardan biri, size fiş sallayan öfkeli bir müşteriye ait olacaktır.

Bir kitapçı olarak işe başladığınızda, genellikle iyi bir izlenim bırakmaya çalışırsınız. Televizyonda gördüğünüz o güvenilir müşteri hizmetleri davranışlarını pratik edersiniz: Herkese bir merhaba, yarım yamalak bir gülümseme, müşteri her zaman haklıdır, *tabii efendim*, sizin için bir daha kontrol ederim... Ama sonra, bir an gelir, baskı artar ve o Kopma Ânı gerçekleşir.

Bu ânın bağlamını anlamak için Rebekah'dan biraz daha bahsetmemiz gerekiyor.

Hiç kimse, bu dünyada Rebekah kadar çalışkan bir kitapçı olmamıştır. Kadim kahramanların efsanevi ruhuna sahipmiş gibi tükenmek bilmez bir enerjiyle dolup taşar. Onu kitabevinin unutulmaya yüz tutmuş, "rezerv dolabı" denilen, içinde ne olduğunu bile görmek istemediğimiz yere dalarken izlemek, akla Herakles'in Augeas'ın ahırlarını temizleyişini getirirdi. İmkânsız işlerin üstüne yüklenmesinden ziyade, o, şikâyet etmeksizin bu tür görevleri *gönüllü olarak üstlenirdi*. Günün tüm acil işlerini bitirdiğimde, genellikle masama dönüp birkaç saatimi bir bilmece ya da çözmeye çalıştığım bir gizemle uğraşarak geçirirdim. Ama Rebekah tüm işlerini bitirdiğinde, bir dolabı kökünden temizler ya da eski kayıtları elden geçirip gereksiz olanları ayıklardı. O koşarak işe başlardı, bense daha çok bir tür sürünme hızıyla hareket etmeye alışkındım. En sonunda, yavaşlamasını rica etmek zorunda kalmıştım.* Ama sanırım, bugün hâlâ ne demek istediğimi anlayabilmiş değil.

* Bu, ormanda düşen ağaçlarla ilgili o Zen bilmecelerinden biri gibi geliyor. Ben mi kötü bir çalışanım, yoksa Rebekah mı çok iyi? Belki de ikisi birden.

Özetle Rebekah antika kitapçılık dünyasında eşi benzeri olmayan bir çalışan. Gerçekten fantastik bir işçi arı gibi; onun gibi bir çalışanı ne hak ediyoruz ne de ona layığız.

İşte tam burada Kopma Ânı devreye giriyor. Dükkânın miskin bir sabahında Buyurgan Beyefendi kapıdan içeri süzüldü. İçeriye bir fanfar müziği ya da kırmızı halıyla karşılanmayı bekliyormuş gibi kasıla kasıla giriş yaptı. O an, kendisinden mümkün olduğunca uzak durmaya karar verdim. Kitapçıda dolaşarak, yerin altından trüf mantarı çıkarmaya çalışan bir domuz misali ayak ucuyla kitaplıkları dürtüp durdu. Sonra bakışları, bir roket gibi, Rebekah'ya kilitlendi. Rebekah, muhtemelen ileride hepimizin işini kolaylaştıracak, karmaşık ve takdir edilmeyen bir işle meşguldü ve işinin bölünmesini istemiyordum. Ama adamın gözlerinde beliren o ifade, özellikle kitapçılarda çalışan bir kadını gören bazı erkeklerin yüzünde beliren o avcı bakışı... "Ah, işte benimle konuşmak zorunda olan, kaçamayacak birini buldum," diyen o kolay okunur niyet. Normalde insanların kendilerini savunabilecekleri durumlara müdahale etmek benim işim değildir. Bu yüzden sabırla oturdum ve adamın Rebekah'ya yönelttiği uzun, dikkat dağıtan başarı hikâyelerini duymazdan gelmeye çalıştım. Rebekah, profesyonelce bir tavırla onu dinliyormuş gibi yaptı, gelgelelim açıkça işine dönmek için sabırsızlanıyordu. Bu, dükkânda bir erkeğin Rebekah'ya uygunsuz bir tavırla yaklaştığı ilk durum değildi. Daha önce öğle yemeğine çıkmayı teklif edenler ya da onu kapalı bir alanda yalnız yakalamaya çalışanlar olmuştu. Tabii ki Rebekah'nın bu durumları kendi bildiği şekilde ele almasına saygı duyuyordum. Ancak yeni bir işte insanın kendini ne kadar savunmasız hissettiğini, huzursuz olsa bile mesele çıkarmamayı tercih ettiğini de gayet iyi biliyordum.

Bu şekilde bir saat geçti, adam giderek daha da küstahlaştı. Öyle bir noktaya geldi ki kadınların beyinlerinin

erkeklerden küçük olduğu için daha kötü kâşifler olduklarını anlatmaya başladı. İşte o an, içimde bir şey koptu. Yılların birikmiş öfkesi, mantıksız talepleri olan akıl almaz insanlara duyduğum sabrın sınırını aştı. İşte tam da o an, başka bir yerde çalışamayacak kadar işe yaramaz hale geldim çünkü artık insanlara hak etmedikleri nezaketi sunmak istemiyordum. Akla hayale gelmeyecek o şeyi yapıp adamın sözünü kestim, sevgili okurum.

Bir anlığına İngiliz gelenek ve göreneklerinden bahsedelim. Bir müşterinin sözünü kesmemek, İngilizler için neredeyse tren yolculuğunda yabancılarla konuşmamak kadar ciddi bir kuraldır. Tıpkı bir kalabalığın içgüdüsel olarak sıraya girmesi gibi. Bu, kötü davranışları konuşmamak ya da onlarla yüzleşmemek için kullanılan türden kurumsal bir nezaketin parçasıdır. Müşteri düzeltilmez, müşteriye düşüncelerini söylemek yakışık almaz. Hapse girmeden birine yumruk atmaya en çok yaklaşabileceğiniz şeydir bu, yani bir anlamda, çözümü şiddette bulmuştum.

Asıl kıyamet, bir erkeğe kadınlara davrandığı gibi davranıldığında kopar, derler. Adam bocaladı. Bedeni boyunca yukarı doğru yayılan bir kızarma dalgasıyla çizgi film karakterlerine taş çıkaracak şekilde bozardı. Bugün bile yeminli ifade versem kafasının gerçekten birkaç santim şiştiğini söyleyebilirim.

Ona işimize dönmemize izin vermesini söyledim ve bu, öfkeli bir yorumlar zincirini tetikledi, beni müdürle konuşmakla tehdit etti.* Bu iş böyle mi yapılır, diye kükredi. Sadece bir sohbet etmek istemiştim, diye bağırdı. Tüm müşterilerinize böyle mi davranıyorsunuz, diye sordu. Öfkeli ama etkisiz tiratları, enerjisi tükenene kadar sürdü; o sırada ben çoktan işime dönmüştüm bile. Etrafına, ağır bir travma geçirmiş

* Gülünç.

gibi bakınarak sessiz kitabevinin zemininde ilerledi ve tam çıkarken kapılar sırtına çarptı.

Rebekah ise o kopuşu birkaç yıl sonra, aynı tedarikçi aynı soruyu bir öğleden sonra içinde beşinci kez kitabevine sorduğunda yaşadı. Georg ise... bu kopmayı doğar doğmaz yaşamıştı sanırım.

John Milton'ın karakteristik somurtkan ifadesini taşıyan dekoratif büst. Daha sevimli bir Shakespeare büstüyle çift olarak satılır (pazarlık payı yoktur).

MODERN DÖNEM İLK BASKILAR

Çağdaş kitapçılığın doğuşu, zamanın geçip gidişi ve diğer kaçınılmaz pişmanlıklar üzerine mütevazı tefekkürler.

Yirmi birinci yüzyıla adım atmak, nadir kitap ticareti için hayli çetin bir sınav oldu. Bir kere, insanlar durmaksızın yeni kitaplar yayımlıyor ve her ne kadar onları görmezden gelmek için birkaç on yıl gözlerinizi kapatsanız da er ya da geç dikkat kesilmek zorunda kalıyorsunuz. Modern Dönem İlk Baskılar adını verdiğimiz bölüm, popüler kurguyu, yirminci yüzyılın şaheserlerini ve fazlasıyla güncel olup da huzurunuzu kaçırabilecek her şeyi kapsıyor.

42
Kendini Açıklamak

Kuir topluluğunda, eşcinsel olduğunu açıklama sürecinin hiçbir zaman tam anlamıyla bitmediğine dair bir söz vardır. Nadir kitapçılarda da bu durum farklı değildir; gerçi fazladan raf alanı içinizde tutmak zorunda hissettiğiniz sırları saklamak için oldukça kullanışlı olabilir.*

Yeni meslektaşlarıma güvenmediğimden değil, bunun altını çizmem gerekiyor ancak kitaplara tutkun bir eşcinsel olarak, yabancılardan bu gerçeği gizlemek konusunda ustalaşmadan uzun süre ayakta kalamazsınız. Bu, özellikle insanların nasıl tepki vereceğinden emin olmadığınız zamanlarda bir tür içgüdü haline gelir. Dahası, bu kararı verirken dikkat edilen bazı uyarı işaretleri vardır. Ve bir yer estetik olarak 1800'lere sıkışıp kalmış gibi görünüyorsa oradaki insanların da zihniyet açısından geçmişte kalmış olabileceğini düşünmeden edemezsiniz. Neyse ki bu, iş görüşmelerinde konuşulan bir mesele değil; bu yüzden kendimi rahat hissedene kadar bekleyebilme lüksüne sahiptim.

Bu gerçeği günümüzün alışılmış doğallığıyla bir konuşmanın içine usulca yerleştirmem yaklaşık bir yılımı aldı. Eğer bu yönteme aşina değilseniz çok basittir. Aylarca sevgilinizden bahsederken cinsiyet belirten zamirlerden şüphe uyandıracak şekilde kaçınırsınız. Sonra bir gün, öylece bir zamiri konuşmanın ortasına, bir kuir bombası gibi bırakıverirsiniz ve jetonun düşmesini beklersiniz.† Ardından, etrafınızdaki

* (Orj.) Coming out of the closet [dolaptan çıkmak] LGBTQ+ bireylerin kimliklerini açıkça ifade etmeleri anlamına gelir; metinde bu ifade hem kendini açıklamak hem de kitapçılarda gerçek dolapların/rafların kitap depolama alanı olarak kullanılması üzerinden esprili biçimde çift anlamlı kullanılıyor. (*ç.n.*)

† Şimdi evliyim, tek yapmam gereken sohbetin arasına "kocam" kelimesini ustaca sıkıştırmak; bu da konuşmanın önündeki engeli epeyce alçaltıyor.

herkesin ifadelerini tarar, o meşhur hayal kırıklığına işaret eden titremeyi arar ve sırtınızı duvara yaslarsınız.

Beni şaşırtacak şekilde, bu bomba (modern bir eşcinsel içten içe her defasında bunun felaketle sonuçlanacağını beklese de) sessizce yere düştü. O kadar tepkisiz kalındı ki bu durum beni fazlasıyla afallattı. Hatta ortamı test etmek için birkaç el bombası daha attım. Eğer bunda bir tür huzur bozma maksadı görüyorsanız, şunu açıklamam lazım, teoride ilerici ve açık fikirli olan pek çok işyerinde, "Peki, ilişkinizdeki *kadın* kim?" gibi sorular ya da haftalarca arkanızdan atılan pis pis bakışlar gibi sıkıcı kurumsal önyargılara rastlamıştım. Bu nedenle Sotheran's gibi zaman içinde donmuş bir yerin tamamen umursamaz görünmesi, o anda bana hiç mantıklı gelmemişti.

Beni şoke edecek şekilde, ısrarcı ve daha bariz testlerle durumu sınadıktan sonra fark ettim ki bu meselede dramın zerresi yoktu. Bununla birlikte, bir süre sonra, James'in günlük stokuma daha fazla kuir yazar ve edebiyat eseri kattığını fark etmeye başladım. Eğer Wilde yığınlarını ya da küçük Isherwood kutularını gözden kaçırıyorsam bile bunları bana göstermek için özel bir çaba sarf ediyordu. Tabii, bu dikkatini doğrudan değil de kitapla ilgili bir şey ya da başka bir alakasız bağlam üzerinden açıklıyordu. Konuyu konuşmak istemeyeceğim bir noktaya hiç vardırmadan, bana kendimi hoş karşılanmış hissettirecek ince bir yaklaşım sergiliyordu. Bu, unutmayacağım bir zarafetti.

Zamanla yeteneklerim ve özgüvenim geliştikçe, durumla ilgili en baştaki kavrayışımın yanlış olduğunu fark ettim. Çevremde, kitap ticareti dünyasında, tıpkı benim gibi sessiz sakin işine bakan birçok insanın olduğunu anlamaya başladım. Zamanla anladım ki belli bir çevrede, özellikle belli bir yaşı aşmış kitap koleksiyonerleri, kitabevine girip açık açık eşcinsel edebiyatı sormayacak. Kendilerini tanımlamak için

benim kullanacağım kelimeleri ya da günümüz kuir kitaplarında topluluğumuza dair bulabileceğim dili kullanmayacaklar. Bunun yerine, ilgilendikleri yazarları dikkatle takip etmemi ve verdikleri ipuçlarını sezmemi bekleyecekler. Bu, benim açıkça sevinmemi engellemiyor tabii, onlar da neşemi mazur görecekler artık. Sonuçta bu bir al gülüm ver gülüm meselesi ve benim onları gördüğüme mutlu olmamla başa çıkmaları gerek.

Ayrıca, her yıl Onur Yürüyüşü'nde günübirlik izin alıyorum ve bu konuda en ufak bir taviz vermeye niyetim yok. Şimdiye kadar kimse bu kararıma karşı çıkmaya cesaret edemedi. Kendi hakkında açık olmak biraz ürkütücü olabilir ama ilk zindanı keşfettikten ya da bir ormanda bilinmeyen bir tehdit tarafından kovalandıktan sonra insan başkalarının onayını düşünmekten çok, yanında bir meşale getirip getirmediğine kafa yormaya başlıyor.

43

Sağlık ve Güvenlik

Büyük Kargaşa'dan yıllar sonra, o karmaşanın geride bıraktığı izler, belirsiz bir anının gölgesine çekilmişken, işçilerin bıraktığı rasgele tehlikelere hâlâ denk geliyorduk. Günlük hayatımızın bir parçası haline gelen bu ölüm tuzaklarından kaçınma çabası, telefonlara cevap vermekten daha zahmetli bir hal almaya başladığında, Chris otoritesini konuşturup duruma el koydu. İşyerinin hâlâ kitapçıların yaşamasına uygun bir yer olup olmadığını kontrol ettirmek için bir profesyonel çağırmaya karar verdi. Sonsuz bir sabırla atlatılan sarkık kablolar ve merdiven başlarında tehditkâr şekilde konumlanmış kitaplar, Chris'in bile sabrını zorlamıştı belli ki. Nihayetinde, personelden birinin tetanos yüzünden hayatını

kaybetmesiyle hapse girmeyi göze alacak değildi. "Hoş geldiniz, açığız" tabelası, eğer müşterilerinizi korku filmlerinden fırlamış bir mezar odasına soktuğunuzu biliyorsanız pek samimi gelmiyor.

Planlar yapıldı. Sessiz telefon görüşmeleri gerçekleştirildi. Güneşli bir salı öğleden sonrası, güneşin vitrindeki baskıları bükmeye başladığı vakitte, kendinden emin bir sağlık ve güvenlik müfettişi kapımızda belirdi. Sanki bir korku filminin ilk sakin sahnesinden gelmişti buraya. Dünyanın kendisine sunabileceği en kötü şeyleri çoktan tecrübe ettiğine dair yanlış bir algıya sahip bir adamın portresiydi. (Size söylemem gerekir ki eğer bu talihsiz kuzu gelmeden daha önce Sotheran's sağlık ve güvenlik denetimi almışsa bile bununla ilgili en ufak bir kanıt yoktu.)* Müfettiş kapının eşiğinden içeri adımını atarken, yüzünde bir an için beliren hafif tereddüt gölgesi, hayvani içgüdülerinin ona "İmkânın varken kaç!" diye haykırdığını gösteriyordu.

Elindeki çantasını kalkan gibi tutarak, çevresini dikkatle incelemek için bir an durdu. İçeri buyur edildi ve merdivenlerin hemen üstüne özenle yerleştirilmiş kutuların üzerinden adım atarak Chris'e kendini tanıttı. Ardından, kitabevindeki gündelik hayatı anlamak ve kısa bir anket doldurmak için burada olduğunu açıkladı.

Müfettiş kitabevinde gezindiği sırada, gördüğü fakat anlam veremediği şeyler hakkında tereddütlü sorular sormaya başladı; bir Escher tablosunda kaybolmuş gibi bir hali vardı. Merdivenlere işaret ederek, "Ne kadar ilginç bir dekorasyon," dedi. Söz konusu merdivenler, kitabevinin bir önceki enkarnasyonundan getirilmişti ve binanın kendisinden de eski

* Bodrumun bir köşesinde, kutuların yarı yarıya gizlediği, kıvrılmış ve solmuş bir poster duruyor. Üzerinde kocaman harflerle YAPMA yazıyor ama neyi yapmamamız gerektiği çoktan silinmiş, geriye sadece belirsiz bir uyarı kalmış.

kalıntılardı. Genelde bir rafın üzerine yaslanmış bir halde dururlardı ki kitapçılar merdivenleri devirmeden hızla çıkabilsin. Hız ve çeviklik bu noktada hayati önem taşırdı ve zirveye ulaşmanın en iyi yolu koşarak başlamaktı. Çatırtı seslerini dinleyerek, merdivenin ne zaman kırılacağını anlamayı öğrenmek de gerekiyordu. Kendi adıma, bu merdivenleri kullanmayı bırakmanın en iyisi olacağına karar verdiğim an, neredeyse bir cam vitrine düşüp canımı tehlikeye attığım andı. Ancak şans eseri, o vitrin camı Hüküm Dağı'nın ateşlerinde dövülmüş gibi sağlamdı ve parçalanmamıştı. Müfettişe, bu merdivenlere gerçekten ihtiyaç duyduğumuzu, zira onların yokluğunda en yüksek raflara erişmenin mümkün olmadığını anlattık. Bahsi geçen raflar, üzerlerinden ansızın düşüp neredeyse ölümcül bir hızla kitabevinin zeminine çakılan kitaplarla doluydu.*

Turumuza devam ettik, müfettiş giderek daha isteksiz adımlarla kitabevinin yerleşik güvenlik tehditleri arasında dolanmaya başladı. Evet, o çivi hep oradaydı. Hayır, o kapağın nereye açıldığını bilmiyoruz ama yıllardır oradan bir şey çıkmadıysa, bundan sonra da çıkmayacaktır muhtemelen. Müfettiş, merdiven boşluğunun ışıklandırmasını inceledikten sonra –ki bu yalnızca uçurumun kenarına monte edilmiş ahşap bir tahtaya tırmanıp gıcırdayan tahtalar üzerinde yavaş yavaş yürüyerek tamir edilebilirdi– rotasını değiştirdi. Yangın güvenliği! Kendini bir cankurtaran simidine sarar gibi yangın güvenliği konusuna sarıldı. Böylesine kitaplarla dolup taşan, âdeta

* Özellikle hatırladığım bir kitap var: *Aphrodisias*. Oldukça büyük ve gösterişli bir fotoğraf kitabıydı ve en üst raflarda yer alıyordu. *Aphrodisias*, salonunu devasa, zarif antika eserlerle dolu bir kitapla domine etmek isteyenler için bir dönem çok moda bir isim olan Türk fotoğrafçı Ahmet Ertuğ'un eseriydi. Bir akşamüstü, kaderin garip bir cilvesi sonucu bu devasa cilt, ahşap hapishanesinden kurtulup bir kuyrukluyıldız misali yeryüzüne çakıldı. Birini yalnızca birkaç santim farkla ıskaladı. Olayın ardından yapılan incelemede, *Aphrodisias*'ın ufacık bir zarar bile görmediği anlaşıldı; aynısını yer döşemesi için söylemek pek mümkün değil.

bir barut fıçısı gibi yanmaya hazır bir kitabevinin sağlam bir yangın güvenliği prosedürüne sahip olması gerekmez miydi?

Sonunda, spiral şeklinde dizilmiş kitapların arkasına saklanmış, merdiven boşluğunun yakınında duran sulu yangın söndürme tüpünü bulduk. Tüpü almak için kitap spiralini yok etmek ve ardından karanlığa yuvarlanma riskini göze almak gerekiyordu. Yine de bu, zaferle anılacak bir andı. Müfettişin beklentileri her geçen dakika daha da düşüyordu ve yangın söndürücü kendisine sunulduğunda, adamın yüzünde neredeyse bir rahatlama ifadesi belirdi. Tabii ki tüpün değiştirilmesi gerekiyordu. Elektrik yangınlarına karşı da bir söndürücüye ihtiyacımız vardı ama belli ki bunu temin etmekle görevli kişi, bu tek örneği yeterli bulmuştu. Söndürücünün üzerindeki toz birikintisi başlı başına bir tehlike gibi görünüyordu. Dahası, müfettiş söndürücüyü daha yakından incelemeye çalıştığında tüpten hafif bir hırıltı çıktı.

Kitabevinin derinliklerine indikçe, müfettişin umutsuzluğu da giderek arttı. Bir tehlikeden dönüp diğerine bakar oldu; bu kez karşısında tek yangın çıkışı vardı. Ancak çıkış, kutularla dolup taşmış, âdeta bir yangın engeli parkuruna dönüşmüştü. Kendisine Diğer Mahzenler'den bahsedildiğinde (ki oralar kesinlikle güvenli olmalıydı, yoksa birinin orada yaşaması mümkün olabilir miydi?) adam garip bir gri tonuna büründü ve bir süre oturması gerekti. Ancak kendisine sağlanan sandalye de uzun süre oturulacak türden bir sandalye değildi; daha çok dekoratif bir parçaydı ve üzerine oturulduğunda ortadan ikiye ayrılarak kullanıcıyı yere düşürmekle tehdit ediyordu.* Tam o sırada, Georg binbir kelebek

* Bu, üst katta bir zamanlar bolca bulunan ancak hiçbiri hizmete uygun olmayan sandalyelerden biriydi. Büyük Kargaşa sırasında neredeyse hepsini atmıştık ancak birini sırf duygusal sebeplerle sakladık. Sandalyenin en büyük özelliği, üzerine oturmaya yeltenen birini fark edip daha o kendini son derece nahoş bir durumda bulmadan önce hızla müdahale edebilmeyi gerektiren bir sezgiyi ortaya çıkarmasıydı.

leşiyle döşeli bir yemek tepsisiyle yanından geçince, zavallı müfettiş kendini bodrumdaki paketleme mahzenlerine atarak kaçtı. O mahzenler de kovalarla doluydu ve su damlaları elektrik sisteminin üzerine sızıyordu.

Bütün gününü insanların kutuları doğru şekilde kaldırıp kaldırmadığını* kontrol eden bir adam için bu, muhtemelen korku filmlerindeki gibi, kahramanların ölümcül tuzaklarla teker teker avlandığı bir kâbusa dönüşmüştü. Derken, mahzende kutular, bazen nedensizce yaptıkları gibi, hafifçe hışırdadı (ki ben bunu genellikle görünmeyen bir kriptide bağlarım) ve müfettiş ansızın panikle gün ışığına fırladı. Bir daha da geri dönmedi.

Müfettişin kahramanca çabasını onurlandırmak için mahzene yeni bir iş sağlığı ve güvenliği posteri astık ama sanırım kimse gerçekten fark etmedi. Yine de nihayet yeni bir yangın söndürücü edindik ve kriz anında ulaşabileceğimiz bir yere koyduk. Bütün o kitapların bir anda alevler içinde kalma ihtimali, bunu yapmamak için fazla endişe vericiydi. Yangın söndürücüye uygun bir yer ararken, uzun zamandır ilk kez kitabevine dışarıdan bir gözle bakabildim ve sızdıran çatıya, bozuk saate, gelişigüzel yığılmış kutulara içten içe söylenmeyi ne zaman bıraktığımı düşündüm. Bir noktada, tüm bunlar arka plana karışmıştı; öyle ki yoklukları varlıklarından daha fazla rahatsız ederdi beni.

44

Çıkrıkçı Geri Dönüyor

Çıkrıkçı geri döndü ve beni bir güzel köşeye kıstırdı. Bu sefer gerçekten ilgimi çeken kitaplar getirmiş, köşede sinsice

* Kaldırmıyorduk.

kıkırdayarak kendini eğlendiriyor. Paltosunun altında bir şeyler hışırdatıyor ve (muhtemelen) gizli tuttuğu fazladan çene kemiklerini temizliyor. Şimdiden niyetini açık açık belli etmiş durumda, bu kitaplar için ne kadar ödeyeceğimi soruyor. Kurnazca bir hamle çünkü fiyat belirleme sorumluluğunu bana yüklüyor; eğer fazla verirsem beceriksiz olduğumu kanıtlamış olurum, az verirsem de gelecekteki sahtekârlıklarına açık bir hedef haline gelirim. Beni tartıyor. Bilgisayara doğru hamle yapıyorum, gözleri anında tiksintiyle kısılıyor. Acaba desteğe mi ihtiyacı var, diye sessizce değerlendiriyor.

Kitap ticaretiyle uğraşanlar için internet, oldukça kutuplaştırıcı bir mesele. Kime sorduğunuza bağlı olarak cevap "her şeyi mahvetti" ve "her şeyi kurtardı" arasında değişir. Açıkçası, cevabın ortada bir yerlerde olduğu türden bir durum bu. İlginçtir, internete dair en sık şikâyet edenler genellikle müşteriler oluyor; oysa bir kitapçının modern dünyada ayakta kalabilmesi için interneti ustalıkla kullanması şart. İnsanlar hâlâ her şeyi kitaplardan öğrendiğimize ve tüy kalemlerle notlar tuttuğumuza inanmayı tercih ediyor gibi ama işin aslı, sahaflar hibrit bir çalışma yöntemi geliştirdi. Nadir kitap ticaretinin bazı bölümlerinin internete bu kadar geç uyum sağlamasının nedenleri üzerine belki başlı başına bir kitap yazılabilir, ancak sebebi ne olursa olsun, Sotheran's bu yarışa geç katıldı.

Bence esas darbe, yani kitapçıları interneti kabul etmeye gerçekten iten şey, anlık iletişimin kitap piyasasını değiştirme şekliydi. Kitap fiyatlarını rakiplerinizinkiyle anında karşılaştırma yetisi, kitap ticaretini neredeyse paramparça etti. Bunun sebebi, kitap fiyatlandırma konusunda hâlâ net ve kesin bir kural olmaması. Tek yapmanız gereken, kitabı satın aldığınız fiyattan daha fazlasına satmaya çalışmak

–kepenkleri açık tutmanın tek yolu bu– ama eğer fiyatlarınız çok yüksek olursa müşterilerinizi kaybedersiniz. Bir kitabı düşük fiyatlandırırsanız hemen satılır (genellikle başka bir kitapçıya, ki o kişi bıyıklarını burarak gelir, sonra da iyi bir kâr elde eder); eğer aşırı fiyatlandırırsanız mevsimler yıllara, yıllar da onlarca yıla dönerken kitap elinizde kalır. İşte böylece, bir sterlinden sonsuzluğa uzanan her türlü fiyatla karşı karşıya kaldığınızda, gördüğünüz benzer şeylere dayanarak bir değerlendirme yapar ve satışa koyarsınız (ama çok çabuk satılmasın diye dua edersiniz).

Kitap meraklılarının ve satıcıların, bir kitap satın alırken indirim istemeleri pek şaşılacak bir şey değil. Hatta o kadar yaygın ki köklü koleksiyonerlerin ilk sorusu genelde bu oluyor. Biz İngilizler ise bu tür meseleleri her zamanki dolaylı ifadelerimizle dile getirmeyi tercih ediyoruz. Sıkça duyduğunuz o "Bu kitabın en iyi fiyatı nedir?" sorusu, aslında "Bu düpedüz soygun! Aslında hapiste olmanız lazım ama cömert bir indirim karşılığında sizinle anlaşma yoluna gideceğim" demenin nazik bir yolu. Bir kitapçı çırağı olarak, bu sonu gelmeyen talepleri zarafetle idare edebilmelisiniz; kimseyi gücendirmek istemezsiniz ama tabii ki kitabevinin de para kazanması gerekir. Fiyat konusundaki pazarlık ve al-ver işleri, kitapçılık deneyiminin tam kalbinde yer alır. Sotheran's gibi bir kitapçılar ittifakının parçası olmak, bu gerilime ayrı bir boyut ekler. Kendinizi sık sık bir meslektaşınızın bölümündeki kitapları satarken bulabilirsiniz. Ancak fiyat kırma dürtünüz, ertesi gün aynı meslektaşınıza dönüp neden raflarındaki en pahalı kitabın fiyatını üçte bir oranında düşürdüğünüzü açıklamak zorunda kalacağınızı bilmenin verdiği çekinceyle dengelenir. (Tabii ki alternatif bir yöntem olarak onlardan saklanabilir ve herkesin unutmasını bekleyebilirsiniz. Benim hayatta kalma yöntemim genelde budur fakat herkesin kendi tarzı var.)

Müşteriler pazarlık işine kendilerini çok kaptırır; hatta bazıları için pazarlık, alışverişin eğlenceli bir parçasıdır. Çoğu dükkânda kimse kasiyerle, mesela bir parça et için fiyat tartışmaya kalkışmaz, gelgelelim konu bir kitap olduğunda, insanlar bu hakkı kendilerinde görür. Bu da başlı başına bir gösteridir: Satıcı, müşteri ona ateşten gömlek giydirip işkence ediyormuş gibi davranır; müşteri de satıcı onu dolandırmaya çalışıyormuş gibi. Bazı tanıdık müşterilerimiz var, her defasında aynı rutini baştan sona sergilerler. Oysa daima aynı indirimi vereceğimizi bilirler. Bu gösterinin onlar için önemli bir ritüel olduğuna samimiyetle inanıyorum. Neyse ki çalışanlarımız da bu durumdan pek şikâyetçi değil çünkü bize nahoş bakışlar ve sahte gülümsemeler üzerine pratik yapmak için harika bir fırsat veriyor. Bu müsamere, özellikle beş yıl süren bir oyuna dönüşüp her yıl kitabevine uğrayarak aynı kitaba göz atan ve ardından manidar bir tavırla, "Geçen yıl da burada görmüştüm," diye laf sokuşturan müşteriler işin içine girdiğinde iyice çapraşık bir hal alıyor.

Kitapları tezgâhın diğer tarafına, Çıkrıkçı'ya doğru itiyorum. James'in bana bir cumartesi öğleden sonra fısıldadığı bir numarayı deniyorum. "O kadar işim var ki," diyorum, etrafımdaki kitap dağlarını işaret ederek. (Tabii ki Çıkrıkçı, bu işlerin o kadar da acil olmadığını bilmek zorunda değil.) Gerçekten *işten başımı kaldıramıyorum*. Eğer Çıkrıkçı bir ticaret yapmak istiyorsa fiyatları kendisi önermek zorunda; bazı tahmini rakamlar sunsun. Yoksa ona nasıl yardım edebilirim ki? Bu durumu anlayışla karşılayacaktır elbet, değil mi? Rumpelstiltskin'in kendi adını duyduğunda yere hiddetle vurması gibi, Çıkrıkçı öyle bir öfkeyle ayaklarını yere vuruyor ki neredeyse kitabevinin zeminini delip geçerek cehennemin derinliklerine inecek. Bana karanlık bir bakış fırlatarak, hazırlayıp getirdiği ama sunmak zorunda kalmamayı umduğu listeyi çıkarıyor gün yüzüne.

Bugün, zafer benim. Garip bir his bu. Yıllardır, aralıklarla Çıkrıkçı'yla sözlü bir dövüş halindeyim. Nihayet onu alt etmek, hayatımın bir dönüm noktasına ulaşmak gibi. Ancak bu zaferi paylaşacak kimse yok. Diğer kitapçılar dışarıda; kitabevine tek başıma göz kulak olmam için bana güvenildiğini fark ediyorum. Garip bir his. Ertesi gün, kitabevinin anahtarı bana teslim ediliyor, böylece istediğim zaman girip çıkabileceğim.

45

Reklam için Çalışmak

"Web sitenizde bazı sukabakları gördüm," dedi, kaşını kaldırarak tezgâhın üzerinden bana doğru eğilen, bıyıklı bir adam. Elindeki büyükçe şemsiyeyi mızrak misali tutuyor, aniden dönüp onu bir yabandomuzuna saplayacakmış gibi duruyordu.

Gözlerimi kırpıştırdım. "Sukabakları mı?"

"Evet," diye onayladı, sabırsızca elini sallayarak. "Sukabakları. Kraliçe Viktorya'nın yüzü oyulmuş. Onları görmek istiyorum."

Şaşkınlık içinde etrafa bakındım, acaba başkaları da bunu duyuyor mu diye. Duyan yoktu. Zihnim istemsizce, bir yerlerde gömme dolaba gizlenmiş kırık sukabaklarına kaydı. Şimdiye kadar onların yok oluşunun suçluluğundan korunmamı sağlayan tek savunmam, kimsenin böyle korkunç bir eşyayı satın almayacağına dair kendime her gün güvenle tekrar ettiğim mantramdı fakat gözlerimin önünde bu yanılsama acımasızca yerle bir ediliyordu.

Kırık sukabaklarını köşe bucak arıyormuş gibi yaparak dolapları açıp karıştırdım, ancak cesetleri gömdüğüm

karanlık kutuyu kasten es geçtim. Vakit kaybettirmeden ancak bütün bu tiyatronun aslında bilinçli bir kandırmaca olduğunu da açık etmeden, müşteriyi ustaca bir kitap rafına yönlendirdim ve böylece meyveyle ilgili tüm sorgulamalarını anında unuttu.

İşte, dostlar, daha bağlantılı bir dünyanın gerçek tehlikesi budur. Anlayacağınız, sukabaklarını katlettikten sonra, onları elektronik sistemden silmeyi unutarak ölümcül bir hata yapmıştım. İlk geldiğim zamanlarda bu asla gün yüzüne çıkmazdı çünkü web sitesi insanın aklına sonradan geliyordu ve orada bir şey bulmak isteseniz bile bulamazdınız. Sırrım benimle mezara giderdi. Ancak yıllar geçti, o iki ucu en keskin kılıç olan sosyal medyaya giderek daha fazla bel bağlanmaya başlandı ve işte böylece mahvım gerçekleşti.

Sosyal medya, herkesin sahip olmak istediğini sandığı ama aslında binlerce duygusal yabancıyı haftanın yedi günü, yirmi dört saat idare etmekten ibaret olduğunu fark edince hızla vazgeçtiği becerilerden biridir. Kibrime yenik düşerek ve benden yirmi yıl daha fazla deneyime sahip meslektaşlarımın yanında yükümü yeterince taşıyamadığımdan endişelenerek, kendimi faydalı kılmak adına sosyal medya hesaplarından birini devralmaya karar verdim. O zamana kadar sessiz bir vakar içinde varlığını sürdüren hesap, kimseye bir zarar vermeden yoluna devam ediyordu. Fakat gençliğin budalalığı galip geldi.

Hikâyenin talihsiz kısmı, aslında gerçekten bu işte iyi olmam. Çoğu antika kitapçı, sosyal medya kavramının ta kendisine sağlıklı bir şüphe ve küçümsemeyle yaklaşır, bir kitabın fotoğrafını ayda bir kez yayınlayarak, saldırgan bir ruha saygı gösteriyormuşçasına kullanır ilgili mecraları. Buna... bu *barbarlığa* mecbur bırakılmanın yarattığı hınç, en ufak bir mizah kırıntısı olmaksızın her kelimelerine kazınmış.

Ekranın diğer ucundan surat asılarak söylendiklerini neredeyse duyabiliyorsunuz.*

Benim için çözüm basitti (hâlâ öyle). Sosyal medya bir kedi gibidir: Sadece numaradan sevdiğinizi anlarsa sizi tırmalar. Eğer ne yaptığınızı bilmiyormuş gibi görünmekten çekindiğiniz için sosyal medyayı kullanmaktan korkuyorsanız asıl meseleyi kaçırıyorsunuz demektir. Zira bu platform, aslında hiçbir fikri olmadığını kabul etmeye can atan binlerce insanın bir araya geldiği, uzmanlığın ise yalnızca uzun bir hatalar silsilesinin nihai sonucu olduğu bir yer. Elbette tuhaf tipler ve kötü karakterler burada da mevcut, tıpkı gerçek hayatta olduğu gibi. Gelgelelim bir kitapçıda çalışan herkesin aşina olduğu göz ardı edilebilir hataların, alaycı mizahın ve samimi heyecanın tuhaf birleşimi sayesinde burada da anlamlı bağlar kurmak da mümkün.

Bu yaklaşım, meslektaşlarım arasında her zaman hoş karşılanmadı. En az bir düşman edinmiş durumdayım; kendisi, her fırsatta benim "maskaralıklarımdan" şikâyet etmek için Kitapçılar Birliği'ne başvuruyor. Birlik de her seferinde, açıkçası ilgisiz bir tavırla çocuksu tartışmaların yetki alanlarına girmediğini ikimize de hatırlatıyor. Aslına bakarsanız bu kitapçı benim en eski ve en sevgili mektup arkadaşlarımdan biri sayılabilir ama bunu asla öğrenemeyecek gibi görünüyor.†

Bunu söylüyorum söylemesine ama ilginin biraz bunaltıcı olduğunu kabul etmeliyim. Dünyaya daha fazla açılmak, web sitemize daha fazla trafik çekmek anlamına geliyor ve bu da kayıtlarımızı karıştırıp bizim bile bulamadığımız eşyaları

* İnternet konusunda hiçbir fikri olmayan kitapçıların maskaralıkları her zaman keyif verici olmuştur. Rakiplerimizden biri bir keresinde bize sinirlenip Google'a, kendi adıyla ama muhtemelen anonim olduğunu sanarak, iki yıldızlı bir yorum bırakmıştı. Yorum hâlâ orada duruyor.

† Eğer bunu okuyorsan bilmeni isterim ki mizah anlayışından tamamen yoksunsun ve şikâyet mektupların benim can suyum resmen.

satın almaya çalışan insanların artmasına yol açıyor. Son zamanlarda, neredeyse her gün, en son beş yıl önce gördüğümüz bir ürünü satın almaya kalkışan bir internet kâşifinin uyarısını alıyoruz. Varlığımızı çoktan unutmuş eski müşteriler, bir mantar ağı misali toprak altından yeniden beliriyor ve biz de istemediğimiz eşyaları bize satmaya çalışan insan seli altında boğuluyoruz.

Bu yeni kaos dalgasının satışları artırmaktan ziyade daha fazla iş yükü yaratıp yaratmadığı konusunda görüşler hâlâ ayrılıklar gösterse de Pandora'nın kutusu çoktan açıldı ve elden gelen tek şey, en iyisini ummak. Ben, bu garip dünyada, nadir kitap satıcılığının sayılardan ibaret olduğu yönünde deneysel bir görüşe sahibim. James dünyanın en garip kitabına sahipseniz ve onu ne kadar uzun süre elinizde tutarsanız birinin onu isteyeceğini, yani her kitabın bir alıcısı olduğunu anlatırdı her zaman. Bana göre, bu tutumun mantıksal sonucu, o kitapları olabildiğince çok insana göstermek istemeniz gerektiğidir. Örneğin, Andrew şirketimize katılmadan önce, onlarca yıl elimizde kalmış, resim üzerine bir kitabımız vardı. Öylesine uzun süredir satılmamıştı ki ne zaman alındığına dair kayıtlardan bile bahsedemezdik. O kitap sosyal medyada paylaşıldı ve bir saat içinde satıldı.

Bu durumun nadir kitap satıcılığı dünyası için uzun vadede ne anlama geldiği belirsiz fakat bana, artan maliyetler ve güvensiz dalgalanmalara rağmen en iyi bildiğimiz huysuz işleri yapmaya devam edebilmemizi sağlayacak yeni bir kitleye ulaşma umudu veriyor. Tüm bu insanlar bir anda gelmeselerdi daha iyi olabilirdi tabii. Sonuçta satacak kırık sukabaklarımın sayısı belli.

46
Koklamasız Hava Sahası

Mağrur bir düşes edasıyla içeri süzüldü, kayıp prenses Anastasia'yı bulduğunu ilan etmek üzereydi sanki. Peşinde, yüzünde gençliğimde kıyafet mağazalarına sürüklendiğim günlerden tanıdığım o aynı bezgin ifadeyi taşıyan bir çocuk vardı. Kadın atmosferi içine çekmek için durdu, her ânın tadını çıkardığı aşikârdı, ardından refakatçisinin de aynısını yapıp yapmadığını kontrol etti. Elbette yapmıyordu çünkü odanın köşesindeki sandalyeye göz dikmişti (sandalyenin bir ölüm tuzağı olduğunu bilmesine imkân yoktu) ve yavaşça ona doğru süzülüyordu. Kadın, refakatçisini daha da içeri yönlendirirken, kaçındığım halde göz göze geldik. Ben, derin bir meşguliyet içinde olduğumu düşündürecek bir tavır takınmaya çalışsam da başarılı olamadım; kararlılıkla bana doğru yürüyordu.

Önüme set çekmek için yığdığım kitapların üzerinden bana eğildi ve tam da gerçekleşmesinin mümkünatı olmayan bir ricada bulunacaklarını *bilen* insanların takındığı o alaycı ifadeyle gözlerimin içine baktı. "Bir şey almak için burada değilim," dedi. En azından dürüstlüğüne takdirle karşılık vermem gerekiyordu, zira kendi başıma mükemmelen harcayabileceğim değerli vaktimi çarçur etmeye hazırlandığını açıkça belli ediyordu. "Ama size biraz garip gelebilecek bir sorum var." Bana bir kez daha manidar bir bakış attı ve ben de –bazen yaptığım gibi– bu yabancının kitabevinin ortasında bir bıçak çıkarıp bir balık gibi karnımı deştiği takdirde cenazemin nasıl görüneceğini düşünmeye başladım.

Kadına halsiz bir gülümsemeyle karşılık verdim, o da bunun konuşmaya devam etmesi gerektiği anlamına geldiğini doğru şekilde yorumladı. "Torunumla," dedi, "Londra'da bir koku turu yapıyoruz." Bir süre orada durup bana koku

turunun ne anlama geldiğini açıklaması gerekti. Anlattığına göre koku turu, beynin kokuları diğer duyulardan farklı bir şekilde, daha uzun süreli ve derinlemesine hatırlamasına dayanıyordu. Torununu Londra'nın güçlü "koku profillerine" sahip yerlerine götürerek, bir gün koca adam olup o kokulara yeniden rastladığında, o anların zihninde canlanmasını ve onu hatırlamasını sağlamak istiyordu. Bu duygu yüklü açıklama, buz gibi kayıtsızlığımı bir nebze yumuşattı. Oğlan için koklayabileceği eski bir kitap isteyince, gönülsüzce de olsa uygun bir tane bulup getirdim.*

Kapılarımızı yirmi birinci yüzyıla açtıkça, giderek daha sık karşılaştığımız bir şey var: paraya dönüşmeyen ama kitapları kokuları, dokuları ve sesleriyle fetiş ögesi haline getiren bir ziyaretçi kitlesi. Gün geçmiyor ki biri kitabevine girip sadece kokuyu sevdiğini ya da kitapların arasında olma ihtiyacı hissettiğini itiraf etmesin. Kimileri, dokunmak istedikleri bir şeye ulaşabilmek için dolapları açmamızı istiyor. Kitapların arasında olma ve varlıklarından teselli bulma arzusu, insanın en temel içgüdülerinden biri gibi görünüyor. Kitap turları eskisine kıyasla çok daha sık düzenleniyor; büyük gruplar, dükkân dükkân gezerek buraları turistik birer durakmışçasına ziyaret ediyor. Bu durum, işine gömülüp çalışanları ciddi ciddi rahatsız etse de eşiği geçip sessizlikle karşılaşınca yüzlerinde beliren o ilk hayranlığa şahit olduğumda içim biraz yumuşuyor. İlk kez Sotheran's'a girdiğimde hissettiğim o hayreti onların yüzlerinde gördüğümde, onları anlıyorum.

* Görünüşe bakılırsa buraya sadece koklamak için değil, bütün deneyimi yaşamak için gelmişlerdi. Ben de ağır deri ciltli, tozlu bir Latince *İlyada* nüshası çıkardım. Gerekli durumlarda biraz gösteriş yapmaktan çekinen biri değilim.

47

Her Şeyin Bir Bedeli

"Bana şu kitabı bulmanızı istiyorum," dedi baskın karakterli kadın, telefonunu burnuma dayayarak; ekranda, bir kitabın (ya da kitabı andıran bir şeyin) bulanık ve hiç de faydası olmayan bir fotoğrafı vardı. Doğrusu, birçoğumuz gibi o da ışık ve perspektif bilgisiyle doğmamıştı, dolayısıyla çektiği kare hiç yardımcı olmuyordu. Tebeşirle kaldırıma kitabın resmini çizse daha iyi bile olabilirdi. Böylesi durumlarda her zaman yaptığım gibi, bana elindeki tüm fotoğrafları göndermesini, elimden geleni yapacağımı söyledim. Ne var ki e-posta önerisini duyar duymaz yüzüne yerleşen, belli ki yılların pratiğiyle incelikle cilalanmış hoşnutsuzluk ifadesi gözümden kaçmadı. "E-posta göndermek istemiyorum," dedi, telefonunu bir silah gibi sallayarak. "Web sitesi kullanmak da istemiyorum. Gerçek bir insanla konuşmak istiyorum." Hayli kabalık ettiği, karşısındaki gerçek insan da nazikçe ama sabır sınırlarında bir tonla, sorusuna cevap vermek için bu fotoğrafları bir şekilde paylaşması gerektiğini açıklamaya çalıştı. Zira kendisi bir mürekkepbalığı gibi ağzından mürekkep püskürtüp fotoğrafı kendi elleriyle basmayacaksa bunu elektronik olarak yapması kaçınılmazdı. Ama sözlerimin ortasında kapıyı çarparak çıktı ve rakiplerimizden birini ziyaret etmekle tehdit etti.*

Kitapçılar, kendilerini insanların o an ihtiyaç duyduğu şeye dönüştürmeye fazla kolay uyum sağlarlar. Birinin kusmuğunun temizlenmesi gerekiyorsa, perakende çalışanı oluverirsiniz. Aynı kişi ertesi gün gelir ve Latince bilen bir uzmanın yardımını talep eder; o zaman da birdenbire uzman kesilirsiniz.

* Pek de etkili bir tehdit sayılmazdı. Büyük ihtimalle, gitmeyi reddedip dükkânda dikilerek kendini benim sorunum haline getirseydi çok daha iyi sonuç alırdı.

Bir öyle, bir böyle. İleri geri. Bazı insanların perakende çalışanlarına davranışlarıyla uzman gördüklerine davranışları arasında bir kopukluk vardır ve bir kitapçıda insanlar, size kaba davranmaya devam mı etmeliler yoksa sizin mi onlara kaba olmaya başlamanız gerekiyor, bir türlü karar veremezmişçesine bu ikisi arasında gidip gelirler.

Bana göre bu işin sırrı erişimde yatıyor. Gerçek uzmanlar ya kendilerini bir üniversitenin bodrumuna kapatırlar ya da bir büyücü kulesinin en yüksek odasına çekilirler çünkü yabancılarla temasın başlarını sadece belaya sokacağını gayet iyi bilirler. Oysa nadir kitapçılar, halkın randevu almadan ya da bir ücret ödemeden doğrudan bir uzmana erişebildiği o tuhaf ara mekânlardan biridir.

Kitapçılarda değer biçme talepleri zamanımızın büyük bir kısmını yutuyor ve dürüst olmak gerekirse varlığımızdan haberdar insanların sayısı arttıkça bu talepler de giderek daha akıl almaz hale geliyor. Ortak gelen kutumuz, eskiden "Sevgili Sotheran's, birkaç dakikanızı alabilir miyim?" diye başlayan e-postalarla dolarken, artık yalnızca konu satırında "DEĞER??" yazan, ekinde belirsiz ve bulanık fotoğraflar bulunan mesajlarla tıka basa dolu. Yıllar içinde bu gelen kutusuyla ilgilenme isteğim ciddi ciddi azaldı, özellikle de insanlara nazikçe kitaplarının bizim için bir değer taşımadığını açıklamaya çalışmanın onları yalnızca öfkelendirdiğini ve beni de akşam saatlerinde özür dileyen ancak beyhude e-postalar yazmaya mahkûm ettiğini fark ettiğimden beri.*

Ne yazık ki bir kitapçıya gelip kitaplarına değer biçmesini isteyenler için şunu söylemek zorundayım: Bu aslında çoğu kitapçının sunduğu bir hizmet bile değil. Bir kitap satın alırken, aklınızda en iyi müşterinize ne kadar fiyatla

* "Sıfır mı? Büyükannem bu meyveyarasası temalı roman setini onlarca yıl boyunca topladı! İkinci bir görüş talep ediyorum!" ve benzeri feveranlar.

satabileceğinizi tartarsınız ve satıcıya bunun akla uygun bir kısmını teklif edersiniz. Bu süreçte hiçbir zaman bir kitaba bakıp, "Evet, bunun tam olarak değeri şu kadardır," demezsiniz çünkü en güvenilir müşterinizin bile kitabı gerçekten alacağı garanti değildir. Bir gece bir kitabın ederi hakkında vardığınız en iyi yargı, ertesi gün aynı kitabın yolun karşısındaki dükkânda belirmesiyle tamamen geçersiz hale gelebilir (ki bu da pekâlâ başımıza gelmiştir).

Dolayısıyla biri sizden kitabına değer biçmenizi istediğinde, en mantıklı görünen yol, elinizden gelenin en iyisini yapıp makul bir tutar söylemek ve ardından onları kibarca kitabevinden uğurlamak olabilir. Ne zararı olabilir ki? Onlar mutlu olur, ben de huzur bulurum. Bu mantık gayet işe yarayabilirdi, eğer nadir kitap piyasasında belli aralıklarla hortlayan talihsiz bir eğilim olmasaydı: kitapları birer yatırım aracı olarak pazarlamak. Kitapçının bu sonuca varmasını anlamak zor değil; satışı kolay bir fikir. Kitaplar sanat eserlerine *benziyor*, öyleyse değerlerini de aynı şekilde koruyorlardır, değil mi? Bazı koleksiyonerler kitaplarını bir banka hesabı gibi görmeye meyilli oluyor, hatta ve hatta gerektiğinde "parayı çekebilecekleri" nesneler olarak. Daha da ileri götürüyorum, bazıları kitaplarının zamanla değer kazanacağını bile düşünüyor. Bana sorarsanız bir nadir kitapçının bir kitabı bu şartlarla satması fazlasıyla iyimser, hatta neredeyse suç teşkil edecek kadar yanıltıcı bir hareket. Ne var ki bu tür hayallere kapılan müşterilerin, yıllar sonra sevdikleri yazarın gözden düştüğünü, bir zamanlar revaçta olan deri ciltlerin artık modasının geçtiğini fark edip her şeylerini kaybettiklerini görmüşlüğümüz çoktur. Bu yüzden sektör içinde pek hoş karşılanan bir yöntem değildir ama yakalanmayacaklarını düşünen bazı kitapçılar tarafından hâlâ uygulanır.

İnsanların kafasını karıştıran nokta şu: Her kitapçı, dükkânına yeni kitaplar almak zorundadır ve bunun için kitap

sahiplerine bir miktar para teklif eder. Ancak bu, gerçek anlamda bir "değer biçme" işlemi değildir çünkü kitapçının yaptığı teklif, kendi açısından bir risktir. O kitabı kitabevine koyduğunda satıp satamayacağını, maliyetini geri kazanıp kazanamayacağını bilmez. Bazı kitapların Sotheran's raflarında otuz yılı aşkın süredir alıcı beklediğini düşünürsek tek kitapçının görüşünü temel alarak bir koleksiyonun tamamına paha biçmenin ne kadar yanıltıcı bir düşünce olduğunu anlayabiliriz. Yine de bu tarz talepleri sıkça alıyoruz; bizi mal varlıklarının tamamına değer biçmeye çağıranlar dahi var, sanki elimizde sihirli bir kalem varmış da imzamızı atarak erken dönem İtalyan romanlarından oluşan kütüphanelerinin zamana altın gibi karşı gelebileceğini ilan edebilirmişiz gibi.

Nadir kitap ticaretinin, bu kadar kırılgan ve değişken bir temele dayanmasına rağmen bir on yılı değil, yüzyılları aşarak ayakta kalması garip bir durum. Âdeta hepimizin bir parçasını tutarak dengelediği karmaşık bir iskambil kulesi; gözümüzü üzerinden ayırmaya cesaret edersek her şeyin çökebileceğini biliyoruz. Ama belki de asıl sırrı burada yatıyor: Kitapçılar, koleksiyonerler, okurlar... hepimiz, elimizde tuttuğumuz kitabın bir değeri olduğuna *inanıyoruz*. Bunu iliklerimizde hissediyoruz ve bu inancı yeterince güçlü taşır, yeterince yoğun yaşarsak bir gün başkalarının da aynı şeye inanmasını sağlayabileceğimizi *biliyoruz*.

48

İndirim Sepeti Çılgınlığı

Bir masanın altına sıkışıp kalmış durumdayım. Belki de hareketsiz yaşam tarzım ve kitabevine sadece bir dakikalık yürüyüş mesafesinde beş tane sandviç dükkânının bulunması yüzündendir ama buraya eskiden sorunsuzca sığdığıma neredeyse

eminim. Sıkışıp kalmışken, kutulardan bazılarının içine göz atmak için zaman ayırıyorum. Dört masa ayağı buluyorum ama masanın kendisinden eser yok. Anca bebeklere olabilecek bir çorap var ama bir şey tarafından kemirilmiş. İçinde sadece nemli bir bez ve üzerine "evde kullanım için" yazılmış bir kaldıraç bulunan takım çantası. Nihayet oradan çıkmayı başardığımda, elimde mavi şiir kitaplarıyla dolu bir kutu vardı. Kitaplar Viktorya Dönemi'ne ait, ucuza üretilmiş. O sırada James yanımdan geçerken bana korsan Tennyson'ı aldığım yere geri koymamı söylüyor. Eğer dünyadaki tüm nüshalarına sahip olduğumuzu öğrenirlerse nadir sayılmaz, diye hatırlatıyor.

Modern zamanla birlikte çevremizi gözden geçirmek kaçınılmaz hale geldi ve yıllar içinde kimsenin nasıl satacağını bilmediği bir dizi kitap biriktirdiğimizi fark etmeye başladık. Artık aramızda olmayanların topladığı, raflarda yer kaplayan, üstü tozla kaplanmış kitap yığınları... Güçler'den gelen nazik imalar, işe yaramayan kitapları toptan satmanın akıllıca olabileceğini fısıldıyordu. Sanırım bu önerinin ardındaki yanlış kanı, kitapları hızla elden çıkarıp maliyetlerini geri kazanabileceğimizdi.

Ölü ağırlıklardan kurtulma sürecine başladık. İlk parlak fikir, bu kitapları yeni yeni işe koyulan kitapçılara devretmekti. Böylece, kıymetli sanat kitaplarından oluşan bir koleksiyon güzelce paketlenip yurtdışına, bir daha haber alamadığımız birine gönderildi. Her yıl Muhasebe bölümü, o koleksiyonun akıbetini soruyor ve ben her defasında, adamın muhtemelen kitaplarla birlikte tüydüğünü ve bir daha geri dönmeyeceğini söylüyorum. Sanırım hâlâ "beklemede" olarak kaydediyorlar.

Sıradaki parlak fikir, bahar indirimi yapmaktı ancak bu etkinliğin tek tanıtımı, kimsenin göremeyeceği yerlere yerleştirilmiş, gönülsüzce hazırlanmış birkaç tabeladan ibaretti. Bu yüzden, tahmin edileceği üzere, büyük bir başarıya

dönüşmedi. Hatta James'in indirimden bahsedildiği her an yüzüne yerleşen öfkeli ifade öyle bir caydırıcı etki yarattı ki etkinlik neredeyse tamamen görmezden gelindi.* İndirim üç ay sürdü ve satılan tek şey, muhtemelen, kutuların arasına sıkışmış kitap kasasına denk gelip içine göz atma cesaretini gösteren bir müşterinin tesadüf eseri yaptığı alışverişti.

Bu yollar bize fayda sağlamayınca ve zaman hızla akmaya devam edince, kitapları elden çıkarmak için diğer bağlantılarımıza bel bağlamaya başladık. Raflardan çektikçe daha fazlası ortaya çıkıyor, etrafımda giderek büyüyen, şüpheli derecede yeni ve inanılmaz derecede ağır, üstelik vitray sanatı ve kır malikâneleri gibi fazlasıyla özel konulara adanmış kitap yığınları birikiyordu. Normalde Sotheran's bu kitapları birkaç on yıl bekletip nadirleşmelerini sağlardı ancak bu kez mantığın elçileri olan Yüce Güçler devreye girdi ve kitapların açık artırmaya gönderilmesine karar verildi. Rebekah, liste hazırlamak için fırsat kollayan bürokratik ruhu sayesinde bu gelişmeye bayıldı ve not defterini kapıp işe koyuldu. Georg gelip birkaç kitabı kendisi için ayırdı (her ne kadar bunları koleksiyon yapmadığını iddia etse de). O dönem çalıştığımız müzayede eviyle ilgili hâlâ şüphelerim var çünkü iflas edene kadar sürekli yeni siparişleri kabul ettiler. O noktada başka bir müzayede evine geçtik; onların daha akıllı davranacağını düşünmüştük ama belli ki yanılmışız. Gerçi bir süre sonra gerçekten telefonlarımızı açmamaya başladılar ama biz kitap göndermeye devam ettik ve kutuların hiçbir zaman geri dönmemesi bizim haneye bir artı olarak yazıldı.

İnsanlar bir kitabın çöpe atılabileceği fikrine inanılmaz tuhaf tepkiler verdiklerinden, nadir kitapçılar bu hassas dengeyi iyi yürütmek zorunda. Bir yanda, tüm mesleğin temeli

* Zımba ve müsvedde kâğıtların en muhteşem, en inatçı geridönüştürücüsü James, temizliğe girişme fikrini tamamen akıl almaz buluyordu.

kitapların diğerlerinden daha önemli olduğu fikri üzerine kurulu; her gün, hangilerine fiyat etiketi koyacağını ve hangilerini görmezden geleceğini belirleyen kararlar alırsınız. Öte yanda ise Londra'da koku turları düzenleyen insanlar var ve eğer satamayacağın bir kitabı geridönüştürmen gerektiğini ima edecek olsanız sizi vandallık kariyerinizi itiraf etmişsiniz gibi yargılarlar. Üstelik bütün bu tiratları boyunca, o kitabı alıp götürmeyi teklif etmezler mesela.

Bana kalırsa bu, nadir kitapçının kaderi. Kitap alırsın, satarsın, sonra da gidecek başka yeri olmayanlara bakarsın. Genç kız, anne, yaşlı kadın... Yıllar geçtikçe bazı kitaplar tanıdık yüzlere dönüşür, her yıl yapılan stok sayımında eski dostlarla karşılaşır gibi olursun. Elin bir *Altın Eşek* nüshasına gider; onu alırken hemen satılacağını düşünmüştün (yanılmışsın). Hemen arkasında, bir anlık zaafına yenik düşerek Çıkrıkçı'dan aldığın ve baştan beri satamayacağını bildiğin fareler hakkındaki şu kitabı görürsün. Raflara bakarken gözünün önüne her bir kitabın geçmişi gelir: her biri, bir kitapçının o an için iyi (ya da kötü) bir sebebe dayandırarak aldığı bir karardan ibarettir.

Raflar boyunca ilerlerken, birer tarih damgası gibi duran kitaplara dokunuyorum; insana konakları ve zindanları, mahzenleri ve tren istasyonlarını hatırlatıyorlar. Elimdeki anahtarları şangırdatarak bir cam vitrin açmaya yelteniyorum; içindeki kitabı aldığımızı hiç hatırlamıyorum. Ama James bir anda yanımda beliriyor, sert hareketlerimi azarlıyor. "Narin, çok narin bir dokunuş ister," diyor. Vitrini kendim de açabilirim elbette ama ondan tavsiye almayalı epey olmuş. Hâlâ beni yıllar önce eşikten adımını atan kayıp çocuk olarak görüyor, yardım etmek istiyor. Ona bu küçük zaferi vermeye karar veriyorum. Ne var ki nostaljiye vakit kalmıyor. Vitrin camının kilidi henüz açılmışken, mağaza penceresinden gelen sert ve sabırsız tıklama, birinin hemen önündeki çalışma

saatleri tabelasını okumayı başaramadığını gösteriyor. Anıları yâd etme işi yarına kalıyor.

Sonlar

Mağazanın arka tarafındaki bir sergiyi düzenlerken, daha önce fark etmediğim bir masa buldum. Aslında, bir masa olduğunu sanmıştım çünkü öyle kullanılıyordu. Fotoğraf kitabı yığınlarını kaldırınca, çekmeceleri açıp içine bir göz attım. Yığınlarca dosya. Kaynak kitaplar. Kırtasiye malzemeleri. Şerit metre ve büyüteç. Mesleğin araç gereçleri, kitap kulelerinin altında gömülü, unutulmuş bir çalışma alanında toz biriktiriyordu. Yeni vitrini hazırlamayı bitirdim ancak sonrasında Evelyn'e o terk edilmiş masayı sormayı ihmal etmedim. Meğer yıllar önce ani bir hastalık sonucu hayatını kaybeden bir kitapçıya aitmiş. Masaya kimse dokunmamış, zamanla kitabevinin demirbaşlarından biri haline gelmişti.

Birkaç hafta sonra, bir kitap standına ihtiyacım oldu ve başka bir serginin masa örtüsünü kaldırınca bir masayla daha karşılaştım. Bu masada, eski bir müdürün belgeleri vardı ve o belgeler, müdür ayrıldığında bıraktığı gibi duruyordu. Belgeleri de geri koydum. Onlara dokunmak bir tür saygısızlık gibi geldi, saklama alanlarını kullanabilecek olsak bile.

Bu kitapçılık mirasları, bildiğimiz anlamda birer tapınak değil. Sadece orada kalmış nesneler, kimsenin yerinden oynatmaya gönlünün el vermediği şeyler. Zamanla neden önemli olduklarını hatırlayan kimse de kalmayacak. Günün birinde, metreye ihtiyacı olan yeni bir kitapçı o çekmecelerden birini açacak ve tam da aradığı şeyi bulacak; geçmişin sessiz bir armağanını.

James birkaç yıl önce vefat etti ama eğer dikkatli bakarsanız onu hâlâ dükkânda bulabilirsiniz. Defalarca tamir ettiği, üzerinde oturmayı sevdiği taburesi, aşağı katta seyahat kitaplarını muhafaza etmek için kullanılıyor. Karalamalarıyla hâlâ bazı kitaplarda karşılaşabilirsiniz. Kendi masasının çok dağınık olduğu zamanlarda yazı masası olarak kullandığı eğimli dolap, minyatür kitapları tutmak için kullanılıyor. Kupası mutfakta. "James Dosyalama" olarak işaretlenmiş karışık ve tamamen dağınık eski kâğıtlar bir dolabın içinde yaşamaya devam ediyor. Artık bu belgelere ihtiyacımız yok ama her seferinde, onları bulduğum yere geri koyuyorum.

Masamı büyük ölçüde toparladım bugün. Şehri terk edip zamanımı evde, kocamla geçireceğim. Vahşi dünyada keşfedilmeyi bekleyen tuhaf ve harikulade kitaplar var ve onları görmek niyetindeyim. Arada sırada birkaç kitap bırakmaya, tavan ışıklarının hâlâ yerinde olup olmadığını kontrol etmeye kitabevine uğrayacağım elbette ama bu, her şeyiyle bir veda gibi geliyor. Tam da artık ihtiyacım olmadığı zamanda bana verilen ve sonunda bana yetecek kadar büyük olan yeni masam burada kalacak.

Pazartesi günü yeni bir kitapçı çırağı işe başlıyor, bu da demektir ki artık çırak değilim. Bunun ne ara gerçekleştiğini tam olarak bilmiyorum ama belli ki olan olmuş. Çekmecenin en üstüne bir iki kitapçı alet edevatı koydum, bulsun diye. Kendime birkaç kitap ayırıp faydalı bulacağını düşündüklerimi ona bıraktım. Çekmeceleri açtığında içlerinde bir avuç eski mektup (aralarında yaşlı bir denizcinin parlak bir incelemesi var), bir konserve ton balığı, üzerlerinde işaret bulunmayan birkaç eski anahtar, su alıp şişmiş bir ayakkabı ve iki kırık, berbat görünüşlü sukabağı bulacak.

Ekler

KİTAPÇI DÜKKÂNI – OYUN

Oliver Darkshire'dan mini bir kitapçılık FRP'si.

Bir kitapçısınız.
Dükkânın kirasını 10 gün içinde ödemeniz gerekiyor.
Biraz kitap satmaya başlasanız iyi edersiniz.

KURALLAR

Üç skor mevcut: Para, Zaman ve Sabır
PARA 0'dan başlar
ZAMAN 10'dan başlar
SABIR 10'dan başlar

DÜKKÂNDA YENİ BİR GÜN

Günün başında, yeni bir Kitapçı Etkinliği oluşturmak için altılık zar atın. Etkinliğe göre puanları ayarlayın, sonra yeni bir etkinlik için zar atın.

Sabır veya Zaman puanlarınız 0'a ulaşana dek yeni etkinlikler için zar atmaya devam edin. Eğer Sabır puanı 0'a düşerse dükkânınızı kötü bir ruh haliyle erkenden kapatırsınız. Eğer Zaman puanı 0'a düşerse mesainizin sonu gelmiştir.

(Her yeni günde, Zaman ve Sabır puanlarını 10 kabul edin. Eğer bir önceki gün Sabır 0'a düştüyse maksimum Sabır puanınızdan 1 eksilir... kalıcı olarak.)

10 günün sonunda, Mülk Sahibi 10 Para almak için gelir. Eğer yeterli paranız yoksa kitabevi kapanır ve batarsınız!

TABLOLAR

Yeni bir Etkinlik...
(zar atın)
1 veya 2 • müşteri (aşağıdaki tabloya bakın)
3 veya 4 • kriz (aşağıdaki tabloya bakın)
5 veya 6 • gariplik (aşağıdaki tabloya bakın)

Müşteri!
(zar atın)
1 • Tuvaleti kullanmak ister ..... -1 Sabır
2 • Hırsızlık yapar ..... -1 Para
3 • Şu anda sahip olmadığınız bir kitabı ister ..... -1 Zaman
4 • Gerçek bir vahşi hayvandır ..... -1 Zaman
5 • Şikâyeti vardır ..... -1 Sabır
6 • Bir kitap alır ..... +1 Para

Kriz!
(zar atın)
1 • Çayınız biter ..... -1 Sabır
2 • Yazıcınız bozulur ..... -2 Zaman
3 • Bir kitabı bulamazsınız ..... -3 Zaman
4 • Birisi pazarlık yapıyordur ..... -3 Sabır +1 Para
5 • Telefon çalar ..... -2 Zaman
6 • Daha fazla kitap alırsınız ..... -2 Para

Gariplik!
(zar atın)
1 • Araştırmanız gereken gizemli sesler ..... +2 Zaman
2 • Bir korku hissi ..... -1 Sabır
3 • Uzun, huzurlu bir sessizlik ..... +1 Sabır
4 • Bir raftan kitaplar düşer ..... -1 Para
5 • Kaybolmuş bir kitap bulursunuz ..... +1 Para
6 • Beklenmedik faturalar ..... -3 Para

İSTEĞE BAĞLI KURALLAR

– Sabır puanını 10'a tamamlamak için 2 Para harcayın, keyfinize göre seçtiğiniz bir olumsuzluk karşılığında.

– Daha fazla gerçekçilik için bir ayı 30 gün olarak oynayabilirsiniz, ancak mülk sahibi ay sonunda 30 Para bekler...

Teşekkür

Bu kitabın varlığını neredeyse tamamen, PEW Literary'deki edebiyat ajanım John Ash'in ilham verici sanrılarına borçluyum. Sotheran's ile ansızın iletişime geçti ve ben de kendisini sahtekârlıkla suçlayarak ödüllendirdim. Hayatımda yanılmaktan bu kadar memnun olduğum bir an daha olmadı. Ayrıca, Transworld'den Alex Christofi'ye de teşekkür etmeliyim; benim saçmalıklarımda bir şeyler görebildiği, sonra da bir şekilde onları bir kitaba dönüştürdüğü için. Ben ikisine de pek yardımcı olmadım, hatta onları baltalamaya çalıştığımı bile söyleyebilirim.

Sanırım özel bir teşekkürü de Sotheran's'ın genel müdürü Chris Saunders'a borçluyum; bu kitabın fikrini hoşgörüyle karşılayıp beni odadan kovmadığı için. Onun süregelen desteği ve notları, sandığından çok daha değerli oldu benim için. Yıllar boyunca saçmalıklarıma katlanan Sotheran's'taki tüm meslektaşlarıma da minnettarım; umarım bu projeye anlayışla yaklaşırlar.

Yazar Hakkında

Oliver Darkshire'ın beli bükülmüş bir kitapçı ve yazar olarak hayatı, tıpatıp kariyer danışmanının Darkshire'a dikkatli davranmazsa başına geleceğini söylediği gibi sürmektedir. Yazar, biriktirmemek için bilfiil uğraştığı bir ev dolusu kitap ve eşiyle Manchester'da yaşamaktadır.